

ศึกษาภาระของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครต่อบทบาท
ของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม

ปริญญาานิพนธ์
ของ
ปรัชญา ธนาภักษ์ไพศาล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2550

ศึกษาภาระของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครต่อบทบาท
ของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม

ปริญญาานิพนธ์
ของ
ปรัชญา ธนาภักษ์ไพศาล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2550
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศขอบคุณการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่ง จากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ที่ให้ความช่วยเหลือแนะนำดีถึง ตลอดจนแก้ไข แนะนำ ชี้แนวทาง ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรชาติ ทินานนท์ ตลอดจนคณาจารย์คณะศิลปกรรมทุก ๆ ท่านที่ไม่สามารถกล่าวไว้ได้หมด ณ ที่นี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุก ๆ ท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณเหล่าอาจารย์ศิลปะ เจ้าหน้าที่ของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างทุก ๆ ท่านในเขตกรุงเทพมหานครที่เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้ความร่วมมือและตอบแบบสอบถาม ที่ทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

ขอขอบคุณเพื่อนๆ คณะพลศึกษาหัส 42 ที่เป็นกำลังใจเสมอมา ตลอดจนเพื่อนๆ พี่ๆ ปริญญาโทศิลปศึกษาและศิลปสมัยใหม่ทุก ๆ ท่าน ที่คอยให้คำแนะนำ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาโดยตลอด

ขอขอบคุณนางสาว พัชรพรรณ สรรพทรัพย์ศิริ ที่เสียสละเวลาในการช่วยแจกแบบสอบถาม หาข้อมูลและจัดพิมพ์งานวิจัยมาโดยตลอดตั้งแต่เริ่มทำปริญญานิพนธ์

สุดท้าย ผู้ทำปริญญานิพนธ์ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ ปรัชญาพร โพธิ์ชัยและคุณพ่อ ปฐม ธนาภักษ์ไพศาลและครอบครัวธนาภักษ์ไพศาลครอบครัวแซ่ตั้งและครอบครัวธิดิภูมิเดชาทุกคนที่คอยช่วยเหลือทั้งปัจจัย และกำลังใจมาโดยตลอด

ปรัชญา ธนาภักษ์ไพศาล

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	5
ความสำคัญของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
2 เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
ประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้สื่อต่าง ๆ นอกสถานศึกษาเพื่อการเรียนศิลปะ...	7
พิพิธภัณฑ์.....	31
พิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย.....	46
บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์กับการเรียนการสอนศิลปะ.....	51
ประโยชน์ของพิพิธภัณฑ์กับการใช้พิพิธภัณฑ์ของครูศิลปะ.....	78
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	91
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	96
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	96
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	97
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	97
การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	98
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	99
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	101
ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	101
ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับทัศนคติเกี่ยวกับ บทบาทของพิพิธภัณฑ์	
ศิลปะและวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ.....	103
ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ปัญหา และข้อเสนอแนะ	
ของครูศิลปะระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และไกล	
จากพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรม.....	115

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	118
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	119
อภิปรายผล.....	122
ข้อเสนอแนะ.....	135
บรรณานุกรม	137
ภาคผนวก.....	142
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	165

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	ข้อมูลสถานภาพของครูจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงใกล้เคียง	
	พิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรม.....	101
2	ทรรศนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร	
	ตอบทบทวนของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม ในด้าน	
	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ ในด้านเทคนิคการจัดแสดง.....	104
3	ทรรศนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร	
	ตอบทบทวนของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม ในด้าน	
	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ในด้านรูปแบบการจัดแสดง.....	105
4	ทรรศนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร	
	ตอบทบทวนของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม ในด้านทัศนคติ	
	คุณค่าที่นำเสนอผ่านการจัดแสดง.....	106
5	ทรรศนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร	
	ตอบทบทวนของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม ในด้าน	
	การบริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ในด้านงานบริการ	
	ด้านสื่อข้อมูลต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์.....	108
6	ทรรศนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร	
	ตอบทบทวนของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม ในด้าน	
	การบริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ในด้านงานบริการ	
	ด้านความร่วมมือทางการศึกษาอื่นๆ.....	110
7	ทรรศนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร	
	ตอบทบทวนของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม ในด้านการ	
	อำนวยความสะดวกต่างๆของพิพิธภัณฑ์ในการบริการพิเศษต่างๆ.....	112
8	ทรรศนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร	
	ตอบทบทวนของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมในด้าน	
	การอำนวยความสะดวกต่างๆของพิพิธภัณฑ์ในการใช้พิพิธภัณฑ์.....	113
9	ทรรศนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร	
	ตอบทบทวนของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม ในด้าน	
	การอำนวยความสะดวกต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์ในด้านอื่นๆ.....	114

ศึกษาภาระของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครต่อบทบาท
ของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม

บทคัดย่อ
ของ
ปรัชญา ธนาภักษ์ไพศาล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2550

ปรัชญา ฐานรักษ์ไพศาล. (2550). *ศึกษาพรรณนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในเขต กรุงเทพมหานครต่อบทบาทของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม*. ปรินุณยานิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะกรรมการ การควบคุม : รองศาสตราจารย์พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรชาติ ทินานนท์.

งานวิจัยเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพรรณนะของครูศิลปะในเขตกรุงเทพมหานคร ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ต่อบทบาทของพิพิธภัณฑ์ในการจัดแสดง ด้านบริการทางการศึกษา ด้านการอำนวยความสะดวก อันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุง กิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ให้เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะ กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นสอง กลุ่มได้แก่ กลุ่มครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม กับครูศิลปะจาก โรงเรียนที่อยู่ไกลพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้งสิ้นจำนวน 146 คน โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือ ผลจากการศึกษาพบว่าครูทั้งสองกลุ่มมีพรรณนะไม่แตกต่างกันและมีพรรณนะ สอดคล้องกันว่าบทบาทของพิพิธภัณฑ์ทั้งสามด้านมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะอย่างมาก โดยระดับความสำคัญในรายชื่อที่ครูศิลปะให้ความสำคัญมากที่สุดจากบทบาทในการ จัดแสดงของพิพิธภัณฑ์คือ พิพิธภัณฑ์ควรมีป้ายบรรยายในตำแหน่งที่ชัดเจน,เน้นเนื้อหา เรื่องราวเป็นสำคัญ,เน้นให้เห็นคุณค่าของศิลปวัตถุ, ทำให้ผู้ชมเกิดความภาคภูมิใจใน ศิลปวัฒนธรรมไทย, ระดับความสำคัญในรายชื่อที่ครูศิลปะให้ความสำคัญมากที่สุดจากบทบาท ในด้านการบริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์คือ พิพิธภัณฑ์ควรมีความรู้ในเรื่องที่พิพิธภัณฑ์ จัดแสดงไว้อย่างดี,และมีการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรการเรียนศิลปะในแต่ละ ระดับการศึกษา,มีข้อมูลเหมาะสมกับทุกระดับการศึกษา, และระดับความสำคัญในรายชื่อที่ครู ศิลปะให้ความสำคัญมากที่สุดจากบทบาทในการอำนวยความสะดวกของพิพิธภัณฑ์คือ พิพิธภัณฑ์ควรให้ความสะดวกในด้านสาธารณสุข เช่นห้องน้ำ,จัดทางเดินไม่สับสนง่ายต่อการ ชม, ให้ความร่วมมือในการขอเข้าชมพิพิธภัณฑ์จากทางโรงเรียนเป็นอย่างดี,และมีค่าชมที่ไม่ แพงสำหรับนักเรียน, นอกจากนี้ในส่วนของความคิดเห็น ปัญหาต่างๆ ที่สำคัญคือ พิพิธภัณฑ์มี เวลาเข้าชมที่จำกัด,การเดินทางที่ลำบาก,ขาดความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อ,ครูเองก็ไม่มี เวลาพานักเรียนไปทัศนศึกษา,พิพิธภัณฑ์ยังขาดการประชาสัมพันธ์และการประสานงานกับ สถานศึกษาที่ดีทำให้ไม่ทราบข้อมูลกิจกรรมต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์,ควรมีเจ้าหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพ มากขึ้น, ในส่วนของเสนอแนะที่น่าสนใจเห็นว่า ควรมีความยืดหยุ่นด้านเวลาการชม เปิด-ปิด เป็นพิเศษ,มีกิจกรรมประชาสัมพันธ์เชิญชวน หรือมีกิจกรรมใหม่ๆ ที่ดี น่าสนใจ ให้ความรู้มากขึ้น และนักเรียนควรไม่เสียค่าเข้าชม

A STUDY OF POINT OF VIEWS OF HIGHSCHOOL ART TEACHERS IN BANGKOK
ABOUT ROLES OF ART AND CULTURE MUSEUM

AN ABSTRACT
BY
PATCHYA TANAPARKPAISARN

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master
of Education Degree in Art Education
at Srinakharinwirot University
May 2007

Patchya Tanaparkpaisarn. (2550). *A Study of Point of Views of Hightschool Art Teachers in Bangkok About Roles of Art and Culture Museum*. Master Thesis. M.Ed.

(Art Education). Bangkok: Graduateschool, Srinakarinwirot University.

Advisor Committee: Assoc.Prof. Prit Supasetsiri, Assis.Prof. Surachart Thinanont.

The objective of this research is to study of point of views of art teachers in Bangkok secondary schools towards the roles in exhibition, service of education, and other facilities of the museum. The study will be useful to improve activities and roles of the museum for providing art lessons. There are totally 146 samples, divided into 2 groups: teachers from schools near the museum and teachers from schools far from the museum. Surveying by questionnaire, we do not find statistically significant difference level of attitudes between these two groups and the average attitudes of both groups are highly correlated. The most important tasks of the museum in art teachers' opinion are to have clear signs showing direction in the museum; to emphasize contents of the exhibition; to show value of art objects; to make proud of Thai culture. Regarding service of education, art teachers see that the museum should have good knowledge in subjects related to the exhibition; have activities relevant to art courses in each level of education. Regarding other facilities of the museum, art teachers want facility regarding public health such as toilet; to have comfortable walkway for seeing the exhibition; to well cooperate with the schools to get easy access; and to have reasonable fees for students. In additions, other problems found are limited open time, difficult traveling, inconvenient contacts, and lack of access to appropriate knowledge, promotion and cooperation with schools. Teachers suggest to (1) have officers who have better knowledge and more efficient; (2) open time should be more flexible; (3) to have more interesting activities; and (4) no fee for students.

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาหาความรู้ทางด้านศิลปะในปัจจุบันนั้น เราสามารถได้รับความรู้ทางศิลปะทั้งที่ได้จากการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนหนึ่งและการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นอาจกล่าวได้ว่า เป็นการศึกษาในระบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนนั่นเอง ส่วนการศึกษาตามอัธยาศัยอาจกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาแบบนอกระบบหรือการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การศึกษาหาความรู้ทางศิลปะแบบในระบบหรือในสถานศึกษานั้น การให้ความรู้ทางศิลปะนั้นมีความสำคัญต่อผู้เรียนมากไม่ว่าจะช่วงอายุเท่าใด ระบบการศึกษานั้นได้ให้ความสำคัญต่อการให้ความรู้ทางศิลปะแก่นักเรียนในทุกๆ ช่วงชั้นอายุ ให้ความรู้การเรียนรู้ทางศิลปะในระบบการศึกษาในโรงเรียนนั้นควรเริ่มตั้งแต่อนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษา ในส่วนอุดมศึกษานั้นจึงเป็นเรื่องของผู้เรียนได้เลือกตามความสนใจของตัวผู้เรียนเอง การเรียนศิลปะในแต่ละช่วงชั้นจึงเป็นส่วนของการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ช่วงชั้นคือ ป.1-3 , ป.4-6 , ม.1-3 และ ม.4-6 ซึ่งในแต่ละช่วงชั้นนั้นการให้ความรู้การศึกษาศิลปะก็มีจุดประสงค์ ระดับการให้ความรู้ การให้กิจกรรมต่างกันไป

ซึ่งโดยสรุปผลที่ได้ก็เพื่อให้ผู้เรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาให้เกิดความรู้ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุผลถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นมาของรูปแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและรากฐานทางวัฒนธรรม ค้นหาผลงานศิลปะสื่อความหมายกับตนเอง ค้นหาศักยภาพ ความสนใจส่วนตัว ฝึกการรับรู้ การสังเกต เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะและสิ่งรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมาธิ รสนิยมส่วนตัว มีทักษะ กระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของศิลปกรรมในสังคม ในบริบทของการสะท้อนวัฒนธรรมทั้งของตนเองและวัฒนธรรม ช่วยให้มีมุมมองและเข้าใจโลกทัศน์กว้างไกล ด้วยลักษณะทางธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การเรียนรู้เทคนิค วิธีการทำงาน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ ทำให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการ มีสุนทรีย์ภาพ และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยและสากล ส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมโดยรวม (กรมวิชาการ. 2544: 2)

จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระบบนั้น มีมาตรฐาน มีขั้นตอน กระบวนการ วิธีคิดวิธีจัดการวางแผนไว้ แต่ว่าทั้งโรงเรียน ครู อาจารย์ ฯลฯ สามารถให้ความรู้การศึกษาศิลปะแก่นักเรียนได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ได้หรือไม่ เนื่องด้วยบางเนื้อหาบางกิจกรรมนั้นการให้ความรู้การจัดกิจกรรมต่างๆ เฉพาะแต่ในห้องเรียนนั้นอาจไม่เอื้ออำนวย ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ นั้น โรงเรียนไม่สามารถจัดหาทุกอย่างที่ต้องการได้ งานศิลปะความรู้ทางศิลปะบางสิ่งจำเป็นที่นักเรียนต้องได้ประสบการณ์ตรง ต้องได้เห็นถึงจะเข้าใจอย่างถ่องแท้ เช่น รอยฝีแปรง สีเส้นต่างๆ ที่ในตำราบางครั้งไม่ละเอียดเพียงพอที่จะอธิบายได้ หรือในสถานศึกษาไม่อาจจะใช้อุปกรณ์บางอย่างได้

เนื่องจากอุปกรณ์บางอย่างมีราคาแพง เป็นเรื่องยากที่ทุกสถานศึกษาจะมีให้ครูศิลปะได้ใช้ในการเรียนการสอน เช่น ภาพเขียนของศิลปิน งานประติมากรรม เครื่องฉาย หุ่นจำลองต่างๆ หรือแม้แต่วิดีโอ ซีดีเพื่อการศึกษาต่างๆ ที่มีประโยชน์บางครั้งก็เป็นเรื่องยากที่จะหามาได้ ซึ่งการที่เราจะศึกษาหลากหลายอย่างนั้น การศึกษาแต่ในตำราที่ทางโรงเรียน อาจารย์พยายามจัดมอบให้นั้น บางครั้งอาจจะไม่เพียงพอโดยเฉพาะวิชาศิลปะที่จำเป็นต้องใช้ สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนมากมาย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542) มาตราที่ 25 กล่าวว่า รัฐบาลต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษา และนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

ทำให้เรารู้ว่า เราสามารถหาความรู้จากแหล่งอื่นอีกมากมายที่จะช่วยทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ ซึ่งการหาความรู้จากแหล่งอื่น เช่น การหาแหล่งการเรียนรู้นอกระบบ หรือแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือสื่อการเรียนการสอนต่างๆ นอกห้องเรียน มาใช้เสริมกับการเรียนการสอนในระบบนั้น จึงเป็นสิ่งที่ควรทำอย่างยิ่งเพราะในปัจจุบันนั้นนอกจากการศึกษาแบบในระบบแล้วนั้น แหล่งการเรียนรู้นอกระบบหรือแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น มีความสำคัญในการพัฒนาให้ความรู้ไม่ว่าจะเป็นการเรียนศิลปะนักเรียน ประชาชนทั่วไป ฯลฯ เพราะแหล่งการเรียนรู้เหล่านั้นบางแหล่งเป็นประสบการณ์ตรงที่หาในตำราไม่ได้เป็นแหล่งความรู้ที่ใหญ่ที่โรงเรียนไม่สามารถมีข้อมูลได้เทียบเท่าเช่น พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน หอสมุด อุทยานวิทยาศาสตร์ ฯลฯ แหล่งการเรียนรู้เหล่านั้นจึงสำคัญต่อการศึกษาหาความรู้ เป็นที่รวบรวมวัตถุ อุปกรณ์ ตำราต่างๆ สื่อการเรียนต่างๆ ที่ไม่สามารถหาได้ในห้องเรียน และยังเป็นตัวช่วยเสริมไม่เฉพาะเว้นแต่ความรู้ทางศิลปะ แต่หมายถึงความรู้ทุกๆ สิ่งบนโลกใบนี้ และพิพิธภัณฑ์ก็เป็นอีกแหล่งความรู้หนึ่งที่สามารถเป็นส่วนช่วยเสริมให้การเรียนการสอนในระบบประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น และเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ไม่เฉพาะแต่ความรู้ทางศิลปะเท่านั้น แต่รวมถึงทุกๆ ความรู้ต่างๆ บนโลกใบนี้

สุจิตรา มาถาวร (2542:12-14) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ แปลว่า สถานที่สำหรับรวบรวมสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ อาทิ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เพื่อชื่นชม ศึกษา ค้นคว้า และความเพลิดเพลิน ในภาษาอังกฤษ คำว่า พิพิธภัณฑ์ตรงกับคำว่า "MUSEUM" อันมีความหมายเช่นเดียวกัน

วรภรณ์ เผือกเล็ก (2542 : 12-14) กล่าวว่า คำจำกัดความของคำว่า "MUSEUM" มีผู้กล่าวถึงไว้มาก แต่ก็มิใช่อธิบายความคล้ายกัน เพียงแต่จะกำหนดขอบเขตความมุ่งหมายกว้างแคบอย่างไรเท่านั้นดังตัวอย่างต่อไปนี้เช่น พิพิธภัณฑ์ หมายถึง สถาบันที่ตั้งอย่างถาวรมิได้มุ่งหวังกำไร มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเล่าเรียน และสุนทรียภาพของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง เป็นสถานที่ดำเนินงานโดยบุคคลมีอาชีพ ซึ่งทำหน้าที่แสวงหาวัตถุ สิ่งของเข้ามาเป็นสมบัติของพิพิธภัณฑ์ ทำหน้าที่บำรุงรักษาและอนุรักษ์ ค้นคว้าวิจัย หารายละเอียดวัตถุสิ่งของเหล่านั้น และจัดแสดงเผยแพร่แก่สาธารณชนเป็นปกติวิสัย อีกความหมายที่เข้าใจง่ายที่สุดคือ สถาบันซึ่งเป็นอาคารอันเป็นที่รวบรวมจัดแสดงวัตถุต่างๆ เพื่อการตรวจพินิจ (Inspection) เพื่อ

การศึกษาหาความรู้ (Study) และเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน (Enjoyment) นายธนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร ผู้บุกเบิกพัฒนากิจการพิพิธภัณฑ์ของไทย ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า พิพิธภัณฑ์Nโดยทั่วไปถือกันว่าเป็นสถานที่ที่แสดงศิลปวัตถุและโบราณวัตถุ และเป็นที่ยึดถือรวบรวมสมบัติทางสติปัญญา (Intellectual Property) ทั้งนี้เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อเป็นหลักฐานที่บรรดาผู้มีสติปัญญาจะใช้เป็นสถานที่ค้นคว้า และเป็นพยานอ้างอิงความรู้ตามศิลปวิทยาแขนงต่างๆ ตั้งแต่ความรู้ขั้นต่ำจนถึงขั้นสูงสุด พิพิธภัณฑ์สถานจึงมิใช่สมบัติเฉพาะของประชาชนและประเทศชาติแต่ประเทศใดประเทศหนึ่ง หากแต่เป็นสมบัติส่วนรวมของโลก

สุจิตรา มาถาวร (2542 : 59-63) กล่าวว่า ตามความเข้าใจโดยทั่วไปแล้วพิพิธภัณฑ์ คือสถานที่เก็บรวบรวมวัตถุโบราณเก่าแก่ สมบัติมีค่า แปรสภาพหรือหายาก และเป็นสถานที่รวบรวมไว้ซึ่งสิ่งของที่ไม่ได้ใช้งานแล้วเท่านั้น แท้ที่จริง พิพิธภัณฑ์มิได้มีหน้าที่เพียงเท่านี้ หน้าที่ของพิพิธภัณฑ์นอกจากรวบรวมความวัตถุ (Collection) วิเคราะห์จำแนกวัตถุ (Identifying) ทำบันทึกหลักฐาน (Recording) สงวนรักษา (Preservative) พิพิธภัณฑ์ยังมีหน้าที่บริการทางการศึกษา (Education Service) สิ่งที่คุณดูแลพิพิธภัณฑ์ต้องทำคือ เราความรู้ลึกของผู้ชมให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นสิ่งที่จัดแสดงและความอยากรู้อยากเห็นของผู้ที่เข้าไปชมจะต้องได้คำตอบที่น่าพอใจ ทุกสิ่งที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์จะต้องมีคำอธิบาย สามารถสร้างความพอใจได้อย่างสมบูรณ์ พิพิธภัณฑ์เปรียบเสมือนสถาบันนอกระบบ ประชาชนและผู้สนใจสามารถที่จะหาความรู้เพิ่มเติมได้จากข้อมูลที่มีไว้ในพิพิธภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นข้อเขียนจากการบันทึก หรือวัตถุสิ่งของที่ได้อาจมาจากความเป็นจริงในอดีต

อีกทั้งพิพิธภัณฑ์ยังเป็นที่รวบรวมสื่อ อุปกรณ์การเรียนรู้ต่างๆ เช่น เป็นแหล่งข้อมูลค้นคว้า ตำรา หนังสือ วีดีโอ ซีดี วัตถุต่างๆ ที่สามารถให้ความรู้แก่ผู้ที่สนใจศึกษา ค้นคว้าได้ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์เช่น วิทยากร ก็ยังเป็นผู้ที่ให้ความรู้และข้อมูลต่างๆ ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย พิพิธภัณฑ์บางแห่งยังให้ยืมอุปกรณ์ต่างๆ หรือวิทยากรมาอบรมให้ความรู้นอกสถานที่อีกด้วย พิพิธภัณฑ์จึงมีมากกว่าการจัดแสดงวัตถุ ให้ผู้ที่สนใจได้ชมเพียงอย่างเดียว แต่เป็นแหล่งค้นคว้า หาความรู้เป็นสื่อการสอนสำหรับการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบที่สำคัญยิ่งพิพิธภัณฑ์มีหลายประเภทดังนี้

1. พิพิธภัณฑ์ทางศิลปะ (Museum of Arts)
2. พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย (Gallery of Contemporary Arts)
3. พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา (Natural History Museum)
4. พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์และเครื่องจักรกล (Museum of Science and Technology)
5. พิพิธภัณฑ์มานุษยวิทยาและชาติพันธุ์วิทยา (Museum of Anthropology and Ethnology)
6. พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี (Museum of History and Archaeology)
7. พิพิธภัณฑ์ประจำเมืองหรือท้องถิ่น (Regional Museum, City Museum)
8. พิพิธภัณฑ์แบบพิเศษ (Specialize Museum)
9. พิพิธภัณฑ์ของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษา (University Museum)

จะเห็นได้ว่ามีพิพิธภัณฑ์อยู่หลากหลายแบบที่สามารถให้ความรู้ทางศิลปะได้ นอกจาก พิพิธภัณฑ์ประเภทศิลปะและศิลปะร่วมสมัย เช่น พิพิธภัณฑ์มนุษย์วิทยาและชาติพันธุ์วิทยา พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์และโบราณคดี หรือ พิพิธภัณฑ์ประจำเมืองหรือท้องถิ่น ซึ่งพิพิธภัณฑ์เหล่านี้สามารถใช้ข้อมูลเรื่องศิลปะและวัฒนธรรมประเพณีควบคู่กันไปได้ตามมาตรา 23 เพราะ พิพิธภัณฑ์มานุษยวิทยาและชาติพันธุ์วิทยาย่อมพูดถึงวิถีชีวิตความเป็นมา ย่อมมีเรื่องราวของวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติ ความเป็นอยู่ซึ่งต้องมีเรื่องของศิลปะอยู่ด้วยเช่น บ้านเรือน เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ เครื่องใช้สอย พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์และโบราณคดี พิพิธภัณฑ์ประจำเมืองย่อมมีเรื่องราวทางวัฒนธรรมของประวัติถิ่นนั้นๆ ด้วย ไม่เว้นแม้แต่พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ก็อาจมีเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปะได้เช่น พิพิธภัณฑ์เทคโนโลยีภาพถ่าย ที่ย่อมมีเรื่องราวการถ่ายภาพซึ่งเป็นงานศิลปะแบบหนึ่ง พิพิธภัณฑ์จึงเหมาะที่จะเป็นแหล่งข้อมูลค้นคว้าเพิ่มเติม เป็นแหล่งเติมเต็มให้การเรียนการสอนศิลปะในระบบการศึกษาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

พิพิธภัณฑ์จะต้องมีบทบาทมากต่อการเรียนการสอนศิลปะในระบบโรงเรียน เพราะนอกจากตัวพิพิธภัณฑ์เองนั้น เป็นสถานที่ๆ ครู นักเรียน สามารถหาประสบการณ์ตรงโดยการ ทักตักศึกษาชมงานศิลปะ เทคโนโลยีต่างๆ แล้ว ยังสามารถค้นคว้าหาความรู้ ใช้สื่อการสอนอุปกรณ์ต่างๆ ที่พิพิธภัณฑ์มีอีกด้วยเช่น วิดีโอ เครื่องฉาย ภาพยนตร์สารคดีฯ หรือจากวิทยากรเอง จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะใช้พิพิธภัณฑ์ให้มีบทบาทต่อการเรียนศิลปะ

สาวิตรี สุวรรณสถิต (2544:6-7) กล่าวว่า ซึ่งประเทศไทยในปัจจุบันนี้ พิพิธภัณฑ์มีแนวโน้มจะพัฒนาปรับปรุงต่อไปอีกอย่างมาก โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้การศึกษาผสมผสานในห้องเรียน นอกกระบบและตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนต่อเนื่องตลอดชีวิต และยังกำหนดให้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่รัฐจะต้องส่งเสริมสนับสนุนอีกด้วย พิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันจึงปรับตัวให้สอดคล้องกับการการสอนของนักเรียนในโรงเรียน และการศึกษาตลอดชีวิตของประชาชนโดยส่วนรวมด้วย

แต่ในปัจจุบันสถานศึกษาต่างๆ ได้ใช้พิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนการสอนศิลปะมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ครู สถานศึกษาได้ใช้ประโยชน์จากการใช้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ เป็นสื่อในการเรียนการสอนมากขึ้นแต่ไหนยังเป็นสิ่งที่ต้องค้นหาแต่หากเราทราบว่าครู สถานศึกษา ต้องการหรือคาดหวังถึงสิ่งที่จะได้จากการใช้พิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนการสอนอย่างไรจึงเป็นสิ่งที่น่า สนใจ ซึ่งหากเราทราบว่าครูสถานศึกษา มีทิศทางความต้องการความรู้ฯ จากพิพิธภัณฑ์ ใดๆแล้ว การที่พิพิธภัณฑ์กับสถานศึกษา จะปรับตัวเข้าหากัน มีทิศทางพัฒนาความรู้ที่สอดคล้องกัน เพื่อประโยชน์สูงสุด คือ นักเรียนที่จะได้รับความรู้ อย่างมีประสิทธิภาพก็จะสามารถเกิดขึ้นได้

งานวิจัยหัวข้อ ศึกษาทัศนคติของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครต่อบทบาทของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม

เป็นการศึกษาธรรมชาติของครูศิลปะซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นตัวเชื่อมผสมผสานความรู้ในระบบ การศึกษากับความรู้ภายนอกกระบวนการศึกษาซึ่งในที่นี้คือพิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรม กับการ เรียนการสอนศิลปะเพื่อประโยชน์สูงสุดคือความรู้ที่ได้สู่นักเรียน ซึ่งหากได้รู้ถึงความต้องการ ครูผู้สอนศิลปะที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาผสมผสานและถ่ายทอดสู่เรียนอีกทีนั้น พิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งความรู้จะสามารถเข้าใจและจัดการตอบสนองบทบาทหน้าที่ที่ตนมีได้สอดคล้อง กับความต้องการของครูและจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะได้มากที่สุด

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

เพื่อศึกษาธรรมชาติของครูศิลปะในระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับบทบาทของ พิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมในส่วนของ การจัดแสดงงานของพิพิธภัณฑสถาน การให้บริการทาง การศึกษา การให้การอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ที่ต้องการ ต่อการเรียน การสอนศิลปะ

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงความต้องการ ปัญหา ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของครูศิลปะระดับมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานครทั้งที่อยู่ในพื้นที่ ที่อยู่ใกล้และไกลพิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรม
2. เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงกิจกรรมและหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานในแต่ละด้านที่ควรมี ให้เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะ

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้การวิจัย

ครูศิลปะของโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาของรัฐบาลสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขต พื้นที่การศึกษาที่ 1 - 2 และ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 117 โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 698 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างแบ่งได้เป็นสองกลุ่มคือ

1. ศึกษาจากครูศิลปะของโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาของรัฐบาลสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างโรงเรียนในพื้นที่ ที่ใกล้หรือมีพิพิธภัณฑสถานศิลปะ และวัฒนธรรมอยู่มาก จำนวน 12 โรงเรียนเป็นจำนวนครูทั้งสิ้น 69 คน
2. ศึกษาจากครูศิลปะของโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาของรัฐบาลสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างโรงเรียนในพื้นที่ ที่ไกลหรือมีพิพิธภัณฑสถานศิลปะ และวัฒนธรรมอยู่น้อย จำนวน 14 โรงเรียนเป็นจำนวนครูทั้งสิ้น 77 คน

รวมกลุ่มตัวอย่างจากทั้ง 2 กลุ่มเป็นจำนวนครูศิลปะทั้งสิ้น 146 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ทรรศนะของครูผู้สอนศิลปะ** หมายถึง ความคิดเห็น สิ่งที่เกิด ในสิ่งที่ต้องการหรือไม่ ต้องการจะให้เกิดขึ้น เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย
2. **พิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม** หมายถึง พิพิธภัณฑ์หรือสถานที่ๆ จัดแสดงวัตถุ สิ่งของ เรื่องราวต่างๆอันเกี่ยวข้องกับงานศิลปะ และวัฒนธรรม ประเพณีรวมไปถึงการให้ความรู้ ด้านประวัติศาสตร์ สังคม ที่พิจารณาเห็นว่า เอื้อต่อการเรียนการสอนศิลปะ และสามารถใช้ประโยชน์ เพื่อการเรียนการสอนศิลปะได้ เช่นพิพิธภัณฑ์ประเภทหอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์โบราณคดี พิพิธภัณฑ์ทางมนุษยวิทยา
3. **บทบาทของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม** หมายถึง กิจกรรม และ หน้าที่ ของ พิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม ในงานวิจัยนี้เป็นบทบาทมีส่วนต่อการเรียนการสอนศิลปะ และเป็น กิจกรรมและหน้าที่ ที่ครูศิลปะสามารถให้ทรรศนะได้คือ ในด้านการจัดแสดงงาน การให้บริการทางการศึกษา การอำนวยความสะดวก
4. **ครูผู้สอนศิลปะ** หมายถึง ครู อาจารย์ อาจารย์พิเศษ หัวหน้าหมวด ที่สอนวิชา ทางด้านศิลปะในระดับมัธยมศึกษาของรัฐบาลสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ไม่ว่าจะเป็น วิชาทางทัศนศิลป์ นาฏศิลป์ ดนตรีไทย สากล
5. **การเรียนการสอนศิลปะ** หมายถึง กิจกรรมการให้ความรู้ บทเรียน การศึกษาใน วิชาวิชาศิลปะในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

บทที่ 2

เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยหัวข้อ ศึกษาทัศนคติของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครต่อบทบาทของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ รายงานเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยจัดลำดับตามหัวข้อดังนี้คือ

1. ประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้สื่อต่าง ๆ นอกสถานศึกษาเพื่อการเรียนศิลปะ
2. พิพิธภัณฑ์
3. พิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย
4. บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์กับการเรียนการสอนศิลปะ
5. ประโยชน์ของพิพิธภัณฑ์กับการใช้พิพิธภัณฑ์ของครูศิลปะ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้สื่อต่าง ๆ นอกสถานศึกษาเพื่อการเรียนศิลปะ

ในชีวิตจริงของคนเราสามารถรับการศึกษาได้จากแหล่งอื่นๆ นอกเหนือจากโรงเรียน เช่น บ้าน วัด โรงงาน ห้องสมุด สื่อสารมวลชนแขนงต่างๆ รวมทั้งพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น การศึกษาที่แท้จริงเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต นับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายอาจกล่าวได้ว่า การศึกษาเป็นการสร้างสมและถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์และวัฒนธรรมของมนุษย์ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และก่อให้เกิดความเจริญแก่สังคมดังนั้นการศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างมาก แม้ว่าจะระบบการศึกษาในปัจจุบันจะดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นกิจจะลักษณะในโรงเรียน แต่การศึกษาส่วนใหญ่เกิดขึ้นนอกโรงเรียน เพราะการศึกษามีใช่เป็นการเรียนรู้แต่ในเนื้อหาวิชาเท่านั้น หากเป็นการเรียนเพื่อให้เกิดความคิด (ต่อจรัส พงษ์สำลี. 2541: 19)

สาวิตรี สุวรรณสถิต(2544:1 - 2)กล่าวว่าหลักสูตรการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบันมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Learning) โดยผู้เรียนสามารถศึกษาได้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ดังที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 25 ที่ว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ .. และแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ” จึงกล่าวได้ว่า รัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ในรูปแบบอื่นที่นอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบ ด้วยเหตุนี้พิพิธภัณฑ์จึงได้รับการพิจารณาให้เป็นอีกแหล่งการเรียนรู้หนึ่งที่ผู้คนเริ่มหันมาให้ความสนใจกันมากขึ้นในฐานะแหล่งการเรียนรู้ลักษณะใหม่

ซึ่งพิพิธภัณฑท์ก็เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีความสำคัญมีความหลากหลายและมีประโยชน์อย่างยิ่งที่จะนำความรู้ จากพิพิธภัณฑท์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะ ฉะนั้นเราจึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงหลักสูตร วิธีการเรียนการสอนศิลปะในปัจจุบันเสียก่อนว่าเอื้อประโยชน์ต่อการ ใช้แหล่งการเรียนรู้นอกสถานศึกษามากแค่ไหนและหลักสูตรการเรียนการสอนศิลปะในปัจจุบันนี้นั้น มีวิธีนำความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆมาใช้อย่างไร

1.1 การเรียนการสอนศิลปะ

วิชาศิลปะศึกษาเป็นวิชาสามัญที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาให้เด็กได้พัฒนาในด้าน ต่างๆโดยให้เด็กทำกิจกรรมที่มีโอกาสสร้างสรรค์ แก้ปัญหา และได้สัมผัสกับสภาพความเป็นจริงเพื่อ จะได้มีประสบการณ์ในด้านสุนทรีย์ภาพและการสร้างสรรค์ รวมทั้งเทคนิคของการทำงาน ซึ่งจะช่วยให้เด็กเจริญในด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา และความคล่องแคล่วในการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย ให้สัมพันธ์กับความคิดและการแสดงออก (คณิงหา สุภานันท์. 2544 : 27)

การสอนศิลปะในอดีตเป็นรูปแบบที่ไม่มีระบบการเรียนที่แน่นอนนัก มีลักษณะเป็น การเลียนแบบเสียมากกว่า ผู้สอนก็จะถ่ายทอดวิชาที่ตนถนัดและรูปแบบก็แตกต่างกันออกไป จนกระทั่ง พ.ศ. 2503 เมื่อได้มีหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเกิดขึ้น การเรียนการสอน วิชาศิลปะศึกษา จึงได้ปรากฏในหลักสูตรของระบบการศึกษาของไทย ในส่วนของการสอนศิลปะของ โลกนั้น ได้มีความเคลื่อนไหวสำคัญเกิดขึ้นทั่วยุโรปและอเมริกาคือเมื่อเข้าสู่ยุคระบบการเรียน การสอนแบบพิพัฒนาการ (Progressivism) ตามทฤษฎีทางการศึกษาของจอห์นดิวอี้ ซึ่งมีผลให้การ เรียนการสอนศิลปะศึกษาเปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งแนวทางแบบพิพัฒนาการนั้นเน้นความสำคัญใน เรื่องการให้ความสำคัญกับตัวผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้อะไรและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้อะไรจาก การฝึกฝีมือแบบเก่ามาสู่ระบบการสอนแบบใหม่ที่ส่งเสริมให้เด็กแสดงออก ซึ่งต้องทำการสอนอย่าง อิสระซึ่งแนวความคิดนี้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก มะลิฉัตร เอื้ออาพันธ์(2542:6-7) กล่าวว่าในปี ค.ศ. 1977 มีรายงานจากวารสาร NAEP News Letter ซึ่งเป็นหน่วยวัดผลความก้าวหน้าทางการ ศึกษาแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (National Assessment of Educational Progress) ซึ่งเป็น รายงานเกี่ยวกับผลการประเมินการเรียนการสอนวิชาศิลปะ ระหว่างปีการศึกษา ค.ศ. 1974-75 ซึ่งประเมินผลจากนักเรียนวัยระหว่าง 9, 13 และ 17 ปี จำนวน 27,500 คน รายงานภายใต้ชื่อว่า “ความกระตือรือร้นด้านศิลปะสูงแต่ด้อยความรู้” (Art Zeal High; Knowledge Lacking) ข้อมูลของ การวัดผลได้มาจากการประเมินจากการทดสอบด้านศิลปะสามด้าน คือ ศิลปะปฏิบัติ ความรู้ในด้าน ประวัติศาสตร์ศิลป์ และความรู้หลักเกณฑ์ในการตัดสินงานศิลปะอย่างมีสุนทรีย์ภาพ การวัดผลใน ด้านหลังนี้เพียงต้องการทราบว่าเด็กจะสามารถสังเกตว่าเกณฑ์ใดเป็นเกณฑ์ที่ดีและเหมาะสม เท่านั้นจากการหาค่าเฉลี่ย เด็กที่สามารถทำแบบทดสอบได้มีจำนวนน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวน เด็กทั้งหมด คือเด็กกลุ่มที่ได้รับการสอนด้านศิลปะและได้คุ้นเคยกับงานศิลปะด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง อย่างสม่ำเสมอจากข้อมูลของ NAEP นี้พบว่า 93% ของเด็กวัย 9 และ 13 ขวบ ซึ่งสามารถทำ แบบทดสอบนี้ได้มาจากโรงเรียนที่มีการสอนศิลปะ สำหรับในเด็กกลุ่มวัยรุ่นอายุ 17 ปีนั้น

เปอร์เซ็นต์สูงขึ้นเป็น 95% และนักเรียนเหล่านี้รายงานว่าได้มีส่วนร่วมกับการกิจกรรมศิลปะต่างๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน ซึ่งข้อสังเกตนี้แสดงให้เห็นว่าวิชาศิลปะสามารถสร้างโครงการการเรียนการสอนให้มีคุณค่าน่าสนใจแก่เด็กนักเรียนได้ เขาเพิ่มเติมอีกว่าข้อมูลที่ได้แสดงว่าการที่เด็กได้ใกล้ชิดคุ้นเคยกับศิลปะเสมอๆ มีอิทธิพลต่อตัวเด็กในด้านบวกและช่วยเสริมสร้างพัฒนาความสามารถทางศิลปะด้านต่างๆ ให้แก่เด็กและจากวารสารเล่มเดียวกันนี้ในปีถัดมา (ค.ศ. 1978) รายงานเกี่ยวกับจุดเด่นและจุดบอดของศิลปะจากทัศนคติของเด็กนักเรียนอเมริกัน จุดเด่นที่รายงานก็คือ มีนักเรียนอเมริกันที่สามารถ “เข้าถึง” ศิลปะซึ่งนับว่าเป็นแขนงวิชาที่ลึกลับและหลากหลายแขนงหนึ่งที่มนุษย์พยายามทำความเข้าใจ แต่จุดบอดที่รายงานก็มีมากเช่นกันจุดบอดประการแรกคือ นักเรียนอเมริกันจำนวนมากที่ไม่เคยเข้าไปดูงานศิลปะในพิพิธภัณฑ์หรือแกลเลอรีที่แสดงงานศิลปะจุดบอดที่สอง พบว่าความสนใจที่จะทำกิจกรรมด้านศิลปะของเด็กในแง่ที่ศิลปะมีบทบาทเป็น “หนทางระบายอารมณ์” (หรือการแสดงออกเฉพาะตัวของเด็ก) จะลดน้อยถอยลงในระดับมัธยมศึกษาจุดบอดประการที่สาม ที่พบคือ แม้แต่เด็กวัยรุ่นในระดับมัธยมศึกษาที่ขาดความรู้เกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมของตนเอง และขาดความรู้ในการพิจารณาวิเคราะห์งานศิลปะจุดบอดที่สี่ พบว่าทัศนคติเกี่ยวกับศิลปะของนักเรียนอเมริกันมีความแตกต่างกันอย่างมากในหมู่เด็กต่างฐานะความเป็นอยู่จากรายงานสองชิ้นของ NAEP นี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของประสบการณ์ทางศิลปะหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะที่เด็กได้รับทั้งในและนอกโรงเรียน การมีโอกาสดู “สัมผัส” กับศิลปะอย่างสม่ำเสมอ ก่อให้เกิดพัฒนาการด้านความรู้ความสนใจด้านศิลปะให้แก่เด็ก จากรายการสำรวจของ NAEP อีกชิ้นหนึ่ง ในปี ค.ศ. 1977 ชื่อว่า “ทักษะทางด้านศิลปะสามารถเรียนกันได้หรือไม่การสำรวจแสดงว่า “ได้” (Can Art Skills Be Learned? Survey Suggests ‘Yes’) รายงานผลจากการสำรวจครั้งนี้ว่าทักษะในการสร้างสรรค์งานศิลปะสำหรับศิลปินที่ประสบความสำเร็จในชีวิตการงานนั้นเหมือนกับทักษะทางด้านวิชาอื่นๆ คือเรียนกันได้ ซึ่งผลจากรายงานนี้เป็นหลักฐานที่คัดค้านความเชื่อเก่าแก่แต่โบราณว่าความสามารถทางศิลปะนั้นเป็นพรสวรรค์เกิดขึ้นเฉพาะบุคคลและมีมาแต่กำเนิดหลักฐานมากมายที่ศึกษาค้นคว้ากันในระยะนั้นสนับสนุนความคิดเห็นของนักวิชาการด้านศิลปศึกษาในขบวนการ “ยึดหลักเกณฑ์” (Discipline – centered Movement) * ซึ่งคัดค้านทฤษฎีและหลักการของกลุ่ม “พัฒนาการ” (Child – centered Movement) ซึ่งยึดหลักให้อิสระภาพแก่ในการทำงานศิลปะโดยปราศจากการรบกวนหรืออิทธิพลของครูหรือผู้ใหญ่ นักการศึกษาขบวนการ “ยึดหลักเกณฑ์” พยายามชี้ให้เห็นถึงความสำคัญที่ว่าพัฒนาการด้านการแสดงออกและความรู้ทางศิลปะของเด็กนั้นจะต้องได้รับการสอนและแนะนำจากครูหรือผู้ใหญ่

ศรีนทิตรา ปัทมาคม (2544: 12 – 15) กล่าวว่า ในปี ค.ศ.1977 มีความเห็นที่แตกต่างกับกลุ่มแนวคิดแบบพัฒนาการ (Progressive) ที่ยึดหลักเด็กเป็นศูนย์กลางของการเรียนให้อิสระเต็มที่ที่ไม่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์แต่มุ่งพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มาสู่แนวคิดที่ว่า เน้นเนื้อหาสาระความสำคัญของคน และการประเมินผลงานทางด้านศิลปะ ซึ่งความคิดใหม่นี้ได้รับการสนับสนุนจากอาจารย์ผู้สอนศิลปะมากขึ้นจนเรียกแนวทางการเรียนการสอนแบบนี้ว่า การยึดหลักเกณฑ์เป็นศูนย์กลางหรือการยึดความรู้เป็นศูนย์กลาง ซึ่งแนวทางนี้ได้พัฒนามาสู่การเรียนการ

สอนในปัจจุบันที่เรียกว่า ศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน (Discipline – Base Art Education) หรือเรียกในชื่อย่อว่า DBAE นั้นเอง

1.1.1 DBAE

ปัจจุบันการเรียนการสอนศิลปะมีการพัฒนาไปมาก ทฤษฎีการสอนศิลปะแบบปัจจุบันนี้ เรียกว่า ศิลปะศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน หรือ DBAE

DBAE คือการเรียนการสอนศิลปะศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน (Discipline-base Art Education) ในชื่อย่อว่า DBAE เป็นแนวทางการเรียนการสอนที่ได้รับความนิยมอย่างมาก DBAE หมายถึง รูปแบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ในด้านการรับรู้ การมองเห็นคุณค่าทางศิลปะและความงาม กล้าแสดงออกด้วยเหตุผลและอารมณ์จากจินตนาการ

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2545:3)กล่าวว่าหลักสูตร DBAE ถูกกล่าวขวัญถึงในลักษณะของแนวทางหลักสูตรที่มีมิติ กว้างขวาง ครอบคลุมขอบข่ายที่หลากหลาย ซึ่งมีคำศัพท์ที่สับสน เปลี่ยนกันไปมาในเอกสารอ้างอิงต่างๆ ในต่างประเทศ แนวคิดDBAE คือการบูรณาการ (Integration) สหวิทยาการ(Interdisciplinary) คตินิยมสรรพสาร (Eclecticism) และบริบทนิยม (Contextualism) ซึ่งคตินิยมสรรพสาร คือการเลือกเอาความรู้ที่มีค่าทางศิลปะมารวมกับระบบการเรียนการสอน โดยที่เน้นทฤษฎีการเรียนรู้ทางศิลปะ 4 ด้าน บริบทนิยมคือ ให้ศิลปะเป็นสื่อกลางหรือเครื่องมือนำไปสู่การเรียนรู้ศาสตร์ด้านอื่นๆ ส่วนคำว่า บูรณาการและสหวิทยาการนั้น พบว่า นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะและศิลปศึกษา ต่างใช้ ต่างใช้กันในความหมายทั้งในแง่แนวทางแบบคตินิยมสรรพสารและบริบทนิยม

ซึ่งศรีนทิรา ปัทมาคม (2544:15 – 16) กล่าวว่าทฤษฎีแบบ DBAE นั้น สามารถให้ความรู้และประสบการณ์ทางศิลปะที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียน ศิลปะจึงเป็นรายวิชาหนึ่งในวิชาพื้นฐานบังคับของหลักสูตรการศึกษาทั่วไป โดยให้หลักเกี่ยวกับทฤษฎีDBAEไว้ดังนี้

1. การรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าทางความงามตามหลักการของศิลปะ (เน้นด้านสุนทรียศาสตร์)
2. ความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการถ่ายทอดผลงานศิลปะ สามารถแสดงความเห็นชอบด้วยการวินิจฉัยตัดสินและวิพากษ์วิจารณ์ (เน้นด้านศิลปวิจารณ์)
3. รู้แหล่งที่มาและประวัติศาสตร์ศิลปะ โดยอาศัยแง่คิด ข้อมูล และแนวการนำเสนอสื่อผลงานศิลปะ (เน้นด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ)
4. สามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ด้วยวิธีการ รูปแบบ และเทคนิคที่เป็นแบบเฉพาะตน (เน้นด้านศิลปะปฏิบัติ)

คณิงหา สุภานันท์ (2544 : 45) กล่าวถึงแกนความรู้ DBAE (Discipline-based Art Education) 4 แกน ได้แก่

1. แกนประวัติศาสตร์ศิลป์ (Art History) เป็นแกนที่ถ่ายทอดถึงความเป็นมาของศิลปะ และศิลปินที่เกี่ยวกับศิลปะวัฒนธรรม ความเป็นมาและประวัติการสร้างงานศิลปะ ตลอดจนความสัมพันธ์จากอดีตถึงปัจจุบันเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาและสร้างผลงานศิลปะของนักเรียนเอง ช่วยให้นักเรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น อีกทั้งยังซาบซึ้งถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของชาติตน และยอมรับซาบซึ้งในความงามของศิลปวัฒนธรรมของผู้อื่น

2. แกนสุนทรียศาสตร์ (Art Aesthetic) เป็นแกนที่สะท้อนให้เห็นผลของประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ ซึ่งช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจเห็นคุณค่าของความงามทั้งในธรรมชาติ และในศิลปะสามารถรับรู้เกี่ยวกับความงามในสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในความงามอันเป็นรากฐานของศิลปะ ซึ่งการสอนให้นักเรียนเกิดความรับรู้ศิลปะจากประสาทสัมผัสต่างๆ โดยการฝึกทักษะจากการปฏิบัติจริง

3. แกนศิลปะวิจารณ์ (Art Criticism) เป็นแกนที่ให้ความสำคัญต่อการรับรู้ การบรรยาย การวิเคราะห์ และการตีความ ในการประเมินผลงานศิลปะช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนการวิจารณ์ หรือศึกษาบทวิจารณ์ของนักวิจารณ์ เพื่อสนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้มีความรอบรู้ละเอียดลออมีความเป็นประชาธิปไตย กล้าคิดกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและปรับปรุงผลงาน

4. แกนศิลปะปฏิบัติ (Art Production) เป็นแกนที่สนับสนุนให้นักเรียนสร้างผลงานทางศิลปะทำให้เกิดประสบการณ์โดยตรง ช่วยให้ได้ฝึกทักษะด้วยตนเองทั้งในด้านการตัดสินใจและการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาเกี่ยวกับคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์โดยสัมพันธ์กับการจัดองค์ประกอบศิลป์

คล้าก เดย์ ; และเกรียร์ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2545:32-33 ; อ้างอิงจาก Clark.Day ; &Greer. 1989:135-136) กล่าวว่า หลักการเหตุผลและเนื้อหาการสอน เป้าหมายของ DBAE คือ การพัฒนาความสามารถในความเข้าใจ ซาบซึ้ง ถึงคุณค่าทางศิลปะของผู้เรียน ซึ่งเกี่ยวกับความรู้ทฤษฎีศิลปะและความสามารถในการรับรู้พอๆกับการสร้างสรรค์ศิลปะ ศิลปะจะเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาทั่วไป เป็นรากฐาน ของสาขาวิชาเฉพาะด้าน ที่นักเรียนสามารถศึกษาต่อไปในระดับสูงในอนาคต โดยเนื้อหา สำหรับการสอนพื้นฐานมาจากหลักเกณฑ์ 4 แกนคือ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปะปฏิบัติ ซึ่งเกี่ยวกับธรรมชาติของศิลปะทั้ง 4 แกน รวมถึงรากฐานด้านคุณค่าการตัดสินใจศิลปะทั้ง 4 แกนประเด็นที่ศิลปะทั้ง 4 แกนถูกสร้างขึ้นมา และกระบวนการกลวิธี ในการกระทำศิลปะทั้ง 4 แกน ซึ่งเนื้อหาในการเรียนจะมาจากเครือข่ายของทัศนศิลป์ รวมทั้งศิลปพื้นบ้าน ศิลปะประยุกต์ วิจิตรศิลป์ ทั้งจากวัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมอื่นๆตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนั้นคล้าก เดย์ ; และเกรียร์ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2542:22-23; อ้างอิงจาก Clark, Day ; & Greer. 1987 :135-136) ยังระบุถึงคุณสมบัติ 10 ประการของหลักสูตรและการสอนแบบ DBAE รวมทั้งการนำไปใช้ โดยแยกเป็นด้านๆ ให้เห็นว่าแต่ละด้านนั้นมีคุณสมบัติเช่นไรดังนี้

หลักการและเหตุผล

1. เป้าหมายของ DBAE นั้นคือ การพัฒนาความสามารถในความเข้าใจและซาบซึ้งเห็นคุณค่าศิลปะของผู้เรียน ซึ่งในกรณีนี้เกี่ยวข้องกับความรู้และทฤษฎีในประเด็นของศิลปะและความสามารถในการรับรู้พอๆ กับการสร้างสรรค์ศิลปะ

2. ศิลปะเป็นส่วนประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาทั่วไป (general education) และเป็นรากฐานของสาขาวิชาเฉพาะด้านที่นักเรียนสามารถศึกษาต่อในระดับสูงในอนาคต

เนื้อหา

3. เนื้อหาสำหรับการสอนมีพื้นฐานมาจากหลักเกณฑ์ 4 แกนของสุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปะปฏิบัติ ซึ่งเกี่ยวกับ (1) ธรรมชาติของศิลปะทั้ง 4 แกน (2) รากฐานด้านคุณค่าและการตัดสินใจศิลปะทั้ง 4 แกน (3) ประเด็นที่ศิลปะทั้ง 4 แกนถูกสร้างขึ้นมา และ (4) กระบวนการและกลวิธีในการกระทำศิลปะทั้ง 4 แกน

4. เนื้อหาการเรียนมาจากเครือข่ายที่กว้างขวางของทัศนศิลป์ ซึ่งรวมทั้งศิลปะพื้นบ้าน ศิลปะประยุกต์ วิจิตรศิลป์จากวัฒนธรรมตะวันตก และวัฒนธรรมอื่นตั้งแต่อดีตจนถึงยุคร่วมสมัย

หลักสูตร

5. หลักสูตรทุกระดับชั้นสร้างขึ้นอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอน มีความกระจ่างชัดเจน

6. ผลงานศิลปะเป็นศูนย์กลางในระบบของหลักสูตร และใช้ร่วมกันระหว่างสาระความรู้ทั้ง 4 แกน

7. หลักสูตรสร้างขึ้นโดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกันของสาระความรู้ทั้ง 4 แกน

8. การจัดระบบของหลักสูตรนั้น มุ่งให้เพิ่มพูนความเข้าใจ และการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งจะพัฒนาขึ้นโดยคำนึงถึงความเหมาะสมด้านพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละวัยเป็นสำคัญ

ประเด็นอื่น

9. การนำไปใช้เต็มรูปแบบนั้นทำอย่างเป็นระบบ มีแผนการสอนศิลปะที่มีพื้นฐานกว้างขวางสามารถนำไปใช้ได้หลายเขตการศึกษา มีผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปศึกษาให้การแนะนำ มีการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร และมีสื่อการสอนที่ถูกต้องเหมาะสม

10. มีหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่ถูกต้องเหมาะสมสำหรับใช้ประเมินผลการเรียนของนักเรียนและหลักสูตร

คุณสมบัติต่างๆ 10 ประการนี้ นักวิชาการทั้งสามนำเสนอพร้อมทั้งมีทฤษฎีและหลักการของนักวิชาการในอดีตและร่วมสมัยรองรับ

ซึ่งแนวคิดแบบ DBAE นั้นนอกจากการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนแล้วการใช้แหล่งการเรียนรู้นอกสถานศึกษาเพื่อช่วยในการเรียนการสอนแบบ DBAE ก็เป็นอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งพิพิธภัณฑสถานนั้นก็เป็นอีกแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถให้ความรู้ประสบการณ์ทางศิลปะเสริมจุดประสงค์การเรียนการสอนแบบ DBAE ทั้ง 4 ด้าน คือ

1) สุนทรียศาสตร์ 2) ศิลปวิจารณ์ 3) ประวัติศาสตร์ศิลป์ 4) ศิลปะปฏิบัติ

สมิธ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2545:4 ; อ้างอิงจาก Smith. 1975:25) กล่าวว่า ทฤษฎีด้านพิพิธภัณฑ์ศึกษา (Museum Education) นั้นเกี่ยวข้องกับ DBAE เพราะคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะวัตถุและประสบการณ์ที่มีค่า ที่พิพิธภัณฑ์ให้กับผู้เข้าชม เป็นหลักการสำคัญที่ DBAE ให้ความสำคัญ ผู้บุกเบิกด้านพิพิธภัณฑ์ศึกษาคือ มันโร(Munro) และคณะ งานของพวกเขามีความสำคัญต่อวิทยาการด้านสุนทรีย พิพิธภัณฑ์ในระยะหลังมีบทบาทร่วมกับศิลปศึกษา เป็นอย่างมาก

เซลเลอร์(มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2545:4 ; อ้างอิงจาก Zeller. 1987) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์มิใช่เป็นเพียงแหล่งความรู้ตามเป้าหมายของ DBAE เท่านั้น พิพิธภัณฑ์และแหล่งวัฒนธรรมอื่นๆ ควรเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ศิลปะในโรงเรียน ถ้าวิชาศิลปศึกษาจะเป็นวิชาหนึ่งในระบบการเรียนการศึกษาระดับมัธยม ศิลปศึกษาจะต้องมีหน้าที่พัฒนาพลเมืองที่มีสติปัญญาด้านทัศน มีความเฉียบไวด้านสุนทรีย พิพิธภัณฑ์สามารถสนองเป้าหมายของ DBAE ได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้อันประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปะปฏิบัติ ศิลปะวิจารณ์ และสุนทรียภาพ

สาระการเรียนรู้วิชาศิลปะ (กรมวิชาการ. 2544:3-5) ได้กำหนดสิ่งที่พึงประสงค์ของการเรียนศิลปะในแต่ละช่วงชั้นดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 (ประถมศึกษาปีที่ 1 – 3)

1. สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะจากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เล่าเกี่ยวกับผลงานของตนให้ผู้อื่นรับรู้ โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะได้
2. รับรู้ทางศิลปะ ได้แก่ ทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์เล่าให้ผู้อื่นรับรู้โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะได้
3. ระบุนิ่งแฉล้มหรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดผลงานศิลปะได้
4. ใช้ความรู้ทางศิลปะสาขาต่างๆ ในการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่นๆ
5. สนใจในการปฏิบัติงานศิลปะ พึงพอใจ สนุกเพลิดเพลิน รับผิดชอบการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
6. สังเกต รับรู้ สนใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม งานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ช่วงชั้นที่ 2 (ประถมศึกษาปีที่ 4 – 6)

1. สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะจากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ การสังเกตทางศิลปะ ได้แก่ ทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ทักษะในการใช้เทคนิคให้เกิดผลตามความต้องการของตนเอง และอธิบายให้ผู้อื่นรับรู้โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นทางศิลปะได้

2. รับรู้ทางศิลปะ ได้แก่ ทักษะธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ซึ่งสามารถช่วยในการวิเคราะห์งานศิลปะ และอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจความสวยงาม และความไพเราะของศิลปะได้

3. ระบุงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้ อธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจ ประวัติศาสตร์หรือเหตุการณ์ในปัจจุบันมีผลหรือได้รับอิทธิพลจากศิลปะได้

4. นำความรู้ทางศิลปะสาขาต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้ กลุ่มสาระอื่นๆ

5. สนใจสร้างงานศิลปะ มีความสุขกับการทำงาน มั่นใจในการแสดงออก ยอมรับความสามารถของผู้อื่น

6. ตระหนัก ชื่นชมในคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มรดกทาง วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ช่วงชั้นที่ 3 (มัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3)

1. สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะ โดยเลือกและประยุกต์ ทักษะธาตุ องค์ประกอบ ดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ และทักษะพื้นฐานให้ได้ผลตามที่ต้องการ ตลอดจนสื่อสารใค นเข้าใจผลงานของตนเองได้

2. รู้ว่า การจัดทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ จะช่วยให้ งานศิลปะสามารถสื่อความคิดและความรู้สึกได้ อธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในความสวยงามและ ความไพเราะของศิลปะได้

3. บรรยายและอธิบายงานศิลปะสาขาต่างๆ ที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องกับ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยอภิปรายเปรียบเทียบผลงานศิลปะจากยุคสมัยวัฒนธรรม ต่างๆ และให้ความสำคัญในเรื่องบริบททางวัฒนธรรม

4. นำความรู้ทางศิลปะที่ตนถนัดและสนใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการ เรียนรู้กลุ่มสาระอื่นๆ

5. เห็นความสำคัญของการสร้างสรรค์งานศิลปะ เชื่อมั่น ภาคภูมิใจในการแสดงออก รับผิดชอบ มุ่งมั่นในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น

6. ซาบซึ้ง เห็นคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รัก ห่วงแหนมรดกทาง วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6)

1. สร้าง นำเสนอหรือแสดงผลงานศิลปะ โดยเลือกใช้การผสมผสานของทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ และทักษะทางเทคนิคให้ได้ผลตามที่ต้องการ ประเมินผลงานของตนเอง และอธิบายให้ผู้อื่นรับรู้ได้

2. วิเคราะห์เทคนิคการจัดทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ที่มีผลต่อการสื่อความคิด ความรู้สึก และผลกระทบต่องานศิลปะสาขาต่างๆ อธิบายหลักและความงามของศิลปะในการสร้างงานศิลปะได้

3. วิเคราะห์งานศิลปะสาขาต่างๆ โดยวิธีการเปรียบเทียบความแตกต่างของงานศิลปะจากกาลเวลา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อธิบายเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่องานศิลปะได้

4. นำความรู้ทางศิลปะที่ตนถนัดและสนใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. เห็นคุณค่าของการสร้างสรรค์งานศิลปะ รับผิดชอบ และมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ในการทำงานศิลปะร่วมกับผู้อื่น

6. เห็นคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รัก ห่วงแหน ภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล การสืบทอดงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย

ซึ่งจะเห็นได้ว่าทุกๆ ช่วงชั้นจะมีการสนับสนุนให้มีความรู้ศึกษาในศิลปะวัฒนธรรมไทยควบคู่กันไป ซึ่งแหล่งความรู้ที่สำคัญคือแหล่งความรู้ในชุมชน ในท้องถิ่น และรวมถึงพิพิธภัณฑ์ หอสมุด วัด ฯลฯ ในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย ทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีการสอนแบบ DBAE ที่เน้นจุดประสงค์การเรียนรู้ในด้าน สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปะปฏิบัติ ซึ่งแหล่งการเรียนรู้นอกสถานศึกษาต่างๆ โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์ก็สามารถให้ความรู้ทางศิลปะแก่การเรียนการสอนศิลปะได้เป็นอย่างดี โดยสรุปแล้วทฤษฎีการสอนแบบ DBAE กับสาระการเรียนรู้วิชาศิลปะในแต่ละช่วงชั้นปีนั้น สามารถนำพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และใช้พิพิธภัณฑ์เพื่อให้นักเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพครบถ้วนตามจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ศิลปะได้ เพราะว่าแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ นอกห้องเรียนนั้นมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนศิลปะโดยเฉพาะโบราณสถานต่างๆ พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ เพราะนอกจากเป็นการให้ประสบการณ์โดยตรงต่อผู้เรียน ซึ่งหาไม่ได้จากในห้องเรียนแล้วยังในหลักสูตรการเรียนรู้ศิลปะยังเอื้อประโยชน์ให้แหล่งการเรียนรู้ต่างๆ นอกห้องเรียนเพื่อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะอีกด้วยโดยเราดูได้จากกิจกรรมศิลปศึกษา

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์ (คณิงหา สุภานันท์.2544:28 ; อ้างอิงจาก วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. 2531) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปศึกษา คือ การจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาทางด้านทักษะ ทัศนคติ ความคิด และรูปแบบพฤติกรรม การจัดกิจกรรมทางศิลปศึกษานั้นควรเลือกให้เหมาะสมกับความเจริญเติบโตและการพัฒนาการของผู้เรียนการจัดกิจกรรมศิลปศึกษาให้แก่เด็กจึงควรเลือกจัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถ ส่งเสริมพัฒนาการ และคุณค่าทางด้านต่างๆ ที่จำเป็นให้กับเด็ก ครูควรพิจารณาและทำความเข้าใจกับประกอบต่างๆ ในการเรียนการสอนอย่างรอบคอบ เพื่อให้การเรียนการสอนนั้นบรรลุประโยชน์สูงสุด ควรมุ่งให้ผู้เรียนได้แสวงหาคำตอบของปัญหาด้วยตนเองอย่างอิสระให้ความสำคัญกับประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึกที่ประณีตละเอียดอ่อนและทักษะความรู้

สุพิน บุญชูวงศ์ (คณิงหา สุภานันท์. 2544:41 ; อ้างอิงจาก สุพิน บุญชูวงศ์. 2538) กล่าวว่าเมื่อนำวิธีสอนแบบต่างๆ มาจัดประเภทตามลักษณะเฉพาะจะได้ 2 ประเภท คือ

1. วิธีสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher-Centered Method) ได้แก่ วิธีสอนที่ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ เช่น เป็นผู้ตั้งจุดมุ่งหมายควบคุมเนื้อหา จัดกิจกรรมและวัดผล วิธีสอนแบบนี้ได้แก่ วิธีสอนแบบบรรยาย แบบสาธิต และการทบทวน

2. วิธีสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Pupil-Centered Method) ได้แก่ วิธีที่ให้นักเรียนได้มีโอกาสเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง แผนบทเรียน ค้นคว้าหาความรู้ ครูเป็นเพียงผู้แนะแนวไปสู่การค้นคว้าและนำสื่อการเรียนมาใช้จนนักเรียนได้ความรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ วิธีสอนแบบทดลอง วิธีสอนแบบโครงการ วิธีสอนแบบศูนย์การเรียน ฯลฯ

จากทัศนะที่เกี่ยวกับวิธีการสอนศิลปะดังกล่าวข้างต้น สามารถประมวลสรุปได้ว่า วิธีสอนศิลปะที่นิยมใช้กันอยู่ทั่วไปมีดังนี้ (ชะลอ พงษ์สามารถ. 2526 ; อ้างอิงจาก คณิงหา สุภานันท์. 2544 : 30-31)

1. วิธีสอนแบบบรรยาย (Lecture) เป็นการสอนที่ครูใช้วิธีบอกเล่าบรรยายให้เห็นทฤษฎีทางศิลปะ ขั้นตอนการทำงานหรือผลงานทางศิลปะอาจมีตัวอย่างประกอบการบรรยายในจุดต่างๆ แต่ไม่มีการลงมือปฏิบัติกิจกรรม

2. วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มอภิปราย (Discussion) เป็นการสอนที่ครูแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้ค้นคว้าข้อมูลตามหัวข้อที่ครูกำหนด กลุ่มจะเป็นผู้นำเสนอผลการค้นคว้าแก่ชั้นเรียนและครูจะเป็นผู้ตรวจสอบข้อมูล ในลักษณะการนำเสนอและสรุปเพื่อชั้นเรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ครูตั้งไว้ วิธีนี้เป็นการสอนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เหมาะแก่การสอนในส่วนที่เป็นทฤษฎีและความรู้ทางศิลปะ

3. วิธีสอนแบบสาธิต (Demonstration) เป็นการสอนที่ครูแสดงวิธีการปฏิบัติหรือการทำกิจกรรมทางศิลปะหลายๆ วิธี ขณะสาธิตจึงต้องมีการบรรยายประกอบเพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์กว้างและมีทางเลือกที่สามารถนำมาปฏิบัติด้วยตนเองได้ วิธีนี้เหมาะสำหรับการให้หลักปฏิบัติกิจกรรมที่มีขั้นตอนค่อนข้างจะซับซ้อน

4. วิธีสอนแบบให้ผู้เรียนทดลอง (Experimentation) เพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองหาประสบการณ์ตรงด้วยตนเองในด้านการใช้เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ เทคนิควิธีการ และรูปแบบใหม่ๆ ซึ่งผู้อาจทดลองทำตามแบบหรือสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่ก็ได้ การสอนวิธีนี้ควรใช้เมื่อการสาธิตสิ้นสุดลง หรือเมื่อต้องการให้ทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์

5. วิธีสอนที่ให้ผู้เรียนแสดงออกได้อย่างอิสระ (Free expression) เพื่อให้ผู้เรียนแสดงออกได้อย่างอิสระ ครูจะเป็นผู้เสนอแนะ กระตุ้น และให้กำลังใจ เปิดทางเลือกกว้างและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้คิดค้นงานศิลปะในรูปแบบที่ตนถนัดและสนใจได้ วิธีนี้เหมาะแก่การสอนเมื่อผู้เรียนผ่านขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยวิธี บรรยาย อภิปราย สาธิต และทดลองมาแล้ว

6. วิธีการสอนแบบวิเคราะห์และวิจารณ์ผลงานศิลปะ(Critic) วิธีนี้นำเสนอหลักเกณฑ์การวิเคราะห์และวิจารณ์ศิลปะ ฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะในการนำความรู้และหลักการทางศิลปะไปใช้วิเคราะห์วิจารณ์และปรับปรุงผลงานของตนเองและผู้อื่นได้ วิธีนี้เหมาะแก่การสอนในขั้นสุดท้ายเมื่อผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปะเสร็จสิ้นลง

7. วิธีสอนโดยพาผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) เป็นการสอนที่ครูจะพาผู้เรียนไปมีประสบการณ์ทางศิลปะนอกเขตโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจและตื่นเต้น วิธีนี้เหมาะแก่ผู้เรียนที่มีความรู้พื้นฐานทางศิลปะเพียงพอที่จะรับรู้และเข้าใจในสิ่งที่กำลังศึกษา

ซึ่งจากวิธีการสอนที่ 7 แบบนั้น มีอยู่หนึ่งวิธีที่เอื้อประโยชน์จากการใช้แหล่งการเรียนรู้นอกสถานศึกษาต่อการเรียนวิชาศิลปะมากที่สุด คือ วิธีสอนแบบพาผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) ซึ่งเป็นอีกวิธีการสอนหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการเรียนการสอนศิลปะได้จริงและเป็นที่ยอมรับ ฉะนั้นพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมจึงมีส่วนช่วยในการเรียนการสอนในโรงเรียนได้โดยการที่ครูอาจารย์พานักเรียนออกมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกสถานที่

1.2 การเรียนการสอนนอกสถานที่

คณิงหา สุภานันท์(2544 : 30) กล่าวว่าวิธีสอนศิลปะโดยการศึกษาออกสถานที่หมายถึง การสอนที่ผู้สอนนำผู้เรียนไปนอกโรงเรียน เพื่อศึกษาศิลปะในสถานที่ต่างๆ เรียกว่าทัศนศึกษานอกสถานที่ (field trip) นับว่าเป็นวิธีสอนที่มีคุณค่ามากอย่างหนึ่งในการเรียนศิลปะ เพราะเป็นการได้รับประสบการณ์ตรงทำให้ผู้เรียนได้ความรู้และความเพลิดเพลิน

นวลลอ ทินานนท์ (2542 : 46) กล่าวว่า วิธีสอนแบบศึกษานอกสถานที่เป็นการศึกษานอกห้องเรียน ที่อาจจะใช้สถานที่ในบริเวณโรงเรียนหรือไกลจากโรงเรียนที่ต้องมีการใช้ยานพาหนะ การศึกษานอกสถานที่เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรงในเนื้อหาที่ได้นำมาศึกษาได้กำหนดไว้ การสอนศิลปะศึกษาที่มีเนื้อหาหลากหลาย ทั้งที่เป็นศิลปะปฏิบัติ ที่มีการนำนักเรียนออกไปเขียนรูปนอกห้องเรียน เป็นการใช้สิ่งสนใจในการสร้างงาน เช่น การได้เห็นภาพวิวทิวทัศน์ สภาพแวดล้อมในลักษณะต่างๆ หรือในการสอนวิชาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ที่ต้องการให้เห็นรูปแบบศิลปะสมัยต่างๆ การเข้าชมพิพิธภัณฑ์ วัดวาอาราม โบราณสถาน ฯลฯ ที่นอกจากจะทำให้เห็นจากของจริงด้วยตนเอง ก็ยังสามารถทำให้เกิดทัศนคติที่ดีช่วยชักจูงใจให้เกิดความซาบซึ้งหรือมีสุนทรียภาพ ทำให้เกิดสำนึกในการอนุรักษ์

สมิทธิ์ จิตรสถาพร (2535 : 12) กล่าวว่า การศึกษานอกสถานที่ก็เป็นสื่อการเรียนการสอนอย่างหนึ่งประเภทเทคนิคและวิธีการเช่นเดียวกับการสาธิตและการทดลอง เพื่อที่จะให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงในวัตถุและปรากฏการณ์ต่างๆ แต่ในบางครั้งการสาธิตและการทดลองก็ไม่สามารถจะกระทำในห้องเรียนได้ ดังนั้นการศึกษานอกสถานที่จึงมีความจำเป็นซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้สัมผัสกับธรรมชาติและชุมชนด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามในชุมชนแต่ละชุมชนนั้นอาจจะมีสิ่งที่ควรค่าต่อการศึกษามากน้อยต่างกัน นักเรียนของแต่ละแห่งก็อาจจะศึกษานอกสถานที่ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ ด้วย เช่น เวลา ระยะทางและจุดประสงค์ของการเรียนในแต่ละวิชา เป็นต้น

1.2.1 จุดมุ่งหมายของการศึกษานอกสถานที่ เพื่อให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรงในการศึกษานอกสถานที่ รู้จักวิถีศึกษาจากแหล่งวิชาต่างๆ ในชุมชนและเพื่อสอนนักเรียนให้รู้จักเปรียบเทียบจากการศึกษาในห้องเรียนกับการศึกษานอกสถานที่ สามารถเชื่อมโยงความรู้จากแหล่งความรู้ดังกล่าวนี้ เพื่อนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อไป

มาตรา ๒๖๖ (2537:46) กล่าวว่า การศึกษานอกสถานที่เป็นการศึกษาจากสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกโรงเรียนทั้งหมดอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ตรงในสภาพที่เป็นจริง

การศึกษานอกสถานที่นั้น นอกจากจะช่วยให้ความรู้ในการเรียนศิลปะแล้วยังช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจมากขึ้น และการเดินทางไปทัศนศึกษานอกสถานที่ยังเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อกลับมาทดลอง อภิปราย เขียนรายงานหรือปฏิบัติงาน ซึ่งมีส่วนเอื้อประโยชน์ต่อรูปแบบกิจกรรมการสอนแบบอื่นๆ ด้วยไม่ว่าวิธีแบบแบ่งกลุ่มอภิปราย (Discussion) แบบทดลอง (Experimentation) และยังเป็นแรงบัลดาลใจให้การสอนแบบให้ผู้เรียนแสดงออกได้อย่างอิสระ (Free Expression) ให้ผู้เรียนได้พบปะประสบการณ์สิ่งใหม่ๆ นอกห้องเรียนเป็นแรงกระตุ้นในการสร้างสรรค์ และการสอนแบบวิเคราะห์วิจารณ์งาน (Critic) ซึ่งผู้เรียนสามารถไปชมงานศิลปะที่หอศิลป์แล้วเก็บเรื่องราวต่างๆ มาวิเคราะห์วิจารณ์ได้

การไปศึกษาจากแหล่งความรู้นอกห้องเรียนนั้น นอกจากเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการสอนแบบศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้ทางศิลปะ เช่น พิพิธภัณฑ์ศิลปะวัฒนธรรมแล้ว ความรู้ที่ได้ยังเอื้อประโยชน์ต่อการเกิดกิจกรรมวิธีการสอนแบบอื่นๆ อีกด้วย

1.2.2 ขั้นตอนในการไปศึกษานอกสถานที่ นวลลอ ทินานท์ (2542:46-47) กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

- ขึ้นกำหนดจุดประสงค์ในการศึกษานอกสถานที่ การพาไปศึกษานอกสถานที่ต้องก่อให้เกิดคุณค่าทางวิชาการ มิใช่เพื่อความสนุกสนานเป็นประการสำคัญ ควรได้ผลคุ้มค่ากับการพานักเรียนออกไป และไม่อาจจัดกิจกรรมอื่นมาทดแทนได้ในการกำหนดจุดประสงค์สิ่งที่ควรคำนึงถึงคือ

- ทบทวนถึงความจำเป็นที่ต้องพานักเรียนไปนอกสถานที่
- สิ่งที่จะไปดูนั้นต้องการไปศึกษาสิ่งใดและสิ่งนั้นสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิชาที่นักเรียนเรียนหรือไม่

- สภาพแวดล้อมมีความเหมาะสมหรือไม่ (สะดวก ปลอดภัย)

ขั้นเตรียมการก่อนพานักเรียนไป มีขั้นตอนดังนี้คือ

- ครูควรไปสำรวจสถานที่ที่จะไปเสียก่อน สิ่งที่ต้องสำรวจคือ เส้นทางที่ใช้ไปมา ที่พัก ติดต่อผู้นำชมสถานที่ (หากจำเป็นต้องใช้ผู้นำชม) และแจ้งวัตถุประสงค์ให้เจ้าของสถานที่ให้ทราบ

- ทำเรื่องขออนุญาตผู้บังคับบัญชาและขออนุญาตผู้ปกครอง

- การประชุมนักเรียนเพื่อแจ้งให้ทราบ ในขั้นตอนนี้การสร้างความสนใจด้วยการบรรยายแหล่งที่จะไปอธิบายวัตถุประสงค์ การเตรียมตัวของนักเรียนแจ้งกำหนดการ และที่สำคัญในการศึกษานี้ คือการมอบหมายงานที่จะให้ศึกษาเมื่อไปถึงสถานที่นั้น ตลอดจนวางระเบียบปฏิบัติของนักเรียนเพื่อความปลอดภัยและความเรียบร้อย

- ส่งกำหนดการให้เจ้าของสถานที่ทราบ
- ขึ้นเดินทางและชมสถานที่ ออกเดินทางตามกำหนดการ เมื่อถึงสถานที่ให้เยี่ยมคำนับเจ้าของสถานที่ แล้วแยกย้ายเป็นกลุ่มตามที่ตกลงกันไว้ ตอนนี้อาจมีวิทยากรนำชมอธิบายให้นักเรียนฟังครูควรให้นักเรียนซักถามจดบันทึก ถ่ายภาพในประเด็นต่างๆ ที่ครูได้มอบหมายงานให้

- ขึ้นติดตามผล เมื่อกลับจากนอกสถานที่แล้ว ครูควรมีการติดตามผลว่าบรรลุจุดประสงค์ที่ให้ไว้หรือไม่ ทำได้โดยจัดนิทรรศการให้นักเรียนรวบรวมเอกสารที่ได้มาทั้งหมด ภาพถ่ายมาประกอบนิทรรศการ การจัดอภิปรายเพื่อรายงานประสบการณ์ที่ได้รับมา อาจทำเป็นกลุ่มๆ การเขียนเป็นรายงานส่งครู

- การประเมินผล ประเมินผลจากงานที่ให้นักเรียนรับผิดชอบใหม่ เช่น การจัดนิทรรศการ การอภิปราย รายงาน

นวลลอ ทินานนท์ (2542:47) กล่าวว่า ครูอาจเริ่มกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ โดยการจัดเดินทางระยะใกล้ๆ ก่อนโดยใช้เวลาเรียนในชั่วโมงสอนของครู ควบคุมเวลาให้เหมาะสมกับสถานที่ที่จะไป เช่น สวนสาธารณะใกล้โรงเรียน วัดในชุมชน ฯลฯ เป็นการฝึกให้เด็กได้สังเกตสิ่งต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมที่เขาอยู่กิจกรรมการศึกษานอกสถานที่จึงเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีคุณค่ามากในการขยายความคิด ความรู้และทัศนคติของนักเรียนในการเรียนศิลปศึกษา นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียนที่ทำให้เนื้อหาการสอนมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

ส่วนการจะพื่อนักเรียนนักศึกษาไปชมพิพิธภัณฑ์ วัด สวนสัตว์หอสมุดแห่งชาติ หรือแหล่งความรู้ต่างๆ แล้ว จำเป็นที่จะต้องรู้ระเบียบการพื่อนักเรียนนักศึกษาไปนอกสถานที่ด้วย เพื่อไม่ให้เกิดการออกไปศึกษาหาความรู้จากนอกโรงเรียนเกิดปัญหาได้ ซึ่งระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการพื่อนักเรียน และนักศึกษาไปนอกสถานศึกษา พ.ศ.2548 (กระทรวงศึกษาธิการ .2548 ออนไลน์) ได้มีกฎระเบียบดังนี้ซึ่งกฎระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพื่อนักเรียน และนักศึกษาไปนอกสถานศึกษา พ.ศ.2548”

การที่ครู อาจารย์ หรือหัวหน้าสถานศึกษาพื่อนักเรียนและนักศึกษาไปทำกิจกรรมการเรียนการสอนนอกสถานศึกษาตั้งแต่สองคนขึ้นไป ซึ่งอาจไปเวลาเปิดทำการสอนหรือไม่ก็ได้ แต่ไม่รวมถึงการเดินทางไกลและการเข้าค่ายพักแรมของลูกเสือ ยุวกาชาด และเนตรนารี และการไปนอกสถานที่ตามคำสั่งในทางราชการแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. การพาไปนอกสถานศึกษาไม่ค้างคืน
2. การพาไปนอกสถานศึกษาค้างคืน
3. การพาไปนอกราชอาณาจักร

- 1.2.3 การนำนักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษาทุกประเภทให้ปฏิบัติดังนี้
- ต้องได้รับใบอนุญาตก่อน โดยขออนุญาตตามแบบที่กำหนดนี้
  - ให้หัวหน้ากระทรวงศึกษาหรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้ควบคุม และจะต้องมีครูผู้ช่วยและผู้ควบคุมดูแลในการเดินทาง โดยครูหนึ่งคนต่อนักเรียนหรือนักศึกษาไม่เกิน 30 คน ถ้านักเรียนและนักศึกษาเป็นหญิงด้วยไปด้วย ให้มีครูหญิงควบคุมไปด้วยตามความเหมาะสม
  - ผู้ควบคุมและผู้ช่วยผู้ควบคุม ต้องดำเนินการให้นักเรียนและนักศึกษาอยู่ในระเบียบวินัยเพื่อให้เดินทางเป็นไปตามความเรียบร้อยและปลอดภัย
  - ห้ามผู้ควบคุม ผู้ช่วยผู้ควบคุม เสพหรือชักชวนให้พนักงานขับรถหรือขับเรือ เสพสุราหรือของมีเมาขณะเดินทาง
  - ให้หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาเลือกเส้นทางที่จะเดินทาง เลือกยานพาหนะที่อยู่ในสภาพมั่นคงแข็งแรงในการเดินทาง รวมถึงให้พิจารณาเลือกพนักงานขับรถหรือผู้ขับเรือที่มีความรู้ความชำนาญด้วย
  - ในการเดินทางให้พิจารณาขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอคำแนะนำ หรือขอความร่วมมืออื่นๆ เท่าที่จำเป็น รวมถึงจัดให้มีป้ายขอความแสดงให้เห็นว่ายานพาหนะนั้นบรรทุกนักเรียนนักศึกษา
  - ให้หัวหน้านักเรียนนักศึกษาเป็นผู้พิจารณาและอนุญาตให้นักเรียน นักศึกษาไปนอกสถานศึกษาตามข้อ 5 (1) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือผู้ได้รับมอบหมายหรือผู้มีอำนาจเหนือสถานศึกษาขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งแล้วแต่กรณี เป็นผู้พิจารณาตามข้อ 5 (2) และหัวหน้าส่วนราชการหรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้พิจารณาและอนุญาตตามข้อ 5 (3)
  - ให้ส่งคำขออนุญาต พร้อมโครงการที่จะไปนอกสถานศึกษา ไปให้ผู้มีอำนาจพิจารณาก่อนวันออกเดินทาง เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงออกเดินทางได้
  - การพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษาให้เป็นความสมัครใจ เพื่อไปทำกิจกรรมการเรียนการสอน หรือทัศนศึกษา มิใช่พาไปเพื่อทดสอบสมรรถภาพหรือกิจกรรมอื่นๆ เพื่อเป็นการวัดผลให้คะแนน
  - เมื่อพานักเรียนและนักศึกษากลับจากการพาไปนอกสถานศึกษาแล้วให้รายงานให้ผู้ส่งอนุญาตทราบ
  - ให้ถือว่า ครู อาจารย์ หรือผู้ควบคุมนักเรียนและนักศึกษา ไปปฏิบัติหน้าที่ราชการและให้เบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางได้

ซึ่งเมื่อทราบถึงข้อกำหนดในการพานักเรียนนักศึกษาไปศึกษานอกสถานที่ เช่น พิพิธภัณฑสถานแล้ว ครู อาจารย์ต่างๆ จึงจำเป็นต้องทำตามข้อบังคับเพื่อให้การพานักเรียนไปทัศนศึกษาออกนอกสถานที่ไม่เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา แม้บางครั้งข้อบังคับเองก็มีข้อจำกัดต่างๆ ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อครู อาจารย์ ในการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ต่างๆ เช่น เรื่องของเวลา ความสะดวกต่างๆ ก็ตาม

พิพิธภัณฑสถานนั้นมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะ เพราะเป็นแหล่งการเรียนรู้นอกสถานศึกษาที่สำคัญ และระบบการเรียนการสอนก็เอื้อประโยชน์ต่อการไปใช้แหล่งการเรียนรู้ต่างๆ เหล่านั้นไม่เฉพาะแค่พิพิธภัณฑสถาน วิธีการสอนโดยการไปศึกษานอกสถานที่นั้นเป็นอีกวิธีหนึ่งที่มีการยอมรับไม่เฉพาะแต่การเรียนการสอนวิชาศิลปะวิชาเดียว เป็นวิธีการที่ทำให้การเรียนการสอนในห้องเรียนสามารถดึงเอาความรู้และประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้นอกห้องเรียนมาใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งพิพิธภัณฑสถานก็มีประโยชน์มาก พิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมจึงมีบทบาทสำคัญต่อการให้ความรู้และประสบการณ์ในการเรียนศิลปะในปัจจุบัน

1.3 เทคโนโลยีทางการศึกษา

เทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นเครื่องมือในทางการพัฒนาการศึกษา โดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ โทรคมนาคม การสื่อสาร และการจัดแหล่งการเรียนรู้มาใช้เพื่อจัดให้มีการศึกษาที่สามารถผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เอื้อประโยชน์ให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้ตามความต้องการ เพื่อให้การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

เทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นกระบวนการที่เน้นการวิเคราะห์วิจัยสภาพปัญหาการวางแผน และประสานการดำเนินการออกแบบและการผลิตสื่อทางการศึกษา การกำหนดมาตรฐานทางการดำเนินงาน การปฏิบัติและการใช้การประเมินผลและแก้ไขปัญหา ตลอดจนการพัฒนาบุคลากร ผู้ผลิตและใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาจะครอบคลุมสื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ เครื่องขยายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต โทรสาร โทรศัพท์ และโทรคมนาคมอื่นๆ รวมทั้งแหล่งการเรียนรู้ทั่วไป เช่น หอสมุด พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ ที่จัดเพื่อการใช้งาน โดยมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้เต็มตามศักยภาพ ปราศจากข้อจำกัดด้านโอกาสถิ่นที่อยู่ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

ต่อจรัส พงษ์สำลี (2541:15-16)กล่าวว่า ขอบเขตของเทคโนโลยีทางการศึกษามีดังนี้

1. สื่อมวลชน หมายถึง กระบวนการและเทคโนโลยีการสื่อสารที่นำสาระและรูปแบบการสื่อสารประเภทต่างๆ จากกลุ่มคนที่เรียกว่าผู้ส่งสารไปยังกลุ่มคน หรือมวลชนผู้รับสาร ให้สามารถติดต่อสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน และสามารถพัฒนาความคิดจิตใจของคนในสังคม เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์

2. โทรคมนาคม หมายถึง การส่ง การแพร่ หรือการรับในรูปแบบสัญญาณ สัญญาณ ตัวอักษร ภาพ และเสียง หรือสภาพอื่นใดที่สามารถเข้าใจได้ โดยผ่านทางสายคลื่นวิทยุ แสง หรือระบบแม่เหล็กไฟฟ้า และอื่นๆ เช่น โทรศัพท์ โทรสาร วิทยุสื่อสาร ISDN Cable TV

3. เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง เทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์ การสื่อสารหรือเครื่องขยายโทรคมนาคมที่เชื่อมต่อกันและนำมาใช้ในการส่งและรับข้อมูล และสื่อประสม (มัลติมีเดีย) เกี่ยวกับความรู้หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการประมวล หรือจัดทำให้อยู่ในรูปแบบที่มีความหมายและความสะดวกต่อผู้รับสาร เช่น เครื่องขยายคอมพิวเตอร์ Internet/Intranet การประชุมทางไกลสื่อประสมผ่านจอภาพ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

4. แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง การจัดรวบรวมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ ในรูปแบบของข้อมูลความรู้ วัสดุ สิ่งประดิษฐ์คิดค้น หรือมรดกทางสติปัญญา เพื่อการเผยแพร่โดยการจัดแหล่งข้อมูล จัดสถานที่ หรือจัดแสดงเพื่อการเรียนรู้ตามต้องการของผู้เรียน เช่น ห้องสมุด หอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สถาบันวิทยบริการ ศูนย์การเรียนรู้ สวนพฤกษชาติ สวนสาธารณะ อุทยานการศึกษา อุทยานวิทยาศาสตร์ สถานปฏิบัติการ ศูนย์กีฬาและนันทนาการ

5. สื่อโสตทัศน์ หมายถึง ตัวกลางที่นำเสนอข้อสนเทศที่ครอบคลุมข่าวสาร เนื้อหาสาระและประสบการณ์ด้วยเสียงหรือภาพหรือทั้งเสียงและภาพเพื่อให้ผู้รับสามารถรับข้อมูลด้วยการฟังด้วยหูด้วยตาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือพร้อมกัน เช่น เทปเสียง เทปภาพ ภาพยนตร์ สไลด์ รูปภาพ แผนภูมิ ของจำลอง ของจริง ฯลฯ ทั้งที่นำเสนอในรูปแบบสื่อเดียว และสื่อประสมเป็นชั้นหรือชุด

ซึ่งจากขอบเขตของเทคโนโลยีการศึกษาทั้ง 5 ข้อมืออยู่ 3 ข้อ ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งการเรียนรู้และการเรียนศิลปะ คือข้อที่ 1. แหล่งการเรียนรู้ 2. สื่อโสตทัศน์ 3. เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งในเรื่องสื่อโสตทัศน์ และเทคโนโลยีสารสนเทศจะรวมเป็นเรื่อง สื่อการสอน

1.4 แหล่งการเรียนรู้

ความหมายของแหล่งการเรียนรู้จากการศึกษางานวิจัยของกฤษณา ศรีเกียรติ(2545 : 27-28) สรุปได้ว่าแหล่งการเรียนรู้ คือ การจัดประสบการณ์ทรัพยากร เครื่องมือต่างๆ ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ที่รวบถึงจัดสถานที่หรือจัดแสดงด้วยแหล่งการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่สำคัญในการที่จะดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งพอจะแบ่งแหล่งทรัพยากรการเรียนออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. ด้านวัสดุ (Materials) เช่น สื่อวัสดุในลักษณะภาพ เสียง เช่น ภาพซีดีเทป
2. ด้านเครื่องมือ (Devices) เช่น เครื่องมือเล่นเทป เครื่องฉายสไลด์
3. ด้านเทคนิค (Techniques) ได้แก่ การสาธิตสังเกตอภิปรายบรรยาย การใช้ทรัพยากร (resources based techniques) เป็นการจัดการศึกษาณสถานที่ โดยใช้เทคนิคการสอนควบคู่กับสื่อต่างๆ

4. ด้านการติดตั้งหรืออาคารสถานที่ (Setting) เช่น ห้องต่างๆ ห้องเสียง ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด

5. ด้านเนื้อหาวิชา (Content) เช่น โปรแกรมการสอน โครงสร้างหลักสูตร

6. ด้านบุคคล (People) เช่น ครู อาจารย์ ผู้มีความรู้ ฯลฯ

จริยา เหนียนเฉลย (กฤษณา ศรีเกียรติ. 2545:28 ; อ้างอิงจาก จริยา เหนียนเฉลย. 2537 : 2) กล่าวว่าแหล่งการเรียนรู้ เป็นการกำหนดวิธีการที่ครูใช้ด้านบุคลากร ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมรวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาประสบการณ์ที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรวมทั้งความสะดวกต่อการใช้วัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยีทางการศึกษาด้วย

ซึ่งจากทรัพยากรทั้ง 6 ที่กล่าวนั้นแหล่งการเรียนรู้นอกห้องเรียนอย่างพิพิธภัณฑ์สามารถให้ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอนศิลปะได้ครบทั้ง 6 ข้อ ไม่ว่าจะเป็นวัสดุเครื่องมือต่างๆ ที่ทางพิพิธภัณฑ์มีบริการไว้รองรับหรือไม่ ด้านเทคนิคอาคารสถานที่พิพิธภัณฑ์มีความพร้อมที่จะให้ครูนักเรียนจัดกิจกรรมทางการศึกษาได้ ได้นื้อหาบุคคล พิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมสามารถให้ความรู้เนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนศิลปะได้อีกทั้งยังมีบุคลากร มัคคุเทศก์ ที่คอยให้ความรู้เป็นอย่างดี อีกทั้งในส่วนของของเขตของเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ทั้ง 5 ข้อที่กล่าวมาในตอนต้นนั้น บางข้อก็มีอยู่ในพิพิธภัณฑ์เช่นกัน ตัวอย่างเช่น เครื่องมือโสตทัศนศึกษาเช่นเครื่องฉายต่างๆ รูปภาพ ฯลฯ พิพิธภัณฑ์จึงเป็นแหล่งความรู้ที่ให้ประโยชน์ในการเรียนศิลปะได้ และเป็นแหล่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีการศึกษาที่มีประโยชน์

สาวิตรี สุวรรณสถิต (2544 : 6) กล่าวว่าประเทศไทยปัจจุบันนี้พิพิธภัณฑ์มีแนวโน้มที่จะพัฒนาต่อไปอีกมาก โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้การศึกษาผสมผสานการศึกษาในห้องเรียนนอกระบบและตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนต่อเนื่องตลอดชีวิต อย่างไรก็ตามพิพิธภัณฑ์ควรจะประสานงานใกล้ชิดกับโรงเรียนและชุมชนเพื่อแสวงหาแนวทางและรูปแบบที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพที่สุด

1.5 สื่อการสอน

1.5.1 ความหมายที่มาของสื่อการสอน

สื่อการสอนเป็นส่วนหนึ่งของเทคโนโลยีทางการศึกษา ในการสอนศิลปะนั้น เครื่องมือ โสตทัศนศึกษาถือเป็นสื่อการสอนอย่างหนึ่ง เพราะการที่เรานำเครื่องมือโสตทัศน มาช่วยในการสอนนั้น วัสดุอุปกรณ์เหล่านั้นคิดว่าเป็นส่วนหนึ่งของสื่อในการสอน ในเรื่องโสตทัศนนั้น โสตทัศนเกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์เพราะพิพิธภัณฑ์ถือเป็นสถานที่ที่มีเครื่องมืออุปกรณ์โสตทัศนมากมาย จึงเป็นที่ มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะเพราะสามารถให้ยืมอุปกรณ์โสตทัศนเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะได้ โสตทัศนจึงเป็นสื่อการสอนที่ดีต่อการเรียนศิลปะ และเทคโนโลยีสารสนเทศก็เป็นสื่อการสอนอย่างหนึ่ง

เสาวณีย์ สีขำบัณฑิต (2528:101-211) กล่าวว่า คำว่า “สื่อการสอน” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “Instructional Media” Instruct มีความหมายว่า teach แปลว่า สอน Media เป็นพหูพจน์ มาจากคำเอกพจน์ว่า medium แปลว่าสื่อ เมื่อรวม 2 คำนี้เข้าด้วยกัน เป็น Instructional Media จึงมีความหมายว่า สื่อการสอน บางท่านเรียกว่า สื่อการเรียนการสอน บางท่านเรียกว่า สื่อการเรียน ซึ่งแท้ที่จริงแล้วจะเรียก สื่อการสอนหรือ สื่อการเรียนการสอน หรือสื่อการเรียนก็มีจุดมุ่งหวังเหมือนกัน คือ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งนั้น มุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เข้าใจในสิ่งที่เรียนได้อย่างถูกต้องและเข้าใจได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 112) กล่าวว่าถ้ามีเพื่อนเราสักคน ได้มีโอกาสไปเที่ยวต่างประเทศ เมื่อเพื่อนกลับมาและพยายามจะเล่าสภาพสิ่งแวดล้อมและชีวิตการเป็นอยู่ของประเทศนั้นให้เราฟัง ถ้าเราไม่มีความรู้ความเข้าใจต่อประเทศนั้นมาก่อน คงเป็นเรื่องไม่่ง่ายที่จะ

เข้าใจสิ่งที่เพื่อนเล่าให้ฟัง ต่อเมื่อเพื่อนได้นำภาพถ่ายที่ได้ไปเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ ได้เขียนภาพ ตัวอย่างวัตถุที่เราไม่เคยเห็น ได้นำสิ่งของต่าง ๆ ที่ได้ซื้อหามาให้ดู เราคงมีความเข้าใจได้ลึกซึ้งกัน กลับตาเห็นภาพต่าง ๆ ได้ดีขึ้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้คือส่วนหนึ่งของสื่อความเข้าใจเมื่อการบรรยาย การอธิบาย การเล่าเรื่องราว เป็นไปแต่เพียงภาษาพูดหรือภาษาเขียน แม้ภาษาพูดหรือภาษาเขียนจะเป็นสื่อความเข้าใจอย่างหนึ่ง แต่หลายแห่งหลายมุมภาษาพูดและภาษาเขียนนั้นก็ไม่สามารถสร้างสื่อความหมายที่ดีได้ทั้งหมด ตัวอย่างประกอบและสื่อสร้างความเข้าใจอื่นๆ เช่น ภาพ ของจริง ตัวอย่างเหตุการณ์ จะช่วยย้าให้การอ้างถึงนั้นเห็นจริงเห็นจังหรือเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเรียนการสอนที่หลายวิชามีลักษณะเหมือนการย่อโลกทั้งโลกมาไว้ในห้องเรียน สรุปเหตุการณ์จากอดีตนับพันนับหมื่นปีมากกล่าวไว้ วิชาการต่างๆ ในโรงเรียนจึงไม่อาจจะบรรลุเป้าหมายทางการเรียนรู้ได้เพียงการเล่าให้ฟังหรืออธิบายให้ฟังเท่านั้น สื่อที่ช่วยสร้างความเข้าใจต่อการเรียนรู้ประกอบการเล่าหรือการอธิบายนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเรียนการสอน ซึ่งในที่นี้เรียกว่า สื่อการสอน (Instructional Media) การเรียนการสอนทัศนศิลป์ศึกษา ซึ่งเป็นวิชาที่มีทั้งการฝึกปฏิบัติ เช่น เขียนภาพ ออกแบบ พิมพ์ภาพ วิชาที่ต้องอธิบาย เช่น ศิลปะนิยมองค์ประกอบศิลป์ การใช้สี และวิชาที่ต้องเล่าเรื่อง เช่น ประวัติศาสตร์ ศิลปะไทยและสากล ด้วยวิชาที่ประกอบขึ้นด้วยการเรียนการสอนหลายลักษณะเช่นนี้ ทำให้การจัดสื่อการสอนต้องมีหลายลักษณะตามไปด้วย

สำหรับด้านเครื่องมือโสตทัศนะนั้น เสาวณีย์ ลิขิตบัณฑิต (2528:101-211) กล่าวว่า ได้เกิดเครื่องฉายประเภทแรกขึ้น เป็นเครื่องแก่ Magic Lantern Slide ของ เคอร์เซอร์ (Kircher) ซึ่งคิดขึ้นในปี ค.ศ. 1645 ที่กรุงโรม ส่วนเครื่องฉายภาพยนตร์นั้นเริ่มมาจาก Kinetograph ของเอ็ดสัน สำเร็จในปี ค.ศ. 1891 และในปี ค.ศ. 1894 ในปัจจุบันนี้งานทางด้านโสตทัศนศึกษาหรืองานด้านเทคโนโลยีการศึกษา หรือสื่อการเรียนการสอนทัศนศึกษาหรือเทคโนโลยีการศึกษาอย่างน้อย 1 รายวิชา ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้จัดโสตทัศนศึกษาหรือเทคโนโลยีการศึกษาถึงระดับปริญญาเอก การศึกษาวิชาเอกสาขาโสตเทคโนโลยีการศึกษา และกิจการหน่วยงานด้านนี้ในปัจจุบัน มีได้จำกัดอยู่เฉพาะในวงการยังได้ขยายออกไปแทรกอยู่ในกิจการทุกด้านของสังคม ปัจจุบันนี้ สำหรับประเทศไทยนั้น ได้เริ่มมีหน่วยงานทางโสตทัศนศึกษาขึ้นมาประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๐ แผนกโสตทัศนศึกษาขึ้นที่กองการศึกษาผู้ใหญ่ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาแก่ผู้ใหญ่ศึกษา ได้มีหน่วยงานในจังหวัดต่าง เรียกว่า หน่วยโสตทัศนศึกษา หน่วยงานนี้มีหน้าที่บริการศึกษาแก่ประชาชน ส่วนการบริการทางโรงเรียนนั้น แผนกนี้ไม่ได้จัดเป็นประจำตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นต้นมา ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐเฉพาะในด้านกระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัยจึงได้ตั้งแผนกโสตทัศนศึกษาขึ้น ได้มีการผลิรวมถึงภาพยนตร์เพื่อนำออกฉายให้มีความรู้แก่ประชาชนและในระยะต่อมา สหรัฐอเมริกาบริการโสตทัศนอุปกรณ์ขึ้น เพื่อผลิตอุปกรณ์ สำหรับการศึกษาประชาชนให้กระทรวงต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมา ศูนย์หรือแผนกหรือหน่วยงานโสตทัศนศึกษา ของสถานศึกษาต่างๆ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น ศูนย์หรือแผนกหรือหน่วยงานวัดกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา จนในปัจจุบันนี้ภาควิชาและแผนกหรือศูนย์โสตทัศน

ศึกษาก็ได้เปลี่ยนเป็นภาควิชา แผนก หรือศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา หรือภาควิชา แผนก หรือศูนย์วัดกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเกือบทั้งหมด

จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันนี้กิจการด้านเทคโนโลยีการศึกษาเป็นที่สนใจในวงการศึกษาและวงการอื่นๆ มาก และมีที่คาดว่าจะเจริญก้าวหน้าต่อไปด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการฝึกหัดครู วิทยาลัยครูต่างๆ ก็ได้บรรจุวิชาเทคโนโลยีการศึกษาเข้าไว้ในหลักสูตร วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยหลายแห่งเปิดสอนวิชาเอก วิชาโทในระดับตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป จึงมั่นใจว่า เทคโนโลยีการศึกษาจะต้องแพร่ออกไปและเป็นสิ่งที่จะเจริญก้าวหน้าคู่ไปกับการศึกษาของชาติต่อไป

เมื่อเราพูดถึง สื่อการสอน เราก็มักจะนึกจะไปถึงวัสดุ (materials หรือ software) วัสดุบางอย่างเราจำเป็นต้องใช้กับเครื่อง เช่น ภาพยนตร์ซึ่งเป็นวัสดุ (materials) เมื่อจะใช้ฉายดูเราจำเป็นต้องใช้กับเครื่องฉาย ซึ่งเป็นเครื่องมือ (equipment หรือ hardware) จึงจะดูภาพ และฟังเสียงได้ ด้วยเหตุนี้ปัจจุบันจึงมักนิยมเรียกสื่อการสอนประเภทวัสดุ ว่า “วัสดุเทคโนโลยีการศึกษา” เครื่องมือใดที่ใช้กับวัสดุเทคโนโลยีการศึกษา ก็จะเรียกว่า “เครื่องมือเทคโนโลยีการศึกษา” แล้วสื่อการสอนนั้นเกี่ยวข้องกับอะไรกับพิพิธภัณฑสถานและการเรียนการสอนศิลปะ

นวลลออ ทินานนท์ (2542:86) กล่าวว่า การสอนศิลปศึกษา เป็นการให้ประสบการณ์กับผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ความคิด ทักษะ เจตคติ ในทางศิลปะผ่านทางวิชาต่างๆ เช่น การวาดภาพ การปั้น การพิมพ์ประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปวิจารณ์ หากครูจะใช้เพียงคำพูดและให้ผู้เรียนนึกมโนภาพของสิ่งที่ครูพูด เด็กทั้งห้องก็คงวาดภาพในใจที่หลากหลาย อาจไม่ตรงกับสิ่งที่ครูบอกหรือบรรยายเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้จากสิ่งที่ครูสอน โดยเหตุผลนี้ครูต้องมีผู้ช่วยที่จะช่วยเร้าความสนใจให้นักเรียนสนใจสิ่งที่ครูสอน เพื่อจะได้เกิดความเข้าใจอย่างกระจ่างแจ้งในเวลาอันจำกัดผู้ช่วยครูในที่นี้คือสื่อการสอน สื่อการสอน (Instruction Media) หมายถึงวัสดุอุปกรณ์ เทคนิควิธีการต่างๆ ที่เป็นเครื่องช่วยถ่ายทอดหรือนำความรู้ จากแหล่งความรู้ที่ครูผู้สอนต้องการสื่อสารไปยังผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ครูตั้งใจไว้

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2544) กล่าวว่าในการพัฒนาหลักสูตรนั้น การพัฒนาสื่อหรือการเสนอแนะแนวทางการใช้สื่อในการเรียนการสอนมีบทบาทสำคัญมาก ดังนั้นคุณสมบัติและคุณภาพสื่อจึงเป็นเรื่องที่ศิลปศึกษาตามแนวทาง DBAE ต้องให้ความสนใจเช่นกัน สื่อสมัยใหม่แห่งคริสต์ศตวรรษที่ 20 เช่น คอมพิวเตอร์ วีดีโอดีสก์ ช่วยให้ความสะดวกในการเรียนการสอน ประสิทธิภาพของสื่อช่วยเพิ่มประสิทธิผลการเรียนรู้ แต่มีข้อว่าโรงเรียนทุกโรงเรียนแม้ในประเทศสหรัฐฯ จะมีความสามารถในการจัดหาสื่อการสอนแบบเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในสถาบันของตนได้เท่าเทียมกัน ดังนั้นสื่อในรูปแบบเดิม เช่น ภาพจำลองผลงานศิลปะ ภาพสไลด์ จึงยังนิยมใช้ในการเรียนการสอนและยังมีการผลิตและใช้สื่อประเภทนี้อยู่เช่นกัน

เกอร์ลัช ; และอีลี (เสาวณีย์ สีขำบัณฑิต. 2528:101-211 ; อ้างอิงจาก Gerlach ; & Ely. 1970: 243) ได้กล่าวถึงสื่อการสอนอธิบายความหมายของวัสดุ เครื่องมือและเทคนิค ไว้ดังนี้

1. วัสดุ (Materials) เป็นเนื้อหาวิชาความรู้หรือสิ่งที่เราเก็บและส่งผ่านไปยังผู้รับ เรียกว่า software เช่น เนื้อหาความรู้ในฟิล์มภาพยนตร์ ไม่ใช่ดั่งฟิล์มภาพยนตร์
2. เครื่องมือ (Equipment) เป็นเครื่องมือที่ส่งเนื้อหาความรู้ เรียกว่า Hardware เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะกับแผ่นภาพโปร่งใส เทปโทรทัศน์ เครื่องเล่นเทป และเครื่องรับโทรทัศน์ เป็นต้น
3. เทคนิค (Technique) คือกระบวนการใช้เครื่องมือและวัสดุในการจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เช่น การเล่นเกม การจัดสถานการณ์จำลอง การสาธิต การทดลอง เป็นต้น เช่นนี้บางครั้งเรียกว่า สื่อประสม (Multimedia)

1.5.2 ประเภทสื่อการสอน

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 119) กล่าวว่าสำหรับสื่อการสอนแล้ว นับว่าเป็นสิ่งที่ผู้สอนทัศนศิลปศึกษาจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจ ควรพร้อมจะสร้างสรรค์และนำใช้อย่างสม่ำเสมอ เพราะสื่อการสอนคือสิ่งเร้า ที่มีค่ายิ่งอย่างหนึ่งทางการศึกษา นอกจากนั้นแล้ว สื่อการสอนยังเป็นตัวขยายโลกทัศน์ที่สำคัญอีกด้วย ผู้สอนทัศนศิลปศึกษาที่ศึกษามาทางศิลปะโดยตรงหรือผู้ที่มีฝีมือทางศิลปะ จะไม่เป็นปัญหาสำหรับการสร้างและเตรียมสื่อการสอน เพราะสื่อการสอนทั้งหลายก็ดูจะใช้ฝีมือทางศิลปะเกือบทั้งสิ้น แต่ถึงอย่างไร ผู้ที่มีได้เรียนมาทางศิลปะโดยตรงหรือไม่ มีฝีมือทางศิลปะนัก ก็สามารถเรียนรู้และฝึกฝนได้ บางครั้ง สื่อการสอนที่ดีก็มีได้ขึ้นอยู่กับความฉลาดที่จะใช้และการขยายความอีกด้วย คุณค่าทางศิลปะหรือคุณค่าทางความงามจึงเป็นส่วนหนึ่งของการใช้สื่อการสอนเท่านั้น นอกจากนั้น ผู้สอนจะต้องตระหนักว่า สื่อการสอนไม่ใช่ครูหรือแหล่งความรู้ใดๆ สื่อการสอนเป็นได้เพียงส่วนประกอบหรือส่วนช่วยในการสอน ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีกว่า ถ้าครูใช้สื่อการสอนใดๆ ให้สื่อการสอนมีสภาพเป็นครูแทนผู้สอน การเรียนการสอนเพื่อผลในวงกว้างก็คงไร้ความหมายลง และผู้เรียนก็คงไม่ต้องเสียเวลามาเรียนที่โรงเรียน หรือไม่จำเป็นต้องมีครูอีกต่อไป

ประเภทของสื่อมี 3 ประเภทได้แก่

สื่อประเภทวัสดุ (Material or Software) ได้แก่สื่อการสอนที่มีขนาดเล็กทำหน้าที่เก็บความรู้ในลักษณะของภาพ เสียง และอักษร ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. วัสดุที่เสนอความรู้ได้จากตัวเองได้แก่ หนังสือเรียน หุ่นจำลอง รูปภาพ แผนภูมิ แผนที่ ป้ายนิเทศ เป็นต้น
2. วัสดุที่ต้องอาศัยสื่อประเภทเครื่องกลไกเป็นตัวเสนอความรู้ เช่น แผ่นสไลด์ ฟิล์มภาพยนตร์ ฟิล์มสตริป เทปคาสเซ็ท เป็นต้น

สื่อประเภทเครื่องมือหรือโสตทัศนอุปกรณ์ (Device or Hardware) ได้แก่สื่อการสอนที่เป็นตัวกลางหรือทางผ่านของความรู้ ที่จะถ่ายทอดไปยังครูและนักเรียน สื่อประเภทนี้โดยตัวของมันเองแล้วแทบจะไม่ประโยชน์ต่อการความหมายเลย ถ้าไม่มีข้อมูลในรูปแบบต่างๆ มาป้อนผ่านเครื่องกลไกเหล่านี้ สื่อประเภทนี้จึงต้องอาศัยสื่อวัตถุบางชนิดเป็นความรู้ให้มันส่งผ่านไปยังผู้เรียน สื่อประเภทนี้ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องวิดีโอ เครื่องโทรทัศน์ เครื่องภาพข้ามศีรษะ ฯลฯ

3. สื่อประเภทเทคนิคและวิธีการต่างๆ (Technique or Method) ตัวกลางในกระบวนการเรียนการสอนไม่จำเป็นต้องใช้แต่วัสดุหรือเครื่องมือเท่านั้น บางครั้งต้องอาศัยเทคนิคและกลวิธีต่างๆ ควบคู่กันไป โดยเน้นย้ำที่เทคนิคหรือวิธีการเป็นสำคัญ เพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมายการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ เทคนิคหรือวิธีการ ได้แก่ประสบการณ์ต่างๆ เช่น การสาธิต การแสดงบทบาท การแสดงละครหุ่น การศึกษานอกสถานที่ การจัดแสดงนิทรรศการ ตลอดจนเทคนิคในการเสนอบทเรียนด้วยสื่อประเภทวัสดุและเครื่องมือเป็นต้น

เสาวณีย์ สีขำบัณฑิต(2528:210-211)ได้แบ่งประเภทของสื่อการสอนออกเป็น 8 ประเภทคือ

1. ของจริง (Real Things) รวมทั้งสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ การสาธิตของจริงค่อนข้างจะต่างกับสื่ออื่นที่ไม่สามารถจะใช้แทนวัตถุหรือเหตุการณ์ได้

2. วจนสัญลักษณ์ (Verbal Presentations) วจนสัญลักษณ์รวมไปถึงสิ่งพิมพ์ (Printed materials) เช่น ตำรา คู่มือ คำพูดที่เขียนลงบนกระดานชอล์ก ชื่อที่เขียนลงบนป้ายนิเทศ การใช้วจนสัญลักษณ์นั้นใช้กับสื่ออื่นๆ เช่น เป็นคำบรรยายภาพ

3. วัสดุกราฟิก (Graphic Presentations) เช่น แผนภูมิ แผนภาพ แผนที่ แผนผัง ภาพวาด โปสเตอร์ การ์ตูน เป็นต้น

4. ภาพนิ่ง (Still Picture) เป็นภาพถ่ายของวัตถุต่างๆหรือเหตุการณ์ประกอบเป็นภาพนิ่ง ภาพถ่าย อาจปรากฏเป็นรูปในตำรา ป้ายนิเทศ สไลด์ फिल्मสตริฟ แผ่นโปร่งใส

5. ภาพเคลื่อนไหว (Motion Picture) ได้แก่ ภาพยนตร์หรือเทปโทรทัศน์ มีทั้งสีและขาวดำ ซึ่งถ่ายจากชีวิตจริงหรือวัสดุกราฟิก

6. การบันทึกเสียง (Audio Recordings) ได้แก่ เสียงจากเทปบันทึกเสียง แผ่นเสียง ร่องเสียงของฟิล์มภาพยนตร์ เป็นต้น

7. บทเรียนโปรแกรม (Programmed Instruction) เป็นสื่อที่จัดลำดับขั้นตอนในสิ่งที่จะสอน อาจจะใช้สื่อประเภทสัญลักษณ์ทัศนวัสดุ หรือโสตวัสดุเข้าช่วย เช่น บทเรียนโปรแกรมที่ใช้กับเครื่องช่วยสอนหรือใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ บทเรียนโปรแกรมนี้สามารถทำใช้กับสื่อชนิดต่างๆ หรือใช้ผสมกัน เช่น สไลด์ เทป फिल्मภาพยนตร์ फिल्मสตริฟ

8. สถานการณ์จำลอง (Simulation) สถานการณ์จำลองก็เป็นสถานการณ์จริง จัดขึ้นใกล้เคียงกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์จริง เช่น การจำลองการหัดขับรถโดยทำสภาพถนนจำลองบนจอและให้คนขับทดลองขับหลบหลีกเครื่องกีดขวาง

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2544 : 31)กล่าวว่า สื่อใหม่นี้เป็น “คลื่นลูกที่สาม” ซึ่งเป็นยุคเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ การสื่อสารมวลชนและความรวดเร็วของข้อมูล เธอกล่าวถึงการสื่อสารทางทัศน์ที่ปฎิวัติสังคม ศิลปศึกษาควรปรับตัวเช่นไรกับสังคมยุคใหม่นี้ ความรู้ อ่านออกเขียนได้อาจไม่พอเพียง นักเรียนจะต้องพร้อมที่จะก้าวเข้าสู่สังคมเทคโนโลยีขั้นสูง เธอกล่าวว่า ศิลปศึกษาจะให้คุณค่าเพียงภาพลักษณ์ศิลปะ (Art Image) เท่านั้นไม่ได้เสียแล้ว เพราะภาพลักษณ์ทางทัศน์ (Visual Image) ในสังคมยุคใหม่มิใช่จะมีแต่ผลงานศิลปะ ภาพลักษณ์ทางทัศน์แบบอื่นๆ ก็มีคุณสมบัติทางสุนทรีย์จะสื่อกับเด็ก เพราะภาพลักษณ์เหล่านี้มีคุณสมบัติเชิงสุนทรีย์ร่วมสมัยกับเด็ก ครูจึงควรตระหนักและให้ความช่วยเหลือแนะนำการเรียนรู้ของเด็ก สังคมเทคโนโลยีและสื่อต้องการผู้มีทักษะด้านสร้างสื่อทางทัศน์ในอนาคต ทั้งครูและนักเรียนควรฝึกหาประสบการณ์เพื่อสนองอุปสงค์ของสังคมในอนาคต

1.6 การใช้สื่อการสอนศิลปศึกษา

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 125) กล่าวว่า การใช้สื่อการสอนในวิชาศิลปศึกษาหรือวิชาอื่นใดนับเป็นการสื่อสาร (Communication) อย่างหนึ่ง ที่ครูผู้สอนทำสื่อการสอน (Instructional Media) มาเสนอต่อผู้เรียน สื่อการสอนที่นำมาใช้นั้นจะมีสภาพเป็นสื่อ (Media) ที่ยังไม่มีบทบาทใดๆ ต่อเมื่อผู้เรียนรับรู้และเกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจขึ้น สื่อนั้นจึงจะมีความหมายหรือมีบทบาทต่อผู้เรียนเป็นสื่อที่มีสาร (Message) หรือมีสาระ การมีสื่อการสอนหรือการใช้สื่อการสอนจึงใช้ว่าจะบทบาทหรือมีสาระต่อผู้เรียนเสมอไป เช่น สื่อการสอนหรือการใช้สื่อการสอนบางครั้งไม่สามารถช่วยขยายความรู้ ความคิด และความเข้าใจต่อผู้เรียนได้ หรือนักเรียนสื่อกับสื่อการสอนที่ยูงยากซับซ้อนของครูไม่ได้นั้นย่อมหมายถึงว่า ครูล้มเหลวกับการใช้สื่อการสอนนั้น การผลิตและการใช้สื่อการสอนจึงจำเป็นต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจพอสมควรโดยส่วนรวมแล้วเราจะพบว่าสื่อการสอนทัศนศิลปศึกษาทำหน้าที่อยู่ 3 อย่าง คือ

1. สื่อการสอนที่เสนอให้ผู้เรียนรับรู้ แล้วช่วยขยายความรู้ ความคิดและความเข้าใจ และผลจากการรับรู้นั้นจะเป็นผลต่อการสร้างสรรค์ศิลปะโดยตรงหรือไม่ก็ได้ สื่อการสอนในลักษณะนี้คือ สื่อวัสดุ สื่ออุปกรณ์และการสาธิตของครูผู้สอน สื่อเหล่านี้จะช่วยขยายเนื้อหาสาระทางศิลปะ และเมื่อถึงโอกาสที่ผู้เรียนปฏิบัติงานศิลปะ ความรู้ความคิดและความเข้าใจนั้นอาจจะมีผลทางด้านเนื้อหาและรูปแบบด้วย

2. สื่อการสอนที่เสนอให้ผู้เรียนรับรู้ เพื่อเป็นสื่อสนใจในการแสดงออกและการสร้างสรรค์ศิลปะ สื่อการสอนในลักษณะนี้จะทำหน้าที่กระตุ้นการรับรู้ทั้งรูปแบบและเนื้อหา กระตุ้นให้เกิดอารมณ์ ความคิดและจินตนาการ และแสดงออกเป็นผลงานศิลปะ สื่อการสอนชนิดนี้คือสื่อสนใจ เช่น หุ่นนิ่ง คน ทิวทัศน์ เป็นต้น

3. สื่อการสอนที่เสนอให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติแล้วเกิดความรู้ ความคิด และความเข้าใจขึ้น ผลจากการปฏิบัติคือ ผลการปฏิบัติหรือผลงานศิลปะตามเป้าหมายของสื่อการสอน สื่อการสอนที่กล่าวถึงนี้คือการทดลองและการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ ซึ่งการเสนอสื่อจะมีสภาพเป็นนามธรรมและปฏิบัติงานด้วยสื่อวัสดุที่เป็นรูปธรรม

การใช้สื่อการสอนจะประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีหรือไม่ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวสื่ออย่างเดียวเท่านั้น ยังขึ้นอยู่กับความพร้อมในการรับรู้ของผู้เรียนด้วย เมื่อพิจารณาถึงความพร้อมยอมรับความอย่างกว้างๆ ถึงวุฒิภาวะและพื้นฐานประสบการณ์ของแต่ละคน แต่อย่างไรก็ตามการใช้สื่อการสอนก็ย่อมขึ้นอยู่กับตัวสื่อเป็นปฐม ซึ่งสื่อการสอนทัศนศิลป์ศึกษาที่ดีควรจะประกอบด้วยปัจจัยต่อไปนี้เป็นสื่อที่ตรงกับเนื้อหาการสอน เป็นสื่อที่มีรูปแบบและเนื้อหาเร้าความสนใจ เป็นสื่อที่ให้ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะและการรับรู้ เป็นสื่อที่คุ้มค่ากับเวลาและการลงทุน และเป็นสื่อที่ประหยัดหรือใช้วัสดุในท้องถิ่น

1.6.1 การเลือกใช้สื่อการสอน

ในการเลือกสื่อการสอนมาใช้ในวิชาศิลปศึกษา ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ครูควรพิจารณาความถูกต้องและเหมาะสมกับเนื้อหา นั้น ๆ การเลือกใช้สื่อการสอนอย่างเหมาะสมจะทำให้ครูประสบความสำเร็จในการสอน

นวลลออ ทิณานนท์ (2542 : 92) กล่าวว่า การเลือกสื่อจึงควรพิจารณาดังนี้

1. พิจารณาจากจุดมุ่งหมายของการสอนโดยทั่วไป และจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม รวมทั้งเนื้อหาวิชาแต่ละครั้งว่าเหมาะสมที่จะใช้วัสดุอุปกรณ์ชนิดใดมากที่สุด
2. พิจารณาให้เหมาะสมกับวิธีสอน การที่ครูเลือกใช้วิธีสอนใดย่อมเป็นเครื่องช่วยให้ครูเลือกสื่อการสอนที่จะนำมาใช้ได้อย่างถูกต้อง
3. พิจารณาจากสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้ หรือการเสนอบทเรียน หรือสิ่งที่โรงเรียนมีอยู่ไม่จำเป็นต้องใช้สื่อที่มีราคาแพง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะหาสื่อชนิดใดที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เพื่อช่วยการเรียนรู้ที่ดีที่สุด
4. พิจารณาจากวัยและความสนใจ ถ้าผู้เรียนพึงพอใจในกิจกรรมและประสบการณ์ที่ได้รับเป็นเพราะความเข้าใจของสื่อที่ช่วยให้เด็กได้เข้าใจเนื้อหาบทเรียน การเลือกสื่อจึงควรเร้าความสนใจและเหมาะสมกับวัยของเด็ก

1.6.2 ประโยชน์ของการสื่อการเรียนการสอน

1. เป็นการกระตุ้นความสนใจให้แก่ผู้เรียน ทำให้รู้สึกอยากเรียน
2. ทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น เพราะสื่อการสอนสามารถแสดงสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้ และทำให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างครูและนักเรียน
3. สามารถย่อหรือขยายขนาดของสิ่งที่จะนำมาเรียนแทนของจริงได้

4. ทำให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหา สิ่งที่สำคัญในการเรียนได้นานกว่าการฟังครูเพียงอย่างเดียว

5. มีส่วนทำให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพราะการได้พบเห็นสื่อการสอนที่น่าสนใจจะเสริมความคิดเดิมให้เกิดเป็นความคิดใหม่ได้เป็นอย่างดี (นวลลอ ทินานนท์. 2542 : 92)

เมื่อเรารู้แล้วว่าสื่อต่างๆ มีความสำคัญต่อการใช้ในการเรียนการสอนศิลปะแล้ว พิพิธภัณฑ์จึงสถานที่ๆ มีสื่อต่างๆ มากมายจึงเป็นที่ๆ โรงเรียนต่างๆ สามารถใช้สื่อเพื่อการเรียนการสอนศิลปะได้

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 125-126) กล่าวว่าปัจจุบันการใช้สื่อการสอนได้กลายเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการเรียนการสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาเพราะการที่วิชาวาดเขียนในอดีตที่เน้นคุณค่าทางด้านทักษะ ได้พัฒนามาสู่วิชาศิลปศึกษาหรือทัศนศิลป์ศึกษานั้น ธรรมชาติของวิชาได้พัฒนาคุณค่าทางด้านบุคลิกภาพของผู้เรียน อันจะมีผลไปสู่สังคมอันดีงาม ตามที่การศึกษาในระบบโรงเรียนวาดหวังไว้ นอกจากนั้น เราจะพบว่าการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษายังได้มุ่งเสนอทั้งการปฏิบัติ ความรู้ และความคิด ซึ่งมีไม่ใช่เพียงทักษะจากการปฏิบัติเช่นที่ผ่านมา ด้วยเหตุนี้ การเรียนการสอนจึงไม่อาจจะใช้เพียงการสั่งงานให้ทำหรือการบอกให้จดเท่านั้น การสอนต้องมีทั้งเนื้อหา วิธีการกลยุทธ์ และสื่อการสอนที่ดี ทางด้านครูผู้สอนก็เช่นกัน การเป็นผู้ที่มีเพียงความรู้และความสามารถทางศิลปะจึงไม่อาจสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้ ครูต้องมีทั้งความรู้ ความสามารถ จิตวิทยา เข้าใจปัญหาทางการศึกษา และฉลาดที่จะพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา เมื่อเป็นเช่นนี้ได้โดยส่วนรวมก็ย่อมหวังถึงคุณค่าและการบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาไว้อย่างแน่นอน

เรื่องของแหล่งความรู้ เทคโนโลยีการศึกษาและสื่อการเรียนการสอนจะเห็นว่าทั้ง 3 สิ่งนั้นคล้ายๆ กันคือมีส่วนเหมือนกันมากในเรื่องของแหล่งวัสดุอุปกรณ์และความรู้ต่างๆ แหล่งการเรียนรู้และสื่อการเรียนการสอนนั้น เป็นการส่วนหนึ่งของเทคโนโลยีการศึกษา การคิดที่เป็นภาพกว้างครอบคลุม ซึ่งแหล่งการเรียนรู้และสื่อการเรียนการสอนก็มีส่วนที่เหมือนกันไม่ว่าวัสดุเครื่องมือเทคนิคแต่สื่อในการเรียนนั้นมักเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งการเรียนรู้ เป็นทรัพยากรส่วนหนึ่งของแหล่งการเรียนรู้แล้วเทคโนโลยีทางการศึกษาจึงเป็นภาพกว้างๆ ของสิ่งเหล่านี้ แล้วพวกสื่อการสอนต่างเหล่านี้จึงเกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์และมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะมากเพราะพิพิธภัณฑ์เป็นสื่อการสอนประเภทเทคนิค (Technique) และยังเป็นทีๆ มีสื่อประเภทวัสดุ (Materials) และเครื่องมือ (Equipment) ควบคู่กันอยู่ในสถานที่เดียว ฉะนั้นการใช้สื่อการเรียนการสอนศิลปะนั้นพิพิธภัณฑ์จึงเป็นสถานที่ ที่มีความพร้อมทางด้านสื่อการสอน มีประโยชน์ เหมาะต่อการเรียนศิลปะอย่างมากเพราะเป็นสถานที่ๆ มีสื่อการเรียนการสอนอย่างครบวงจรทั้งตัวพิพิธภัณฑ์เองศิลปวัตถุ ห้องอาคาร ตลอดจนอุปกรณ์ความรู้ต่างๆ ที่พิพิธภัณฑ์มีซึ่งสามารถค้นหาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ พิพิธภัณฑ์จึงเป็นทั้งสื่อการสอนและที่รวมสื่อที่มีประโยชน์ต่อการเรียนศิลปะได้อย่างดีจึงมีบทบาทต่อการเรียนศิลปะมากและครูสามารถใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์เพื่อการศิลปะได้

สรุปแล้วการเรียนการสอนศิลปะในปัจจุบันไม่ว่าจะตามทฤษฎี DBAE ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ก็ตาม การเรียนการสอนศิลปะจำเป็นต้องใช้ความรู้จากที่ต่าง ๆ นอกห้องเรียน เช่น แหล่งการเรียนรู้ สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ มาช่วยเสริมให้การเรียนการสอนศิลปะสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมเองก็สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนการสอนศิลปะได้เพราะพิพิธภัณฑ์ก็เป็นทั้งสื่อที่ดี และเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ดีด้วย ครู อาจารย์ โรงเรียนสามารถใช้สื่อการสอนนี้เพื่อการเรียนการสอนศิลปะได้พิพิธภัณฑ์จึงเป็นสถานที่ๆ มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะในปัจจุบัน

2 พิพิธภัณฑ์

2.1 ความหมายของพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่ที่มีความหลากหลายจึงเป็นการยากที่จะกำหนดความหมายที่ชัดเจนและครอบคลุมไปถึงพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ได้ ความหมายของพิพิธภัณฑ์ในลักษณะต่างๆ ได้มีผู้ตีความและให้ความหมายเอาไว้ต่างๆ มากมาย ซึ่งมีดังต่อไปนี้

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ (2530: 2) กล่าวว่า “พิพิธภัณฑ์” พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ซึ่งทรงเชี่ยวชาญทางภาษาบาลีและสันสกฤตเป็นผู้บัญญัติศัพท์คำนี้ขึ้นใช้เนื่องจากพระองค์ได้ติดต่อสมาคมศึกษาวิชาการต่างๆ กับชาวยุโรป จึงได้นำความรู้ใหม่มาพัฒนาบ้านเมือง ตลอดจนเป็นเหตุให้พระองค์คิดตั้งพิพิธภัณฑ์ส่วนพระองค์ขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย พระองค์ทรงสร้างพระที่นั่งขึ้นองค์หนึ่งในพระบรมมหาราชวังเรียกว่า “พระที่นั่งประพาสพิพิธภัณฑ์” ตรงบริเวณพระที่นั่งวิมาลย์มหาปราสาทในปัจจุบัน ใช้เป็นที่เก็บรวบรวมโบราณศิลปวัตถุ และเปิดให้แขกบ้านแขกเมืองได้ชมเป็นครั้งคราว เซอร์จอห์น บราวริง เมื่อครั้งเป็นทูตเข้ามาติดต่อทำสัญญาค้าขายกับไทย ก็ได้มีโอกาสชมพิพิธภัณฑ์ส่วนพระองค์แห่งนี้ด้วย ซึ่งคำว่า พิพิธภัณฑ์ อาจแยกตามรูปคำและความหมายได้ดังนี้ “พิพิธ” เป็นภาษาบาลีและสันสกฤต แปลว่า “ต่างๆ กัน” “ภัณฑ์” แปลได้ว่า “สิ่งของ เครื่องใช้” “พิพิธภัณฑ์” แปลรวมความได้ว่า “สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่เก็บรวบรวมไว้เพื่อการชื่นชมและศึกษาหาความรู้ เช่น โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เป็นต้น” “สถาน”

สุจิตรา มาถาวร (2542: 12) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ คือ สถานที่เก็บรวบรวมวัตถุโบราณเก่าแก่ สมบัติมีค่า แลกเปลี่ยนหรือหายาก และเป็นสถานที่เก็บรวบรวมไว้ซึ่งสิ่งของที่ไม่ได้ใช้งานแล้วเท่านั้น แท้ที่จริง พิพิธภัณฑ์ มิได้มีหน้าที่เพียงเท่านั้นเพราะคำว่า “พิพิธภัณฑ์” หมายถึง สถาบันที่สร้างขึ้นเพื่อรวบรวม สงวนรักษาและจัดแสดงวัตถุอันมีความสำคัญด้านต่างๆ

พิพิธภัณฑ์ คือ สถานที่ๆ ทำให้ประชาชน ผู้ชมนั้นเกิดแรงบันดาลใจ เกิดการเรียนรู้ และเกิดความเพลิดเพลิน พิพิธภัณฑ์ ได้ตั้งขึ้นเพื่อเก็บรักษา และจัดแสดง บางสิ่งบางอย่างสามารถสะท้อนความเป็นไปในสังคมนั้นได้ (adoptect. 1998 online)

เควิน (Kevin flude. 2006 : online)กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ คือ สถานที่ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรวบรวมวัตถุ จัดทำเอกสาร อนุรักษ์ จัดแสดง อธิบายถึงส่วนประกอบในสิ่งต่างๆ ได้อย่างแน่ชัด และการให้ข่าวสารที่ต่อเนื่อง เพื่อผลประโยชน์โดยรวม

วิททิช แอนด์ ; และชูลเลอร์ (Wittich ; & Schuler. 1973 : unpage) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ คือ สถานที่สะสมและรวบรวมสิ่งของทั้งที่เป็นของจริง หรือของตัวอย่าง เพื่อการจัดแสดง ซึ่งในการแสดงนั้นมีการใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ในการจัดแสดง เพื่อให้หน้าดูน่าใจต่อผู้คนที่เข้าชม

นอกจากนี้ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ (2530: 2) ยังได้กล่าวถึงความหมายของพิพิธภัณฑ์ไว้เพิ่มเติมดังนี้ พิพิธภัณฑ์ หมายถึง สถาบันที่สร้างขึ้นอย่างถาวร มิได้มุ่งหวังการค้าหากำไร มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์แก่การศึกษาเล่าเรียน และสุนทรีย์ภาพของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง เป็นสถาบันที่ดำเนินงานโดยคณะบุคคลมีอาชีพ ซึ่งทำหน้าที่แสวงหาวัตถุสิ่งของเข้ามาเป็นสมบัติของพิพิธภัณฑ์ ทำหน้าที่ดูแลบำรุงรักษาอนุรักษ์ ค้นคว้าวิจัยหารายละเอียดวัตถุสิ่งของเหล่านั้น และจัดแสดงเผยแพร่แก่สาธารณะชนเป็นปกติวิสัย”คำว่าพิพิธภัณฑ์ในความหมายและตามความเข้าใจที่ง่ายที่สุดคือ “สถาบันที่ซึ่งเป็นอาคารอันเป็นที่เก็บรวบรวมจัดแสดงวัตถุสิ่งของต่างๆ เพื่อการตรวจพินิจ (Inspection) เพื่อการศึกษาหาความรู้ (Study) และเพื่อความสนุกเพลิดเพลิน (Enjoyment)

มีคำจำกัดความที่สภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ (International Council of Museum) กำหนดไว้ในบทบัญญัติมาตรา 3 และมาตรา 4 ดังนี้ (วรภรณ์ เผือกเล็ก. 2542: 13-14)

มาตรา 3 : สถาบันใดก็ตามที่สร้างขึ้นโดยไม่หวังผลประโยชน์หากำไร จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการ รับผิดชอบต่อสังคมและเพื่อการพัฒนาสังคม และเปิดให้สาธารณะชนทั่วไปเข้าชมและจัดแสดงเผยแพร่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาหาความรู้ เพื่อการศึกษาเล่าเรียน และเพื่อบันเทิงใจต่อหลักฐานทางวัตถุ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อมของมนุษย์เรา ถ้าสถาบันใดอยู่ในขอบข่ายนี้ สถาบันนั้นถือเป็นพิพิธภัณฑ์สถาน

มาตรา 4 : อธิบายว่า พิพิธภัณฑ์ยังรวมถึง

- ก. สถาบันเพื่อการอนุรักษ์หรือสงวนรักษา และแกลเลอรีที่จัดแสดงและเปิดบริการอย่างถาวร เช่น หอสมุด หอจดหมายเหตุ
- ข. โบราณสถานทางธรรมชาติวิทยา แหล่งทางโบราณคดี และแหล่งทางชาติพันธุ์วิทยา ตลอดจนโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ และ แหล่งหรือสถานที่ที่มีลักษณะเป็นพิพิธภัณฑ์ในตัวเองโดยธรรมชาติ ซึ่งควรแก่การอนุรักษ์และปลูกฝังความรู้ความเข้าใจ
- ค. สถาบันที่จัดแสดงเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต เช่น สวนพฤกษชาติ สวนสัตว์ สถานเลี้ยงสัตว์ บริเวณสงวนสิ่งมีชีวิต (Vivaria) วนอุทยาน ฯลฯ
- ง. สถานที่ธรรมชาติ ที่จัดไว้เป็นเขตสงวน
- จ. ศูนย์วิทยาศาสตร์และหอดาราศาสตร์

สมาคมพิพิธภัณฑ์แห่งประเทศไทย (American Association of Musium : AAM) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “พิพิธภัณฑ์” ดังนี้

“สถาบันที่อยู่ในรูปขององค์กรที่มั่นคงและไม่แสวงหาผลประโยชน์และมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อการศึกษาและความงาม ที่ทีมงานมีความเชี่ยวชาญและใช้ประโยชน์จากวัตถุที่พิพิธภัณฑ์สถานครอบครองไว้ ดูแลรักษาและจัดแสดงวัตถุเหล่านั้นต่อสาธารณะชนตามตารางอย่างสม่ำเสมอ สถาบันดังกล่าวรวมถึงพิพิธภัณฑ์มานุษยวิทยา ศิลปะ สุนพฤษศาสตร์ พิพิธภัณฑ์เด็ก แหล่งประวัติศาสตร์ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติ หอพักจำลอง ศูนย์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สวนสัตว์” (ทำเนียบสารสนเทศแหล่งการเรียนรู้สำหรับประเทศไทย. 2547 : ออนไลน์)

วรารณณ์ ผีอกเล็ก (2542 :14) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์โดยทั่วไปถือกันว่าเป็นสถานที่ตั้งแสดงศิลปะวัตถุ และเป็นที่ยึดรวบรวมสมบัติทางสติปัญญา (Intellectual Property) ทั้งนี้เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อเป็นหลักฐานที่บรรดาผู้มีสติปัญญาจะใช้เป็นสถานที่ค้นคว้า และเป็นพยานอ้างอิงความรู้ตามศิลปวิทยาแขนงต่างๆ ตั้งแต่ความรู้ขั้นต่ำจนถึงขั้นสูงสุด พิพิธภัณฑ์จึงมิใช่สมบัติเฉพาะของประชาชนและประเทศชาติแต่ประเทศใดประเทศหนึ่ง หากแต่เป็นสมบัติส่วนรวมของโลก

นิคม มุสิกคามะ (2521 :3) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ คือ สถาบันที่ตั้งขึ้นเพื่อรวบรวม สงวนรักษาและจัดแสดงวัตถุอันมีความสำคัญทางวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและผลิตเพลิน ตามคำจำกัดความนี้ ได้รวมความหมายถึงหอศิลปะ อนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์ สวนสัตว์ สวนพฤกษชาติ วนอุทยาน สถานที่เลี้ยงสัตว์น้ำ และสถานที่อื่นๆ ที่จัดแสดงสิ่งมีชีวิต

จากความหมายที่ได้ยกตัวอย่างมานี้ จึงพอจะทำให้ทราบความหมายของพิพิธภัณฑ์ได้โดยสรุปคือ พิพิธภัณฑ์ ถือว่าเป็นสถานที่ตั้งขึ้นเพื่อในการเก็บรวบรวมรักษา จัดแสดง ให้ความรู้แก่ผู้สนใจ ซึ่งวัตถุที่เก็บเป็นวัตถุที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม เทคโนโลยี อันมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนในสังคม ทั้งนี้พิพิธภัณฑ์จะต้องเป็นสถานที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์ และต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อการเก็บรักษาและให้ความรู้ ความพึงพอใจ เป็นสำคัญ

2.2 ที่มาของพิพิธภัณฑ์

การกำเนิดพิพิธภัณฑ์แห่งแรกของโลกนั้น ได้เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยกรีกโบราณซึ่งเป็นในช่วงยุคสมัยที่ความรู้ วิทยาการต่างๆ นั้นมีความเจริญรุ่งเรือง มีนักคิด นักปราชญ์ต่างๆ มากมายเกิดขึ้นในยุคนั้น เช่น เพลโต (Plato) เป็นต้น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของแหล่งความรู้ต่างๆ ที่มีมายาวนานจนถึงยุคปัจจุบัน จากความเชื่อของชาวกรีกในเรื่องราวของเทพเจ้าต่างๆ ก็ได้ถูกนำมาอธิบายต้นตอของพิพิธภัณฑ์ด้วยดังที่ วรารณณ์ ผีอกเล็ก (2542 : 14 – 18) ได้กล่าวไว้ว่า

จากความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าของชาวกรีก ก็ได้ถูกนำมาอธิบายต้นตอของพิพิธภัณฑด้วย เทพสูงสุดที่เป็นใหญ่กว่าบรรดาเทพทั้งหมด คือ เทพซุส หรือ ซีอุส (Zeus) กับ เทพนีโมซิน (Mnemosyne) ซึ่งเป็นเทพีแห่งความทรงจำ (Goddess of Memory) มีเทพธิดารวมกัน 9 องค์ เทพธิดาทั้ง 9 องค์นี้เกิดที่ปีเรีย (Pieria) เชิงเขาโอลิมปัส อันเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ เทพธิดาเหล่านี้มีชื่อเรียกรวมกันว่า มูเซ (Muses) และเรียกเทวาลัยที่ประดิษฐานของเหล่าเทพธิดาว่า มูเซออน (Mouseion) เทพธิดาทั้ง 9 องค์เป็นผู้ทรงวิทยาคุณต่างๆ กัน เป็นวิชาอันเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนกันในยุคนั้น โดยเฉพาะวิชาทางกวีนิพนธ์ ศิลปะ และวิทยาศาสตร์ เป็นวิชาพื้นฐานสำคัญทางพัฒนาการอารยธรรมของมนุษย์เหล่าเทพธิดามูเซมีดังนี้

1. Clio เป็นเทพธิดาทางประวัติศาสตร์ (Muse of History)
2. Euterpe เป็นเทพธิดาแห่งกวีนิพนธ์และธรรมนองเสนาะ (Muse of Lyric)
3. Thalia เป็นเทพธิดาแห่งกวีนิพนธ์ร้อยกรองและสุนาฏกรรม (Muse of Comedy and Meny of Idyllic Poetry)
4. Melponeme เป็นเทพธิดาแห่งโศกนาฏกรรม (Muse of Tragedy)
5. Terspichore เป็นเทพธิดาแห่งการเต้นรำขับร้อง (Muse of Choral Dance and Song)
6. Eroto เป็นเทพธิดาเรื่องกวีนิพนธ์เรื่องรักใคร่และการล้อเลียนท่าทาง (Muse of Erotic Poetry and Mimicry)
7. Polymnia เป็นเทพธิดาแห่งเพลงสรรเสริญศักดิ์ (Muse of Sublime Hymns)
8. Uramia เป็นเทพธิดาแห่งดาราศาสตร์ (Muse of Astronomy)
9. Calliope เป็นเทพธิดาแห่งกวีนิพนธ์กาพย์ (Muse of Epicoetry)

ตามความมุ่งหมายและวิทยาการที่ปรากฏจากเทพธิดาทั้ง 9 องค์นี้ ถ้าพิจารณาตามหลักการของวิชาพิพิธภัณฑวิทยาแล้ว จะมีจุดสำคัญ 2 ประการ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแนวความคิดการจัดตั้งพิพิธภัณฑขึ้นในการต่อมา คือ

1. เทวาลัยของเทพธิดาเป็นสถานที่เก็บรวบรวมสิ่งของและรวบรวมศิลปวิทยาสาขามากมาย อันเป็นสถานที่ซึ่งผู้สนใจใฝ่รู้วิชาได้มาเล่าเรียน ศึกษาหาความรู้กัน
2. การที่ผู้สนใจศึกษาเล่าเรียนมาสู่เทวาลัย ย่อมจะได้รับแรงบันดาลใจจากวิชาความรู้ใหม่ ได้รับสัมผัสกับความบันเทิงใจจากกิจกรรมทั้งทางศิลปะ (Art) กวีนิพนธ์ (Poetry) และวิทยาศาสตร์ที่มีสอนกันอยู่ในสถานที่นั้น

การกำเนิดของพิพิธภัณฑได้เริ่มขึ้นเมื่อประมาณ 500 ปี ก่อนคริสตกาล ซึ่งได้เกิดขึ้นจากการที่ชนชาวกรีกได้เก็บรวบรวมสิ่งของต่างๆ ของตน จากการที่พวกเขาหนีถือเทพเจ้าต่างๆ มากมาย มีผู้เลื่อมใสศรัทธานำสิ่งของต่างๆ ที่มีค่ามาถวายสักการะต่อเทพเจ้าของตน จนมีวัตถุต่างๆ มากมายจนต้องสร้างสถานที่เพื่อที่จะเก็บรวบรวมวัสดุสิ่งของเหล่านั้น จึงถือว่าเป็นที่มาของ

การเกิดพิพิธภัณฑ์ แต่ในสมัยนั้นยังมิได้เรียกว่าพิพิธภัณฑ์ จนมาถึงในสมัยโรมันจึงเริ่มมีแนวคิดจัดแสดงศิลปวัตถุที่มีค่าต่างๆ มาเปิดเผย โดยส่วนมากนั้นเป็นการจัดโดยเฉพาะบรรดาจักรพรรดิของโรมันเอง งานแสดงส่วนใหญ่ก็เป็นพวกวัตถุมีค่า เป็นงานประติมากรรม ศิลปกรรม เพชรพลอย และกิจการพิพิธภัณฑ์ก็ได้ถือกำเนิด และพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันดังที่ สุจิตรา มาถาวร (2542 : 11 – 12) ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

แนวทางของการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์เริ่มพัฒนาขึ้นมาอย่างช้าๆ ทำให้เกิดแนวคิดในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นในระยะเวลาต่อมา ซึ่งชาวกรีกโบราณมักจะมีเชื่อในเรื่องของเทพเจ้า และชาวกรีกเองก็จะไม่นับถือพระเจ้าเพียงพระองค์เดียว

ประมาณศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล ได้มีประชาชนผู้เคารพเลื่อมใสในเทพเจ้า ได้นำวัตถุสิ่งของมีค่าต่างๆ มาอุทิศถวายเพื่อแก้บนหรือนำมาถวายบูชาแก่เทพเจ้าประจำท้องถิ่น ซึ่งอยู่ใกล้กับเทวสถาน Panhellenic ซึ่งอยู่บนภูเขาโอลิมปัสและวิหาร Delphi

และเมื่อสิ่งของที่นำมาถวายมีจำนวนมากขึ้น จึงมีการก่อสร้างโบราณสถานขนาดเล็กเพื่อเก็บรักษาและป้องกันสมบัติของชาวเอเธนส์เหล่านี้ให้ปลอดภัย

พิพิธภัณฑ์แห่งแรกที่เกิดขึ้นในประเทศกรีกนั้นจึงถือเป็นสมบัติของวิหารหรือวัด ซึ่งต่อมาได้มีการบูรณะขึ้นมาใหม่ จึงถือว่าการพัฒนาการของสถานที่จัดเก็บสิ่งของเครื่องถ้วยต่างๆ เหล่านี้ เป็นต้นกำเนิดของวิชาพิพิธภัณฑ์วิทยา แต่ในขณะนั้นยังไม่ได้เรียกกันว่า “พิพิธภัณฑ์”

คำว่า พิพิธภัณฑ์ หรือ Museum นำมาใช้ครั้งแรกที่เมืองอเล็กซานเดรีย ประเทศอียิปต์ เมื่อประมาณ 300 ปีก่อนคริสตกาล สถานที่แห่งหนึ่ง สำหรับใช้เป็นศูนย์กลางของห้องสมุด และศูนย์กลางการศึกษาวิจัยค้นคว้าของปราชญ์

ซึ่งต่อมาเรียกว่า The Museum of Alexandria จัดตั้งขึ้นโดย Ptolemy Philadelphus (Ptolemy Soter) รูปแบบของสถานที่แห่งนี้มีความคล้ายคลึงกับเทวสถานของเทพธิดาของกรีกทั้ง 9 องค์ แม้ว่าจะมีผู้คัดค้านว่าสถานที่แห่งนี้ไม่ใช่พิพิธภัณฑ์ ทว่าภายในสถานที่แห่งนี้มีสวนพฤกษชาติ สวนสัตว์ มีห้องใช้ศึกษาวิชากายวิภาคศาสตร์และยังมีการติดตามสังเกตทางดาราศาสตร์ พร้อมห้องบรรยาย จึงนับได้ว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ได้เช่นกัน

และที่สำคัญ สถานที่แห่งนี้มีงานทางศิลปกรรมของปโตเลมี และวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ อีกด้วย

พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เปรียบได้กับ “มหาวิทยาลัย” ซึ่งต่อมาได้มีการนำขึ้นส่วนที่สำคัญทางสถาปัตยกรรมมาประดับตกแต่งเพิ่มเติม ซึ่งต่างก็มีความเชื่อกันว่าการเดินดูอะไรต่างๆ เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความคิด ความแพร่หลายในการรวบรวมวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ ตำราศิลปกรรมต่างๆ ก็ได้แพร่หลายมาในยุโรปมากขึ้น แม้ว่าอาณาจักรอันใหญ่โตของกรีกจะ

ล่มสลายลง แต่ด้วยคุณค่าทางด้านวิชาการแขนงต่าง ๆ วัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรือง และอารยธรรมต่าง ๆ จึงได้รับการถ่ายทอดต่อมายังอาณาจักรโรมันสืบมา

นอกจากนี้แล้ว พิพิธภัณฑียังได้พัฒนาต่อไปอีกดังที่ วราภรณ์ เผือกเล็ก(2542 :14-18) กล่าวถึงเรื่องราวของพิพิธภัณฑียุคต่อไปว่า ต่อมาในสมัยโรมันก็มีการจัดแสดงศิลปวัตถุคล้ายกับการจัดตั้งแกลเลอรีหรือคอลเล็กชัน เช่น ในพระราชวังของจักรพรรดิก็มีภาพจิตรกรรมตกแต่งสถานที่ มีการรวบรวมหินมีค่า ผลึกแก้ว กระดองเต่า ฯลฯ แม้ว่าโดยอารยธรรมอันสืบเนื่องมาจากสมัยกรีกอาจทำให้ชาวโรมันไม่ใช่ช่างสร้างสรรค์หรือศิลปินเท่าใดนัก แต่ชาวโรมันก็นิยมเก็บสะสมสิ่งของสวยงามเหล่านี้ไว้ โดยเฉพาะบรรดาจักรพรรดิของจักรวรรดิโรมัน อาทิ จักรวรรดิเรโร จักรพรรดิซีซาร์ (Caesar) จักรพรรดิฮาเดรียน (Hadrian) จักรพรรดิเหล่านี้นิยมสะสมงานศิลปะสวย ๆ งาม ๆ และมีคุณค่าที่ตกทอดมาตั้งแต่สมัยกรีก เช่น งานประติมากรรม จิตรกรรม หินมีค่า เพชรพลอย พิพิธภัณฑียังมีการมาอย่างสืบเนื่องผ่านพันยุคสมัยต่าง ๆ เช่น ยุคกลางในยุโรป ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา จนย่างเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 พิพิธภัณฑียังก็เกิดหลากหลายในแนวคิดและเรื่องราวการจัดการแสดงมากขึ้น เช่น พิพิธภัณฑชาติพันธุ์วิทยา (Museum of Ethnology) และพิพิธภัณฑพื้นบ้าน (Folk Museum) เพื่อรักษาเอกลักษณ์และประเพณีไว้มิให้สูญหายไป

ที่มาพิพิธภัณฑียังเป็นเรื่องราวของการเก็บสะสมจากอดีตซึ่งเกิดจากความบังเอิญ มิได้ตั้งใจ หากแต่ปริมาณของที่ได้รับหรือเก็บได้มันมากมายขึ้น จึงเกิดการจัดเก็บอย่างมีระเบียบและให้ความสำคัญ และด้วยสิ่งของเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญไม่ว่าจะมีค่าในทางด้านความรู้ วิชาการ ศิลปะ ความสวยงามก็ตามแต่ จึงทำให้เกิดการจัดแสดงขึ้นเพื่อเป็นการเผยแพร่ต่อสาธารณะชนหรือจะเป็นการอวดอ้างความมั่งมีหรืออย่างไรก็แล้วแต่ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจึงเป็นที่มาของการเกิดพิพิธภัณฑียุคใหม่

2.3 ประเภทของพิพิธภัณฑียุคใหม่

จากความหมายและที่มาของพิพิธภัณฑียุคใหม่นี้ทำให้ได้ทราบว่าพิพิธภัณฑียุคใหม่นี้ยังไม่ได้มีแยกประเภทขอบเขตหรือวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งพิพิธภัณฑียุคใหม่เพื่อประการใดเฉพาะ แต่ตั้งขึ้นมาเพียงเพื่อเก็บรวบรวมสิ่งของอันมีค่าของรัฐหรือประเทศเอาไว้ จนเมื่อกิจการพิพิธภัณฑียุคใหม่เจริญขึ้นตามสิ่งแวดล้อมสังคมและความเจริญของมนุษย์ มีความต้องการต่าง ๆ มากขึ้น มีประเภทของวัตถุ โบราณวัตถุและความรู้ต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑียุคใหม่ที่หลากหลายมากขึ้นตลอดจนความต้องการศึกษาเรียนรู้ในแขนงต่าง ๆ มีความชัดเจนขึ้นจึงมีการจัดการแบ่งแยกชนิดของพิพิธภัณฑียุคใหม่เป็นต้นว่า พิพิธภัณฑียุคใหม่ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี พิพิธภัณฑียุคใหม่ทางธรรมชาติวิทยา พิพิธภัณฑียุคใหม่ทางมานุษยวิทยา และพิพิธภัณฑียุคใหม่ชาติพันธุ์วิทยา กับพิพิธภัณฑียุคใหม่ทางอื่น เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม สถานการณ์พิพิธภัณฑียุคใหม่ระหว่างชาติ จำแนกชนิดของพิพิธภัณฑียุคใหม่ออกเป็นสาขาต่าง ๆ ตามหัวข้อแห่งการอภิปรายของนักการพิพิธภัณฑียุคใหม่ต่าง ๆ ทั่วโลก

2.3.1 พิพิธภัณฑ์สถานทางศิลปะ (Museum of Arts)

เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมมาก เป็นที่ ๆ เก็บรวบรวมงานศิลปะวัตถุต่าง ๆ ที่สำคัญต่อปรากฏการณ์ในช่วงเวลาต่าง ๆ พิพิธภัณฑ์ศิลปะนั้น มีหลายประเภทแต่ที่เรารู้จักกันดี คือ พิพิธภัณฑ์ศิลปะแบบหอศิลป์ (Gallery) ที่รวบรวมงานศิลปะภาพเขียนต่าง ๆ ไว้มากมายให้ผู้ชมได้ชมศึกษางานศิลปะของศิลปินดังในยุคต่าง ๆ นอกจากพิพิธภัณฑ์แบบหอศิลป์แล้ว ก็มีพิพิธภัณฑ์ศิลปะวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ประเภทสถาปัตยกรรม

นิคม มูลิกะคามะ (2521:22) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ทางศิลปะเป็นพิพิธภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เป็นสถานที่ที่รวบรวมงานศิลปะ ซึ่งงานศิลปะเหล่านี้มีค่าควรแก่การจดจำไว้ ซึ่งเหตุผลดั้งเดิมนั้นเพื่อเก็บรักษาไว้ซึ่งศิลปะวัตถุ และเพื่อให้ประชาชนได้ชื่นชมกับสุนทรีย์ของศิลปะและศึกษาวิวัฒนาการด้านศิลปะหรือประวัติศาสตร์ศิลปะด้วย ซึ่งจากความคิดเห็นทางตะวันตกที่มีอยู่มากมายนั้นกำหนดว่า พิพิธภัณฑ์ทางศิลปะอาจแบ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ทางภาพเขียนที่เรียกกันแพร่หลายว่าหอศิลป์ ประติมากรรมและศิลปะประยุกต์ ในยุโรปและอเมริกาเป็นประเพณีที่จัดพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะโดยทั่วไป โดยมีเพียงจิตรกรรม ประติมากรรม แต่งงานศิลปะประยุกต์แยกออกไปต่างหาก

ประเภทของพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะ

นิคม มูลิกะคามะ (2536 :13 – 14) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะ (Museum of Arts) เป็นสถาบันที่เก็บรวบรวมงานที่แยกออกไปเป็นพิเศษ ซึ่งงานศิลปะเหล่านี้มีค่าควรแก่การจดจำไว้ถึงแม้ว่าเหตุผลข้อนี้จะไม่ได้หมายความว่าถึงคุณค่าทางหลักเกณฑ์ทางศิลปะ แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้ชื่นชมกับสุนทรีย์ทางศิลปะและศึกษาวิวัฒนาการด้านศิลปะ หรือประวัติศาสตร์ศิลปะด้วย ปัจจุบัน พิพิธภัณฑ์ศิลปะได้แยกจัดตั้ง เฉพาะแขนงออกไปเป็นประเภทต่าง ๆ มากมาย (ศิริวัฒน์ แสนเสริม. 2543 :57-58) ได้แบ่งประเภทของพิพิธภัณฑ์ศิลปะไว้ดังนี้

1. พิพิธภัณฑ์ศิลปะประยุกต์ (Applied Art) หรือ พิพิธภัณฑ์ศิลปะตกแต่ง (Decoration Art) ศิลปอุตสาหกรรม (Industrial Art) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงวัตถุที่เป็นงานฝีมือเครื่องใช้สอยต่าง ๆ ได้แก่ เครื่องเรือน เครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องถ้วยชาม ผ้า และเครื่องแต่งกาย ฯลฯ

2. หอศิลป์ (Art Gallery) จัดแสดงงาน จิตรกรรมภาพเขียน หรือประติมากรรม พิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่ (Museum of Modern Art) พิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่มีขึ้นเพื่อจัดแสดงผลงานของศิลปินรุ่นหลังโดยเฉพาะมีทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม และงานฝีมือต่าง ๆ ของศิลปินร่วมสมัย

3. พิพิธภัณฑ์ศิลปะประเภทการแสดง (Performing Art) ได้แก่ การละคร ภาพยนตร์ นาฏศิลป์ การดนตรี ซึ่งอาจแยกออกเป็นพิพิธภัณฑ์เฉพาะอย่าง

4. พิพิธภัณฑ์ศิลปะแรกเริ่ม (Primitive Art) บางประเทศได้จัด พิพิธภัณฑ์ศิลปะแรกเริ่มของมนุษย์ยุคที่ไม่มีอารยธรรมรวมไว้ด้วย

ลักษณะความต้องการและขอบเขตของจุดมุ่งหมายนี้ ได้กระตุ้นให้พิพิธภัณฑสถานศิลปะสมัยใหม่ได้ขยายงานออกไปทุกทิศทาง ครอบคลุมงานในวิชาการแขนงต่าง ๆ คือ

1. ศิลปะประยุกต์ ซึ่งนำเข้ามาสู่ความเจริญทางอุตสาหกรรมด้วยการใช้รูปภาพ ฟิล์ม โทรทัศน์ และการโฆษณาทั้งที่เป็นคำอธิบายและภาพประกอบ
2. สถาปัตยกรรมระดับเดียวกันและแปลนของเมืองซึ่งใช้โดยเทคนิคและสังคม พร้อมกับต้องมีความหมายทางศิลปะและความคิดต่าง ๆ เข้าประกอบ
3. ศิลปะประยุกต์เกี่ยวกับสมัยแห่งการใช้เครื่องจักรกล
4. สมัยก่อนคลาสสิก เช่นเดียวกับศิลปะเริ่มแรก และศิลปะนั้นเพียงแสดงถึงความเกี่ยวพันกับความก้าวหน้าของศิลปะระยะเดียวกัน

และอาจกล่าวได้ว่าพิพิธภัณฑสถานทางศิลปะนั้นเป็นพิพิธภัณฑสถานประเภทต้นๆ ที่ถือกำเนิดขึ้น แม้ว่าในตอนแรกเริ่มนั้นยังไม่มีแบ่งแยกประเภทของวัตถุก็ตาม แต่สิ่งของแรกเริ่มที่มนุษย์เริ่มเก็บสะสมก็เห็นจะเป็นพวกศิลปะ โบราณวัตถุต่างๆ ตั้งแต่สมัยกรีกเรื่อยมา พิพิธภัณฑสถานทางศิลปะจะเป็นมักจะเป็นที่แรกที่คนนึกถึงเพื่อเข้าไปชื่นชมงานศิลปะ ประติมากรรม สถาปัตยกรรมต่างๆ ซึ่งได้มีการแบ่งแยกเป็นประเภทต่างๆ มากมาย

2.3.2 พิพิธภัณฑสถานศิลปะร่วมสมัย (Gallery of Contemporary Arts)

จิรา จงกล (2528:29) กล่าวว่า เป็นพิพิธภัณฑสถานที่รวบรวมงานศิลปะและความเคลื่อนไหวของงานศิลปะในปัจจุบันไว้หรือเรียกว่า (Gallery) ซึ่งมักจะเป็นงานศิลปะหมุนเวียน พิพิธภัณฑสถานศิลปะร่วมสมัยจะเป็นสถานที่ ที่ศิลปิน หรือผู้สร้างงานศิลปะนั้น นำเสนอผลงานของตนผ่านทางพิพิธภัณฑสถานโดยการจัดแสดงให้ผู้สนใจความเคลื่อนไหวของศิลปะในปัจจุบัน หอศิลป์ (Art gallery) หมายถึง จิตรกรรมหรือภาพเขียน (painting) และประติมากรรมเป็นที่นิยมจัดเป็นพิพิธภัณฑสถานต่างหากจากประเภทอื่น เรียก Art gallery ซึ่งจัดแสดงเฉพาะจิตรกรรมและประติมากรรมของศิลปินที่มีชื่อตั้งแต่โบราณเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเป็นไปของสังคม แนวคิดต่างๆ ณ ปัจจุบันผ่านทางผลงานของตัวศิลปินที่เป็นตัวแทนสังคม พิพิธภัณฑสถานศิลปะร่วมสมัยจึงเป็นสถานที่ ที่ให้เห็นถึงรูปแบบของงานศิลปะ ณ ปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

นิคม มุสิกคามะ (2521 : 22 – 23) กล่าวว่า พิพิธภัณฑสถานต้องเป็นสถาบันเชื่อมความเข้าใจระหว่างสังคมปัจจุบันกับงานต่างๆ ที่พวกศิลปินเริ่มต้นกระทำ พิพิธภัณฑสถานต้องพยายามที่จะนำศิลปะร่วมสมัยให้เข้าไปสู่ความเข้าใจดีของสังคม และยังต้องช่วยให้เข้ากันได้กับความเจริญทางอุตสาหกรรมในเมืองอุตสาหกรรมด้วย ลักษณะความต้องการและขอบเขตของจุดมุ่งหมายนี้ ได้กระตุ้นให้พิพิธภัณฑสถานทางศิลปะสมัยใหม่ได้ขยายงานของเขาออกไปทุกทิศทุกทาง ครอบคลุมงานในวิชาการแขนงต่างๆ

ในปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยได้พัฒนาไปมากสืบเนื่องจากการพัฒนาของสังคมของและแนวคิดของศิลปินที่พัฒนาไปตามยุคสมัย งานศิลปะร่วมสมัยในปัจจุบันเป็นงานที่ผู้ชมและงานศิลปะนั้นมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันเช่นงาน Interactive Art หรือ งาน Performance Art ซึ่งเป็นงานที่ศิลปิน-งานศิลปะ-ผู้ชม หรือสังคมได้มีส่วนร่วมกันมากขึ้น อีกทั้งเป็นสถานที่ที่ผู้สร้างงานศิลปะและผู้ชมได้แสดงความคิดติดต่อพูดคุยงานศิลปะและสังคม พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยจึงเป็นพื้นที่ที่มีส่วนร่วมกับคนในสังคมในปัจจุบันมากขึ้น

2.3.3 พิพิธภัณฑ์ศิลปะวัฒนธรรม(Arts And Culture Museum)

พิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรม หมายถึง พิพิธภัณฑ์หรือสถานที่ๆ จัดแสดงวัตถุ สิ่งของ เรื่องราวต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับงานศิลปะ และวัฒนธรรม ประเพณีรวมไปถึงการให้ความรู้ด้าน ประวัติศาสตร์ สังคม ที่พิจารณาเห็นว่า เอื้อต่อการเรียนการสอนศิลปะ และสามารถ ใช้ประโยชน์เพื่อการเรียนการสอนศิลปะได้ เช่นพิพิธภัณฑ์ประเภทหอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี พิพิธภัณฑ์ทางมนุษยวิทยา พิพิธภัณฑ์ศิลปะวัฒนธรรมเป็นประเภทพิพิธภัณฑ์ที่นอกจากมีเรื่องราวต่างๆแล้วยังรวบรวมงานศิลปะหรือมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในสังคมไม่ว่าจะจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรม ศาสนา และชีวิต เช่น นาฬิกา บ้านเรือน รูปปั้น ฟิล์ม ดึกอาคารต่างๆ

ซึ่งเมื่อดูที่ประเภทต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์แล้ว พิพิธภัณฑ์ทางศิลปวัฒนธรรมจะอยู่รวมในพิพิธภัณฑ์ประเภทต่างๆ ขึ้นอยู่กับว่าพิพิธภัณฑ์แต่ละประเภทเหล่านั้นจะมีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวข้องกับทางศิลปะหรือไม่ ซึ่งส่วนมากที่มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับศิลปะอยู่ ศิลปะในที่นั้นก็จะมีเรื่องราวเกี่ยวข้อง หรือรวมอยู่ในเรื่องราวต่างๆของพิพิธภัณฑ์ เช่นพิพิธภัณฑ์ทางชาติพันธุ์วิทยา ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชาวไทยล้านนา นอกจากมีข้อมูลวัตถุ ประวัติต่างๆของชาวล้านนาแล้วก็มีงานศิลปวัตถุต่างๆ ของชาวล้านนาประกอบอยู่ด้วยจึงจัดว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปะวัฒนธรรม ซึ่งส่วนมากจะรวมถึงพิพิธภัณฑ์ดังต่อไปนี้ต่อไปนี้เป็นคือ

1. พิพิธภัณฑ์ทางศิลปะ (Museum of Art)
2. พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย (Gallery of Contemporary Arts) เช่น ศิลปะประยุกต์ (Applied Art)
3. พิพิธภัณฑ์มานุษยวิทยาและชาติพันธุ์วิทยา (Museum of Anthropolgy and Ethnology) เช่น ศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art)
4. พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี (Museum of History and Arohacology) เช่น พิพิธภัณฑ์ทางโบราณคดี ที่มักเกี่ยวกับวัตถุเครื่องปั้นดินเผาของชนชาติต่าง ๆ ในอดีต
5. พิพิธภัณฑ์ประจำเมืองหรือท้องถิ่น (Regional Museum – City Museum) จะคล้าย ๆ กับศิลปะพื้นบ้านคือจะมีพวกงานศิลปะหัตถกรรมในท้องถิ่นอยู่ด้วย
6. พิพิธภัณฑ์แบบพิเศษ (Specialized Museum) จะเป็นพิพิธภัณฑ์ที่รวมหลากหลายรูปแบบอยู่ในพิพิธภัณฑ์ซึ่งงานทางศิลปะและงานที่เกี่ยวข้องกับทางด้านวัฒนธรรมด้วย

2.3.4 พิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติวิทยา (Natural History Museum)

พิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติวิทยา เกิดจากการเก็บรวบรวมของมนุษย์แต่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งรอบตัวต่างๆ เช่นพืชพันธุ์ไม้ต่างๆ ก้อนหิน ซากฟอสซิลจากอดีต เพื่อเป็น การศึกษาที่นำไปของโลกของเราพิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติวิทยา พัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนา ทางด้านวิทยาศาสตร์ ความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ต่อสิ่งรอบตัวว่าสิ่งต่างๆเป็นอย่างไร เกิดขึ้นมาได้ อย่งไร เมื่อไรการค้นหาก็เก็บข้อมูลต่างๆจึงได้ถูกรวบรวมเก็บไว้เพื่อการศึกษาจึงเป็นที่มาของ พิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติวิทยา ซึ่ง ศิริวัฒน์ แสนเสริม (ศิริวัฒน์ แสนเสริม. 2543 : 35–36 ; อ้างอิง จาก นิคม มุสิกคามะ. 2536) ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ไว้ดังนี้

พิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติวิทยาได้พัฒนามาจากการรวบรวมในแบบต่างๆ เช่น ธรณีวิทยา พฤกษศาสตร์ สัตวศาสตร์ มานุษยวิทยา ฯลฯ และเป็นการรวมศึกษาทุกๆ ด้าน เช่นก่อนประวัติศาสตร์ โบราณคดีชาติพันธุ์วิทยา ที่นำมาจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ทางธรรมชาติวิทยา และขณะที่พิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติวิทยาได้พัฒนาไปสู่ ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว พิพิธภัณฑ์หลายแบบได้จัดหาวิธีการจัดแสดงตาม หลักเกณฑ์ที่แน่นอนไว้ในพิพิธภัณฑ์ นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติวิทยายัง หมายถึง รูปแบบของสถานที่ที่เก็บรักษาตัวอย่างวัตถุทางธรรมชาติ ที่สามารถเก็บรักษา ไว้ตามสภาพของมัน วนอุทยาน สวนสัตว์และสิ่งอื่นๆ รวมเรียกว่าพิพิธภัณฑ์ทาง ธรรมชาติวิทยา ทั้งสิ้น

จิรา จงกล (2528:29) กล่าวว่า นอกจากพิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติวิทยาแล้ว ในแขนงนี้ยังได้รวม สวนสัตว์ (Zoological garden) สวนพฤกษชาติ (Botanical garden) วนอุทยาน (National park) พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ (Aquarium) อยู่ในสาขานี้ด้วย

พิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติวิทยาจึงเป็นเรื่องราวของการค้นหาคำตอบกับโลก และสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยการศึกษาวิจัยค้นคว้าเก็บตัวอย่างและรวบรวมหลักฐานจนนำมาแสดง ให้ผู้ศึกษาผู้สนใจได้ชมได้ค้นคว้าหาข้อมูลจนเป็นพิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติวิทยาขึ้น พิพิธภัณฑ์ทาง ธรรมชาติวิทยาจึงเป็น พิพิธภัณฑ์ที่มีขอบเขตกว้าง เช่น พิพิธภัณฑ์หินแปลก พิพิธภัณฑ์พืชเมือง ร้อน พิพิธภัณฑ์แมลง

2.3.5 พิพิธภัณฑ์ทางวิทยาศาสตร์และเครื่องจักรกล (Museum of Science and Technology)

พิพิธภัณฑ์ประเภทนี้เกิดขึ้นจากการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของมนุษย์ มนุษย์ได้ประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่างๆมากมายหลายอย่าง แต่การพัฒนาเรื่อยมานั้นทำให้มี อุปกรณ์เครื่องจักรกลอดจนประมวลความรู้ต่างๆ เก็บไว้มากมาย จึงได้เกิดเป็นพิพิธภัณฑ์ประเภท

นี้ขึ้น เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้าที่มาของวัตถุสิ่งนั้นๆ หรือเป็นที่รวบรวมวิธีการสร้างเครื่องมือต่างๆ แสดงให้เห็นพัฒนาการ ซึ่งพิพิธภัณฑ์ทางวิทยาศาสตร์และเครื่องจักรกลนั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนในสังคมด้วย เช่น พิพิธภัณฑ์รถยนต์ ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางการเดินทางของมนุษย์ การพัฒนาของรถ หรือพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ท้องฟ้าจำลองในประเทศไทย ซึ่งเป็นที่รวบรวมความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่หลากหลาย เช่น ทางฟิสิกส์ เคมี ชีวะวิทยา มนุษยวิทยา เพื่อให้เห็นการพัฒนาการความรู้ของมนุษย์และได้เห็นความจริงที่มนุษย์ค้นพบต่างๆ มากมาย

จิรา จงกล (2528:29) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ทางวิทยาศาสตร์และเครื่องจักรกลเป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงวิวัฒนาการความก้าวหน้าของวัตถุที่มนุษย์คิดค้นและประดิษฐ์ขึ้นได้แก่ ยานพาหนะ โทรคมนาคม เครื่องจักร เครื่องกล และเรื่องราวของวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ และการเกษตร พิพิธภัณฑ์ทางเทคโนโลยีแยกออกเป็นพิพิธภัณฑ์เฉพาะเรื่องก็มี เช่น พิพิธภัณฑ์รถไฟเหาะ หรือ Transport museum และยานอวกาศ หรือแยกเป็นพิพิธภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ (Historical science)

พิพิธภัณฑ์ทางวิทยาศาสตร์และเครื่องจักรกลจึงเป็นพิพิธภัณฑ์ที่ให้เราเห็นพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์ของมนุษย์ การค้นคว้าและการพยายามที่จะหาคำตอบในเรื่องต่างๆ ตลอดจนการที่จะก้าวพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ พัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ให้ดีขึ้น นอกจากนั้นแล้วพิพิธภัณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ยังเป็นศูนย์กลางการศึกษาเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีวะ ฯลฯ ที่มีขนาดใหญ่และมีข้อมูลตัวอย่างมากมายเหมาะแก่ผู้สนใจศึกษาอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นสถานที่ที่ช่วยให้ข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ และพัฒนางานทางวิทยาศาสตร์อีกด้วย

2.3.6 พิพิธภัณฑ์ทางมนุษย์วิทยาและชาติพันธุ์วิทยา (Museum of Anthropology and Ethnology)

พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี อาจจะคล้ายกับพิพิธภัณฑ์ทางมนุษย์วิทยา และชาติพันธุ์วิทยา แต่ที่ต่างคือมักจะเป็นการเก็บรวบรวมเรื่องราวของมนุษย์ ในยุคที่อยู่เป็นสังคมใหญ่เป็นประเทศต่างๆ เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นๆ ซึ่งพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีจะรวบรวมเรื่องราวเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ในประเทศสังคมนั้นๆ เอาไว้เป็นการปฏิบัติการเมืองการปกครองต่างๆ ต่างจากพิพิธภัณฑ์มานุษยวิทยาและชาติพันธุ์วิทยา ที่รวบรวมข้อมูลทั่วไปว่า ใช้ชีวิตแบบใด มีวัฒนธรรมอย่างไร ศิลปะอย่างไร พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีมีรูปแบบหลากหลาย เช่น รวบรวมวัตถุ ภาพถ่าย เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญ หรือเป็นพิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่ประวัติศาสตร์ต่างๆ เช่น โคลเซียม (Colosseum) ในกรุงโรม พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์นั้นอาจเกี่ยวข้องกับศิลปะ เพราะอาจรวบรวมโบราณวัตถุ โบราณสถานที่สำคัญต่อประวัติศาสตร์เอาไว้ด้วย

สุจิตรา มาถาวร (2542 : 52) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อที่จะส่งเสริมให้มนุษย์แต่ละเผ่าได้เข้าใจในวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่ความเข้าใจของสังคมมนุษย์ทั่วโลกส่วนใหญ่พิพิธภัณฑ์ทางมานุษยวิทยาจะแสดงวัตถุสิ่งของของเครื่องมือเครื่องใช้ รูปเคารพทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรมอื่นๆ เพื่อแสดงขอบเขตแห่งวัฒนธรรมของเผ่ามนุษย์ในกลุ่มต่างๆ โดยจะจัดแสดงและบริการให้เห็นถึงมนุษย์ร่วมโลกว่ามีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่อย่างไร

ศิริวัฒน์ แสนเสริม (2543:38–39) กล่าวว่าเราแบ่งพิพิธภัณฑ์ประเภทนี้ออกเป็น 3 กลุ่มลักษณะ โดยมีรายละเอียดการจัดแสดง ดังนี้

1. พิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยา (Ethnological Museum) มีลักษณะคล้ายคลึงกับพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีมาก โดยเกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์วิทยาก่อนประวัติศาสตร์และมานุษยวิทยา และมีการศึกษาถึงรากฐานที่ได้มาร่วมกัน

2. พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นเมือง (Folk Art Museum) ซึ่งเรียกอีกแบบหนึ่งว่าพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน พิพิธภัณฑ์ประเภทนี้ โดยธรรมชาติศึกษาเกี่ยวกับวิชาชาติพันธุ์วิทยาของประเทศที่พิพิธภัณฑ์ตั้งอยู่ มีหลักการปฏิบัติแบบเดียวกับพิพิธภัณฑ์ที่เป็นศูนย์กลาง และพิจารณาถึงแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับท้องถิ่นของพิพิธภัณฑ์ในมณฑลนั้น ๆ

3. พิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง (Open Air Museum) พิพิธภัณฑ์กลางแจ้งไม่จำเป็นต้องจัดเกี่ยวกับชาติพันธุ์วิทยา พิพิธภัณฑ์ทางโบราณคดีบางแห่งก็จัดเป็นแบบกลางแจ้ง เช่น การจัดความเป็นอยู่ของคนก่อนประวัติศาสตร์ ต้องนำเอาวัตถุชิ้นต่าง ๆ จากที่ตั้งเดิมของมันมารวมกันเข้าก่อน และยังมีพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งโดยทั่วไปอีกที่จัดแสดงประติมากรรม

พิพิธภัณฑ์ทางมานุษยวิทยาและชาติพันธุ์วิทยาอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบแรกที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับกิจการพิพิธภัณฑ์ หรือพิพิธภัณฑ์ ทางศิลปะ แต่เป็นการตีความคนละมุมมองและเนื้อหาตามที่พิพิธภัณฑ์มานุษยวิทยาและชาติพันธุ์วิทยามองโบราณวัตถุบางชนิด เช่น ถ้วย โถ ชาม เป็นเรื่องราวของวิถีชีวิตความเป็นอยู่มิใช่ลวดลายความสวยงามแต่เป็นวิถีมนุษย์ความเป็นมาวัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่า มานุษยวิทยาและชาติพันธุ์วิทยาจึงเป็นการเก็บรวบรวมหลักฐานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ โบราณสถาน สถาปัตยกรรม หลักศิลา ฯลฯ เพื่อที่จะหาคำตอบในเรื่องของที่มาและความเป็นมาของมนุษย์ ซึ่งบางครั้งพิพิธภัณฑ์ทางมานุษยวิทยาและชาติพันธุ์วิทยาบางแห่งก็ถือเป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมได้ เช่น พิพิธภัณฑ์เรือนไทยคำเที่ยงที่รวบรวมวิถีชีวิต เครื่องมือเครื่องใช้ การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของชาวล้านนา ตลอดจนงานศิลปวัตถุ สถาปัตยกรรมต่างๆ เข้าไว้ในที่เดียวกัน

2.3.7 พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี (Museum of History and Archaeology)

เป็นพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมเรื่องราวเฉพาะของท้องถิ่นชุมชนนั้น ๆ ซึ่งจะเป็นเรื่องราวทั่วไป หรือสิ่งที่เป็นหน้าเป็นตาของชุมชนนั้นๆ

จิรา จงกล(2528:30)กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ เป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์แสดงชีวิตความเป็นอยู่หรือวัฒนธรรมและประเพณีพื้นเมือง

พิพิธภัณฑ์ประเภทนี้มีความหลากหลายซึ่งจะมีทั้งประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์วิทยา วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติวิทยา ศิลปะ ก็ได้ตามแต่พิพิธภัณฑ์นั้นๆ จะนำเสนอสิ่งที่น่าสนใจของท้องถิ่น ถ้าในท้องถิ่นมีชื่อเสียงเรื่องผ้าทอ พิพิธภัณฑ์ก็จะมีประวัติการทอผ้า ลายผ้าต่างๆ

พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงเรื่องราวความเป็นมาของมนุษย์ในอดีต เป็นพิพิธภัณฑ์ที่สร้างความเข้าใจระหว่างทางสังคมมนุษย์ที่สำคัญยิ่งเป็นรากฐานแห่งความเข้าใจระหว่างชาติ ในทางการบริการควรจะได้พิจารณาถึงลัทธิชาตินิยมหรือท้องถิ่นนิยมด้วย

ศิริวัฒน์ แสนเสริม (2543:38–39) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีสามารถแยกเป็นประเภทต่างๆได้ 3 ประเภทใหญ่ได้ดังนี้

1. พิพิธภัณฑ์ทางโบราณคดี (Museum of Archaeology) จึงเป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงและรวบรวมวัตถุที่ได้จากการขุดค้น หรือจัดแสดงส่วนต่าง ๆ ของโบราณสถานซึ่งไม่ได้พบจากการขุดค้นด้วย ซึ่งพิพิธภัณฑ์ทางชาติพันธุ์วิทยามักจะเป็นรากฐานสืบต่อเนื่องมาจากพิพิธภัณฑ์ทางโบราณคดี และพิพิธภัณฑ์ทางโบราณคดีก็มีความเกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะด้วย ซึ่งอาจรวบรวมวัตถุของเก่าแต่ให้สุนทรีย์ทางอารมณ์ไว้ด้วย ซึ่งควรกำหนดสมัยของพิพิธภัณฑ์ออกเป็น 3 สมัย คือ

- ประวัติศาสตร์ (Prehistory)
- สมัยหัวเลี้ยวประวัติศาสตร์ (Photo History)
- สมัยประวัติศาสตร์สมัยใหม่ (Present History)

2. พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ (Museum of History) มักจะรวบรวมวัตถุที่น่าสนใจทั้งหมดที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์วิทยา ซึ่งมาจากวัฒนธรรมชั้นแรกเริ่ม วัตถุที่ใช้แสดงในพิพิธภัณฑ์ชนิดนี้มักจะไม่ได้แตกต่างทางโบราณคดี เว้นแต่ว่าวัตถุบางอย่างอาจพิมพ์ ถ่ายรูป วาดภาพ

3. พิพิธภัณฑ์ประจำโบราณสถาน (Site Museum) พิพิธภัณฑ์ชนิดนี้ ส่วนใหญ่มักจะสร้างขึ้นตามสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือในอาคารประวัติศาสตร์ การเกิดของพิพิธภัณฑ์ประเภทนี้นั้น

พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์จึงเป็นพิพิธภัณฑ์ที่เชื่อมโยง มนุษย์ ศิลปะ สังคม และชาติบ้านเมืองของแต่ละท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

2.3.8 พิพิธภัณฑ์ประจำเมืองหรือท้องถิ่น (Regional Museum–City Museum)

มักเป็นพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็กที่แสดงเรื่องราวเฉพาะของหน่วยงาน กรม สถานที่นั้นๆ จึงมีความหลากหลายของเนื้อหา พิพิธภัณฑ์เหล่านี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ที่มาติดต่อทำธุระในสถานที่นั้นๆ มีโอกาสได้ทราบความรู้ ที่มา ประวัติ ข้อมูลจำเพาะต่างๆ ของสถานที่เหล่านั้น อีกทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์สถานที่เหล่านั้นด้วย

ศิริวัฒน์ แสนเสริม (2543 : 39) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ประจำเมืองหรือท้องถิ่น คือพิพิธภัณฑ์ที่แสดงเรื่องราวของท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งมักจะเป็นเรื่องราวที่มีความสำคัญเกี่ยวกับท้องถิ่นนั้นๆ ถึงแม้ว่าพิพิธภัณฑ์จะตั้งอยู่ไกลจากเมืองใหญ่เมืองใดเมืองหนึ่ง แต่มีแผนงานเป็นในแบบพิพิธภัณฑ์ประจำท้องถิ่น ก็อาจจัดเข้าในพิพิธภัณฑ์ประเภทนี้ได้ และพิพิธภัณฑ์ประเภทนี้เป็นที่สนใจแก่นักท่องเที่ยว เพราะสามารถให้ความรู้ได้อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับท้องถิ่นที่พวกเขาได้เข้ามาชม และเป็นที่พอใจต่อชุมชนในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก เป็นต้น

สุจิตรา มาถาวร (2542: 52) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ประจำเมืองหรือท้องถิ่น เป็นพิพิธภัณฑ์ที่แสดงเรื่องราวของท้องถิ่นต่างๆ และสามารถบอกเรื่องราวของสังคม วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

2.3.9 พิพิธภัณฑ์แบบพิเศษ (Specialize Museum)

มักเป็นพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็กที่แสดงเรื่องราวเฉพาะของหน่วยงาน กรม สถานที่นั้นๆ จึงมีความหลากหลายของเนื้อหา พิพิธภัณฑ์เหล่านี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ที่มาติดต่อทำธุระในสถานที่นั้นๆ มีโอกาสได้ทราบความรู้ ที่มา ประวัติ ข้อมูลจำเพาะต่างๆ ของสถานที่เหล่านั้น อีกทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์สถานที่เหล่านั้น

ศิริวัฒน์ แสนเสริม (2543:39) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์แบบพิเศษนั้นส่วนใหญ่ มักจะเกี่ยว ข้องกับเรื่องของการศึกษาเช่น ศิลปะประยุกต์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดีชาติพันธุ์วิทยา การศึกษาด้านสังคม ธรรมชาติวิทยา วิทยาศาสตร์ฯลฯ เหตุผลทางการปฏิบัติ ข้อจำกัดต่างๆ ที่พิพิธภัณฑ์ที่ได้จำกัดอย่างแน่นนอนอยู่ในวิชาหนึ่งแต่อาจเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่ศึกษาหลากหลาย ซึ่งอาจตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่มีแหล่งข้อมูลความรู้ในท้องถิ่นซึ่งแบ่งพิพิธภัณฑ์ได้แบบใหญ่ๆ 2แบบคือ (1)พิพิธภัณฑ์เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องในสถานที่ทางภูมิศาสตร์(2)พิพิธภัณฑ์ที่ไม่จำกัดมีความหลากหลายแต่ก็มีข้อจำกัดของแหล่งความรู้ที่นำมาเสนอที่ควรพิจารณาในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์แบบพิเศษโดยเฉพาะคือ

1. ควรตั้งพิพิธภัณฑ์แบบพิเศษโดยเฉพาะ ห่างจากเมืองสำคัญ ๆ เพราะเมืองใหญ่มักจะเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ขนาดใหญ่อยู่แล้ว และการตั้งในเมืองที่มีความสำคัญน้อยย่อมเป็นการนำไปสู่การกระจายวัฒนธรรม กระตุ้นวัฒนธรรมให้กับประชาชนในท้องถิ่น และทำให้การดำเนินการกับนักท่องเที่ยวดีขึ้น

2. การจัดตั้งองค์การระหว่างชาติ ในวิชาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องของพิพิธภัณฑ์ อาจจะกำหนดถึงการขอความช่วยเหลือทางวัตถุ และเทคนิคได้

2.3.10 พิพิธภัณฑ์ของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษา(University Museum)

เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย ทั้งขนาดและความรู้ในพิพิธภัณฑ์ อันขึ้นอยู่กับสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งว่ามีจุดเด่นในสาขาวิชาใด ซึ่งแต่ละแห่งก็จะแตกต่างกันไป

ศิริวัฒน์ แสนเสริม (2543: 39–40) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ประเภทของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษา มีหัวข้อต่าง ๆ ที่กว้างขวางมากที่สุด ซึ่งเริ่มจากการศึกษาศิลปะไปสู่วิทยาศาสตร์ และเทคนิคต่าง ๆ แต่ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับการศึกษาในแขนงอื่น ๆ ดังนั้นคำว่า University Museum จึงไม่ใช่การเก็บรวบรวมวัตถุทางการศึกษาเพื่อประโยชน์สำหรับการสอนในวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ และมีปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นผลโดยตรงต่อการพัฒนาการเก็บรวบรวมของพิพิธภัณฑ์ในลักษณะนี้ คือ ต้องเก็บรวบรวมให้มากเพื่อที่จะปรับปรุงการศึกษาให้เข้าใจได้ง่าย และเป็นการส่งเสริมชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยควรมีการรวบรวมเพื่อช่วยต่อการศึกษาทั่วไปสำหรับผู้เข้าชมจะเป็นโดยทั้งกลุ่มหรือบุคคล ในระดับการศึกษาในหัวข้ออื่น ๆ รวมทั้งต้องกำหนดแผนงานของพิพิธภัณฑ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญการศึกษาขั้นสูง ๆ การเก็บรักษาควรกำหนดให้สะดวกและง่ายขึ้นสำหรับการบรรยายสัมมนา พยายามหาโอกาสสำหรับงานทางการวิจัยในอนาคตด้วยข้อสอง คือ การร่วมมือกันทางจิตใจของนักศึกษาแต่ละบุคคลหรือผู้ที่จบการศึกษาแล้วและเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและการดำเนินงานทางด้านอุตสาหกรรมและด้านอื่น ๆ เป็นผู้รับมอบสิ่งของต่าง ๆ ให้แก่พิพิธภัณฑ์ของมหาวิทยาลัย ข้อสุดท้าย คือ การรวบรวมสิ่งของต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์ไม่ว่าจะเป็นการเช่าซื้อจากตลาดทั่วไป หรือการสร้างขึ้นโดยความสามารถของผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เป็นสิ่งที่มีคุณค่ามาก เป็นสิ่งสำคัญสำหรับพิพิธภัณฑ์ ซึ่งแน่ใจว่าต้องรวบรวมสิ่งของที่มีความหมายแน่นอนเท่านั้น การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ตามมหาวิทยาลัยและสถานการศึกษาต่าง ๆ ได้รับความนิยมมากขึ้นเพราะระบบการศึกษาในปัจจุบัน ไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงการฟังบรรยายและการจดจำแบบเมื่อก่อนนี้ หากปรัชญาทางการศึกษสมัยใหม่ เน้นหนักทางด้านการวิจารณ์ญาณของนักศึกษาต่อหลักฐานและเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยเหตุและผล เป็นการปรับมุมมองให้มีหลักวิทยาศาสตร์ หลักฐานข้อมูลต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการศึกษาในปัจจุบันเท่า ๆ กับเอกสารและบทวิเคราะห์อื่น ๆ

นิคม มูลิกะคามะ (2521: 34) กล่าวว่าบทบาทของพิพิธภัณฑ์ต่อการศึกษาในปัจจุบันจึงมีมากขึ้นกว่าสมัยก่อนมหาวิทยาลัย หลายแห่งได้มองเห็นความสำคัญของพิพิธภัณฑ์และได้จัดตั้งขึ้นคู่กับห้องสมุด เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าของนักศึกษารวมทั้งเปิดให้ประชาชนภายนอกเข้าศึกษาหาความรู้ได้ด้วย

พิพิธภัณฑ์ของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษา ยังเป็นที่จัดแสดงเผยแพร่ผลงานความสามารถต่าง ๆ ของนักเรียนนักศึกษาของสถาบันเองอีกด้วย ให้นักศึกษาเองและผู้สนใจจากภายนอกได้รับรู้และเห็นถึงประโยชน์คุณค่า อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ต่าง ๆ ในสถาบันนั้น ๆ อีกด้วย พิพิธภัณฑ์ของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษา จึงไม่อาจจะระบุได้ว่ารูปแบบการจัดนิทรรศการนั้นจะเป็นลักษณะใด จะเป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปะ วิทยาศาสตร์ ชาติ

พันธุ์วิทยา ประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาน่าจะมีความหลากหลายตามแต่วิชาคณะต่างๆ ที่สถาบันเหล่านั้นมีอยู่ หรือความถนัดของแต่ละสถาบัน ซึ่งในบางสถาบันแต่ละคณะก็ได้มีพิพิธภัณฑ์แยกออกเป็นของตนเองเพื่อเป็นที่เก็บรวบรวมแสดงผลงานต่างๆ ไว้อย่างมีระเบียบและชัดเจน

สรุปแล้ว ประเภทของพิพิธภัณฑ์ จึงมีมากมายและหลากหลายแบ่งออกไปตามสาระและฐานทางวิชาการของแต่ละพิพิธภัณฑ์เอง ซึ่งในหลาย ๆ แห่งก็เป็นรูปแบบของการผสมผสาน ในพิพิธภัณฑ์เดียวกันก็มีสาระความรู้ในแง่มุมที่แตกต่างกันออกไป เช่น พิพิธภัณฑ์หินแปลก (สำนักพิมพ์แปลนรีดเดอร์ . 2546 : 68) เป็นทั้งพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมหินที่มีลักษณะรูปทรงที่แปลกและสวยงาม ซึ่งเข้าข่ายพิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติวิทยา (Natural History Museum) แต่ก็มีส่วนของพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงงานออกแบบ แกะสลักหิน เป็นที่เชื่อบูหรี แบบต่าง ๆ มากมายทั่วโลกซึ่งถือเป็นพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะประยุกต์ก็ได้

ประเภทพิพิธภัณฑ์จึงเป็นเพียงเครื่องมือในการจำแนกอย่างคร่าว ๆ แต่มิได้จำเป็นต้องยึดถือเป็นเครื่องมือหลักในการจำแนกประเภทพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่เนื่องจากในปัจจุบันพิพิธภัณฑ์มีความหลากหลายมากขึ้น ในพิพิธภัณฑ์แห่งเดียวอาจจะรวบรวมความรู้ไว้หลากหลายประเภท ให้เลือกศึกษา

3. พิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ (2530 : 23) กล่าวว่า การกำเนิดพิพิธภัณฑ์เริ่มต้นขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลที่ 4 ทรงสนพระทัยวิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดี และสนพระทัยศึกษาเล่าเรียนวิชาการจากยุโรปตะวันตก ขณะที่ทรงผนวชเป็นสมณเพศ ได้เสด็จจรดงค์ไปตามหัวเมืองต่างๆ ในมณฑล ทรงได้ทอดพระเนตรโบราณวัตถุสถานแบบและสมัยต่างๆ ทำให้พระองค์ทรงสนพระทัยศึกษาหาความรู้และทรงห่วงใยมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาติจะสูญหายพังทลาย จึงเก็บรวบรวมโบราณศิลปวัตถุต่างๆ เข้ามาไว้กรุงเทพฯ เป็นสมบัติส่วนพระองค์ ต่อมาราว พ.ศ. 2394 พระองค์จึงทรงจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ส่วนพระองค์ขึ้นเป็นครั้งแรก (Private Museum) ณ “พระที่นั่งราชฤดี” ใช้เป็นที่ตั้งแสดงโบราณศิลปวัตถุทั้งหลายทั้งปวงที่พระองค์ทรงเก็บรวบรวมไว้ได้ ตลอดจนสิ่งของที่นานาประเทศส่งเข้ามาทูลเกล้าถวายเป็นพระราชไมตรี และอีกประการหนึ่งสำหรับให้บรรดาทูตานุทูตชาวต่างประเทศที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ตลอดจนข้าราชการขุนนางทั้งหลายได้มีโอกาสเข้าชม

สุจิตรา มาถาวร (2542:17) กล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2398 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้เซอร์จอห์น เบารริง อัครราชทูตอังกฤษที่เดินทางมาติดต่อทำสัญญาค้าขายกับไทยเข้าเฝ้าเป็นการส่วนพระองค์ที่พระที่นั่งราชฤดีด้วย ซึ่ง เซอร์จอห์น เบารริง ได้เขียนบันทึกในครั้งนั้นไว้ว่า

“มีเครื่องประดับทุกชนิดหลายชนิดเกี่ยวกับธรรมชาติเป็นต้นว่า นอแรด รูปร่างแปลกประหลาด และงาช้าง ประติมากรรมหลายชิ้นจากทวีปยุโรป แจกัน กระเบื้องถ้วยจากประเทศจีน เครื่องทรงสมัยโบราณของพระมหากษัตริย์ที่ล่องลับไปแล้ว งาช้างและไม้จำหลักอย่างงดงาม เครื่องประดับทองและเงินพร้อมเครื่องเพชรนิลจินดาเป็นจำนวนมาก พระพุทธรูปหลายองค์ และองค์หนึ่งก็เป็นทองแท่งองค์...”

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ (2530: 24) กล่าวว่า ต่อมาในปี พ.ศ.2399 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งอภิเนาวนิเวศน์ขึ้นข้างหลังพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ และโปรดให้สร้างพระที่นั่งองค์หนึ่งสำหรับเป็นที่จัดแสดงสิ่งของต่างๆ โดยเฉพาะ พระราชทานนามว่า “พระที่นั่งประพาสพิพิธภัณฑ” พระที่นั่งองค์นี้ตั้งอยู่ตรงที่ตั้งพระที่นั่งศิวาลัยมหาปราสาทในปัจจุบัน มีขนาดใหญ่กว่าพระที่นั่งราชฤดีและโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายสิ่งของทั้งหมดจากพระที่นั่งราชฤดีมาไว้ที่พระที่นั่งประพาสพิพิธภัณฑทั้งหมด พิพิธภัณฑในขณะนั้นมีของหลายประเภทรวมกัน อาทิ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ของแปลกต่างๆ และของมีค่าหายากต่างๆ ตลอดจนสิ่งของที่ชาวต่างประเทศทูลเกล้าถวาย นอกจากการจัดตั้งพิพิธภัณฑแล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังได้ทรงพระราชนิพนธ์อธิบายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ไว้เป็นจำนวนมาก อันเป็นเอกสารทางวิชาการอันทรงคุณค่ายิ่งมาจนทุกวันนี้ และถือได้ว่าพระองค์เป็นผู้ให้กำเนิดพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทย แต่เป็นพิพิธภัณฑสถานส่วนพระองค์ ยังไม่ได้เปิดให้ประชาชนทั่วไปเข้าชม และทรงเป็นผู้บัญญัติคำ “พิพิธภัณฑ” ขึ้นใช้

สุจิตรา มาถาวร (2546: 22) กล่าวว่า ต่อมาสยามของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พิพิธภัณฑเริ่มเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในหมู่ของประชาชนทั่วไป ข้าราชการ ขุนนางมีโอกาสได้เรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรมกันมากขึ้น นอกจากนี้พระองค์ยังมีแนวทางที่จะพัฒนากิจการของพิพิธภัณฑให้แพร่หลายไปสู่ประชาชนให้มากยิ่งขึ้น และจากพิพิธภัณฑส่วนพระองค์ในรัชกาลที่ 4 พระองค์ก็ได้พัฒนามาเป็นพิพิธภัณฑสำหรับประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานอันมั่นคงของพิพิธภัณฑไทยในปัจจุบัน

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ (2530: 25-26) กล่าวว่า เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2417 โปรดให้จัดตั้งพิพิธภัณฑขึ้นที่ศาลาสหทัยสมาคมในพระบรมมหาราชวัง ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าชมได้ ซึ่งนับเป็นการแรกเริ่มเปิดพิพิธภัณฑสำหรับประชาชน (Public Museum) ในสมัยรัชกาลที่ 5 นอกจากนิยมเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรเมืองโบราณสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ทรงสนพระทัยศึกษาหาความรู้ บางครั้งเมื่อทอดพระเนตรเห็นโบราณศิลปวัตถุมีค่าถูกปล่อยทอดทิ้งเกรงจะชำรุดสูญหาย ก็โปรดเกล้าฯ ให้นำลงมาเก็บรักษาไว้ยังกรุงเทพฯ แล้วยังทรงสนับสนุนส่งเสริมให้เมืองต่างๆ ที่เป็นเมืองเก่ามีโบราณศิลปวัตถุเก็บรวบรวมสิ่งของเหล่านั้นมาไว้ตามศาลากลาง ซึ่งเมื่อมีจำนวนมากเข้าก็กลายเป็นพิพิธภัณฑขนาดเล็กๆ ไป ข้างหลวงเทศาภิบาลที่มีชื่อเสียงทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีมากคือ พระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เดชะคุปต์) ได้รวบรวมโบราณศิลปวัตถุไว้เป็นจำนวนมากที่พระราชวังจันทร์เกษม

พระนครศรีอยุธยา จนตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถานขึ้นในหัวเมืองเป็นครั้งแรก ตั้งแต่ พ.ศ. 2444 ครั้นถึง พ.ศ. 2430 กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญทิววงคตมีประกาศเลิกตำแหน่ง กรมพระราชวังบวรสถานมงคล สถานที่ในพระราชวังหน้าว่างลง จึงโปรดเกล้าให้ย้ายพิพิธภัณฑสถานจากศาลาสหทัยสมาคมไปตั้งที่พระที่นั่งตอนหน้า 3 องค์ (พระที่นั่งศิวโมกขพิมาน พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ และพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย) ในพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า) กิจการพิพิธภัณฑสถานได้ขยายเป็นพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร และมีบทบาทเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนทั่วไปมากขึ้นต่อมา วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2432 โปรดตั้งเป็นกรมพิพิธภัณฑสถานขึ้นอยู่ในสังกัดกรมศึกษาธิการ และเมื่อตั้งกระทรวงธรรมการขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2435 ก็โปรดให้กรมพิพิธภัณฑสถานขึ้นอยู่ในสังกัดของกระทรวงธรรมการ ในครั้งนั้นได้เปิดพิพิธภัณฑสถานให้ประชาชนเข้าชมสัปดาห์ละ 2 ครั้งของที่ตั้งแสดงมีโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสิ่งของทางธรรมชาติวิทยา

สุจิตรา มาถาวร (2542: 28) กล่าวว่า ที่สำคัญพระองค์ยังทรงสนับสนุนให้หัวเมืองต่างๆ มีศิลปวัตถุล้ำค่าให้มีการจัดเก็บรวบรวมไว้ในสถานที่นั้นๆ เห็นสมควร ซึ่งผู้รับสนองนโยบายนี้คือ ข้าหลวงเทศาภิบาลอย่าง พระยาโบราณราชธานินทร์ อันมีศักดิ์เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า ท่านมีชื่อเสียงทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเป็นอย่างมาก

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ (2530: 27) กล่าวว่า ในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนับสนุนกิจการพิพิธภัณฑสถาน มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้ กรรมการหอสมุดสำหรับพระนครมีหน้าที่รับผิดชอบโบราณวัตถุสถานอีกอย่างหนึ่ง จึงได้มี “ประกาศจัดการตรวจรักษาของโบราณ” เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2466 นับเป็นประกาศฉบับแรกที่กล่าวถึงงานสงวนรักษาโบราณวัตถุสถานในพระราชอาณาจักร อันเป็นต้นแบบแห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณวัตถุสถานและพิพิธภัณฑสถานในสมัยต่อมา ในสมัยรัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ทหารจากตอนในของพระราชมณฑลย้ายไปอยู่ที่วังจันทร์เกษม (กระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบัน) แล้วพระราชทานพระราชมณฑลและที่วังหน้าทั้งหมดให้จัดตั้งหอพระสมุดวชิรญาณเฉพาะพระที่นั่งศิวโมกขพิมาน และพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร มีพระราชบัญญัติโอนพิพิธภัณฑสถานให้อยู่ในความปกครองของหอพระสมุดสำหรับพระนครเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2468 ครั้นถึงวันที่ 19 เมษายน 2469 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนา “ราชบัณฑิตยสภา” ขึ้น ให้มีหน้าที่บำรุงกิจการทางวรรณคดี โบราณคดี และศิลปการ หอสมุดสำหรับพระนคร และพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนครจึงอยู่ในความรับผิดชอบของราชบัณฑิตยสภาด้วย และเมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2469 ก็ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนครขึ้นเป็นการเฉพาะ วันที่ 25 ตุลาคม 2469 ได้ตราพระราชบัญญัติเกี่ยวกับโบราณวัตถุและศิลปวัตถุประกาศออกมาใช้ฉบับหนึ่ง คือ “พระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งโบราณวัตถุและศิลปวัตถุออกนอกประเทศ” ผู้ที่จะนำโบราณวัตถุและศิลปวัตถุออกนอกประเทศจะต้องได้รับอนุมัติจากราชบัณฑิตยสภาก่อน

จิรา จงกล (2528: 49) กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนครเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2469

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว รัฐบาลได้จัดตั้งกรมศิลปากรขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2476 พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมศิลปากรมี “กองพิพิธภัณฑสถานและโบราณคดี” เป็นกองหนึ่งในกรมศิลปากร ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “กองพิพิธภัณฑสถานและโบราณวัตถุ” ภายหลังจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “กองโบราณคดี” ทำหน้าที่ดำเนินกิจการพิพิธภัณฑสถานและดูแลรักษาโบราณสถานทั่วพระราชอาณาจักร และได้ประกาศตั้งพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนครเป็น “พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร” เมื่อ พ.ศ. 2477 (กรมศิลปากร. 2534: 38)

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ (2530: 28-30) กล่าวว่า วันที่ 3 พฤษภาคม 2476 มีพระราชบัญญัติจัดตั้งกรมศิลปากรขึ้นใหม่ โปรดเกล้าให้โอนงานธุรการทั้งหมดจากราชบัณฑิตยสภามาอยู่ในสังกัดพิพิธภัณฑสถานและหอสมุดสำหรับพระนคร จึงย้ายมาอยู่ในสังกัดกรมศิลปากร และคงตั้งอยู่ที่เดิมเพียงแต่เปลี่ยนชื่อ พิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนครเป็น “พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร” ในเวลาต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 8 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2477 ตราไว้ ณ วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2478 ยกหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับโบราณวัตถุสถานและพิพิธภัณฑสถานให้แก่งกรมศิลปากร กระทรวงธรรมการ งานส่งเสริมความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และโบราณคดี จึงตกอยู่ในอำนาจหน้าที่ของกรมศิลปากรจนทุกวันนี้ ในสมัยรัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้มีพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ออกประกาศใช้โดยปรับปรุงแก้ไขจากพระราชบัญญัติเก่าฉบับพ.ศ. 2477 และพ.ศ. 2486 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติซึ่งยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน และนับตั้งแต่ พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา กิจการพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยได้พัฒนาขยายตัวออกไปมาก โดยตั้งกองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากรขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2518 เพื่อบริหารงานกิจการพิพิธภัณฑสถานทั่วประเทศ ซึ่งพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยมิใช่มีแต่ของกรมศิลปากรในส่วนราชการอื่นๆ และเอกชนก็มาก การก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานขึ้นเช่นเดียวกัน ต่างกันแต่ผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าของดูแลรับผิดชอบซึ่งมีหลายลักษณะด้วยกัน

พิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยนั้นมีมากมายหลากหลายประเภท ตามแต่จะแยกประเภทโดยดูได้จากเนื้อหาของพิพิธภัณฑสถาน หรือแยกตามลักษณะการจัดการ ซึ่งมีความหลากหลายมาก แต่หลักๆ หากแยกตามการจัดการจะแยกได้สองแบบคือ

1. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ - ขึ้นตรงกับกรมศิลปากร
2. พิพิธภัณฑสถาน - หมายถึงพิพิธภัณฑสถานทั่วไปที่ขึ้นกับ ส่วนราชการ สถาบันการศึกษา หรือเอกชน

ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลพิพิธภัณฑสถานต่างในประเทศไทยนั้นมีจำนวนทั้งหมด 212 แห่ง (bug1113:2549 โทรศัพท์) แบ่งเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 42 แห่ง (สุจิตรา มาถาวร. 2546: 65-95)

ในส่วนของกรุงเทพมหานครเอง มีพิพิธภัณฑสถานทั้งหมด 75 แห่ง (bug1113 :2549 โทรศัพท์) (เทียบ 100 พิพิธภัณฑสถาน. 2546: 2-3) มีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 6 แห่ง นอกนั้นเป็นพิพิธภัณฑสถานแบบต่างๆ

นอกจากนี้ในกรุงเทพมหานคร ยังมี หอศิลป์ (gallery) ต่างๆ อีกมากมาย ซึ่งไม่ได้ระบุจำนวนรวมไปในจำนวนพิพิธภัณฑ์ต่างๆที่กล่าวมาในข้างต้น ซึ่งเฉพาะในกรุงเทพมหานครอย่างเดียว นั้น มีทั้งหมด 72 แห่ง (ศิริวัฒน์ แสนเสริม. 2543:153) (art connection. 2004) ซึ่งมีทั้งของกรมศิลปากร เอกชน ส่วนราชการ ฯลฯ

ซึ่งจากข้อมูลทั้งหมดนี้ จะเห็นว่าในประเทศไทยนั้น มีพิพิธภัณฑ์ต่างๆ มากมาย หลากหลาย ทั้งพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ มีกระจายอยู่ทั่วประเทศ อีกทั้งยังมีพิพิธภัณฑ์ของเอกชนอีกมากที่ไม่ได้แจ้งข้อมูลไว้ในส่วนกลาง ซึ่งอาจเป็นที่รู้ ทราบกันดีเฉพาะในชุมชนนั้นๆ การเก็บข้อมูลจึงอาจตกหล่นไปบ้าง แต่จำนวนพิพิธภัณฑ์ทั้งหมดที่รวบรวมได้ เป็นข้อมูลที่มีอยู่ในส่วนกลาง ซึ่งเป็นข้อมูลที่ค้นหาได้ง่าย ทั้งจากเว็บไซต์ หนังสือ หรือการบริการค้นหาข้อมูลทางโทรศัพท์ ซึ่งยังเป็นการง่ายหากผู้ที่ต้องการข้อมูลต่างๆ

พิพิธภัณฑ์ในกรุงเทพมหานคร นั้นมีมากมายส่วนหนึ่งเพราะเป็นทั้งเมืองหลวงของชาติ เป็นแหล่งทำมาค้าขาย เศรษฐกิจ มีการติดต่อแลกเปลี่ยนทั้งทาง วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปะ เชื้อชาติ ฯลฯ อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งของพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานครจึงเป็นเมืองที่มี ศิลปวัตถุ ความรู้ต่างๆมากมาย พิพิธภัณฑ์ต่างๆจึงมีอยู่กระจายตามที่ต่างๆทั่วทั้งกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในเขตรอบๆที่ตั้งของพระบรมมหาราชวัง ในเขตพระนคร เขตดุสิต เขตป้อมปราบ ทั้งสามเขตเป็นเขตที่มีพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยเรามากมาย เช่น พิพิธภัณฑ์รัชกาลที่6 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร

รองลงมาก็ได้แก่ย่านธุรกิจ การศึกษาสำคัญของไทยเช่น เขตราชเทวี เขตปทุมวัน หรือในถนนสุขุมวิทก็มีพิพิธภัณฑ์ที่น่าสนใจต่างๆมากมาย ทั้งพิพิธภัณฑ์ของสถานศึกษา หรือของเอกชน เช่น พิพิธภัณฑ์วังสวนผักกาด เป็นต้น เรื่อยไปจนถึงเขตรอบนอกของกรุงเทพมหานคร เช่น เขตคลองเตย บางกะปิ ประเวศ มี พิพิธภัณฑ์ที่น่าสนใจเช่น พิพิธภัณฑ์ปราสาท พิพิธภัณฑ์การกีฬาแห่งประเทศไทย ฯลฯ หรือจะเป็นทางทิศเหนือของกรุงเทพมหานคร เช่น เขตจตุจักร เขตห้วยขวาง เขตดอนเมือง ก็มีพิพิธภัณฑ์ที่น่าสนใจเช่น พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ พิพิธภัณฑ์เด็ก ฯลฯ หรือจะเป็นทางฝั่งธนบุรีก็ได้นอกจากนี้ในเขตปริมลฑล ทั้งจังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดนครปฐม จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสงคราม ก็มีพิพิธภัณฑ์ที่น่าสนใจไม่แพ้กัน เช่น พิพิธภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา พิพิธภัณฑ์ทางการเกษตรเฉลิมพระเกียรติฯ พิพิธภัณฑ์ทหารเรือ พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทย ฯลฯ

ในส่วนของการจะเข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ต่างๆนั้น สามารถทำได้โดยง่าย ซึ่งพิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่จะเปิดบริการเกือบทุกวัน อาจจะมีหยุดบ้างสัปดาห์ละ 1- 2 วันตามแต่พิพิธภัณฑ์นั้นๆ ต่างวันกันไป โดยส่วนใหญ่ พิพิธภัณฑ์จะเสียอัตราค่าชม เพื่อเป็นการนำไปบำรุงรักษาพิพิธภัณฑ์ โดยมากมักแยกราคาเป็น เด็ก-ผู้ใหญ่ บางแห่งมีแบ่งเป็นทั้งราคาสำหรับ นักเรียนนักศึกษา และราคาชาวต่างชาติอีกด้วย และบางแห่งก็ไม่เสียค่าชมเลย ในการจะเข้าไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์นั้น บางแห่งสามารถเข้าชมได้เลยเมื่อไปถึง แต่บางแห่งต้องโทรนัดกับทางเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์นั้นๆ ล่วงหน้าเสียก่อน และโดยส่วนใหญ่การจะเข้าเยี่ยมชมเป็นหมู่คณะ จะต้องแจ้งล่วงหน้าเสมอ ซึ่งจะ

ทราบได้อย่างรวดเร็วพิพิธภัณฑ์ใด เปิดวันใด มีกฎการเข้าเยี่ยมชมอย่างไร สามารถทำได้โดยง่าย เพียงใช้บริการหาข้อมูลทางโทรศัพท์ เช่น 1113 หรือ 1133

สอบถามเบอร์โทรศัพท์ของพิพิธภัณฑ์นั้นๆ หรือค้นหาจากเว็บไซต์บริการหาข้อมูลต่างๆ (search engine) ก็ทำได้ง่ายเช่น www.google.com, www.sanook.com ฯลฯ หรือหาจากหนังสือแนะนำเที่ยวต่างๆ ก็ได้ซึ่ง

สายรุณ บุญคง (2547) กล่าวว่า สิ่งที่ต้องทำก่อนการเดินทางไปทัศนศึกษา หรือไปพิพิธภัณฑ์ คือ

1. ติดต่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมการเข้าชม เวลา เส้นทาง การเดินทาง และเวลาที่เหมาะสมที่ครอบครัวจะเข้าไปชม คนไม่คับคั่ง ในบางพิพิธภัณฑ์อาจจะเปิดให้เข้าชมฟรีหรือมีส่วนลดบางวันสำหรับครอบครัว ผู้สูงอายุ คนไทย นักเรียน นักศึกษา และเด็กครอบครัว / โรงเรียน / ครู จะต้องเตรียมสอบถามข้อมูลเหล่านี้ให้ชัดเจนก่อนการเดินทาง

2. สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่และบริการสำหรับผู้เข้าชมเป็นกรณีพิเศษ เช่น การเตรียมการสำหรับเด็กที่พิการทางหู พิการทางตา เป็นต้น ซึ่งบริการนี้จะรวมถึงสถานที่จอดรถทางเข้า การเข้าชมพื้นที่นิทรรศการ การจัดวิทยากรบรรยาย การเตรียมเอกสารคู่มือการนำชม เป็นต้น

3. ตรวจสอบข่าวสารการจัดนิทรรศการ กิจกรรม หรือโครงการ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็ก จากหนังสือพิมพ์ ประกาศตามสถานที่ราชการ หรือตามร้านขายหนังสือ และในบางครั้งพิพิธภัณฑ์บางแห่งอาจจัดทำจุลสารอธิบายรายละเอียดของกิจกรรมและการเข้าชมพิพิธภัณฑ์เพื่อแจกตามสถานที่ดังกล่าว ซึ่งผู้ที่ไปเยี่ยมชมก็อาจศึกษารายละเอียดก่อนเยี่ยมชมได้

ในส่วนของหอศิลป์นั้น หากไม่มีเทศกาลหรือจัดนิทรรศการต่างๆ แล้วบางแห่งก็ไม่มีกิจกรรมอะไรให้ชม บางแห่งอาจไม่เปิดให้ชมด้วย ซึ่งท่านสามารถเช็คข่าวกิจกรรมต่างๆ ได้จากหนังสือทางศิลปะ ใบปลิวต่างๆ หรือข่าวโทรทัศน์ สถานีวิทยุ ที่ลงวันเวลา การจัดนิทรรศการนั้นด้วย เช่น นิติยสาร Fine Art, Art4d ,I Design เป็นต้น

ฉะนั้น การที่จะหาความรู้จากพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ในกรุงเทพฯ หรือในต่างจังหวัดจึงไม่ใช่เรื่องยาก และยังสะดวกเมื่ออยู่ในกรุงเทพมหานครที่มีพิพิธภัณฑ์ต่างๆ มากมาย จึงดีต่อการศึกษาทุกระบบ และการหาความรู้ทางศิลปะเป็นอย่างดี

4. บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์กับการเรียนการสอนศิลปะ

พิพิธภัณฑ์นั้นมีอยู่มากมายหลากหลายรูปแบบ ทั้งพิพิธภัณฑ์ของภาครัฐ เอกชน ขนาดเล็กและขนาดใหญ่จึงได้มีการกำหนดฐานะของพิพิธภัณฑ์ เป็นการจำแนกประเภทของพิพิธภัณฑ์ และขนาดของพิพิธภัณฑ์อีกด้วย

ศิริวัฒน์ แสนเสริม (2543:33-34) กล่าวว่ามาตรฐานสากลของพิพิธภัณฑ์ของรัฐบาลมีหน้าที่หลักอยู่ 6 ประการ คือการรวบรวมวัตถุ การจำแนกสาระสำคัญทางวิชาการ การจัดทำบัญชี การจัดแสดง การสงวนรักษาความปลอดภัย และการบริการทางการศึกษา และพิพิธภัณฑ์ต่างๆ นั้นมีระดับความสำคัญ 3 ประการคือ

1. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ คือ พิพิธภัณฑ์ที่ดำเนินการโดยรัฐบาลกลาง ซึ่งมีฐานะและความรับผิดชอบเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่รัฐกำหนดขึ้น เฉพาะในประเทศไทยพิพิธภัณฑ์ของรัฐนอกจากพื้นฐาน 6 ประการแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นสถานที่เก็บศิลปวัตถุอันเป็นทรัพย์สินแผ่นดินตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ด้วย

ประการสำคัญ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติแต่ละแห่งจะต้องทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงของพิพิธภัณฑ์ขนาดย่อม เช่น พิพิธภัณฑ์ของหน่วยราชการอื่น พิพิธภัณฑ์สถานของวัด หรือ พิพิธภัณฑ์สถานของเอกชน ซึ่งขอความช่วยเหลือด้านการเงินจากกองทุนอุดหนุนที่รัฐจัดให้ (National Endowment Fund For Museum Development)

2. พิพิธภัณฑ์ทั่วไป (ประจำเมืองหรือประจำจังหวัด) เป็นพิพิธภัณฑ์ซึ่งหน่วยราชการต่างๆ จัดขึ้น โดยได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นหน่วยราชการตามระเบียบว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยงานที่กำหนดไว้ เช่น พิพิธภัณฑ์ของเทศบาล พิพิธภัณฑ์ของหน่วยราชการ พิพิธภัณฑ์ของเอกชน มูลนิธิ ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข และเป็นไปตามระเบียบซึ่งออกตามพระราชบัญญัติที่พิพิธภัณฑ์กำหนดไว้

3. พิพิธภัณฑ์ประจำแหล่งโบราณสถาน (Site Museum) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่สร้างขึ้นเพื่อรวบรวมหลักฐานจากมรดกศิลปะโบราณวัตถุ ที่ได้จากแหล่งประวัติศาสตร์นั้นๆ โดยเฉพาะ องค์การและการดำเนินงานจะเป็นไปตามแนวนโยบายของโบราณสถานนั้นๆ เป็นสำคัญ ส่วนใหญ่จะเป็นพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็ก

ส่วนการรวบรวมวัตถุ หรือที่เรียกกันในภาษาอังกฤษว่า Collection หรือการรวบรวมวัตถุของเอกชน ที่ไทยเราเรียกว่าพิพิธภัณฑ์ส่วนบุคคล หรือของวัดนั้น ไม่ถือเป็นพิพิธภัณฑ์สถานตามความหมายของสากล เพราะไม่มีการดำเนินงานเป็นปกติธุระในหน้าที่อื่นๆ เช่น การศึกษาค้นคว้าวิจัย, การจัดทำบัญชี, การดูแล สงวนรักษา, การจัดบริการแก่สาธารณะ ฯลฯ

สถานะและข้อแตกต่างระหว่างพิพิธภัณฑ์ประเภทต่างๆ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ	พิพิธภัณฑ์โดยทั่วไป	พิพิธภัณฑ์ประจำแหล่ง
1. การรวบรวมวัตถุ 2. การจำแนก 3. การจัดทำบัญชี 4. การจัดแสดง 5. การสงวนรักษา 6. การบริการทางการศึกษา 7. เจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ การพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ 8. กองทุนสนับสนุนการค้นคว้า และ พัฒนา กิจกรรม พิพิธภัณฑ์ในสังกัด	1. การรวบรวมวัตถุ 2. การจำแนก 3. การจัดทำบัญชี 4. การจัดแสดง 5. การสงวนรักษา 6. การบริการทางการศึกษา	----- 1. การจำแนก 2. การจัดทำบัญชี 3. การจัดแสดง ----- 4. การบริการทางการศึกษา

ที่มา : ศิริวัฒน์ แสนเสริม. (2543: 33-34) ; อ้างอิงจาก นิคม มูลิกะคามะ. (2536).

พิพิธภัณฑ์เมื่อใดก็ตามที่เราหรือใครก็ได้แต่จัดตั้งบริษัทห้างร้านอาคารแห่งใดแห่งหนึ่งขึ้นมาเป็นพิพิธภัณฑ์แล้ว พิพิธภัณฑ์ไม่ได้มีไว้แต่เพียงเก็บข้าวของสะสมต่างๆ เพื่อนำมาจัดแสดงให้ผู้สนใจพบเห็นเท่านั้น แต่พิพิธภัณฑ์นั้นย่อมจะต้องมีบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบจึงจะถือว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ได้ ซึ่งบทบาทและหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์โดยทั่วไปนั้นมีดังต่อไปนี้

4.1 บทบาทโดยทั่วไปของพิพิธภัณฑ์

4.1.1 การรวบรวมวัตถุ (Collection)

การเก็บรวบรวมวัตถุ นั้น เป็นหน้าที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของพิพิธภัณฑ์ คือ เป็นหน้าที่หลัก ตั้งแต่สมัยอดีต พิพิธภัณฑ์เกิดขึ้นมาได้ก็เพราะจากการเก็บรวบรวมวัตถุมีค่าต่างๆ ไว้มากมายจนเกิดการนำมาจัดแสดงขึ้น การเก็บรวบรวมวัตถุจึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดพิพิธภัณฑ์

นิคม มุสิกคามะ (2521 : 11-12) กล่าวว่า การเก็บรวบรวมวัตถุ นั้น เป็นหน้าที่ประการหนึ่งในจำนวนงานทั้งหมดพิพิธภัณฑ์ การรวบรวมเรื่องราวต่างๆ สามารถให้ความรู้อย่างกว้างขวางแก่ผู้ที่เข้ามาชม เช่น เรื่องราวของมนุษย์ในระยะแรกเริ่มรวมเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ที่อยู่ในงานศิลปะทั้งอาชีพ วัฒนธรรมด้านอื่นๆ ตลอดจนความเจริญรุ่งเรืองในประวัติศาสตร์ การเก็บรวบรวมสิ่งของนี้เป็นอุปนิสัยของมนุษย์มาแต่ดั้งเดิม เช่น การเก็บรักษาปัจจัยในการดำรงชีวิต คือ อาหาร เสื้อผ้า อาวุธ เป็นต้น ต่อมา พวกชนชั้นสูง พวกกษัตริย์ พวกพ่อค้าที่มั่งคั่งได้ดำเนินการเก็บรวบรวมวัตถุไว้เป็นสมบัติส่วนตัว เช่น อาวุธ เกราะ เพชร ทอง เพื่อชื่อเสียงและเกียรติยศของตนเองเพิ่มมากขึ้นซึ่งการรวบรวมสิ่งของเหล่านี้ขึ้นอยู่กับเวลา สถานที่ การเก็บรักษาวัตถุในระยะแรกมักเกี่ยวกับพวกงานทางศิลปะและหลักฐานทางโบราณคดีเพื่อสนับสนุนอารยธรรมเบื้องต้น พิพิธภัณฑ์ขนาดใหญ่ๆ หลายแห่งเก็บรวบรวม ศิลปะวัตถุ สิ่งของที่ดูสวยงามเพื่อที่จะให้สิ่งเหล่านั้นดึงดูดใจผู้ที่มาชม กระตุ้นให้ได้ชมกับสิ่งสวยงาม และเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้คนเหล่านั้นสร้างสรรค์ผลงานต่างๆ ขึ้นเอง พิพิธภัณฑ์บางแห่งก็รวบรวมสิ่งของซึ่งเป็นสมบัติทางธรรมชาติจากทุกๆ มุมโลก ที่เกี่ยวกับภูมิวิทยา พฤกษศาสตร์ และสัตวศาสตร์

ศรินทิรา ปัทมาคม (2544:25) กล่าวว่าถ้าปราศจากการเก็บรวบรวมวัตถุแล้วพิพิธภัณฑ์จะเกิดขึ้นไม่ได้เลยเด็ดขาดการรวบรวมเรื่องราวต่างๆ นั้นสามารถให้ความรู้อย่างกว้างขวางแก่ผู้เข้าชมการรวบรวมสิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับเวลาสถานที่การเก็บรักษาและวัตถุที่รวบรวมในระยะแรกมักเกี่ยวกับงานศิลปะและหลักฐานทางโบราณคดี เพื่อสนับสนุนอารยธรรมเบื้องต้น

จิรา จงกล (2528: 36) กล่าวว่าปัญหาในการรวบรวมวัตถุของพิพิธภัณฑ์ทุกประเภทที่เหมือนกันประการหนึ่งก็คือ ปัญหาการรับบริจาควัตถุจากเอกชน ผู้ให้แต่ละท่านจะมีความประสงค์ให้นำออกจัดแสดง และมีป้ายบอกชื่อผู้บริจาค ซึ่งเป็นความลำบากใจแก่ผู้บริหารงานพิพิธภัณฑ์ซึ่งต้องการจัดแสดงด้วยเทคนิคสมัยใหม่ และเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และจัดแสดงโดยไม่ติดป้ายวัตถุแต่ละชิ้น ซึ่งผู้บริจาคจะไม่พอใจ

การเก็บรวบรวมโบราณวัตถุสิ่งของไม่ว่าจะเป็นทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ โบราณวัตถุ ฯลฯ ทั้งที่ได้จากการแสวงหาหรือมีอยู่แล้วก็ตามจึงถือว่าเป็นการเริ่มต้นของพิพิธภัณฑ์และเป็นบทบาทแรกเริ่มของพิพิธภัณฑ์ เพราะหากไม่มีการสะสมรวบรวมวัตถุต่างๆ แล้วก็จะไม่มีทางมีพิพิธภัณฑ์ต่างๆ มากมายเกิดขึ้นแน่นอน การรวบรวมวัตถุต่างๆ นั้นมีการพัฒนาเรื่อยมาจากที่เป็นศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ เมื่อโลกเราพัฒนาขึ้นจึงมีการเก็บรวบรวมสิ่งต่างๆ ที่ต่างออกไป เช่น เครื่องดนตรี หลักฐานข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ ด้วยเหตุนี้ปัจจุบันเราจึงเห็นพิพิธภัณฑ์รถยนต์ พิพิธภัณฑ์ของแปลก พิพิธภัณฑ์ภาพยนตร์ ฯลฯ ต่างๆ มากมายมาแทนการเก็บสะสมงานศิลปะโบราณวัตถุ

4.1.2 การจำแนกประเภทวัตถุ (Identifying)

หลังจากที่เริ่มเก็บสะสมรวบรวมวัตถุของมีค่าต่างๆ มากมาย เพื่อให้สามารถที่จะค้นหาสิ่งของต่างๆ เหล่านั้นได้ง่ายขึ้น การจัดแบ่งแยกประเภทของวัตถุจึงมีความสำคัญโดยเพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัตถุต่างๆ สามารถระบุที่มา ประเภทของสิ่งของเหล่านั้นได้ เพื่อให้เกิดความสะดวก ในการหาวัตถุข้อมูลต่างๆ ได้ง่าย เกิดความเรียบร้อย เป็นหมวดหมู่ การจำแนกประเภทวัตถุจึงมีความสำคัญต่อพิพิธภัณฑ์

นิคม มุสิกคามะ (2521 : 4) กล่าวว่า การจำแนกประเภทวัตถุต้องให้ถูกต้องแน่นอน เมื่อผู้บริหารพิพิธภัณฑ์มีความสงสัยเกี่ยวกับวัตถุชิ้นหนึ่งชิ้นใดแล้ว จำเป็นต้องส่งวัตถุชิ้นนั้นไปให้สถาบันอื่นๆ ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เกี่ยวกับวัตถุชิ้นนั้นได้ศึกษาโดยเฉพาะ ตัวอย่างเช่น ของแต่ละชิ้น ต้องทำบันทึกลงไปในป้ายและเลขที่ในบัตรจำนวนวัตถุและลงเลขที่เดียวกันนั้นลงบนตัวอย่างวัตถุ ระบุสถานที่ เวลา และได้มาอย่างไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงการเริ่มต้นของการเก็บรวบรวมตัวอย่างวัตถุที่ปะปนอยู่ในเขตเดียวกัน ซึ่งงานนี้เป็นงานที่ลำบากและยุ่งยากมาก แต่ก็เป็งานที่มีความสำคัญ เราอาจไม่รู้เรื่องราวต่างๆ รายละเอียด ของวัตถุ ได้มากนัก แต่ถ้ารู้ที่มา ข้อมูลต่างๆ ได้มากเพียงใด วัตถุชิ้นๆ ดุมีคุณค่ามากขึ้น เช่น วัตถุจำพวกเครื่องเรือนที่เป็นแก้วหรือเงิน ลักษณะของเนื้อวัตถุหรือแบบและลวดลายของวัตถุจะเป็นเครื่องบอกอายุ สมัย และสถานที่ผลิต และแล้วก็ต้องดำเนินการวัดมาตรฐานของงานที่ใช้อ้างอิง โดยการเปรียบเทียบกับตัวอย่างอื่นๆ ด้วยรูปภาพและรูปวาด เรื่องราวทั้งหมดที่รวบรวมได้จะต้องทำบันทึกไว้เป็นเอกสารและผูกติดกับของนั้น เพื่อที่ว่าจะคงอยู่ได้นานแม้จะมีการขายหรือซื้อกัน และก็เป็นการทำสำเนาเรื่องราวของเครื่องใช้ประจำบ้านที่มีค่าพิเศษโดยเฉพาะ และเขียนไว้เป็นประวัติของแต่ละชิ้นหน้าทำการจำแนกประเภทวัตถุเมื่อคณะผู้บริหารพิพิธภัณฑ์สถานได้จำแนกประเภทวัตถุที่เข้ามาในพิพิธภัณฑ์สถานแล้ว ควรมีห้องสมุดเก็บเอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้องกับวัตถุซึ่งเก็บรวบรวมไว้สำหรับพิพิธภัณฑ์สถานขนาดใหญ่ การจำแนกประเภทวัตถุ นั้น ผู้ชมส่วนใหญ่ที่เข้ามาชมพิพิธภัณฑ์ไม่มีความต้องการ หรือสนใจในรายละเอียดทั้งเกี่ยวกับตัวอย่างวัตถุที่รวบรวม แต่เพื่อที่จะทำให้ผู้ชม เกิดความสนใจ และอยากให้ผู้เข้าชมได้รับความรู้ การจัดทำรูปแบบ การนำเสนอให้น่าสนใจเช่น การจัดทำตำราในภาษาต่างๆ หลายภาษาอย่างง่าย ๆ และในหนังสือนั้นก็

ต้องจัดหาคำอธิบายถึงการจำแนกประเภทวัตถุต่างๆ เช่น เกี่ยวกับเหรียญ เศษเครื่องปั้นดินเผา ฟอสซิล นก พืช ฯลฯ มีการจัดรูปแบบที่สวยงาม และด้วยการตั้งชื่อที่เหมาะสมของหนังสือคู่มือเหล่านั้น ทำให้เกิดความน่าสนใจ สามารถกระตุ้นผู้เข้าชมให้สนใจได้

จิรา จงกล (2528: 37) กล่าวว่าและถ้าหากรวบรวมวัตถุได้แล้วยังไม่สามารถตรวจสอบจำแนกตามลักษณะวัตถุได้ ก็จะต้องทำการศึกษาวิจัย ค้นคว้าให้ได้แบบสมัย อายุ โดยวิธีการศึกษาเปรียบเทียบและวิธีทดลองตรวจสอบหรือพิสูจน์หาอายุทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเรื่องราวที่แน่นอน

การจำแนกประเภทวัตถุจึงเป็นบทบาทที่มีความสำคัญ หลังจากการเก็บรวบรวมวัตถุ การจำแนกประเภทเพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างเจ้าของผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์กับประชาชนทั่วไป ที่ให้ทราบถึงที่มาของวัตถุนั้น เช่น มาจากที่ใด สมัยใด เพื่อเป็นข้อมูลทั้งในส่วนของการจัดแสดง และการวิจัยต่อไป

4.1.3 การทำบัญชีหลักฐาน (Recording)

การทำบัญชีหลักฐานเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องทำความเข้าใจ เนื่องจากการจำแนกประเภทวัตถุหลังการการจำแนกประเภทแล้ว เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และง่ายต่อการค้นหาในคราวต่อไปควรจัดทำบัญชีหลักฐาน วัตถุแต่ละชนิดเอาไว้อย่างละเอียด ทั้งที่มาประเภท วันเดือนปี เพื่อเป็นข้อมูลในการสืบค้น หลักฐาน และควรเก็บไว้อย่างมีระเบียบเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้ง่ายต่อการสืบค้นเช่นกัน

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2530 : 63) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ทุกประเภทและทุกแห่งถือว่า งานทะเบียนและงานคลังวัตถุมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดเพราะถ้าพิพิธภัณฑ์มีทะเบียนบัญชีไม่เรียบร้อยถูกต้อง ก็สามารถบอกได้เลยว่าพิพิธภัณฑ์นั้นๆ จะเอาดีไม่ได้ เนื่องจากทะเบียนเป็นหลักฐานข้อมูลสำคัญเบื้องต้น ซึ่งจะต้องมีระบบและระเบียบอีกทั้งต้องนำไปใช้กับงานจัดแสดงและงานวิชาการอีกเป็นอันมาก คลังวัตถุถ้าจัดระบบไม่ดี การเก็บรักษาไม่ดีจะนำมาซึ่งความเสียหายแก่วัตถุ และไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร ดังนั้นงานทะเบียนและคลังวัตถุจึงต้องมีความสัมพันธ์กัน และถือว่าเป็นงานสำคัญของพิพิธภัณฑ์ เป็นหัวใจของหลักฐานข้อมูลจะผิดพลาดไม่ได้

จิรา จงกล (2538: 38) กล่าวว่าการบันทึกหลักฐานก็คือการจัดทำทะเบียนวัตถุทุกชิ้นที่รวบรวมเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์ การทำหลักฐานวัตถุถือว่าเป็นงานหลักที่สำคัญอย่างยิ่งของหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ ความสำคัญประการหนึ่งก็คือ เป็นหลักฐานไม่ให้เกิดสูญหายหรือทุจริตจากเจ้าหน้าที่ อีกประการหนึ่งเป็นหลักฐานทางวิชาการเพราะเป็นทะเบียนประวัติหลักฐานแน่นอนในเรื่องที่มาของวัตถุ การตรวจสอบ จำแนกแยกประเภท กำหนดอายุสมัย ซึ่งมีความสำคัญสำหรับการศึกษาค้นคว้า วัตถุใดที่ไม่มีประวัติเป็นหลักฐานจะไม่มีคุณค่าทางวิชาการ ไม่สามารถใช้อ้างอิงเป็นหลักฐาน

นิคม มุสิกคามะ (2521: 15) กล่าวว่า การบันทึกหลักฐานความรู้ต่างๆ ของวัตถุนั้นไม่ใช่ขึ้นอยู่กับคำบรรยายอย่างเดียว แต่ต้องขึ้นอยู่กับเทคนิคและวิธีการใช้ภาษาที่ชำนาญและถูกต้อง และสิ่งที่ควรใช้ให้เป็นประโยชน์คือ ต้องเขียนภาพวัตถุหรือมีรูปถ่ายซึ่งสามารถแนบติดกับหลังบัตรหรือใส่ซองติดไว้กับบัตรคุมทะเบียนได้ การเก็บรวบรวมและการบันทึกเรื่องราวต่างๆ เป็นงานที่สำคัญต่อพิพิธภัณฑ์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของภัณฑารักษ์ของพิพิธภัณฑ์ โดยทั่วไปเรื่องราวที่บันทึกไว้จำเป็นต้องเก็บรักษาไว้ตลอดไป ดังนั้น วัตถุที่สำคัญใช้หมึกสำหรับป้ายสลากและบัตร ต้องมีความคงทน ไม่สูญสลายโดยง่าย จึงจำเป็นต้องมีการทดสอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับวัตถุที่ได้มาใหม่ๆ ทุกชิ้น และต้องมีวิธีการป้องกันการรบกวนจากภัยต่างๆ อาจจะเป็นแมลงซึ่งสามารถกัดเอกสาร ปกหนังสือ ลื่นชัก ส่วนบันทึกที่สำคัญๆ ควรเก็บไว้ในห้องที่แข็งแรง และทนทานสามารถป้องกันไฟและขโมยได้ และเมื่อนำบันทึกออกมาเพื่อทำการอ้างอิงและการจำแนกประเภทวัตถุแล้วก็ต้องนำไปเก็บในที่ที่ปลอดภัยทุกวัน

การบันทึกหลักฐานจึงเป็นส่วนที่ต่อเนื่องจากการจำแนกประเภทวัตถุเพื่อทราบที่มา เมื่อแยกประเภทเสร็จแล้วก็ควรจะมีการจดบันทึกทำบัญชีหลักฐานเอาไว้เพื่อการจดจำและสามารถค้นหาข้อมูลของวัตถุแต่ละชิ้นได้อย่างง่าย ทำให้ไม่เกิดความยุ่งยากและสะดวกทั้งการหาข้อมูลหรือตรวจสอบและอ้างอิง ซึ่งการทำบัญชีหลักฐานที่ดีมีความละเอียดจะมีประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างมากจึงควรเก็บไว้อย่างดีมิให้สูญสลายเพราะ หลักฐานของวัตถุในแต่ละชิ้น มีความสำคัญมาก หากเกิดทำข้อมูลสูญหายแล้ว บางครั้งเป็นเรื่องยากที่จะตามหาข้อมูลคืน ซึ่งปัจจุบันการใช้คอมพิวเตอร์ เก็บรวบรวมข้อมูลไว้ในคอมพิวเตอร์นั้น มีความสะดวกสบาย ในการค้นหาข้อมูลต่างๆ

4.1.4 การสงวนรักษา (Preservation)

พิพิธภัณฑ์นอกจากที่เริ่มจากการเก็บรวบรวมศิลปวัตถุ โบราณวัตถุอันมีค่าจนนำมาจัดแสดงให้ทุกๆ คน ประชาชนทั่วไปได้ชมแล้วนั้นศิลปวัตถุ โบราณวัตถุแต่ละชิ้นมีคุณค่าเมื่อเวลาล่วงเลยผ่านไป การสงวนรักษาวัตถุต่างๆ ให้คงอยู่จึงเป็นหน้าที่ๆ สำคัญโดยหลีกเลี่ยงมิได้ เพื่อให้พิพิธภัณฑ์สามารถแสดงวัตถุโบราณวัตถุนั้นต่อไป การสงวนรักษานั้นครอบคลุมไปถึงศิลปะ โบราณวัตถุ ตลอดจนเอกสารข้อมูลต่างๆ ที่ได้เก็บรวบรวมเอาไว้ด้วย หากเอกสารข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโบราณวัตถุสูญหาย ก็เป็นเรื่องยากลำบากในการที่จะสืบค้นหรือจัดทำขึ้นมาใหม่

ศรินทิรา ปัทมาคม (2544ก:25) กล่าวว่า การสงวนรักษา คือการเก็บรักษา วัตถุต่างๆ ต่อการทำลายทางฟิสิกส์หรือการเสื่อมทางเคมี หรือการคุกคามโดยพวกอินทรีย์สารซึ่งจะมีวิธีการเก็บรักษาวัตถุต่างๆ ตามแต่ลักษณะของวัตถุนั้นรวมทั้งการซ่อมแซมเมื่อเกิดการชำรุดเสียหาย

นิคม มุสิกคามะ (2536 : 16) กล่าวว่า การเก็บรักษาตัวอย่างวัตถุต่างๆ เป็นงานที่กว้างขวาง และไม่เป็นเพียงความรับผิดชอบของภัณฑารักษ์ของพิพิธภัณฑ์แต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นความรับผิดชอบในหลายๆ ฝ่ายในพิพิธภัณฑ์ การเก็บรักษาอาจหมายถึงการป้องกันวัตถุต่างๆ ต่อการทำลายทางฟิสิกส์ หรือการเสื่อมทางเคมีหรือการคุกคามโดยพวกอินทรีย์สาร

เช่น เห็ดรา หรือการรบกวนจากพวกแมลง การทำลายเหล่านี้ย่อมจะแตกต่างกับไปตามธรรมชาติและองค์ประกอบของวัตถุต่างๆและสภาพของภูมิอากาศในท้องถิ่นนั้นๆการจัดนิทรรศการเป็นจุดมุ่งหมายของภัณฑารักษ์ที่จะจัดแสดงวัตถุให้ประชาชนตามสภาพที่ใกล้เคียงกับรูปร่างเดิมของวัตถุ แม้จำเป็นต้องใช้วิธีการซ่อมบ้างก็ตาม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วเพื่อที่จะป้องกันและรักษาไม่ให้วัตถุนั้นเสื่อมลงได้อีก งานชิ้นนี้เป็นงานที่คนภายนอกซึ่งไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องมักจะเห็นความจำเป็นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่การเก็บรักษาและการเตรียมการนั้นต้องใช้ความสามารถและการทำงานที่จะต้องพิจารณาปัญหาต่างๆ มากมาย

ประชุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2530 : 72) กล่าวว่า ถ้าเปรียบพิพิธภัณฑ์เป็นสังคมโลกแห่งหนึ่งแล้ว โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในพิพิธภัณฑ์ทั้งหมดนั้นก็เหมือนประชากรหรือพลเมือง ซึ่งเมื่อเกิดโรคภัยไข้เจ็บขึ้นมาก็ต้องหาหมอหรือแพทย์เยียวยารักษาเพื่อบำบัดโรคภัยให้หายไป ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นแพทย์เป็นหมอสำหรับพิพิธภัณฑ์ทั้งหลายก็คือ นักวิทยาศาสตร์นั่นเอง โบราณศิลปวัตถุทุกชนิดในพิพิธภัณฑ์จะต้องได้รับการดูแลรักษา ต้องได้รับการตรวจสอบสภาพ เช่นเดียวกับคนเราตามปกติถึงเวลาก็ต้องตรวจสอบสภาพร่างกายประจำปีเหมือนกัน การซ่อมสงวนรักษาโบราณศิลปวัตถุเป็นงานในหน้าที่ของนักวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะต้องกำจัดเชื้อโรคหรือตัวการทั้งหลายที่จะเป็นเหตุให้วัตถุสิ่งของชำรุดเสียหายให้สิ้นไป

การเก็บรักษาเป็นบทบาทต่อเนื่องและเป็นความรับผิดชอบที่พิพิธภัณฑ์ควรพึงปฏิบัติอย่างยิ่ง เมื่อมีการเก็บรวบรวมวัตถุในพิพิธภัณฑ์แล้วนั้น การเก็บรักษาย่อมมีค่าไม่แพ้กันเพื่อให้สิ่งของโบราณวัตถุที่หามาได้คงอยู่เพื่อเป็นประโยชน์แก่สาธารณะชนประเทศชาติต่อไป นั้น ทางพิพิธภัณฑ์จึงต้องศึกษาและรู้ถึงธรรมชาติการเก็บรักษา ดูแล และซ่อมแซมวัตถุเหล่านั้นให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์หรือเหมือนดังตอนแรกเริ่มที่นำวัตถุเข้ามาให้ได้มากที่สุด

4.1.5 การจัดแสดง (Exhibition)

ศรินทิรา ปัทมาคม (ศรินทิรา ปัทมาคม. 2544: 25 ; อ้างอิงจาก Hooper-Greenhill. 1991) กล่าวว่า การจัดนิทรรศการ เป็นกระบวนการสื่อสารที่สำคัญ และนิทรรศการเป็นช่องทางสื่อสารที่สามารถทำให้การสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพช่องทางหนึ่ง เพราะนิทรรศการเป็นสื่อที่สามารถเห็นด้วยตา ผู้ชมจะมีเวลาให้พิจารณาและทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระรวมทั้งวัตถุประสงค์ที่ผู้ส่งสารต้องการจะสื่อสารด้วย

จิรา จงกล (2528:40) กล่าวว่าเมื่อแนวคิด (concept) ของพิพิธภัณฑ์เปลี่ยนไป พิพิธภัณฑ์จะต้องเป็นสถาบันที่ให้ทั้งความรู้ความเพลิดเพลินแก่ประชาชน ทุกประเภท ทุกวัยทุกระดับการศึกษา และแนวคิดนี้ได้เปลี่ยนแปลงงานจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ใหม่ พิพิธภัณฑ์จะต้องจัดแสดงด้วยเทคนิคที่ดึงดูดความสนใจของผู้เข้าชม การจัดแสดงจะต้องให้ทั้งความรู้และให้ทั้งความเพลิดเพลินด้วยในพิพิธภัณฑ์ที่ได้พัฒนาก้าวหน้าแล้ว จะมีทั้งการจัดแสดงที่ทันสมัย (modern presentation) สำหรับประชาชนซึ่งเป็นงานหน้าฉาก ส่วนการจัดแสดงแบบเก่า

(traditional presentation) ก็ยังคงมีอยู่ แต่หลังจากคือจัดไว้ในคลังค้นคว้าได้จัดจำแนกแยกประเภท เป็นหมวดหมู่พร้อมทะเบียนประวัติเพื่อการศึกษาค้นคว้าโดยเฉพาะ

นิคม มุสิกคามะ (2536: 18-19) กล่าวว่า การจัดแสดงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ถึงแม้จะมีวัตถุดี ๆ แต่ไม่รู้วิธีการจัดแสดงที่ดีเพื่อให้เกิดประโยชน์ งานที่จัดแสดงก็ไม่ได้ได้รับความสนใจจากประชาชน ซึ่ง ภัณฑารักษ์ต้องรู้จักวัตถุต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์ด้วยความเข้าใจ การจัดแสดงที่ดีสามารถสร้างความสนใจของผู้ชม ต้องทำให้สะดุดตาต่อผู้ผ่านไปมา ก่อให้เกิดความสนใจที่จะเข้ามาชมอย่างใกล้ชิด การจัดแสดงต้องใช้ความรู้ทางธรรมชาติและใช้จิตวิทยาในการออกแบบ ใช้ความชำนาญในการจัดวัตถุชนิดต่าง ๆ ใช้เทคนิคในการจัดห้องแสดง การใช้ทฤษฎีสี การจัดองค์ประกอบ งานออกแบบตกแต่ง จึงจะสามารถดึงดูดความสนใจผู้เข้าชมได้ใน ในปัจจุบันที่จัดแสดงต้องจัดให้เข้ากับสถานที่ ห้องที่แสดง ตู้ มีแสงสว่าง จะเป็นธรรมชาติหรือประดิษฐ์ขึ้นก็ตาม การระบายอากาศ แสงสว่าง การเลือกสี พื้นหลังของสิ่งที่จัดแสดง ฯลฯ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะดึงดูดความสนใจ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงวัตถุที่แสดง ตู้และห้องทั้งหมดด้วย เช่นวัตถุทางศิลปะถ้าเป็นสิ่งที่ใหญ่หรือสำคัญมักจะแสดงอย่างเดี่ยว ๆ แต่ละชั้นจัดพื้นหลังที่เหมาะสมของมันเอง และมักจะไม่จัดแสดงในแบบที่แตกต่างกันในห้องเดียวกัน บางครั้งตัวอย่างที่จัดแสดงเดี่ยว ๆ นั้นน่าสนใจ แต่ในกรณีอื่นๆ เพื่อจัดแสดงวัตถุที่เหมือนๆ กัน หรือเปรียบเทียบกันนั้นเป็นผลดี

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2530: 78) กล่าวว่าหลักการหรือวิธีการจัดแสดงที่สำคัญเพิ่มเติมอีก 4 ประการดังต่อไปนี้

1. เน้นที่วัตถุ (Objects) สำคัญของการจัดแสดงอยู่ที่ตัววัตถุ จึงต้องการจัดตั้งให้วัตถุนั้นๆ มีความสวยงามเด่นสะดุดตา อุปกรณ์ส่วนประกอบต่างๆ อาทิ ป้ายคำบรรยาย แท่นฐาน ตู้ และเทคนิค สีแสงต่างๆ เป็นเพียงเครื่องช่วย การจัดลักษณะนี้จึงมักเป็นงานศิลปะ
2. เน้นที่เรื่อง (Subjects) ความสำคัญของการจัดแสดงอยู่ที่เรื่องราวของวัตถุสิ่งของการจัดจึงต้องเน้นความสัมพันธ์ต่อเนื่อง พยายามทำให้คนชมมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุด โดยอาศัยคำบรรยาย แผนที่ แผนผัง ภาพถ่าย ฯลฯ เป็นองค์ประกอบสำคัญเพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจง่ายขึ้น
3. เน้นที่เทคนิค (Technique) คือความสำคัญของการจัดแสดงอยู่ที่การใช้เทคนิควิธีทำให้ผู้ชมเกิดความพึงพอใจ เกิดความเพลิดเพลิน เกิดความสนุก เกิดความประทับใจ และได้รับความรู้ ซึ่งมีวิธีการสร้างให้เกิดบรรยากาศได้มากทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การจัดแสดงต้องมีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง เรียงลำดับเข้าใจง่าย มีความกระชับ มีความเรียบง่าย ไม่มีความสับสน รู้จักนำเทคนิคใหม่ๆ มาใช้ เป็นต้น
4. เน้นที่ความปลอดภัย (Safety) คือ ความปลอดภัยต่อตัววัตถุสิ่งของ ซึ่งมีทั้งในแง่การโจรกรรมและการชำรุดเสียหายจากการปฏิบัติงานของตนและถูกทำลายโดยเชื้อโรคของวัตถุเอง ตลอดจนตัวเร้าทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้เกิดความเสียหายไม่ปลอดภัย เช่น แสงสว่าง ความร้อน อุณหภูมิ ฯลฯ เป็นต้น และแม้กระทั่งคนเข้าชมห้องนิทรรศการ การจัดแสดงจึงต้องเน้นความสำคัญด้วย

การจัดแสดงจึงเป็นหัวใจของพิพิธภัณฑ์ หากจัดแสดงอย่างไม่เอาใจใส่วิธีการจัดแสดง เช่น การจัดวางวัตถุ จัดเตรียม อาคารสถานที่ให้สวยงาม จัดบรรยากาศ แสง หรือธรรมชาติของพิพิธภัณฑ์ให้ดีแล้วนั้น ก็อาจจะทำให้การจัดแสดงไม่ทำให้ผู้เข้าชมเกิดความรู้สึกที่ดี มีส่วนร่วม อยากรู้ เพลิดเพลิน ไม่เกิดความประทับใจ จึงเป็นหน้าที่ที่ผู้จัดการพิพิธภัณฑ์ต้องศึกษาและจัดการแสดงอย่างมีคุณภาพ

4.1.6 หน้าที่รักษาความปลอดภัย (Museum security)

การรักษาความปลอดภัยเป็นการป้องกันการสูญหาย ทำลาย เสื่อมสภาพ จากภัยต่างๆ เช่น ภัยธรรมชาติ อัคคีภัย หรือการโจรกรรม พิพิธภัณฑ์สถานจึงจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ความปลอดภัยที่ดีได้มาตรฐาน เช่น การมีรั้ว เขตกันระหว่างศิลปะโบราณวัตถุกับผู้ชม มีการรักษาความปลอดภัย ตรวจคนเข้า ออก การติดกล้องวงจรปิด ตลอดจนการมีอาคารที่ได้มาตรฐาน มีระบบฉีดน้ำเมื่อเกิดไฟไหม้ ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งจำเป็นเพราะวัตถุต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์นั้นมีค่าอย่างยิ่ง

จิรา จงกล (2528:39–40) หน้าที่ของพิพิธภัณฑ์เป็นหน้าที่ ที่ต้องปกป้องคุ้มครองวัตถุที่เก็บรวบรวมไว้ให้ปลอดภัยงานรักษาความปลอดภัยต้องวางแผนตั้งแต่เริ่มสร้างพิพิธภัณฑ์เลยทีเดียว งานรักษาความปลอดภัยนั้นได้แก่การสงวนรักษาให้ปลอดภัยจากการเสื่อมชำรุดตามสภาพกาลเวลา และคุ้มครองความปลอดภัยจากโจรภัยและอัคคีภัย พิพิธภัณฑ์ในทุกๆ แห่งจะต้องมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายรักษาความปลอดภัยเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง และมีระบบรักษาความปลอดภัยที่ทันสมัย (security system) พิพิธภัณฑ์ทุกแห่งโดยเฉพาะประเภทศิลปะต้องเน้นหนักเรื่องการรักษาความปลอดภัยเป็นพิเศษกว่าประเภทอื่นๆ พิพิธภัณฑ์จะต้องมั่นคงปลอดภัย เช่นเดียวกับธนาคาร จะต้องเป็นสถานที่ซึ่งปลอดภัย เป็นที่ไว้วางใจเชื่อถือของประชาชน พิพิธภัณฑ์จะต้องมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ยามรักษาการณ์ (Guard) เจ้าหน้าที่ประจำห้อง (Attendant) พิพิธภัณฑ์สถานจะต้องมียามเฝ้า 24 ชั่วโมง พิพิธภัณฑ์ที่ดีมีระบบการรักษาความปลอดภัยมั่นคงย่อมเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาเชื่อถือแก่ประชาชน และในทางตรงกันข้ามหากพิพิธภัณฑ์ที่ดีที่มีชื่อเสียงในทางเสียหายในเรื่องความปลอดภัยแล้ว ก็จะไม่ได้รับความเชื่อถือ ยากที่จะแก้ไขให้กลับเป็นที่น่าเชื่อถือได้ พิพิธภัณฑ์สถานที่ไม่เป็นที่เลื่อมใสเชื่อถือก็จะมีผู้ใดบริจาควัตถุหรือให้การสนับสนุน

การจัดแสดงงาน นิทรรศการต่างๆ ก็ดี จะต้องมีความปลอดภัย รวมถึงการแนะนำหรือให้ข้อมูลที่ถูกต้องเหมาะสม และยังรวมถึงการจัดกิจกรรมทางสังคม และการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เห็นถึงความปลอดภัย สำหรับการเข้าชมพิพิธภัณฑ์การจัดแสดงต้องมีความระมัดระวัง รวมถึงการดูแลรักษาความปลอดภัยของวัตถุไม่ว่า ในเรื่องขนส่ง การบรรจุหีบห่อ ต้องแน่ใจว่าได้รับความปลอดภัยอย่างดี(Verginia Pearson , Ezabeth I. Burnham. 1995:367)

นอกจากความปลอดภัยที่มีต่อสถานที่หรือโบราณวัตถุแล้วนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของผู้ที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์ด้วย ทั้งความปลอดภัยจากผู้ไม่ประสงค์ดี เช่น โจร นักล้วงกระเป๋าแล้ว การจัดสถานที่ให้ปลอดภัย เช่น ตามจุดอับหรือมุมอับต่างๆ ตลอดจนการจัดวางข้าวของบริเวณทางเดินให้ปลอดภัย เช่น พกตู้ แจกันต่างๆ เพื่อป้องกันทั้งผู้เข้าชมบาดเจ็บและทำความเสียหายแก่วัตถุในพิพิธภัณฑ์เองด้วย ต้องทำให้ผู้เข้าชมรู้สึกเป็นมิตรและไม่หวาดกลัวทั้งกับบรรยากาศในพิพิธภัณฑ์ เช่น กลัวจะเดินชนวัตถุต่างๆเสียหาย จนเดินเข้าชมอย่างอึดอัด หรือกลัวคนร้ายที่แฝงมา เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินและได้รับความรู้จากพิพิธภัณฑ์อย่างเต็มที่

4.1.7 หน้าที่ให้การศึกษา (Museum Education)

นิคม มุสิกคามะ (2521 : 19) กล่าวว่าในสมัยก่อน การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับหนังสือ แต่ในปัจจุบันนี้ความรู้ต่างๆ ที่ได้รับมากหรือน้อยนั้นก็โดยการใช้สิ่งที่เป็นสามมิติ คือ วัตถุต่างๆ ที่ประชาชนสามารถเห็น หรือมีอยู่รอบตัวนั่นเอง พิพิธภัณฑ์นั้น ไม่ได้เป็นแต่เพียงสถานที่เก็บรักษาของให้ปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ตลอดระยะเวลาอันยาวนานเท่านั้น แต่ยังเป็นสถาบันที่เคลื่อนที่ได้ ซึ่งมวลมนุษยชาติสามารถเรียนรู้ถึงความคิดและประวัติศาสตร์อันยาวนานของโลกของเราได้ด้วย นอกเหนือจากการเก็บรักษา จัดแสดงแล้วนั้น หน้าที่อีกหน้าที่ที่พิพิธภัณฑ์ควรมีส่วนอย่างมากเลยคือการให้การศึกษา การให้ศึกษานี้หมายถึง การให้ความรู้ต่างๆหรือข้อมูลของศิลปะโบราณวัตถุ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ฯลฯ ตามแต่ประเภทของพิพิธภัณฑ์นั้นแล้ว การเป็นสถานที่สำหรับศึกษาค้นคว้า วิจัยก็เป็นสิ่งสำคัญ ที่พิพิธภัณฑ์ควรมีบทบาทหน้าที่เพื่อบริการการศึกษา ไม่ว่าแก่นักเรียนนักศึกษาหรือประชาชนทั่วไปเพื่อให้ความรู้ที่มีอยู่นั้นได้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ซึ่งพิพิธภัณฑ์ต้องเป็นแหล่งการศึกษานอกระบบ คอยรองรับความต้องการของคนในสังคมทุกๆ ระดับอีกด้วย

จิรา จงกล (2528: 41-42) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่ศึกษาค้นคว้าวิจัย และให้ความรู้แก่ผู้สนใจ พิพิธภัณฑ์สมัยก่อนเป็นที่ยกย่องว่าเป็นสถาบันค้นคว้าวิจัย (research institution) แห่งหนึ่งที่มีถาวรวัตถุเป็นหลักฐาน ครั้นต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในวงการศึกษาคความหมายของการศึกษา ไม่ใช่เพียงภายในรั้วโรงเรียนหรือวิทยาลัย ไม่เพียงการศึกษาในแบบ (formal education) เท่านั้น การศึกษานอกระบบหรือนอกระบบ (non-formal education) ก็มีความสำคัญอย่างมากแก่ประชาชนและประชาชนทั่วไป และสถานที่สำคัญสำหรับการศึกษานอกระบบแห่งหนึ่งก็คือ พิพิธภัณฑ์เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง และมีการเรียกร้องให้พิพิธภัณฑ์มีบริการเพื่อการศึกษาแก่คนทุกระดับ ทุกประเภท ทุกวัยขึ้นแล้ว พิพิธภัณฑ์ได้มีการปรับปรุงกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการจัดแสดงที่ต้องให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินและเหมาะสมแก่คนทุกระดับการศึกษา จะต้องมีการจัดกิจกรรมและบริการด้านการศึกษา มีเจ้าหน้าที่การศึกษา (museum education officer) เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินกิจการการศึกษาแก่เยาวชน และประชาชน ชุมชนทุกประเภทแล้ว ยังขยายกิจการถึงบริการแก่บุคคลประเภทพิเศษ เช่น คนพิการ หูหนวก ตาบอด

และพิพิธภัณฑ์ปัจจุบัน ก็ได้เน้นหนักในหน้าที่จัดกิจกรรมการศึกษาแก่ชุมชนอย่างมาก นอกจากจะบริการในพิพิธภัณฑ์แล้วยังจัดกิจกรรมนำวัตถุในพิพิธภัณฑ์ออกไปแสดงให้ความรู้ความเพลิดเพลินแก่ชุมชนในชนบทที่ห่างไกลอีกด้วย จึงกล่าวได้ว่าพิพิธภัณฑ์สถานได้พัฒนามาถึงขั้นเป็นศูนย์บริการศึกษา (educational center) ที่สำคัญของชุมชน ในปัจจุบันนี้ถ้าพิพิธภัณฑ์แห่งใดไม่มีการบริการด้านการศึกษา ไม่มีเจ้าหน้าที่การศึกษาก็นับได้ว่าล้าหลัง และไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างครบถ้วน

พัชนี จันทรสาขา (2540: 43) กล่าวว่า รัฐบาลโดยกระทรวงคมนาคมแห่งประเทศไทยแคนาดา มีนโยบายในเรื่องกิจการพิพิธภัณฑ์ ให้มีศูนย์กลางการเก็บข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมและการพิพิธภัณฑ์ โดยคอมพิวเตอร์และการให้บริการต่างๆ ด้วยคอมพิวเตอร์ ไม่ว่าพิพิธภัณฑ์นั้นจะเป็นของรัฐหรือเอกชน จะต้องนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้และมีการส่งข้อมูลของพิพิธภัณฑ์โดยระบบ online มายังศูนย์คอมพิวเตอร์ ศูนย์นี้คือ CANADIAN HERITAGE INFORMATION NETWORK หรือเรียกย่อว่า CHIN

พิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันจึงเป็นทั้งแหล่งค้นคว้าข้อมูลทั้งทางประวัติศาสตร์ วิชาการ ศิลปะ เป็นทั้งห้องสมุด ห้องจัดนิทรรศการ ฯลฯ พิพิธภัณฑ์จึงมีบทบาททางด้านการศึกษา ทั้งนี้หมายถึงรวมถึงการให้ความรู้และการศึกษาตลอดจนเป็นพื้นที่ทางการศึกษาด้วย และเป็นพื้นที่ของทุกๆ คนในสังคมมิใช่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง นอกจากพิพิธภัณฑ์จะต้องเปิดตัวให้เป็นพื้นที่ที่ให้ความรู้การศึกษาแล้วพิพิธภัณฑ์ยังต้องเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการศึกษาด้วย มิใช่เปิดให้ผู้สนใจเข้ามาหาความรู้แต่ด้านเดียวแต่ต้องกระตุ้นคนในสังคมให้เกิดความสนใจและเข้ามาศึกษาหาความรู้ด้วย ซึ่งจะเชื่อมโยงเกี่ยวกับหน้าที่ทางสังคม

4.1.8 หน้าที่ทางสังคม (Social Function)

พิพิธภัณฑ์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม พิพิธภัณฑ์อยู่ได้เพราะการสนับสนุนของประชาชน การเข้าชม การให้ความสนใจ พิพิธภัณฑ์จึงจำเป็นต้องมีหน้าที่บริการสังคม ชุมชน การให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปในการให้ความรู้ต่างๆ จึงเป็นหน้าที่หนึ่ง แต่ควรจะมีมากกว่านั้น การร่วมมือกับสังคมทำกิจกรรมต่างๆ การเข้าไปช่วยเหลือ เช่น มอบหนังสือความรู้ต่างๆ แก่โรงเรียนในชุมชนหรือในพื้นที่ๆ ห่างไกล การร่วมมือกับสถานศึกษาในท้องถิ่น จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ออกค่ายต่างๆ ถือเป็นหน้าที่ที่พิพิธภัณฑ์ต้องมีต่อสังคม ประการแรกเพราะ

1. เพื่อให้สังคมเกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เนื่องจากพิพิธภัณฑ์ ถือได้ว่าเป็นแหล่งความรู้ การศึกษา จึงต้องมีบทบาทในการพัฒนาประชาชนและสังคม
2. เพื่อให้เกิดความสนิทสนม เข้าถึงสังคม พิพิธภัณฑ์ควรเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไม่ต่างจากวัด โรงเรียน เพื่อให้ประชาชนเกิดความรักและหวงแหนอันเป็นปกป้องรักษาให้พิพิธภัณฑ์มั่นคงอยู่ได้ เป็นการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

ศิริวัฒน์ แสนเสริม (2543: 27-28) กล่าวว่า หน้าที่ทางสังคมของพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์จะต้องเป็นสถาบัน ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมดำเนินกิจการตามความต้องการของสังคม จัดบริการสอดคล้องกับความต้องการแก่ชุมชน ทำให้พิพิธภัณฑ์ได้กลายเป็นศูนย์กลางของชุมชน พิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันให้ความสำคัญในหน้าที่ซึ่งมีต่อสังคมจะมีนโยบายดำเนินการใกล้ชิดกับประชาชน ต้องมีจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้ชมต่างๆ

พิททียา (Pattiya jimreiwat. 1998:54) กล่าวว่า อีกหนึ่งหน้าที่ทางสังคมที่สำคัญในพิพิธภัณฑ์ก็คือการบริการอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรวดเร็วในการหาข้อมูลข่าวสาร ความสะดวกในการติดต่อ เยี่ยมชม ซึ่งมีแนวคิดต่อหน้าที่ในการให้ความสะดวกสบาย 2 อย่างคือ

1. ทำให้ผู้เข้าชมรู้สึกได้ว่า ได้รับความสะดวกสบายไม่ว่าเมื่อไหร่ก็ตามที่พวกเขาเข้ามาพิพิธภัณฑ์ ซึ่งสิ่งนี้คือการจัดการกับสิ่งต่างๆในพิพิธภัณฑ์ ทั้ง ทาเทคนิค และความต้องการต่างๆ ที่หลากหลาย ให้เป็นเรื่องง่ายสำหรับทุกคน เช่น ภาษาที่ใช้แสดงข้อมูลนั้น ไม่ว่าจะเป็นเป็นศัพท์ทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ ฯลฯ ควรประยุกต์ให้เข้าใจง่าย ตามแต่ผู้บริหารจะประเมิน จากลักษณะกลุ่มผู้ชม หรือตามแต่งงานแสดงแต่ละงานก็ตาม

2. หากผู้เข้าชมเต็มไปด้วยคำถามต่างๆ ที่เป็นความรู้ประโยชน์และต้องการค้นหา เป็นหน้าที่ที่พิพิธภัณฑ์ควรช่วยเหลือเต็มที่

จิรา จงกล (2528:42) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันได้พัฒนาการบริการทางด้านความสะดวกสบายแก่ผู้เข้าชม สร้างบรรยากาศให้ผู้เข้าชมรู้สึกได้รับการต้อนรับอย่างดี มีความสบายใจเพลิดเพลินอยู่ตลอดเวลา มีห้องอาหาร จำหน่ายเครื่องดื่ม จำหน่ายหนังสือและของที่ระลึก มีบริการสาธารณะเช่น โทรศัพท์ ไปรษณีย์ ห้องน้ำสะอาดและมีจำนวนที่เพียงพอกับความ ต้องการ ห้องนั่งพักผ่อน ห้องสมุดสำหรับผู้ที่ต้องการค้นคว้า พิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันให้ความสะดวกสบายแก่ผู้เข้าชมเป็นอย่างมาก ผู้ที่เข้าไปในพิพิธภัณฑ์แล้วมีความสบาย เพลิดเพลินและได้รับความรู้ นอกจากการอำนวยความสะดวกแล้ว พิพิธภัณฑ์ยังได้จัดกิจกรรมต่างๆที่ให้ความรู้ ความเพลิดเพลินเช่น การบรรเลงดนตรี จัดแสดงละคร ฯลฯ

หน้าที่ทางสังคมจึงเป็นหน้าที่ ที่มีความหลากหลาย เป็นหน้าที่ที่ทุกหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ล้วนมีความเกี่ยวข้องกัน เช่น การจัดแสดง การบริการการศึกษา ล้วนมีส่วนในหน้าที่ทางสังคม เช่นการให้ความรู้ แก่นักเรียน ประชาชน การที่พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งความรู้ เป็นที่จัดกิจกรรมต่างๆ การบริการอาหารน้ำดื่ม ห้องน้ำ ฯลฯ หน้าที่การบริการสังคมจึงมีความสำคัญ เพราะพิพิธภัณฑ์ต้องเป็นแหล่งการเรียนรู้ของสังคม ชุมชนต้องมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมการเคลื่อนไหวในสังคม ผู้บริหารต้องพัฒนาการจัดการพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สรุปแล้วพิพิธภัณฑ์ไม่ว่าจะเป็นพิพิธภัณฑ์ประเภทใดก็ตามย่อมจะต้องมีบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนเพื่อให้สถาบันเกิดความมั่นคงและเป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักของพิพิธภัณฑ์ในการบำรุงรักษา ให้ความรู้ และสร้างคุณประโยชน์ต่อส่วนรวม พิพิธภัณฑ์จึงต้องยึดถือบทบาทหน้าที่ที่พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งมีอย่างเคร่งครัดพิพิธภัณฑ์ที่ดีจะต้องเชื่อมโยงเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมนั้นๆ

ไม่ใช่ตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยวแยกจากชุมชนหรือสถานศึกษาในละแวกนั้นๆ หากเป็นเช่นนั้นแล้ว ศิลปวัตถุและความรู้ต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์ก็เป็นเพียงความรู้ที่แคบไม่เปิดกว้าง คนในสังคมไม่มีส่วนร่วมและไม่เห็นถึงประโยชน์คุณค่าของวัตถุหรือพิพิธภัณฑ์นั้นๆ

4.2 บทบาทของพิพิธภัณฑ์กับการเรียนศิลปะ

บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ในการมีส่วนกับการศึกษา การเรียนการสอนศิลปะของ พิพิธภัณฑ์ซึ่งบทบาททางการศึกษาถือว่าเป็นบทบาทที่สำคัญต่อโรงเรียนในการใช้พิพิธภัณฑ์ เพื่อการเรียนการสอนศิลปะโดยตรง

4.2.1 พิพิธภัณฑ์กับการศึกษา (Museum and Education)

สมสิทธิ์ จิตรสถาพร (2535 : บทนำ) กล่าวว่า การเรียนการสอนในห้องเรียน นั้นในบางสถานการณ์ หรือในบางโอกาสอาจไม่เอื้อต่อสภาพการเรียนรู้ที่ดีได้ ดังนั้นผู้สอนอาจใช้ แหล่งศึกษาต่างๆ ที่อยู่ภายนอกห้องเรียนให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงในเรื่องและรายวิชาต่างๆ ได้มากมาย อาทิเช่น ภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ ธรรมชาติศึกษา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของชาติ อาชีพ การบริการต่างๆ ของรัฐ ดนตรีศิลปะ ฯลฯ โดยศึกษาจากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นให้เป็นประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นสถานที่วัตถุสิ่งของหรือบุคคลสำคัญ ที่ไม่สามารถนำมาในห้องเรียนได้หรือไม่สะดวก ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนรู้จักโลกภายนอกมากขึ้น ไม่ใช่แต่เพียงในห้องเรียนเท่านั้น การศึกษานอกสถานที่สามารถช่วยให้นักเรียนรู้จักชุมชนดีขึ้น ช่วยให้นักเรียนมีความพร้อมและรู้จักปรับตัวกับชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม สร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม ส่งเสริมสุขภาพทั้งกายและจิตใจ จึงนับได้ว่าการศึกษานอกสถานที่ที่สามารถเชื่อมโยงโรงเรียนกับโลกภายนอกที่ช่วยพัฒนาการเรียนของนักเรียนให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

สายวรุณ บุญคง (2547:1) กล่าวว่าในประเทศไทย ปัจจุบันประชาชนมีความตื่นตัวและเห็นความสำคัญของพิพิธภัณฑ์เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในเชิงวิชาการ จึงมีการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในสาขาวิชาต่างๆ มากขึ้น ทำให้พิพิธภัณฑ์เฉพาะเรื่องเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก อาทิ พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ พิพิธภัณฑ์เงินตรา พิพิธภัณฑ์ผ้า พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหอศิลป์ อุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น

สมสิทธิ์ จิตรสถาพร (2535:19) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์นั้นถือว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้นอกสถานที่ๆ มีความสำคัญเพราะเป็นที่รวบรวม ศิลปวัตถุ เทคโนโลยี ความรู้ต่างๆ มากมายหลากหลายแขนง ทั้งศิลปะวัฒนธรรมประเพณี วิทยาศาสตร์ มานุษยวิทยา ฯลฯ จึงเหมาะกับการจัดการศึกษาที่หลากหลายใช้การศึกษานอกสถานศึกษาเพื่อการเรียนการสอน ซึ่งในที่นี้คือ พิพิธภัณฑ์กับการศึกษานั้น โดยปกติใช้เพื่อ

1. ใช้เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน (Introducing a Unit) หรือปูพื้นฐานรากเรื่องที่เรียน
2. ใช้ประกอบเนื้อหาในเรื่องที่กำลังเรียน (Obtaining Information during the Unit)
3. ใช้หลังจากการเรียนรู้เรื่องนั้นๆ จบลง (Providing a Culminating Activity) เป็นการสรุปเนื้อหาในเรื่องที่ได้เรียนมา

ในความหมายของการศึกษา การศึกษาในความหมายปัจจุบัน ไม่ใช่เพียงคำสอน หรือ การถ่ายทอดวิชาจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง จีรา จงกล (2528: 119–200) กล่าวว่าการศึกษาไม่เพียงการให้ความรู้ แต่เป็นการพัฒนาคน เป็นการปลูกฝัง ส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดสติปัญญา ความรู้สึกนึกคิด ทักษะที่ดี มีรสนิยมสูงมีวิจารณ์ญาณ การศึกษาเป็นการพัฒนาคนทุก ๆ ด้าน ไม่เฉพาะเพียงให้ความรู้เท่านั้น ดังนั้นการศึกษาจึงไม่ได้อยู่เพียงที่สำนักเรียน แต่อยู่ที่สิ่งแวดล้อม ทุกแห่ง และสถาบันที่สำคัญยิ่งแห่งหนึ่ง ก็คือพิพิธภัณฑ์ ซึ่งจะเป็นสถานที่ซึ่งสามารถพัฒนา การศึกษาในเรื่องความคิด ความเข้าใจคุณค่า ทักษะ ได้อย่างกว้างขวาง

ท่านพุทธทาสภิกขุได้แสดงธรรมเทศนาไว้ในเรื่อง “โรงเรียนที่ท่านยังไม่รู้จัก” (แหล่งการเรียนรู้ ยุคปฏิรูปการศึกษาตอนที่2. 2547: ออนไลน์) กล่าวว่า

“..... นำหัวเหลื่อประมาณที่โรงเรียนชนิดนี้มันมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ตำหุดำตา ท่านทั้งหลายจนไม่รู้จะตำด่าอย่างไรแล้ว แต่ท่านก็ยังไม่ได้เข้าโรงเรียนเพราะว่าไม่รู้จัก โรงเรียนนี้คือโรงเรียนที่ท่านยังไม่รู้จัก ..... โรงเรียนของธรรมชาติเรียนได้โดยไม่ต้องเสีย ค่าเล่าเรียน แล้วเรียนรู้สึก โรงเรียนตามธรรมชาติสามัญนี้ไม่ได้สอน ไม่รู้แล้ว ไม่ได้เรียน ขอให้เราได้เข้าโรงเรียนดังที่กล่าวมาแล้วนี้เกิด .....

เป็นการบอกเราว่าทุกอย่างรอบตัวเราก็คือโรงเรียนหรือแหล่งเรียนรู้ขนาดใหญ่ให้ความรู้ มหาศาลแก่ผู้สนใจได้อย่างแท้จริง

หากเราดูมาตรา 25 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรานี้ กำหนดให้รัฐส่งเสริมการดำเนินงาน รวมทั้งจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบทั้งที่เป็น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน ประวัติศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและ แหล่งการเรียนรู้รูปแบบอื่นอีกด้วย พิพิธภัณฑ์ หรือที่เรียกเป็นทางการว่า “พิพิธภัณฑ์สถาน” พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ เพราะเป็นแหล่งรวบรวมประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประเทศ มากมาย เป็นที่แสดงความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นสื่อการเรียนรู้นอกระบบ และคลังแห่ง ปัญญาของคนในสังคม สามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาการเรียนรู้ในยุค สมัยใหม่ได้อย่างมีชีวิตชีวา

ศรีนริธา ปัทมาคม (ศรีนริธา ปัทมาคม. 2544:22 ; อ้างอิงจาก Flanagan. 1983) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์เป็นสถาบันที่รวบรวมค้นคว้า รักษา วิจัย และจัดแสดงหลักฐาน วัตถุ สิ่งของเกี่ยวกับ ประชาชนและสิ่งแวดล้อมนั้น พิพิธภัณฑ์มีจุดประสงค์ที่จะศึกษาค้นคว้า พัฒนาและบริการความรู้ แก่สังคม

นอกจากจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้แล้ว พิพิธภัณฑ์ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะในสังคมอังกฤษหรือสังคมทั่วไปนั้นจะมีกลุ่มอีกกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ว่างงาน มีรายได้ต่ำ ยากจนครอบครัวแตกแยก อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม กลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มที่ถูกกีดกันจากสังคม ดังนั้นสถานที่ที่จะเป็นแหล่งให้เข้าไปได้รับความรู้ได้นั้น ก็คือ พิพิธภัณฑ์ หอสมุด และหอศิลป์นั่นเอง จากการแสดงผลงานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ และวัฒนธรรมที่ถูกจัดวางไว้อย่างสวยงามนั้น สามารถทำให้เขาเหล่านี้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เกิดจินตนาการ เกิดการเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจและพัฒนาทักษะต่าง ๆ และที่สำคัญก็คือ สร้างความเชื่อมั่น ลดความรู้สึกที่พวกเขาถูกกีดกันทางสังคมลง พิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่เป็นห้องเรียน ที่นำสู่ประสบการณ์จริง เป็นการเรียนรู้ของชีวิตเป็นห้องเรียนเพื่อชีวิต (แหล่งการเรียนรู้ยุคปฏิรูปการศึกษาตอนที่2. 2547 : ออนไลน์)

ศิระสิทธิ์ ภูเพ็ชร (2547 ออนไลน์) กล่าวว่าขึ้นชื่อว่าพิพิธภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นพิพิธภัณฑ์ในฐานะใด ประเภทใดก็ตาม ย่อมเป็นที่ยอมรับกันว่านั้นคือแหล่งเก็บรวบรวมวัตถุอันมีคุณค่าแก่การศึกษาหาความรู้ และเป็นหลักฐานข้อมูลยืนยันทางประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมของมวลมนุษยชาติได้เป็นอย่างดีพิพิธภัณฑ์ยังเป็นเครื่องแสดงถึงศักดิ์ศรีของชุมชนของเมืองและของชาติให้เห็นถึงภูมิปัญญาทางความคิดสร้างสรรค์พิพิธภัณฑ์ยังเป็นเครื่องผูกพันกับนักเรียน นักศึกษานักปราชญ์และชุมชนในฐานะเป็นสถาบันอันมีคุณค่าทางข้อมูลในการหาประโยชน์ในทางการศึกษา การค้นคว้า การวิจัยและอื่นๆ เพื่อการพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมมนุษย์และมวลมนุษยชาติทั้งหลาย ให้เจริญก้าวหน้าดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าพิพิธภัณฑ์นั้นเป็นแหล่งมีอุปการะด้านสรรพศาสตร์ไม่จำกัดยุคแก่มวลมนุษยชาติทั้งหลาย ทั้งปวงโดยถ้วนทั่วทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ไม่มีใครกล่าวปฏิเสธได้

เมื่อพิพิธภัณฑ์นั้นมีบทบาทมากมายทั้งเก็บรวบรวมและจัดแสดง พิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่ที่เต็มไปด้วยวัตถุต่างๆ ที่มีคุณค่าทั้งทางศิลปะ วิทยาศาสตร์ มนุษย์วิทยา ชาติพันธุ์วิทยา

สโตน (Stone. 1993) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์นอกจากจะเป็นแหล่งให้การศึกษาที่แสดงถึงความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมแล้ว ยังเป็นแหล่งความรู้ทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังแสดงภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นๆ อีกด้วย

พิพิธภัณฑ์จึงเหมาะที่จะเป็นพื้นที่ที่ให้ความรู้และการศึกษาแก่ทุกๆ คนที่มีความสนใจต่อความรู้ต่างๆ มากมายในพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์จึงควรมีหน้าที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการศึกษาหาความรู้จากพิพิธภัณฑ์ได้อย่างดีและถูกต้อง เพื่อให้ความรู้ต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์ได้ถูกถ่ายทอดสู่ผู้คนและชุมชนได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน ทั้งเป็นการพัฒนาคนและสังคม อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาและรักษาสืบต่อๆ ในพิพิธภัณฑ์เองอีกด้วย

4.2.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ (Aims of museum education)

โลจนา มะโนทัย (2545:107) กล่าวว่า แนวโน้มของการบริหารพิพิธภัณฑ์สมัยใหม่อยู่ที่วิธีการบริการการศึกษาของประชาชนในรูปแบบกิจกรรมการจัดแสดงต่างๆ หรือเรียกในบางกลุ่มว่า มหาวิทยาลัยชาวบ้าน พิพิธภัณฑ์ไม่ใช่สถาบันการศึกษาโดยตรง แต่ให้บริการความรู้ที่ถูกต้องเป็นประโยชน์กับการศึกษาเพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้วิจารณญาณทางการศึกษาค้นคว้าและวิจัยจากข้อมูลและวัตถุจริง

เปรียบได้กับวัตถุประสงค์ของการศึกษาทั่วไปเพียงแต่ในพิพิธภัณฑ์นั้นเป็นการศึกษานอกห้องเรียนซึ่งศึกษาจากสถานที่จริงได้ชมวัตถุจริงมิใช่ในหนังสือหรือตำรา ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รรถรสและประสบการณ์ตรง ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาสามารถจดจำและเกิดความเข้าใจได้ง่ายกว่า

จิรา จงกล (2528:202-203) กล่าวว่า มีแนวคิดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ทางการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ได้คร่าวๆอยู่ 4 ข้อดังนี้

1. ให้ความรู้โดยอาศัยหลักฐานข้อเท็จจริงต่างๆจากวัตถุที่รวบรวมไว้ในพิพิธภัณฑ์ วัตถุประสงค์ข้อแรกจึงเป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่เป็นที่เข้าใจกันทั่วไปว่า เมื่อศึกษาก็ต้องเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง สำหรับพิพิธภัณฑ์ก็คือให้ความรู้จากวัตถุของจริงที่รวบรวมจัดแสดงไว้

2. ให้ความคิด หมายความว่า วัตถุในพิพิธภัณฑ์ต้องเร้าความสนใจให้เกิดความคิด ความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งซึ่งไม่เคยสนใจหรือเอาใจใส่มาก่อน เมื่อเกิดความคิดแล้วก็จะนำไปสู่การค้นคว้าเรื่องราวเกิดเป็นความรู้ขึ้นภายหลัง

3. การจูงใจ สร้างความประทับใจ ให้ความรู้สึกชื่นชมเห็นคุณค่าของวัตถุที่พิพิธภัณฑ์รวบรวมรักษาไว้ จะเป็นคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม หรือทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีก็ตาม จะต้องทำให้ผู้ชมเกิดความสำนึกในคุณค่า ความสำคัญของวัตถุที่จัดแสดงนั้น

4. สร้างทัศนคติที่ดีและถูกต้องแก่ผู้ชม

วัตถุประสงค์ทั้ง 4 ข้อ เป็นวัตถุประสงค์ทั่วไปของการศึกษาในพิพิธภัณฑ์แก่คนทุกประเภทและทุกวัย ส่วนการศึกษาในพิพิธภัณฑ์สำหรับนักเรียนนั้น อาจจะมีวัตถุประสงค์โดยเฉพาะเป็นแนวทางสำหรับพิพิธภัณฑ์สถานและโรงเรียนจะได้ประสานงานกันให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์นั้น ในส่วนของเด็กและเยาวชนนั้นมีวัตถุประสงค์การให้การศึกษาในพิพิธภัณฑ์แก่เยาวชนดังนี้

1. ส่งเสริมให้เด็กใช้ความคิด ใช้เหตุผลจากการพิจารณาวัตถุในพิพิธภัณฑ์สร้างทัศนคติที่ดี และสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าและชื่นชมยินดีในสิ่งที่มีคุณค่ากระตุ้นความสนใจในวิทยาการแขนงต่างๆ กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

2. ฝึกให้รู้จักศึกษาจากของจริงให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อเท็จจริง หลักฐานเรื่องราว ที่สัมพันธ์กับวัตถุในพิพิธภัณฑ์

3. ฝึกทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะในการศึกษาค้นคว้าฝึกนิสัยให้มีเหตุผล มีความคิด
พิจารณารอบคอบ

4. สร้างนิสัยให้ตื่นตัวในการศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลาและถือว่าพิพิธภัณฑ์เป็น
สถานที่ซึ่งจะใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

เมื่อได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาในพิพิธภัณฑ์แล้วนั้นทำให้เกิดความเข้าใจ
และเป็นแนวทางของผู้จัดพิพิธภัณฑ์ ครู อาจารย์ ภัคดี ที่จะเป็นสื่อกลางในการนำพาความรู้ให้ผู้ชม
ได้เข้าใจและจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้สนใจศึกษาได้ถูกจุดประสงค์ทั้งสำหรับบุคคลทั่วไปและ
เยาวชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ซึ่งพิพิธภัณฑ์ได้เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นสถานที่เก็บรวบรวมและจัดแสดงวัตถุประเภท
ต่างๆ มาเป็นสถาบันที่จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ความรู้และประโยชน์ต่อคนทุกกลุ่มทุกวัย เป็น
แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบการศึกษา ดังนั้นการให้ความรู้พิพิธภัณฑ์นอกจากคำนึงถึง
วัตถุประสงค์ของการศึกษาแล้วจึงควรคำนึงถึงลักษณะและรสนิยมของผู้เข้าชม

โลจนา มะโนทัย (2545 : 106) กล่าวว่าสามารถแบ่งผู้ชมออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. คนที่เข้าชมเพื่อความเพลิดเพลิน (Romantic Approach) คือผู้เข้าชมที่ชอบ หาที่
พักผ่อนหย่อนใจ เข้าชมเพื่อความเพลิดเพลิน เมื่อพบที่สนใจจึงหยุดดู พิพิธภัณฑ์จึงควรคำนึงถึง
ความเพลิดเพลินนี้ด้วย เพื่อสร้างความประทับใจในการชม

2. คนที่เข้าชมความงามของพิพิธภัณฑ์ (Esthetic Approach) ส่วนใหญ่คือผู้เข้าชมมา
ก่อนและรู้ค่าความงามของวัตถุและการแสดงพิพิธภัณฑ์ คนกลุ่มนี้จะแสวงหาวัตถุชิ้นงาน ดังนั้นห้อง
จัดแสดงของพิพิธภัณฑ์จึงควรมุ่งความงาม การจัดแสดงในห้องจัดแสดงให้สวยงาม

3. คนที่เข้าชมเพื่อการค้นคว้า (Intellectual Approach) เป็นกลุ่มที่มาค้นคว้าเรื่องราว
ของวัตถุในพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์จึงควรตระหนักถึงรสนิยม และชนิดของประชาชน เป็นประการแรกเพราะ
อำนาจของประชาชนเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่จะบันดาลให้พิพิธภัณฑ์เจริญหรือเสื่อม

โลจนา มะโนทัย (2545:108)กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ให้การศึกษาที่ต่างจากสถาบัน การศึกษา
โดยตรง กลุ่มที่มีพื้นฐานการศึกษาดี จะเข้ามาหาความรู้จากพิพิธภัณฑ์เพื่อการศึกษาค้นคว้า กลุ่ม
คนทั่วไปเข้าชมเพราะต้องการความเพลิดเพลินเป็นสิ่งแรก ถ้าสภาพพิพิธภัณฑ์เสื่อมโทรม ผู้เข้าชม
กลุ่มหลังนี้ก็จะไม่มาอีก ดังนั้น การบริหารงานของพิพิธภัณฑ์ที่ดีที่สุด ก็คือการจัดพิพิธภัณฑ์ที่
สวยงาม ให้ความเพลิดเพลิน เป็นการเรียกผู้ชมกลับมาอีกครั้ง และจากการที่ผู้ชมกลับมาชื่นชม
ทางการศึกษาจึงเกิดขึ้น เพราะแทนที่จะมุ่งหาแต่ความเพลิดเพลิน หากแต่เกิดความประทับใจในวัตถุ
เกิดรสนิยมการค้นคว้าขึ้น เมื่อนั้นการบริการทางการศึกษาจะเกิดขึ้นตามและดำเนินต่อไปอย่างเป็น
ขั้นตอน

สาวิตรี สุวรรณสถิตย์ (2544: 2) กล่าวว่าปัจจุบันนี้พิพิธภัณฑ์ทั่วโลกต่างให้ความสำคัญและถือเป็นหน้าที่หลักของพิพิธภัณฑ์ที่จะต้องให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุต่างๆ ที่มีสะสมอยู่ในพิพิธภัณฑ์ รวมทั้งอธิบายและแสดงให้เห็นประชาชนทุกเพศทุกวัยสามารถรับรู้และชื่นชมของสะสมในพิพิธภัณฑ์ ถ้าพิพิธภัณฑ์สมัยใหม่ไม่ทำหน้าที่ด้านการศึกษาให้กว้างขวางแล้ว ก็จะกลายเป็นเพียงคลังสะสมหรือห้องเก็บของเท่านั้น

4.2.3 การเตรียมงานทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์

การเตรียมงานทางการศึกษาจะสำเร็จ และเกิดประโยชน์สูงสุดนั้นนอกจากการเตรียมงานที่ดีแล้วยังขึ้นอยู่กับ

4.2.3.1 อาคารและความงามที่ดึงดูดใจ (The Building and its Amenities) นิคม มุสิกคามะ (2521 : 132) กล่าวว่าอาคารที่สวยงาม สถานที่ที่ให้ความรู้สึกอบอุ่นสบาย ย่อมเป็นที่ชื่นชอบของผู้ที่พบเห็นในพิพิธภัณฑ์เช่นเดียวกัน บรรยากาศ สถานที่นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความรู้สึกที่ผู้เข้าชมนั้นมีต่อพิพิธภัณฑ์ การจัดอาคารสถานที่ให้สวยงามดึงดูดใจ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งสำคัญในการเตรียมงานทางการศึกษา หากสถานที่บรรยากาศเอื้ออำนวยให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกน่าสนใจดึงดูดอยากรู้ อยากเห็น ก็ทำให้การให้ความรู้ การให้การศึกษาสามารถที่จะบรรลุผล เมื่อผู้เข้าชมเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินหรืออึ้งอัมพรประทับใจต่อวัตถุแสดงศิลปบรรพกาลในพิพิธภัณฑ์แล้ว จะทำให้เกิดการอยากรู้ อยากเห็นง่ายต่อการให้ความรู้ ข้อมูล การศึกษา อีกทั้งเมื่อผู้เข้าชมไปศึกษาเกิดความสนใจมีความรู้สึกร่วม ย่อมทำให้จดจำเข้าใจรายละเอียดความรู้ต่างๆ ที่ให้มา ทำให้การศึกษาในพิพิธภัณฑ์นั้นมีประสิทธิภาพ การจัดอาคารสถานที่ให้มีความน่าดึงดูดใจ จึงเป็นเรื่องของงานออกแบบตัวอาคาร พื้นที่ต่างๆ การจัดผัง การชม ล้วนเป็นหน้าที่ที่พิพิธภัณฑ์ควรใส่ใจเพื่อที่การให้ความรู้และการศึกษาในพิพิธภัณฑ์มีประสิทธิภาพ บรรยากาศและความสมบูรณ์ขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่ง ตลอดจนการตกแต่งภายในแสงสว่าง และอุปกรณ์อื่น ๆ ทั้งหมดนี้มีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้เข้าชมเป็นอย่างยิ่งเพราะสิ่งเหล่านี้คือความต้องการพื้นฐานของผู้เข้าชมต้องการอาคารและองค์ประกอบของอาคารที่สมบูรณ์แบบเป็นสิ่งจำเป็น การจัดแสดงงานในอาคารพิพิธภัณฑ์ ฯ ลักษณะของวัตถุ บัตรประจำวัตถุ ตลอดจนคำอธิบายที่ง่าย ความสะอาดของอาคารและการออกแบบร้านอาหาร ล้วนแต่เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ห้องฝากของและองค์ประกอบของอาคารด้านอื่น ๆ เป็นต้นว่า โทรศัพท์สาธารณะ (public telephone) ห้องสมุด (library) ห้องปาฐกถา (lecture room) และห้องแสดงชั่วคราว (temporary exhibition) ก็เป็นส่วนที่สัมพันธ์กับอิทธิพลของประชาชนที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์ ฯ ไม่น้อย จึงพอจะสรุปได้ สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่กระตุ้นผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ ฯ ให้เกิดความอยากรู้ หรือต้องการที่จะศึกษาเรื่องราวของพิพิธภัณฑ์

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2530:61) กล่าวว่าทัศนียภาพ ความสวยงามนับว่ามีความสำคัญไม่น้อยสำหรับพิพิธภัณฑ์ซึ่งมีสิ่งทีควรคำนึงถึงคือพิพิธภัณฑ์ควรจัดพิพิธภัณฑ์ให้เข้ากับบรรยากาศสถานที่นอกจากนี้แบบแปลนของพิพิธภัณฑ์เป็นสิ่งที่สำคัญ และเป็นจุดเด่นสุด และถือว่ามี ความสำคัญ ทั้งในแง่ทัศนียภาพ ความพร้อมสำหรับปฏิบัติงาน

ฉะนั้นอาคารสถานที่แต่ละแบบจึงเหมาะกับพิพิธภัณฑ์ในแต่ละแบบแต่ละประเภท หากเป็นพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แต่ใช้อาคารที่เป็นบ้านไม้ทรงไทยเก่าๆ ก็ดูจะไม่เหมาะสมทำให้รู้สึกถึง วัตถุในพิพิธภัณฑ์น่าจะเป็นพวกของเก่า งานศิลปะไทย เครื่องปั้นต่างๆ ฉะนั้นรูปแบบสถานที่จึง ต้องเหมาะสมดูเข้ากับวัตถุต่างๆ ภายในพิพิธภัณฑ์ เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมไปกับวัตถุใน พิพิธภัณฑ์ให้ผู้ชมไม่เกิดความรู้สึกขัดแย้ง

4.2.3.2 การจัดแสดงที่ดี (Exhibition) รูปแบบการจัดแสดงนั้น ย่อมควบคู่กับการ และความงามดึงดูดใจทันสมัย ดึงดูดความสนใจนั้น ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกร่วมเพลิดเพลินเข้าใจ สำหรับการจัดการแสดงของพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะนั้น ควรทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกละเอียดพิสดาร มี สุนทรีย์ ต้องการชมศิลปะมากที่สุด ทำให้ผู้เรียนรู้อิ่มเกิดความซาบซึ้งต่อผลงานเหล่านั้น ทำให้ ง่ายต่อการศึกษาค้นคว้าให้ความรู้การศึกษา ยิ่งเสริมสร้างรสนิยมทางศิลปะแก่ผู้ชมอีกด้วย นอกจากให้ผู้ชมเกิดความซาบซึ้ง ต่อผลงานงานศิลปะเหล่านั้นแล้ว การจัดแสดงที่ดียังรวมถึงการ ให้ข้อมูลเนื้อหาความรู้ทางศิลปะที่ดีด้วย คือ มีการจัดหมวดหมู่ ลำดับเนื้อหา หรือสามารถให้ผู้ชม เข้าใจเนื้อหาได้ง่าย เช่น การใช้สื่อสารสนเทศต่างๆ ซึ่งช่วยให้การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ศิลปะมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หากอาคารบรรยากาศนั้นดีพร้อม ดึงดูดใจให้ผู้คนนั้นสนใจ แต่เมื่อเข้าไปก็พบ กับวัตถุวางตั้งอยู่โดยที่ไม่มีอะไรประกอบนอกจากเนื้อหาที่มาข้อมูลเป็นกระดาษติดกับฝาผนังข้างๆ วัตถุนั้นๆ การจัดแสดงก็ไม่ได้น่าสนใจและทำให้ผู้ที่เข้าชมเกิดความสนใจได้เลยการจัดแสดงที่ดีนั้น คือการนำเสนอ การนำเสนอที่ดีจะทำให้ผู้ชมเข้าใจได้ง่ายขึ้น เช่น การจัดวางที่สวยงาม มีชั้นวาง แท่นวางที่ดูเหมาะสม ประกอบกับการจัดแสงที่ทำให้วัตถุดูดี ทั้งนี้การจัดแสดงที่ดีจึงขึ้นอยู่กับวิธีการ ของผู้จัด ตลอดจนลักษณะขององค์ความรู้ ในพิพิธภัณฑ์เองว่าเหมาะสมแค่ไหน ที่จะจัดรูปแบบการ จัดแสดงอย่างไรจึงขึ้นอยู่กับความเหมาะสม

การจัดแสดงจะต้องอยู่ในระเบียบและสามารถสร้างความสนใจของผู้ชมสร้างความนึกคิดของ ผู้ชมการจัดแสดงต้องทำให้สะดุดตาต่อผู้ที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์และทำให้ผู้เข้าชมเกิดความสนใจ ซึ่งต้องใช้ความรู้ความชำนาญในการจัดวัตถุต่างๆ อย่างมาก เพื่อให้ผู้เข้าชมเกิดประโยชน์สูงสุด (กรมศิลปากร. 2517:15)

จิรา จงกล (2528: 204) กล่าวว่า การจัดแสดงที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวที่ สัมพันธ์กับวัตถุ และก่อให้เกิดความชื่นชมเห็นคุณค่า พิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันจึงได้ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการจัดแสดงกันอยู่ทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดแสดงเพื่อ “การศึกษาและความ เพลิดเพลิน” (Education and Enjoyment) หมายความว่า ให้ผู้ชมได้ชมอย่างเพลิดเพลิน และให้ ประโยชน์ทางการศึกษาด้วย

นิคม มูลิกะคามะ (2521 : 133) กล่าวว่า การจัดแสดงวัตถุต่างในพิพิธภัณฑ์ นั้นได้แก่การเลือกวัตถุตลอดจนการแสดงวัตถุในตู้แสดง ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงอิทธิพลที่สัมพันธ์กับเรื่องราวการศึกษาของพิพิธภัณฑ์แห่งนั้น ๆ เช่นเดียวกัน พิพิธภัณฑ์ สมัยใหม่ในปัจจุบันได้ขยายและคำนึงถึงเรื่องนี้มากกว่าการแสดง เพื่อเป็นการรวบรวมวัตถุเช่นกาลก่อน ด้วยเหตุที่มุ่งคำนึงถึงแนวการบริหารพิพิธภัณฑ์ ฯ ไปในเรื่องของการศึกษาเป็นประเด็นสำคัญ การแสดงในพิพิธภัณฑ์ ฯ จึงมุ่งแนวไปในทางเรื่องราวการค้นคว้าของพิพิธภัณฑ์ ฯ โดยเฉพาะ เพื่อการช่วยเหลือบุคคลที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์ ฯ เพื่อความเพลิดเพลินจะได้เข้าใจง่ายขึ้น การเขียนป้ายอธิบายวัตถุไม่ละเอียดจนเกินไปและไม่จนเกินกว่าคนธรรมดาจะเข้าใจ รวมทั้งการแสดงไม่ปะปนเรื่องราวของวัตถุจนยุ่งเหยิงเพราะคำนึงถึงแต่ความงามของการแสดงเพียงอย่างเดียวแนวความคิดในเรื่องนี้เกี่ยวกับการแสดงวัตถุ และการจัดรูปห้องกลายเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งอาจเห็นได้อย่างชัดว่า การแสดงไม่ควรที่จะให้ขัดแย้งกับการอธิบายเกี่ยวกับเรื่องราวของพิพิธภัณฑ์ ฯ นั้นๆ ประชาชนไม่เฉพาะแต่คนที่ต้องการคำแนะนำหรือคนที่เป็นผู้เข้าไปค้นคว้าโดยเฉพาะ ควรจะได้รับความประทับใจในการแสดงให้มากที่สุด เพราะเหตุที่คำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับภาระและความรับผิดชอบของพิพิธภัณฑ์ ที่มีต่อสังคมปัจจุบันนี้เอง

จิรา จงกล (2528 : 204) กล่าวว่า การจัดแสดงเพื่อการศึกษา นั้น จะต้องคำนึงถึงการให้ความรู้ให้ความหมายของวัตถุ (Interpretation) สมัยก่อนพิพิธภัณฑ์สถานจัดแสดงของเป็นหมวดหมู่โดยไม่คำนึงถึงความงาม และไม่มีป้ายบรรยาย มีแต่ป้ายบอกที่มาของวัตถุ ซึ่งไม่ช่วยในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่คนทั่วไปเลย ในปัจจุบันการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ได้พัฒนาไปเป็นการจัดแสดงที่น่าสนใจ ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ชมได้ทุกประเภท การจัดแสดงที่ดีจึงเป็นนโยบายการศึกษาที่สำคัญยิ่งของพิพิธภัณฑ์ การจัดแสดงนั้นเป็นส่วนหนึ่งของบริการการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ เพราะมีอิทธิพลอย่างมากแก่ผู้ชม นอกจากนั้นการจัดกิจกรรมเพื่อการศึกษา ก็จำเป็นต้องอาศัยการจัดแสดงที่ดี ช่วยก่อให้เกิดความสนใจ ความเข้าใจ หากการจัดแสดงไม่ช่วยการศึกษาแล้วการจัดกิจกรรมก็ยากลำบากที่จะเกิดผล

ฉะนั้นการจัดการแสดงที่ดีจึงเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดความสนใจ การจัดแสดงที่ดีนั้นต้องมองครอบคลุมไปถึงสถานที่จัดแสดงที่เหมาะสมกับโบราณวัตถุแต่ละแบบต่างกันไป อาคารที่จัดแสดง บรรยากาศ แสงสีเงา การจัดห้องจัดแสดง การจัดวาง ลำดับการชมอย่างต่อเนื่อง ทั้งหมดล้วนมีผลต่อความรู้สึกโดยรวม อารมณ์ความสนใจของผู้เข้าชม ตลอดจนสื่อสารเสนอสิ่งที่น่าสนใจ การบริการของพนักงานในพิพิธภัณฑ์ ก็ทำให้ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์เกิดความประทับใจได้เช่นกัน หากผู้ชมเกิดความรู้สึกที่ดีเป็นมิตร ประทับใจย่อมทำให้การศึกษาเรียนรู้ต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์นั้นเป็นไปได้อย่างดี

4.2.3.3 ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ในพิพิธภัณฑ์ฯ (Co-operation of Staffs)
ความร่วมมือในพิพิธภัณฑ์นั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นการบริหารจัดการบุคลากรต่างๆให้มีประสิทธิภาพ เพราะเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการบริหารพิพิธภัณฑ์ให้ประสบความสำเร็จ หากบุคลากรในองค์กร

นั้นไม่มีประสิทธิภาพย่อมส่งผลกระทบต่อองค์กรนั้นๆ การเตรียมงานทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ย่อมจำเป็นอย่างยิ่งต้องใช้ความสามารถ ความร่วมมือจากบุคคลในองค์กรในการเตรียมการจัดการหน้าที่ต่างๆ ล้วนต้องใช้บุคลากรภายในพิพิธภัณฑ์ทั้งสิ้น การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่มีความสำคัญมาก เพราะการปฏิบัติงานประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้ผู้เข้าชม ผู้ที่เข้ามาศึกษาสามารถได้รับข้อมูลความรู้ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การแบ่งหน้าที่หน่วยงานต่างๆ ให้เหมาะสมนั้นมีความสำคัญ ในการที่จะแบ่งงานมอบหมายงานในการให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้เข้าชม เช่น การแบ่งหน้าที่ในด้านการให้ข้อมูล สื่อสารสนเทศต่างๆ เช่น แผ่นพับ เอกสารประกอบ เจ้าหน้าที่จัดเตรียมสถานที่ หรือเจ้าหน้าที่จัดกิจกรรมพิเศษต่างๆ เช่น ทักษะศึกษา การประชุม ซึ่งทุกๆ ฝ่ายต้องรู้หน้าที่ของตน และมีการเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมต่างๆ หรือการบริการต่างๆ เพื่อให้ผู้ที่เข้าชมเข้ามาศึกษาได้รับประโยชน์สูงสุด ฉะนั้นการจัดการด้านหน้าที่ต่างๆ ของบุคลากรในพิพิธภัณฑ์จึงต้องจัดให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ตอบรับกับความต้องการของผู้ที่ใช้พิพิธภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี

จิรา จงกล (2528 : 204) กล่าวว่า การประสานงานของเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายในพิพิธภัณฑ์มีความสำคัญมาก สมัยก่อนนั้นภัณฑารักษ์ต่างก็ทำงานค้นคว้าโดยไม่ได้สนใจที่จะเผยแพร่ความรู้แก่คนทั่วไป เมื่อพิพิธภัณฑ์เริ่มมีบทบาททางการศึกษาขึ้น บรรดาภัณฑารักษ์ก็ไม่สามารถทำการสอนได้ จึงได้เกิดเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาทำหน้าที่โดยตรง แต่บริการการศึกษาก็จำเป็นต้องอาศัยภัณฑารักษ์ เช่น รายงานเรื่องราวต่างๆ หรือผลงานวิจัยทางวิชาการของภัณฑารักษ์ จะต้องเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปทราบ และส่วนใหญ่ภัณฑารักษ์จะให้เรื่องราวแก่เจ้าหน้าที่การศึกษาในดำเนินการเผยแพร่ด้วยวิธีการต่างๆ กับประชาชนนักเรียนนักศึกษาในระดับความรู้ต่างๆ การจัดกิจกรรมทางการศึกษาบางครั้งต้องอาศัยภัณฑารักษ์ เช่น รายการปาฐกถาทางวิชาการต่างๆ สำหรับนักวิชาการ นักศึกษา แต่ถ้าเป็นการบรรยายสำหรับประชาชนทั่วไป เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาจะดำเนินการเอง ถ้าการจัดแสดงไม่คำนึงถึงความสะดวกในการศึกษา บริการการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ก็ไม่ได้ผล โดยทางปฏิบัติจึงต้องร่วมมือกัน เมื่อมีการจัดแสดงจะต้องมีการปรึกษากัน ระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดแสดง ภัณฑารักษ์ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษา เพื่อให้การจัดแสดงเป็นประโยชน์ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ชมทั่วไปได้ตามวัตถุประสงค์

นิคม มุสิกคามะ (2521 : 134) กล่าวว่า ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ ๓ เป็นสิ่งจำเป็นไม่น้อยไปกว่าอาคารที่มีความงามและการจัดที่สมบูรณ์ ภัณฑารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ ๓ ควรจะได้คำนึงเอาไว้เสมอว่า รายการอะไรเป็นประโยชน์ ซึ่งยังมีอีกหลายต่อหลายอย่างที่มีสัมพันธ์กับการบริหารการศึกษา เช่น เรื่องราวของวัตถุที่แสดงในพิพิธภัณฑ์ เป็นที่น่าสนใจของประชาชนเพียงไร เจ้าหน้าที่การศึกษาหรือภัณฑารักษ์มีความร่วมมือกันเพียงไร ความร่วมมือของสังคมโดยทั่วไปเป็นอย่างไร ทั้งหมดนี้ต้องมีความสัมพันธ์กันทั้งสิ้น

ความร่วมมือขององค์กรภายในจึงต้องเป็นความเข้าใจของคนในองค์กร การเข้าใจถึงพิพิธภัณฑ์ของตน เข้าใจในองค์ความรู้ที่มี อีกทั้งยังต้องเข้าใจถึงผู้ชมผู้ที่สนใจ ซึ่งในแต่ละช่วงอายุวัย ระดับการศึกษา แตกต่างกันย่อมมีไม่เท่ากัน การที่จะให้ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ได้ความรู้

การศึกษาจากพิพิธภัณฑ์ได้อย่างครบถ้วนนั้น จึงจะเป็นต้องแยกแยะปริมาณประเภทการให้ความรู้ได้ หากเป็นการมาทัศนศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัย ความเข้มข้นของเนื้อหา รูปแบบก็จะต้องแตกต่างกับการมาทัศนศึกษาของเด็กประถม แม้รูปแบบเนื้อหาจะต่างกันแต่จุดมุ่งหมายก็เพื่อให้เกิดความเข้าใจเหมือนกัน ถึงแม้จะมีความเข้มข้นของปริมาณเนื้อหาที่แตกต่างกันก็ตาม หากขาดความร่วมมือที่ดีของบุคคลต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์การให้บริการการศึกษาที่ดีก็อาจเป็นเรื่องยาก

4.2.3.4 ความร่วมมือขององค์กรภายนอก (Co-operation with Other Institutes) พิพิธภัณฑ์จำเป็นต้องร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ภายนอก เพื่อให้การบริการศึกษานั้นมีประสิทธิภาพ พิพิธภัณฑ์ควรมีบทบาทต่อสถานศึกษาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นชุมชน เขต หรือในต่างจังหวัดก็ตาม เพราะพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งความรู้โดยตรงที่นักเรียนนักศึกษาสามารถเข้าชมและได้เห็นถึงศิลปวัตถุ โบราณวัตถุต่างๆ ที่เป็นของจริง โดยไม่ต้องศึกษาเพียงแค่ในตำรา ทำให้นักเรียนนักศึกษาเกิดความรู้ความเข้าใจได้ดีกว่าถ้าได้เห็นวัตถุจริง ๆ ความร่วมมือจากภาครัฐ การสนับสนุนด้านต่างๆ นั้นเป็นสิ่งจำเป็น เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ของทางสำนักงานเขตก็จะช่วยให้ประชาชนทั่วไปรู้จัก ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เกิดการพัฒนาและให้เกิดการเข้าใจในพิพิธภัณฑ์ของบุคคลหรือองค์กรภายนอก หากพิพิธภัณฑ์อยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่มีความร่วมมือไม่ว่าจากที่ใด พิพิธภัณฑ์นั้นย่อมไม่สามารถให้บริการการศึกษาได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากไม่มีโรงเรียนที่สนับสนุนพานักเรียนมาทำกิจกรรม ไม่มีหน่วยงานองค์กรใดช่วยเหลือในการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลแก่ประชาชน สังคม ทำให้ภาระหนักนั้นตกอยู่กับพิพิธภัณฑ์ฉะนั้นแล้วจึงสำคัญคือการที่พิพิธภัณฑ์กับองค์กรต่างๆ ควรมีการติดต่อร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทัศนศึกษา การฟังบรรยายต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อผู้เรียน

จิรา จงกล (2528 : 205) กล่าวว่าความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอื่นๆ โดยเฉพาะโรงเรียนและวิทยาลัยต่างๆ เป็นเรื่องจำเป็นมากที่จะทำให้บริการการศึกษาสำหรับนักเรียนและนักศึกษาบังเกิดผลตามความมุ่งหมาย พิพิธภัณฑ์สถานส่วนใหญ่ที่ปรับปรุงบริการการศึกษาขึ้นเป็นเพราะมีการเรียกร้องมีความต้องการจากโรงเรียน จึงต้องจัดบริการขึ้น แต่ที่ใดซึ่งโรงเรียนไม่สนใจหรือไม่ทราบว่าจะใช้พิพิธภัณฑ์สถานให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาได้อย่างไร ก็เกิดปัญหา และจะเป็นความลำบากอย่างมาก ถ้าพิพิธภัณฑ์สถานจะเป็นฝ่ายเสนอบริการ โดยขาดความเข้าใจขาดความร่วมมือจากโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ ความร่วมมือนั้น เริ่มตั้งแต่เรื่องหลักสูตรและตำราเรียน ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องให้โรงเรียนใช้พิพิธภัณฑ์สถานในบทเรียนด้วย ขณะเดียวกันพิพิธภัณฑ์สถาน ก็จะต้องรู้เรื่องของหลักสูตรและเนื้อหาวิชาของโรงเรียนเพื่อที่จะจัดนิทรรศการและกิจกรรมต่างๆ สนองความต้องการของโรงเรียนให้ได้ผลสอดคล้องกัน

สาวิตรี สุวรรณสถิต (2544: 3-4) กล่าวว่านักคิดและนักการศึกษาในพิพิธภัณฑ์มีหน้าที่ประสานงานกับโรงเรียน ครูที่สอนวิชาการต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้โรงเรียนและครูจัดพานักเรียนมาชมโดยเชื่อมโยงกับหลักสูตรแต่ละระดับของโรงเรียน โดยจัดทำเอกสารสำหรับเด็กแต่ละระดับ ตลอดจนแบบประเมินความรู้ก่อนและหลังเข้าชมพิพิธภัณฑ์ด้วย รวมทั้งเชื่อมโยงกับชุมชนเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต โดยอาจนำวัตถุไปจัดนิทรรศการที่ชุมชนเหล่านั้น

อีกประการหนึ่งการร่วมมือกับสถาบันทางการศึกษาน่าจะได้ผลเพียงไรขึ้นอยู่กับความเข้าใจของครูที่ควบคุมนักเรียนมาโดยเฉพาะ ครูต้องให้ความร่วมมือแก่พิพิธภัณฑ์มากน้อยเพียงใดนั้นแล้วแต่รสนิยมและระดับการศึกษาและความเข้าใจของครูด้วย การสร้างความร่วมมือระหว่างพิพิธภัณฑ์กับโรงเรียนนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของทั้งสองสถาบันเองมิใช่ขึ้นอยู่กับวัตถุเพียงอย่างเดียว (กรมศิลปากร. 2517:49)

นิคม มุสิกคามะ (2526 : 134-135) กล่าวว่า ปัญหาที่มักพบในการเตรียมงานการบริการการศึกษาในพิพิธภัณฑ์นั้น คือ อุปสรรคทางการศึกษา ซึ่ง ในบางประเทศหรือบางเมืองซึ่งทางมหาวิทยาลัย โรงเรียนต่าง ๆ ไม่มีเวลาเดินทางเข้าชมพิพิธภัณฑ์ ๆ ก็จะได้รับบริการทางการศึกษามีไม่เพียงพอ จึงได้มีการร่วมมือก็จัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับเรื่องราวของวัตถุเหล่านั้นไว้จำหน่ายเป็นคู่มือแก่โรงเรียน องค์กรการ ที่มีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องราวนั้น หนังสือที่จัดพิมพ์โดยเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ จึงเป็นหนังสือที่ได้มาตรฐาน ข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ตรงตามที่พิพิธภัณฑ์มี แต่อย่างไรก็ตาม เราควรจะได้พิจารณาเป็นพิเศษโดยเฉพาะภาพประกอบ และคำอธิบายได้ภาพประกอบ เพราะส่วนผิดพลาดในเรื่องนี้มักจะเกิดขึ้นเสมอ ในการให้ยืมวัตถุนั้น ประเทศทางยุโรปส่วนใหญ่จะมีน้อยมากเท่าที่พบก็เพียงแต่ในประเทศอังกฤษ เนเธอร์แลนด์เท่านั้นเอง ส่วนใหญ่มักจะเจริญแพร่หลายอยู่ในสหรัฐอเมริกา การบริการการศึกษาของประชาชนเป็นประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่ง การศึกษาในพิพิธภัณฑ์จะเจริญได้ผลเพียงไรก็ขึ้นอยู่กับความร่วมมือขององค์กรภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งครู แต่ครูจะมีความรู้เกี่ยวแก่วัตถุทางพิพิธภัณฑ์เพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับพื้นฐานการศึกษาเป็นประเด็นสำคัญยิ่ง เพราะเหตุนี้เอง การฝึกหัดครูให้รู้จักใช้พิพิธภัณฑ์ เป็นสถานการศึกษาของตน จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

นอกจากนี้การให้ข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันทำให้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งทำให้ไม่รู้สึกลัวพิพิธภัณฑ์ดัดขาดจากชุมชน และองค์กรอื่นๆ พิพิธภัณฑ์จึงจำเป็นต้องให้ความร่วมมือหรือขอความร่วมมือกับสถาบัน องค์กรต่าง ๆ เป็นการเผยแพร่ความรู้และช่วยกันพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ความร่วมมือกันระหว่างพิพิธภัณฑ์กับสถานศึกษาครู อาจารย์ ทำให้ทั้งสองฝ่ายทราบถึงความต้องการซึ่งกันและกัน ทำให้การร่วมมือจัดกิจกรรมการศึกษานั้นเป็นไปอย่างดีตรงตามความต้องการ การทำให้การบริการการศึกษาของพิพิธภัณฑ์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.2.3.5 เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ ฯ (Staffs)

นิคม มุสิกคามะ (2526: 135) กล่าวว่า นักเรียน นักศึกษา ประชาชน ฯลฯ จะได้รับความรู้จากการศึกษาในพิพิธภัณฑ์เพียงไรขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ เป็นประเด็นที่สำคัญที่สุด เฉพาะประชาชนที่เป็นผู้ใหญ่ นั้น ทางพิพิธภัณฑ์ควรจะได้แบ่งงานความรับผิดชอบ โดยเฉพาะในบางประเทศในยุโรปมอบหมายงานการศึกษาดังกล่าวนี้ให้ผู้ชำนาญการพิพิธภัณฑ์และเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของพิพิธภัณฑ์ อำนวยการ ส่วนการศึกษาของเด็กนั้นแบ่งงานให้เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา โดยเฉพาะรับผิดชอบ

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2530 : 122) กล่าวว่า เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานต้องเข้าใจประเด็นปัญหาของงานทางการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ความรู้ความเข้าใจในด้านโครงสร้างของงานพิพิธภัณฑสถานโดยเฉพาะรายละเอียดในเนื้อหา ศิลปกรรม ประวัติเรื่องราววัตถุสิ่งของ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑสถาน หรืออาจจะเรียกว่าเป็นความรู้ “ภายใน”

2. ความรู้ความเข้าใจในด้านผู้มาใช้บริการ ซึ่งมีมากมายที่มีความต้องการและมีความสนใจแตกต่างกัน โดยเฉพาะหลักสูตร การเรียนการสอนสำหรับนักเรียนนักศึกษา และวัตถุประสงค์พื้นฐานโดยทั่วไปสำหรับประชาชน หรืออาจจะเรียกว่าเป็นความรู้ “ภายนอก”

สิ่งที่จำเป็นอีกอย่างหนึ่งก็คือเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถาน หัวหน้าพนักงานต้องรู้จักปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ภูมิลำเนาให้เข้ากับสถานการณ์ สิ่งที่จำเป็นอีกอย่างก็คือ การทำงานร่วมกัน รวมถึงความรู้จักคุ้นเคย ระหว่างหัวหน้ากับลูกน้อง และความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับบุคลิกของแต่ละบุคคล (ERIC B.rowlison .1995: 355)

ซึ่งเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานมีส่วนสำคัญ ในการจัดเตรียม แบ่งความรู้ ให้ความรู้ที่มีอยู่ถ่ายทอดออกมาให้เกิดความเหมาะสม เป็นผู้เตรียมการทุกอย่างในพิพิธภัณฑสถาน ไม่ว่าใคร จะมีตำแหน่งหน้าที่ใดล้วนมีความสำคัญ ฉะนั้นการเตรียมงานทางการศึกษาในทุกๆ ด้านจะเสร็จพร้อมสมบูรณ์หรือไม่จึงขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถาน

4.2.3.6 การให้บริการอำนวยความสะดวก (service) การบริการความสะดวกสบายแก่ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑสถานนั้นเป็นความจำเป็นซึ่งไม่ว่าพิพิธภัณฑสถานประเภทใดก็ตาม ควรที่จะให้การบริการที่ดีแก่ผู้ชม ผู้ที่เข้ามาศึกษาหาความรู้ ทำให้ผู้เข้าชมเกิดความพอใจ และสะดวกในการที่จะศึกษาหาความรู้ต่างๆ ในพิพิธภัณฑสถาน การบริการความสะดวกสบายในเบื้องต้น เช่น ห้องน้ำที่สะอาด ทางเดินที่ปลอดภัย แสงสว่างการให้บริการด้านการศึกษา เช่น การให้ข้อมูลในรูปแบบต่างๆ มีแหล่งให้สืบค้น เช่น ห้องสมุดของพิพิธภัณฑสถาน มีประชาสัมพันธ์ หรือเจ้าหน้าที่คอยตอบคำถามต่างๆ การบริการด้านอื่นๆ เช่น ร้านหนังสือ ร้านอาหาร ห้องชมภาพยนตร์ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือความหลากหลายที่พิพิธภัณฑสถานควรมีหรือปรับปรุงให้ดีขึ้นเพื่อให้ผู้ที่เข้าชมเกิดความประทับใจ พึงพอใจ และได้รับประโยชน์สูงสุด

จิรา จงกล (2528: 204) กล่าวว่าได้สรุปเรื่องการบริการความสะดวกสบายแก่ผู้เข้าชมไว้ว่า พิพิธภัณฑสถานในปัจจุบันพยายามดึงดูดความสนใจของประชาชน มีบริการความสะดวกสบายมากมายเพื่อสร้างความรู้สึกที่พิพิธภัณฑสถานเป็นสถานที่สาธารณะที่ทุกคนจะใช้ได้เช่นเดียวกับหอสมุด และสถานที่สาธารณะอื่นๆ อาคารพิพิธภัณฑสถานในปัจจุบัน แม้จะเป็นอาคารเก่าก็ได้ปรับปรุงให้สว่าง สดใสสวยงามบางแห่งมีเครื่องปรับอากาศให้ความสบาย ในการบริการสาธารณะที่จำเป็น เช่น ห้องฝากของ โทรศัพท์สาธารณะ ห้องอาหาร ห้องสมุด ห้องอ่านหนังสือ ห้องขายของเหล่านี้ เป็นเรื่องจำเป็นที่พิพิธภัณฑสถานปัจจุบันพยายามปรับปรุงจัดให้มีขึ้นโดยทั่วไป พิพิธภัณฑสถานในต่างประเทศมีห้องน้ำ ห้องส้วมเพียงพอ เครื่องสุขภัณฑ์คุณภาพดีและรักษาความสะอาดดีเยี่ยม การบริการความ

สะดวกสบายเหล่านี้ได้ชักจูงคนเข้าพิพิธภัณฑ์ได้อย่างคับคั่ง พิพิธภัณฑ์สมัยก่อนไม่ได้คำนึงถึงห้องปาฐกถาสำหรับประชาชนมากนัก แต่ในปัจจุบันพิพิธภัณฑสถานทั่วไปจะต้องปรับปรุงให้มีห้องบรรยาย พิพิธภัณฑ์ขนาดใหญ่มีมากกว่าหนึ่งห้อง คือ มีห้องบรรยายขนาดใหญ่และขนาดเล็ก เพื่อใช้ประโยชน์ตามความมุ่งหมายต่างๆ ได้ครบถ้วน

ต่อจรัส พงษ์สำลี (2541 ไม่มีปรากฏหน้า) กล่าวว่าในการวัดทัศนคติต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายในพิพิธภัณฑ์แห่งชาติพระนครนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้สอบถามถึงการอำนวยความสะดวกภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ทั้งที่อยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ทั้งที่มีอยู่แล้วในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร และสิ่งอำนวยความสะดวกที่คาดว่าจะมีในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร จำนวน 14 รายการ จากการศึกษาพบว่า สิ่งที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีความคิดว่า พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติควรจัดให้มีได้แก่ จุดบริการสอบถาม ซึ่งมีผู้เห็นว่าเป็นสิ่งที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครควรจะมี ในขณะที่มีความต้องการให้มีห้องน้ำมาเป็นอันดับ 2 และมีจำนวนมากเช่นกันกล่าวคือ มีผู้เห็นว่าในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ควรมีห้องน้ำ นอกจากนี้นักเรียนมีความคิดเห็นว่าการมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ลำดับ ดังนี้ ห้องสมุด การบริการสำหรับคนพิการ จุดพักผ่อน จุดรับฝากของ โทรศัพท์สาธารณะ ห้องสำหรับฉายภาพยนตร์ ห้องบรรยายขนาดเล็ก ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ลานอเนกประสงค์ ห้องประชุม ร้านจำหน่ายเครื่อง อาหารว่างและร้านอาหาร จะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักเรียนมีความคิดเห็นว่ามีควมจำเป็นในลำดับท้าย แต่จำนวนของผู้ที่เห็นด้วยมีมากกว่า ร้อยละ 60 แสดงว่านักเรียนยังเห็นว่าทั้งสองสิ่งยังเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอยู่

สรุปแล้ว การอำนวยความสะดวกที่ดีจะมีส่วนช่วยให้การบริการทางการศึกษานั้นเกิดประโยชน์สูงสุด เพราะ ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกที่ดีต่อพิพิธภัณฑ์ และมีความ เพลิดเพลิน หรือมีสมาธิไปยังสิ่งที่จัดแสดงได้ดียิ่งขึ้นโดยไม่ต้องห่วงในเรื่องต่างๆ เพราะพิพิธภัณฑ์จะคอยอำนวยความสะดวกให้อย่างดี

จากที่ได้ทราบถึงส่วนของการเตรียมงานทางการศึกษาแล้วนั้น จะเห็นว่า นอกจากการบริการทางการศึกษาที่เป็นส่วนสำคัญในบทบาททางการศึกษาแล้วนั้น การจัดแสดงที่ดี การอำนวยความสะดวกก็เป็นบทบาทที่มีส่วนสนับสนุนการบริการทางการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จเช่นกัน การจัดแสดงถือว่าเป็นส่วนหน้าที่ผู้เข้าชมได้เห็นก่อน จะถึงในส่วนของการบริการทางการศึกษา และการอำนวยความสะดวกจะรองลงมา บทบาททั้ง สามส่วนจึงมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์เป็นอย่างดี

4.3 พิพิธภัณฑ์กับการเรียนการสอนศิลปะ

พิพิธภัณฑ์กับการเรียนการสอนศิลปะนั้นคือสิ่งที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะควรมีบทบาทกับกิจกรรมอันส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเจริญงอกงามแก่เด็กนักเรียน ควรมีบทบาทต่อการเรียนการสอนศิลปะด้วย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542) มาตรา 4 ระบุว่า “การศึกษาตลอดชีวิต หมายความว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต”

ฉะนั้นแล้วการศึกษาจึงมิได้จำกัดแต่ในเฉพาะโรงเรียนเท่านั้น ศิลปะก็มิได้จำกัดเฉพาะแต่การศึกษาแต่ในโรงเรียน การศึกษาจากแหล่งความรู้อื่นๆ เช่น ในชุมชน ในห้องสมุด ในพิพิธภัณฑ์ถือว่าเป็นการเรียนรู้ที่มีความสำคัญ

สาวิตรี สุวรรณสถิต (2544:2) กล่าวว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 25 ที่ว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการติดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตาทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์หอศิลป์ สวนสัตว์ .. และแหล่งการเรียนรู้ตัวอย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ” จึงกล่าว ได้ว่า รัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ที่นอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบ ที่ส่วนใหญ่มักเน้นการเรียนรู้ในวงที่ค่อนข้างจำกัด ด้วยเหตุนี้ พิพิธภัณฑ์จึงได้รับการพิจารณาให้เป็นอีกแหล่งการเรียนรู้หนึ่งที่ผู้คนเริ่มหันมาให้ความสนใจกันมากขึ้นในฐานะแหล่งการเรียนรู้ลักษณะใหม่

สันติ คุณประเสริฐ (2547:93) กล่าวว่า เป็นความได้เปรียบของการเรียนการสอน ศิลปะศึกษา ที่มีสถานที่สำคัญมากมายให้ศึกษาสำรวจ สถานที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นของภาครัฐ เช่น พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ วัดวาอารามต่างๆ ที่เป็นของเอกชน เช่น สมาคมต่างๆ หอศิลป์เอกชนต่างมากมายให้เลือกศึกษา

ชูเมคเกอร์ (Shoemaker. 1998) กล่าวว่าใน Philadelphia มีการใช้พิพิธภัณฑ์ศิลปะ เป็นสื่อกลางสำหรับสอนภาษาสำหรับเด็กที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง หรือนักเรียนต่างชาติ (ESL, English as a Second Language/ ESOL, English for Speaker or Other Languages) เพื่อแนะนำการไปและวิธีใช้พิพิธภัณฑ์ให้กับนักเรียนต่างชาติ และเพื่อสร้างและสอนแนวคิดทางศิลปะสำหรับการใช้ศึกษาวิชาศิลปะในโรงเรียน และโดยเฉพาะการเพิ่มพูนทักษะการใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนของนักเรียนต่างชาติ

บทบาทของพิพิธภัณฑ์ในแต่ละด้าน ไม่ว่าจะเป็นการจัดแสดง การบริการการศึกษา การรักษาความปลอดภัย ฯลฯ ล้วนมีส่วนช่วยในการจัดการเรียนการสอนศิลปะ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนศิลปะจะสำเร็จได้นั้น นอกจากขึ้นอยู่กับความพร้อมในการเตรียมงานการศึกษาการจัดการ บทบาทแต่ละบทบาทของพิพิธภัณฑ์เองแล้ว ยังขึ้นอยู่กับครู อาจารย์ พานักเรียนนักศึกษา มาด้วย ซึ่งครู อาจารย์ ผู้สอนศิลปะนั้นจะใช้พิพิธภัณฑ์ต้องเข้าใจถึงลักษณะพื้นฐานทางความรู้ของแต่ละพิพิธภัณฑ์ เลือกพิพิธภัณฑ์ให้เข้ากับเนื้อหาการเรียนการสอนที่ต้องการ และได้มีการวางแผนเป็นอย่างดี กับทางพิพิธภัณฑ์ การใช้พิพิธภัณฑ์เพื่อการศึกษาจะช่วยให้นักเรียนจดจำหมายสาระการเรียนรู้รายวิชาศิลปะได้

การศึกษาของนักเรียนในปัจจุบันต้องการการศึกษานอกสถานที่มาก และพิพิธภัณฑ์ก็เป็นสถานที่หนึ่งที่สำคัญสำหรับโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้เป็นประโยชน์ได้หลายทาง ซึ่งการจะนำบทบาทความรู้ต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์มาใช้ประโยชน์หรือการเรียนการสอนศิลปะได้นั้น ควรรู้ถึงกิจกรรมทางการให้ความรู้ และการศึกษารูปแบบต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์เสียก่อน เพื่อให้เห็นภาพของการนำมาใช้กับกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะให้เป็นประโยชน์

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2530 : 126 – 128) กล่าวว่า กิจกรรมทางการศึกษาในพิพิธภัณฑ์และนอกพิพิธภัณฑ์โดยทั่วไปที่ใช้เพื่อการเรียนการสอนศิลปะได้นั้นคือ

1. อธิบายนำชมทั่วไป (Conducted Tour) เป็นการชมแบบกว้างๆ ไม่จำเพาะเจาะจงเป็นพิเศษ

2. อธิบายนำชมพิเศษ (Highlight Tour) เป็นการชมแบบมีจุดมุ่งหมายเฉพาะเรื่องหรือต้องการเน้นเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษซึ่งโรงเรียนอาจติดต่อวิทยากรของพิพิธภัณฑ์ได้หากอยากรู้เรื่องใดเป็นพิเศษ

3. จัดทำบทเรียนเฉพาะเรื่อง (Museum Lesson) เป็นการจับบทเรียนเฉพาะเรื่องสำหรับให้นักเรียนศึกษาเป็นพิเศษ เน้นเนื้อหารายละเอียดตามหลักสูตรการสอน เช่น “กำเนิดกรุงศรีอยุธยา” จะมีการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ มีการฉายสไลด์ภาพยนตร์ วีดีโอ มีการพานักเรียนเข้าชมและมีกิจกรรมการถามตอบ ฯลฯ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ

4. จัดอบรมศิลปะ (Art and Performing Class) เช่น จัดกิจกรรมวาดรูป ประดิษฐ์ สอนดนตรี ฯลฯ

5. จัดนิทรรศการทางการศึกษา (Exhibit for Class) เป็นการจัดนิทรรศการเพื่อการศึกษาให้ตรงตามหลักสูตรการเรียนหรือตรงตามแผนการศึกษา โดยที่พิพิธภัณฑ์ต้องติดต่อสัมพันธ์กับทางโรงเรียนเพื่อให้ได้เนื้อหาเรื่องราวตรงตามหลักสูตร เพื่อช่วยเสริมความรู้ ความเข้าใจอย่างละเอียดแก่เด็กนักเรียน

6. จัดนิทรรศการพิเศษ (Special Exhibition) เช่น นิทรรศการชั่วคราว ที่เลือกหัวข้อเรื่องราวที่น่าสนใจมาวิเคราะห์ และจัดเป็นนิทรรศการระยะสั้นๆ ขึ้น เช่น วันบุคคลสำคัญ ฉลองครบรอบ ฯลฯ

7. กิจกรรมวันพิเศษ (Special Day) เช่น กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ประวัติศาสตร์ ฯลฯ เช่น วันเด็ก วันพ่อ วันวิสาขบูชา

ส่วนกิจกรรมภายนอกพิพิธภัณฑ์นั้นได้แก่

1. การให้ยืมศิลปะวัตถุ (Loan Service) ให้โรงเรียนยืมวัตถุ เช่น ภาพเขียนงานปั้น

2. การบริการวิทยากรบรรยายพิเศษ (Lectures tail) จัดวิทยากรไปบรรยายตามแต่โรงเรียนจะขอมา

3. การจัดทัศนศึกษานอกพิพิธภัณฑ์ (Educational Excursion) เช่น การพาไปแหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติ

4. นิทรรศการเคลื่อนที่ (Traveling Exhibition)

สันติ คุณประเสริฐ (2547: 98-99) กล่าวว่าการศึกษานอกสถานที่และทัศนศึกษาดูงานในทางศิลปศึกษานั้น มีเนื้อหาความรู้ที่สำคัญเกิดขึ้น 2 ส่วนด้วยกันคือ ความรู้เฉพาะวิชา เป็นความรู้ที่เรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ผู้สอนควรค้นคว้าข้อมูลจัดทำสาระ ความรู้ทางศิลปศึกษาทั้ง 4 ด้านคือ ตัวผลงาน (product) สุนทรีย์ภาพ (aesthetic) ประวัติศาสตร์ศิลป์ (art history) และศิลปวิจารณ์ (criticism) อีกส่วนคือความรู้เสริมเกี่ยวกับ มนุษย์ โลก ธรรมชาติ วิทยาศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และการพัฒนาการทางวิทยาการ

เมื่อทราบถึงบทบาทโดยทั่วไปของพิพิธภัณฑ์และบทบาททางการศึกษา และการเรียนการสอนศิลปะแล้วนั้น ทำให้เห็นแนวทางการปฏิบัติงานของพิพิธภัณฑ์ ในด้านการศึกษามากขึ้น ซึ่งโรงเรียนสถานศึกษา ครู อาจารย์ ควรใช้ประโยชน์จากบทบาททางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ เหล่านี้ให้เหมาะสมกับความต้องการของวิชากิจกรรมการสอนวิชาศิลปะของแต่ละโรงเรียนเองให้เหมาะสม

5. ประโยชน์ของพิพิธภัณฑ์กับการใช้พิพิธภัณฑ์ของครูศิลปะ

การใช้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติมนั้น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์เป็นอย่างยิ่งต่อนักเรียนนักศึกษาเพราะเป็นแหล่งความรู้โดยตรงที่ไม่สามารถหาได้ในห้องเรียน ซึ่งครูศิลปะสามารถใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ สื่อการสอนที่ช่วยในการเรียนศิลปะได้เพราะพิพิธภัณฑ์นั้น มีประโยชน์ คุณค่าต่อการศึกษามากมายไม่เฉพาะแต่วิชาศิลปะเท่านั้น

มารศรี ไทยบุญเรือง (2537 : 47) กล่าวว่าคุณค่าของการศึกษานอกสถานที่มีดังนี้

1. ช่วยให้นักเรียนเห็นสภาพอันแท้จริงของสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ ทำให้เกิดประสบการณ์ตรงตามสภาพความเป็นจริง อันเป็นรากฐานของการเรียนรู้เฉพาะสาขาวิชานั้นดียิ่งขึ้น
2. เป็นวิธีการเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาความรับผิดชอบ วินัย และมนุษยสัมพันธ์ระหว่างกัน
3. ช่วยสร้างคุณลักษณะเฉพาะตัวของนักเรียน เช่น ความเป็นผู้นำ ความคิดริเริ่ม ความอดทน การร่วมมือกับผู้อื่น การสังเกต และการแก้ปัญหา
4. ให้ผลในการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
5. ทำให้ผู้เรียนเพิ่มความสนใจในสิ่งที่เรียนมากยิ่งขึ้น เพราะมีสถานที่จริงมาเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียน

แหล่งการเรียนรู้ยุคปฏิรูปการศึกษา (2547 : ออนไลน์) กล่าวว่าในประเทศอังกฤษพบว่า พิพิธภัณฑ์นั้นกระตุ้นให้เกิดสิ่งใหม่มากมาย ซึ่งพอสรุปได้คือ

1. เป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับเด็กและผู้ใหญ่ที่ให้ความสนใจเป็นพิเศษในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง
2. กระตุ้นให้ผู้ใหญ่ที่ไม่คุ้นเคยกับการศึกษาในระบบมีโอกาสได้ใช้พิพิธภัณฑ์เป็นก้าวแรกนำไปสู่การเรียนรู้

3. ผู้เรียน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนมีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้าร่วมในโครงการสำคัญ ๆ ของประเทศ

4. บุคคลและครอบครัวได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบในสิ่งแวดล้อมที่พึงประสงค์

5. เกิดการประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างชุมชนและพิพิธภัณฑ์ในการพัฒนาการบริการใหม่ ๆ ให้แก่ชุมชนซึ่งถือเป็นบุคคลสำคัญ

6. ผู้เรียนที่ขาดแรงจูงใจ นักศึกษา และผู้ใหญ่ ได้เข้ามาเรียนรู้ในสถานการณ์ที่เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างอิสระ

7. การพัฒนาหลักสูตรชาติกว้างขวางขึ้น ได้แนวทางใหม่ในการพัฒนาหลักสูตรกลางด้าน ภาษา คณิตศาสตร์ กีฬา และวิชาอื่น ๆ ที่สำคัญอีกมาก

การจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ นั้น เป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้ยิ่งขึ้น โดยจะต้องใช้ทักษะหลายอย่างร่วมกัน เช่น เรียนรู้โดยผ่านการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ การตีความหรือแปลความการเรียนรู้โดยการเปรียบเทียบกับกับสิ่งที่คุ้นเคย และสิ่งที่ไม่คุ้นเคย เป็นต้น

ต่อจรัส พงษ์สำลี (2541 : 36-37)กล่าวว่าในการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ นั้น พิพิธภัณฑ์ไม่ควรให้เบียดบังความสำคัญของนิทรรศการและวัตถุที่แสดง ควรใช้กิจกรรมเป็นตัวเสริมในการชม เสริมความเข้าใจและเป็นตัวรวมสาระความรู้จากนิทรรศการซึ่งกิจกรรมที่อาจจะนำมาจัดได้คือ

1. การตั้งคำถาม เป็นวิธีหนึ่งที่จะกระตุ้นความสนใจของนักเรียนแทนการบรรยายหรือการปล่อยให้ชมตามลำพัง คำถามคำตอบจะช่วยให้นักเรียนได้คิดและทำให้การชมวัตถุที่จัดแสดงหรือนิทรรศการอย่างตั้งใจมากขึ้น ลักษณะของคำถามที่ใช้มีหลายแบบ เช่น การทบทวนความจำแบบให้อธิบายแบบให้รู้จักจินตนาการแบบให้รู้จักตัดสินใจและหาเหตุผลมาประกอบการตัดสินใจ เป็นต้น

2. การคำถามแบบลึกซึ้ง เป็นวิธีที่ใช้กับเด็กโตวิธีการนี้ใช้กับเด็กโตวิธีการนี้จะช่วยให้นักเรียนพัฒนาความคิด การหาคำตอบ และหาข้อมูลสนับสนุนที่ยืนยันความคิดของตนเอง วิธีการนี้ไม่มีคำตอบที่ถูกต้องหรือผิด และอาจต้องอาศัยตีความหลายอย่างประกอบกัน

3. การใช้แบบประมวลผล เป็นการรวบรวมความคิดเห็นและความเข้าใจจากการศึกษาสังเกต และจากการได้ชมที่จัดแสดงการใช้แบบประมวลผลนี้ จะต้องเลือกใช้แบบตามระดับชั้นหรืออายุของนักเรียน สำหรับเด็กเล็กอาจให้วาดรูป วาดแผนที่ และขีดเขียนได้สำหรับเด็กโตอาจตั้งคำถามแล้วหาคำตอบจากนิทรรศการ

4. การให้จับต้องวัตถุ ใช้ได้ดีกับเด็กเล็ก ซึ่งสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ได้รวดเร็วจากการได้จับต้องสิ่งของมากกว่าการจับต้องวัตถุ เช่น ในเรื่องเกี่ยวกับขนาด น้ำหนัก สี สัณฐานรูปร่างของวัตถุ และยังช่วยเพิ่มความสนใจให้แก่เด็ก ๆ ด้วย

5. การให้อ่านเอกสารต้นฉบับ เป็นการกระตุ้นความสนใจให้แก่เด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดนิทรรศการทางประวัติศาสตร์ เช่น ต้นฉบับตัวเขียน ลายมือ จดหลาย สมุดบันทึก วิธีนี้จะนำไปสู่การซักถามระหว่างครู-นักเรียนและเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์สถาน

6. การให้ทดลองปฏิบัติการ วิธีนี้เสริมประสบการณ์โดยตรงให้กับนักเรียน เพราะได้ทดลองปฏิบัติการด้วยตนเอง เช่น การปั้น ด้าย ทำอาหาร ประดิษฐ์สิ่งของ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมอื่นอีกเป็นจำนวนมาก ที่พิพิธภัณฑ์สถานและโรงเรียนจะร่วมกันดำเนินการจัดขึ้น

ประชุม ชุมเพ็งพันธ์ (2530:121–122) สมสิทธิ จิตรสถาพร ; และคณะ (2535 : 17–18) กล่าวว่าประโยชน์ที่พิพิธภัณฑ์ควรมีต่อการศึกษาคือ

1. ต้องการให้พิพิธภัณฑ์เป็นสถานศึกษาแห่งที่ 2 รองจากโรงเรียน ซึ่งนักเรียน นักศึกษาสามารถไปใช้ได้ทุกโอกาส ทั้งในรูปส่วนบุคคลและเป็นหมู่คณะ และมีความคุ้นเคยใกล้ชิดแต่เยาว์วัย

2. ต้องการให้สถาบันการศึกษาต่างๆ คือ โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ได้รู้จักใช้แหล่งทรัพยากรทางการศึกษาอันมีค่าให้เป็นประโยชน์ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ รวมทั้งกิจกรรมและการบริการที่ทางพิพิธภัณฑ์จัดไว้ให้ทุกชนิด

3. ต้องการให้โบราณศิลปวัตถุ และสิ่งของมีค่าทั้งมวลที่จัดแสดงไว้อย่างสวยงาม และเก็บรักษาไว้อย่างดีในพิพิธภัณฑ์เป็นปัจจัยสร้างความประทับใจ เป็นตัวสร้างความสนใจเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดความผิด เป็นอุปกรณ์ช่วยปลูกฝังทัศนคติอันดีงามถูกต้อง และสร้างสรรค์มีเหตุผลมีรสนิยมแก่เด็กและเยาวชน

4. ต้องการให้พิพิธภัณฑ์เปิดโลกกว้างทางความรู้และปัญญา เป็นดั่งมหาวิทยาลัยปวงชนมีโบราณวัตถุสิ่งของเป็นข้อมูล เป็นหลักฐาน เป็นตำราหนังสือ ใครๆ ก็สามารถไปดักดวงศึกษาหาความรู้ได้ทุกแขนงมิใช่เป็นสถาบันของนักปราชญ์ราชบัณฑิต หรือเป็นสถานที่สำหรับคนชั้นสูงหรือมีการศึกษาสูงเข้าไปใช้ประโยชน์ศึกษาหาความรู้กัน คนสามัญก็สามารถเข้าไปค้นคว้าได้ เพราะพิพิธภัณฑ์มีบริการพร้อมมูลและเสมอภาค

5. ต้องการให้พิพิธภัณฑ์ได้มีส่วนในการพัฒนาการศึกษา ช่วยพัฒนาคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน สร้างคนในชาติให้มีความรู้และทักษะเพื่อความเจริญมั่งคั่ง และความก้าวหน้าของประเทศ

6. ช่วยสร้างความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ สร้างความสนใจ เพราะในวัยของนักเรียนมักจะชอบผจญภัย สืบรวจ อยากลอง และอยากรู้อยากเห็น

7. เป็นการเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองชอบ ช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ครู นักเรียน กับชุมชนดียิ่งขึ้นเป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน

8. ช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ในกลุ่มนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น เป็นการฝึกฝนทักษะทางสังคมในขณะเดินทาง

9. ช่วยให้ครูและนักเรียนมีความเข้าใจหรือใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ทั้งครูและนักเรียนมีความเข้าใจกันมากขึ้น

10. ช่วยให้นักเรียนรู้จักโลกภายนอก (นอกห้องเรียน) มากยิ่งขึ้น ช่วยให้รู้จักการปรับตัวกับชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม

11. เพิ่มพูนทักษะการสังเกต การฟังและการพูด

12. พัฒนาการเรียนรู้ด้วยการสังเกต พินิจพิจารณาสิ่งต่างๆ มากขึ้น

13. ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักมีความผิดชอบมากขึ้นทั้งต่อตนเอง ต่อกลุ่ม และต่อสังคม ตรงต่อเวลาและมีระเบียบวินัย

14. ส่งเสริมกิจกรรมนันทนาการ ทำให้การเรียนรู้ไม่น่าเบื่อ เพราะได้เปลี่ยนบรรยากาศ ซึ่งนอกจากจะได้รับความรู้โดยตรงแล้วยังได้รับการพักผ่อนหย่อนใจอีกด้วย ทำให้มีสุขภาพพลามัยที่ดี

15. ช่วยพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง

ต่อจรัส พงษ์สำลี (2541:27) กล่าวว่า งานวิจัยศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับเกี่ยวกับการศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีต่อพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร นั้น จากการศึกษาพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่า พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมีส่วนให้ความรู้เสริมทางการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ช่วยให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และศิลปะในประเทศไทยทั้งยังช่วยให้ได้รับความรู้รอบตัวที่กว้างขวางขึ้นจำนวน ช่วยเสริมทักษะในการศึกษาค้นคว้า พิพิธภัณฑ์สถานเป็นเสมือนโรงเรียนหรือห้องสมุดแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์สถานช่วยให้เข้าใจวิชาสังคมศึกษาที่เรียนในห้องเรียนได้ดีขึ้น ช่วยให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นทราบ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เป็นสถานที่ที่สามารถเข้าไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา ในการวัดทัศนคติทางวัฒนธรรมในด้านที่เชื่อมโยงกับบทบาทและหน้าที่ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและกระตุ้นเตือนความรู้สึกของความเป็นไทย จากการศึกษาพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 91.7 เห็นด้วยกับความคิดที่ว่าพิพิธภัณฑ์สถานเป็นสถานที่ที่อนุรักษ์วัฒนธรรมเอาไว้ให้ลูกหลานในอนาคต แต่ยังมีนักเรียนบางกลุ่มที่มีความคิดเห็นว่า พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ช่วยทำให้ชาวต่างชาติในความเป็นไทย ในจำนวนที่น้อยกว่านักเรียนมีความคิดเห็นว่าพิพิธภัณฑ์สถาน เป็นสถานที่ที่อนุรักษ์วัฒนธรรมเอาไว้ให้ลูกหลานในอนาคต ประมาณร้อยละ 70

5.1 ครู สถานศึกษา กับพิพิธภัณฑ์

สมชาย ณ นครพนม (2544 : 9-10) กล่าวว่าปัจจุบันการปฏิรูปการศึกษาทำให้สถาบันการศึกษาตื่นตัวเป็นอย่างมากในการใช้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ แต่โดยความเป็นจริงแล้วพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้มาตั้งแต่เริ่มแรก เพราะนักเรียน นักศึกษา เยาวชน และประชาชนทั่วไป สามารถเข้าชม นิทรรศการหาความรู้ได้ตามอัธยาศัย และได้ตลอดชีวิตอยู่แล้ว แต่อยู่ที่การจัดการให้เป็นระบบ เช่น ปัจจุบันโบราณวัตถุชิ้นเดียวกัน ครูผู้สอนอาจใช้หลักการเรียนรู้แบบบูรณาการทำให้ได้ความรู้ทางด้านศิลปะ งานช่างฝีมือ แบบโบราณ วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศาสนา สิ่งแวดล้อมและมาเรียนรู้ได้ในพิพิธภัณฑ์ และใช้พิพิธภัณฑ์ให้เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้า และเรียนรู้

สาวิตรี สุวรรณสถิต (2544: 3-4) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ มีความน่าสนใจในฐานะที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ทั้งในระบบและตลอดชีวิตที่สำคัญให้กับนักเรียนและชุมชน รวมทั้งผู้สนใจที่เป็นนักท่องเที่ยวทั่วไปได้เข้าชมเพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจอย่างประเทืองปัญญา และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือการเข้าไปศึกษา ค้นคว้า หาความรู้อย่างเป็นระบบและลึกซึ้ง นอกจากนี้หน้าที่และบทบาทหลักของพิพิธภัณฑ์คือ “พิพิธภัณฑ์สถานสามารถเสริมสร้างความรู้สึที่ดีและมีคุณค่าในการเชื่อมต่อระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มพฤติกรรมต่างๆ ในอนาคตได้อีกด้วย จึงกล่าวได้ว่าพิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่ที่มีคุณค่าเชื่อมต่อและสืบทอดทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาความรู้ ฯลฯ ได้อีกทางหนึ่ง

ศรินทิรา ปัทมาคม (ศรินทิรา ปัทมาคม. 2544:35-37 ; อ้างอิงจาก จิรา จงกล. 2532) กล่าวว่า หลักสูตรในปัจจุบัน การจัดประสบการณ์แก่นักเรียนโดยคำนึงถึงความสามารถและอายุของเด็ก และแม้ว่าพิพิธภัณฑ์จะไม่ใช่ผู้ทำหลักสูตร แต่โดยเหตุที่ต้องจัดกิจกรรมการศึกษาช่วยโรงเรียนจึงจำเป็นต้องทราบหลักสูตรต่างๆ อันเป็นหลักทฤษฎีและหลักสูตรที่ใช้เฉพาะในชุมชนที่พิพิธภัณฑ์สถานให้บริการ อย่างไรก็ตามพิพิธภัณฑ์สถานในหลายประเทศได้มีส่วนร่วมในการร่างหลักสูตรของโรงเรียนด้วย กล่าวคือ เจ้าหน้าที่การศึกษาของพิพิธภัณฑ์สถานจะได้รับการเชิญเข้าเป็นกรรมการร่างหลักสูตร และจัดทำแบบเรียนด้วย ซึ่งวิธีนี้ได้ประโยชน์มากทำให้ผู้ร่างหลักสูตรทราบว่า จะใช้พิพิธภัณฑ์สถานเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาของโรงเรียนอย่างไร และเจ้าหน้าที่ก็ได้รับทราบความต้องการ ความมุ่งหมาย ตลอดจนเนื้อหาของหลักสูตรโดยละเอียด และชัดเจนง่ายแก่การจัดบริการแก่โรงเรียน

ต่อจรัส พงษ์สำลี (2541 : 41) กล่าวว่าการศึกษาในพิพิธภัณฑ์เป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non-formal Education) ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในปัจจุบัน เป็นการศึกษาจากวัตถุของจริงที่จัดแสดงในรูปนิทรรศการถาวรหรือนิทรรศการชั่วคราว ให้การเรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และอารยธรรมในสมัยโบราณอย่างต่อเนื่อง ความสำคัญในการศึกษานี้จะเห็นได้จากพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ได้มีแผนงานการศึกษาขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อบริการงานการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ที่นิยมกันมากที่สุด มีการบริการนำชมสำหรับสถานศึกษาต่างๆ และหมู่คณะ ซึ่งเป็นการบริการแบบเก่าๆ ที่รอคอยให้สถานศึกษาต่างๆ มาใช้บริการที่พิพิธภัณฑ์แต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น ถ้ามองดูตามสภาพความเจริญของสังคมและการศึกษาในปัจจุบันนี้นับได้ว่ายังไม่เพียงพอพิพิธภัณฑ์ควรจะมียุทธศาสตร์ด้านการศึกษาได้มากกว่านี้ ผู้บริหารพิพิธภัณฑ์จะต้องติดตามหลักสูตรการเรียนการสอนว่าได้มีการพัฒนาปรับปรุงไปในรูปแบบใด โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาเพื่อจะได้ให้บริการความรู้เข้ากับบทเรียน เพื่อทำให้พิพิธภัณฑ์เป็นที่สถานที่เรียนรู้ (Museum as a place of learning) ของโรงเรียนโดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา ด้วยการจูงใจให้โรงเรียนต่างๆ เข้าสู่พิพิธภัณฑ์และในขณะเดียวกันพิพิธภัณฑ์ก็ต้องนำตัวเองเข้าไปหาโรงเรียนต่างๆ ด้วยในลักษณะการสื่อสารแบบสองทิศทาง (Two-way Communication) (Pitman-Galles. 1981)

คณิงหา สุภานันท์ (2544: 29 – 30) กล่าวว่า หน้าที่สำคัญของครูศิลปศึกษาเพื่อให้การสอนสัมฤทธิ์ผล คือ

1. ต้องเฝ้หาความรู้ทางศิลปะอยู่เสมอ
2. ต้องศึกษาในเรื่องที่จะสอนและสามารถปฏิบัติกิจกรรมตามเนื้อหาได้
3. ต้องศึกษาหลักสูตรเพื่อจะารู้ขอบข่ายของเนื้อหาที่จะสอน
4. ต้องทำแผนการสอนและบันทึกการสอนทุกครั้งก่อนสอน
5. ต้องมีสื่อการสอนที่ใช้ประกอบการสอนอย่างมีคุณภาพและน่าสนใจ
6. ต้องมีเทคนิคการสอนที่ไม่น่าเบื่อหน่าย
7. ต้องมีการประเมินผลที่ชัดเจนและผู้เรียนยอมรับ

ครู และโรงเรียนจึงเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการที่จะเป็นตัวเชื่อมโยงความรู้จากพิพิธภัณฑ์สู่ห้องเรียน ครูและพิพิธภัณฑ์จึงมีความสัมพันธ์ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการให้ความรู้ เผยแพร่ ซึ่งทั้งครูและพิพิธภัณฑ์ต่างก็ได้ประโยชน์ร่วมกันคือ ครูได้ความรู้ให้แก่ตนและนักเรียน พิพิธภัณฑ์ได้เผยแพร่ตนเองให้เป็นที่ยอมรับ ในประโยชน์และความสำคัญ

ต่อจัส พงษ์สำลี (2541:27) กล่าวว่า แม้ว่าพิพิธภัณฑ์และโรงเรียนต่างก็มีบทบาทในการเรียนการสอนแต่มีความสำคัญ 2 ประการ คือ

1. เนื้อหาสาระที่สอน
2. วิธีการสอน

พิพิธภัณฑ์เป็นสถาบันที่มีบทบาทในการเรียนการสอนแบบนอกระบบ และไม่เป็นทางราชการ ผู้ที่เข้ามาเรียนรู้สิ่งต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์นั้นมีความสนใจที่หลากหลาย ไม่กฎเกณฑ์บังคับ

ส่วนโรงเรียนนั้นให้การศึกษอย่างเป็นระบบเป็นทางการ แม้จะจัดการเรียนการสอนต่างๆมากมาย แต่มีหลักเป็นตัวกำหนดโครงสร้างของการเรียนการสอน และมีการประเมินความรู้ที่เรียนอย่างมีแบบแผน โรงเรียนต้องมีบทเรียน แบบเรียน โดยมีครูเป็นผู้สอนและอธิบายตามหลักสูตรที่กำหนดในขณะที่พิพิธภัณฑ์นั้นไม่มีบทเรียน แต่เป็นการเรียนจากเรียนจากวัตถุที่แสดง โดยอาจมีผู้มีนำชมหรือไม่ก็ได้ ส่วนเนื้อหาสาระที่นำมาสอนนั้น โรงเรียนต้องใช้ตามหลักสูตรที่กำหนด ส่วนพิพิธภัณฑ์ก็ใช้วัตถุที่จัดแสดงเป็นหลัก และใช้ข้อมูลที่ค้นคว้าได้มา สร้างเนื้อหาประกอบทำนองกลับกัน ก็ใช้ข้อมูลค้นคว้าเป็นหลัก โดยนำวัตถุมาจัดแสดงประกอบ ฉะนั้น สถาบันทั้งสองจึงมีการดำเนินงานที่แตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ และโครงสร้างของแต่ละสถาบัน แต่ส่วนที่เหมือนกัน คือ การให้แก่ประชาชน ด้วยเหตุนี้ จึงมีหลายฝ่ายคิดว่า หากทั้งสองสถาบันจะร่วมมือกันในการดำเนินงานบางเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การให้ความรู้แก่นักเรียนก็จะทำให้นักเรียนแตกฉานสมบูรณ์มากขึ้น ผลประโยชน์ที่นักเรียนได้รับ เท่ากันส่งเสริมสิ่งที่ได้เรียนในหลักสูตร เพื่อเป็นสิ่งใหม่ไม่ได้อยู่หลักสูตรก็ได้หากได้มาชมพิพิธภัณฑ์

ธนาทิพ จัตรภูติ (2544 : 27) กล่าวว่าจากรายงานการศึกษาเรื่อง Museum for a New Century ของสมาคมพิพิธภัณฑ์แห่งอเมริกา (The American Association of Museum : AAM) อธิบายว่าการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์จะมีความแตกต่างกับการเรียนในห้องเรียนทั่วไป กล่าวคือ การเรียนในโรงเรียนมักจะเป็นไปในรูปของการพูดจาสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียน โดยแนวคิดต่างๆ จะถูกนำเสนอตามลำดับขั้นตอนมีโครงสร้างการนำเสนอที่แน่นอน ง่ายต่อการที่นักเรียนจะทำความเข้าใจ

เข้าใจ ขณะที่การเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ วัตถุประสงค์เป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งอาจมีน้อยชิ้นมาก ที่ตรงกับความสนใจ ความชอบ และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ดังนั้นหากไม่สามารถหาวิธีอธิบายที่ดึงดูดใจและไม่สามารถนำความรู้ที่ได้มาขยายผลต่อ การเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ก็แทบจะไม่มีประโยชน์อันใด ฉะนั้นครูจึงต้องทำงานหนักมากเพื่อให้การเรียนรู้การสอนในพิพิธภัณฑ์ประสบผลสำเร็จ

จากที่ได้ทราบแล้วว่าพิพิธภัณฑ์แหล่งการเรียนรู้ นั้น มีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎี DBAE อย่างไร มีส่วนในการเรียนการสอนศิลปะอย่างไร มีประโยชน์ต่อการเรียนศิลปะอย่างไรนั้น ที่สุดแล้วพิพิธภัณฑ์ทั้งหลายจะมีประโยชน์ต่อการเรียนศิลปะมากน้อยเพียงใด อยู่ที่ครู อาจารย์ และโรงเรียนในการให้การสนับสนุน เห็นประโยชน์ คุณค่า ความรู้จากพิพิธภัณฑ์ หรือแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ แล้วนำความรู้เหล่านั้นมาปรับใช้ให้เข้ากับการเรียนการสอนศิลปะ ซึ่งหลักสูตรได้ให้การสนับสนุนอยู่แล้วไม่ว่าในเรื่องของการจัดกิจกรรมนอกสถานศึกษา หรือการใช้สื่อการสอนด้านเทคนิค ซึ่งเป็นวิธีการเรียนการสอนหนึ่งที่ได้รับการยอมรับ การใช้แหล่งการเรียนรู้เหล่านี้จึงมีใช้เรื่องใหม่หรือยากที่จะทำ

ครูจึงมีบทบาทมากในการที่เป็นผู้เลือกสรรสื่อความรู้ เพื่อให้ประโยชน์ต่อผู้เรียนให้ได้ตรงตามพระราชบัญญัติการศึกษาและทฤษฎีการสอนศิลปะ DBAE ในเมื่อหลักสูตร วิธีการสอนศิลปะนั้นนั้นเอื้อประโยชน์ให้ครูสามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้นอกสถานศึกษาแล้ว ครูจึงมีหน้าที่ต้องทำตามหลักสูตรนั้นคือใช้ทรัพยากรเหล่านั้นเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนศิลปะไม่มากนักน้อย ครูจึงมีบทบาทต่อพิพิธภัณฑ์มากเพราะถ้าครูสนใจเข้าใจวิธีการใช้ความรู้จากพิพิธภัณฑ์ ก็จะทำให้เกิดกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์ทั้งเป็นการพัฒนาความรู้ของเด็ก ยังเป็นการช่วยกันพัฒนาการจัดกิจกรรมทางการศึกษาต่างๆ ของครูโรงเรียนและพิพิธภัณฑ์ด้วย ถ้าครูสนใจและมีความต้องการใช้ความรู้สื่อต่างๆ จากพิพิธภัณฑ์มาก พิพิธภัณฑ์ก็มีบทบาทกับครูมากขึ้นในด้านเป็นแหล่งข้อมูลความรู้ที่ครูสามารถเลือกสรรหาได้ตามความต้องการ ครูศิลปะจึงเกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์อย่างหลีกเลี่ยงมิได้ในฐานะที่ครูเป็นครูศิลปะ และพิพิธภัณฑ์ก็ถือว่าเป็นแหล่งความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญแหล่งหนึ่ง อยู่ที่ว่าครูศิลปะเหล่านั้น เมื่อทราบถึงประโยชน์ของพิพิธภัณฑ์ วิธีการใช้ต่างๆ แล้ว ครูจะต้องใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์อย่างไร

สรุปแล้ว พิพิธภัณฑ์มีบทบาทช่วยเหลือให้การเรียนการสอนศิลปะให้ประสบผลสำเร็จ ล่วงสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย สาระการเรียนรู้วิชาศิลปะในแต่ละช่วงชั้นปี และสอดคล้องกับทฤษฎีการสอนแบบ DBAE และยังให้ประสบการณ์ตรงที่ไม่สามารถหาได้จากการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งครูจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทในการร่วมมือประสานงานกับพิพิธภัณฑ์ตลอดจนมีหน้าที่สรรหาความรู้ที่เหมาะสม จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งนอกเหนือจากพิพิธภัณฑ์ด้วย ให้ผู้เรียนได้เกิดประโยชน์สูงสุด

5.2 ครูโรงเรียนใช้พิพิธภัณฑสถานในการเรียนการสอนศิลปะอย่างไร

5.2.1 นำนักเรียนไปชมพิพิธภัณฑสถานเพื่อเพิ่มเติมความรู้ในบทเรียนการนำนักเรียนไปชมพิพิธภัณฑสถานซึ่งถือว่าเป็นการศึกษานอกสถานที่โดยที่ยังเป็นการศึกษาในระบบอยู่ แต่เป็นการหาความรู้จากสิ่งที่อยู่นอกระบบการศึกษา คือ พิพิธภัณฑสถานซึ่งเป็นการให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงนอกจากการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนซึ่งประสบการณ์ตรงนี้จะมีประโยชน์เมื่อใช้ควบคู่ไปกับการเรียนการสอนตามบทเรียนในห้องเรียน เพราะ

1. จะทำให้ผู้เรียนได้เห็นวัตถุจริงที่ไม่ใช่ในตำราทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น
2. การศึกษานอกสถานที่ หากการจัดกิจกรรมเป็นไปด้วยดีจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินทำให้สามารถเรียนรู้ และเข้าใจในบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น
3. จัดทำบทเรียนให้สอดคล้องกับการออกไปศึกษานอกสถานที่ได้อย่างต่อเนื่องจะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมีความแปลกใหม่น่าสนใจยิ่งขึ้น

จิรา จงกล (2528 : 208) กล่าวว่า ได้ให้ทัศนะของการนำนักเรียนไปชมพิพิธภัณฑสถานเพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจในบทเรียน ซึ่งอาจมีได้ในโอกาสต่าง ๆ เช่น

1. การศึกษานอกสถานที่อาจเกิดขึ้นโดยบังเอิญ ระหว่างบทเรียน ตอนใดตอนหนึ่งที่ครูเห็นว่าสมควรจะจัดประสบการณ์นอกโรงเรียนให้แก่เด็ก บางครั้งก็เป็นการไปดูวัตถุในพิพิธภัณฑสถานเป็นต้นว่าเกิดมีปัญหารื่องพัฒนาการของอักษร ครูอาจนำเด็กไปดูจารึก หรือตัวหนังสือโบราณแบบต่างๆ ที่พิพิธภัณฑสถาน เพื่อให้เห็นหลักฐาน เกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่า
2. การเตรียมบทเรียนเพื่อไปศึกษาหาความรู้ในพิพิธภัณฑสถาน ในกรณีนี้ ครูจะต้องติดต่อดตกลงกับเจ้าหน้าที่การศึกษาของพิพิธภัณฑสถานให้จัดบทเรียนที่ต้องการให้ ในขณะที่เดียวกันครูและนักเรียนจะต้องเตรียมบทเรียนล่วงหน้าว่าจะไปเรียนอะไร ดูอะไรในพิพิธภัณฑสถาน เมื่อได้ไปรับบทเรียนในพิพิธภัณฑสถานแล้ว ครูจะต้องจัดให้มีกิจกรรมติดตามผล (follow up activities)
3. การไปชมพิพิธภัณฑสถานอาจจัดทำขึ้นโดยเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในการสอบแบบหน่วยงาน (Unit of work) ซึ่งอาจเป็นตอนต้นหรือตอนกลางของหน่วยงานก็ได้ ในบางครั้งพิพิธภัณฑสถานอาจเป็นประโยชน์มากในการสร้างความอยากรู้อยากเห็น กระตุ้นความสนใจ ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในตอนต้นของหน่วยงาน หรืออาจจะจัดกิจกรรมในตอนกลางของหน่วยงานให้มีการทัศนอาจรและจัดกิจกรรมในการสร้างการเขียนการวาด ซึ่งอาจจะต้องไปค้นหาข้อเท็จจริงหรือแบบอย่างจากพิพิธภัณฑสถาน

กรมศิลปากร (2517:126) กล่าวว่า อย่างไรก็ตามการที่สถานศึกษาแห่งนั้นนำเด็กเข้าชมพิพิธภัณฑสถานโดยปราศจากการซักซ้อม การเข้าใจหรือได้แนะนำมาก่อน(didactic) อาจทำให้ผู้เข้าชมนักเรียน นักศึกษา ไม่ให้ความสนใจในคำบรรยายของเจ้าหน้าที่อย่างไรก็ดี เพราะคนบางกลุ่มซึ่งไม่เคยเข้าชมพิพิธภัณฑสถานมาก่อนเลย เมื่อเข้าชมเป็นครั้งแรกจิตใจจะมีความกระตือรือร้นที่จะดูวัตถุในพิพิธภัณฑสถานมากกว่าคำบรรยาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเจ้าหน้าที่นำชมไม่ได้เข้าใจจิตวิทยาเกี่ยวกับประชาชนหรือผู้ฟังด้วยแล้ว แทบจะพูดได้ว่าไม่มีประโยชน์อะไรเลย เพราะเหตุนี้เองการ

คิดค้นในการหาวิธีการแนะนำแก่ผู้ที่เข้าชมซึ่งไม่ได้รับการแนะนำจากผู้ควบคุมมาก่อน โดยการจัดรายการดังกล่าวนี้เพื่อหลีกเลี่ยงความตึงเครียดที่จะเผชิญกับวัตถุในห้องแสดงโดยไม่มีจุดมุ่งหมาย โดยอธิบายให้ประชาชนในกลุ่มนี้รู้ถึงจุดมุ่งหมายของพิพิธภัณฑ์และเรื่องราวที่คนเหล่านั้นสนใจว่าสัมพันธ์กับวัตถุอย่างไรก่อนและต่อด้วยการฉายสื่อต่างๆประกอบจนเห็นว่าคนเหล่านั้นมีพื้นฐานพอที่จะชมวัตถุด้วยตัวเอง จึงสามารถปล่อยให้ชมวัตถุด้วยตนเองได้

การใช้พิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจึงเป็นวิชาหนึ่งที่สามารถใช้พิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นแหล่งความรู้เสริมเพิ่มเติมนอกจากการเรียนการสอนในเวลาปกติ การเรียนการสอนศิลปะว่าเป็นการสามารถทำได้ การใช้พิพิธภัณฑ์เพื่อหาความรู้เพิ่มเติมทางศิลปะนั้นไม่แตกต่างกับวิชาอื่นๆ แต่พิพิธภัณฑ์ศิลปะหรือพิพิธภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องหรือมีความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับศิลปะก็มีอยู่มากมายให้เลือกใช้ให้ตรงตามความต้องการ ซึ่งพิพิธภัณฑ์มีบทบาทในการให้บริการทางการศึกษาอย่างเต็มที่แก่นักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์ จึงควรใช้พิพิธภัณฑ์อย่างเต็มที่

5.2.2 การใช้พิพิธภัณฑ์เป็นจุดสนใจ

การใช้พิพิธภัณฑ์เป็นจุดสนใจในการเรียนการสอนนั้น ถือเป็นหนึ่งกิจกรรมที่พัฒนาความรู้ของผู้เรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมประเภทนี้จะใช้พิพิธภัณฑ์เป็นหลักในการทำกิจกรรมต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น ในวิชาศิลปะให้ศึกษาเรื่องประวัติลายไทยในสมัยต่างๆ โดยครูได้แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มๆ แล้วให้ใช้พิพิธภัณฑ์ทางศิลปะ 1 พิพิธภัณฑ์ที่มาเรื่องราวลายไทยสมัยต่างๆ โดยให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในช่วงวันหยุด โดยนักเรียนได้ไปถ่ายรูปเก็บข้อมูลต่างๆ ตามแต่หัวข้อของตนเอง แล้วนำมาเสนอในปลายทอม ทำให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์การเรียนรู้โดยตรงด้วยตนเอง ซึ่งการใช้พิพิธภัณฑ์เป็นจุดสนใจนั้นเป็นเรื่องที่ดี เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งอื่นๆ นอกเหนือจากในตำรา ห้องสมุดหรืออินเทอร์เน็ต

จิรา จงกล (2528 : 209) กล่าวว่า การเรียนแบบ project บางโอกาสเหมาะสมที่จะใช้พิพิธภัณฑ์สถานเป็นที่เรียนดังตัวอย่าง การใช้พิพิธภัณฑ์ในการเรียนแบบ project ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย Chicago นักเรียนชั้นประถม 6 จำนวน 65 คน ทำ project เรื่อง “ก่อนประวัติศาสตร์” โดยทำงานค้นคว้าและกิจกรรมต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์ตลอดเวลา 6 สัปดาห์ แบ่งการทำงานเป็นหมู่ตามความสนใจและถนัดของนักเรียน กิจกรรมของเด็กคณะนี้ประกอบด้วยการสร้างหุ่นจำลอง การวาดภาพประกอบ เขียนแผนที่และ chart และเขียนรายงาน ทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบ มีส่วนในการค้นคว้าหาความรู้จากการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ และเมื่อ project สำเร็จลงแล้วก็กลายเป็นงานอันมีค่าของเด็ก งานต่างๆ ที่เด็กช่วยกันทำรวมกันเข้าเป็นเรื่องราว แสดงวิวัฒนาการของมนุษย์โบราณเป็นการเรียนโดยการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มีการสร้างหุ่นจำลองทำให้มีชีวิตที่น่าสนใจและผลงานของเด็กก็จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นได้ชัดแจ้งว่ามีเด็กมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องก่อนประวัติศาสตร์ ได้มากน้อยเพียงไร และยังได้ฝึกทักษะในการค้นคว้าการสร้างหุ่น การเขียนรูป และอื่นๆ

การใช้พิพิธภัณฑ์เป็นจุดสนใจ นอกจากจะกระตุ้นให้นักเรียนนักศึกษาเกิดความสนใจมากขึ้นแล้วยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกซาบซึ้ง เห็นคุณค่าของศิลปวัตถุหรือความรู้ในพิพิธภัณฑ์อีกด้วย ซึ่งมีส่วนสนับสนุนการเรียนแบบ DBAE ในเรื่องสุนทรีย์อีกด้วย นอกจากนั้นยังผลักดันกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งศิลปะวิจารณ์ ความรู้ทางประวัติศาสตร์และการสร้างสรรค์ปฏิบัติได้ ซึ่งพิพิธภัณฑ์สามารถและมีความรู้ในด้านต่างๆ เพียงพอ เพราะพิพิธภัณฑ์นั้นมีบทบาทสำคัญในการจัดแสดงให้ความรู้ให้ผู้ชมเกิดความสนใจเข้าใจในความรู้ ในสิ่งต่างๆ ที่พิพิธภัณฑ์จัดแสดง

5.2.3 การยืมวัตถุจากพิพิธภัณฑ์มาใช้เป็นอุปกรณ์การสอน

การยืมอุปกรณ์วัตถุจากพิพิธภัณฑ์มาใช้ในการทำให้การเรียนการสอนในชั้นเรียนนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น หากได้อุปกรณ์วัตถุต่างๆ ที่เป็นของจริงจากพิพิธภัณฑ์มาใช้ประกอบการสอนถือเป็นเรื่องดีเพราะทำให้เด็กเห็นวัตถุจริง อีกทั้งยังสะดวกหากพิพิธภัณฑ์นั้นอยู่ห่างไกล การพานักเรียนเดินทางไปอาจจะไม่สะดวก เสียเวลา การที่พิพิธภัณฑ์ให้ยืมสิ่งของนั้นจึงเป็นการที่เด็กได้เรียนรู้ของจริง ได้ประสบการณ์ตรงเพียงแต่ไม่ต้องเดินทาง

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2530 : 128) กล่าวว่า การให้ยืมวัตถุ (Loan Service) คือ วัตถุสิ่งของต่างๆ ที่ทางพิพิธภัณฑ์จัดไว้สำหรับโรงเรียน สถาบันการศึกษาและหน่วยงานองค์กรต่างๆ ขอยืมไปใช้เป็นอุปกรณ์ เครื่องมือ ช่วยในการเรียนการสอน การเผยแพร่ ส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม เป็นต้น วัตถุสิ่งของที่พิพิธภัณฑ์มีบริการนั้นได้แก่ สไลด์ ภาพยนตร์ วีดิโอ ภาพถ่าย ภาพวาด ฯลฯ

จิรา จงกล (2528 : 209) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ที่ใดที่ให้บริการยืมสิ่งของแก่โรงเรียนด้วย โรงเรียนก็จะได้รับความสะดวก และได้ประโยชน์อย่างมากอุปกรณ์การสอนนั้นมีส่วนสำคัญมากในการเรียนในปัจจุบัน ซึ่งในบางบทเรียนครูอาจไม่จำเป็นต้องนำเด็กไปพิพิธภัณฑ์สถานเพื่อดูของจริง แต่อาจขอยืมวัตถุที่ต้องการจากพิพิธภัณฑ์ มาให้เด็กดูประกอบบทเรียนในห้องเรียนได้ ภายหลังจึงจะนำไปคืนพิพิธภัณฑ์ สิ่งของที่พิพิธภัณฑ์อาจให้ยืมและเป็นประโยชน์แก่บทเรียนของโรงเรียนมีอยู่มาก เช่น สัตว์สตัฟขนาดเล็กลง แมลง หิน พืช ศิลปโบราณวัตถุ ภาพเขียน ภาพถ่ายประวัติศาสตร์ เงินตรา และธนบัตร แบบลายผ้า เครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ ซึ่งในปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่จะมีบริการให้ยืมของ (loan service) และจัดทำหลายวิธี เช่น เป็นกล่อง มีคำบรรยาย แผ่นสไลด์ เทป ประกอบเป็นเรื่องราว จัดเป็นชุดสำหรับบริการ

เบอร์รี่ (Berry, 1998:39;) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ยังถือว่าการบริการสื่อการสอนเป็นการบริการและให้การศึกษาอีกอย่างหนึ่งด้วยเช่นกัน เนื่องจากครูผู้สอนมีปัญหาเกี่ยวกับสื่อการสอนต่างๆ ในวิชาศิลปะศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสไลด์ แผ่นใส โปสเตอร์ รูปภาพ ฯลฯ ของงานศิลปะต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการสอน ดังนั้นจึงเป็นการง่ายกว่าที่จะใช้บริการของพิพิธภัณฑ์ในการเตรียมสื่อต่างๆ รวมทั้งการปรับปรุงโปรแกรมที่มีอยู่ให้เข้ากับการเรียนการสอนของทางโรงเรียน โดยจะต้องเป็นความร่วมมือจากทั้งสองฝ่าย การให้ยืมของเหล่านี้เป็นการสนับสนุนให้ครูและนักเรียนต้องการมาชมด้วยตัวเองด้วย พิพิธภัณฑ์บางแห่งมีการจัดพิพิธภัณฑ์เคลื่อนที่ ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายกับตัวพิพิธภัณฑ์แม่ แต่มีขนาดเล็กกว่าเพื่อการขนย้าย พบว่าพิพิธภัณฑ์เคลื่อนที่แบบนี้มีประโยชน์มากในประเทศ

ใหญ่ๆ อย่าง อินเดีย แคนาดา หรือเล็กอย่างอังกฤษ ในออสเตรเลียและสวีเดนมีการจัดพิพิธภัณฑ์เคลื่อนที่โดยรถไฟ เช่น โครงการพิพิธภัณฑ์เคลื่อนที่ (Museum on Wheel)

การยืมวัตถุจากพิพิธภัณฑ์นั้น จึงต้องเป็นความสะดวกสบายในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งการให้บริการยืมวัตถุจากพิพิธภัณฑ์นั้น ถือเป็นหน้าที่การบริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์อยู่แล้ว จึงเป็นบทบาทที่โรงเรียน ครู อาจารย์ สมควรที่จะใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ศิลปะด้วย

5.2.4 การใช้วิทยากรจากพิพิธภัณฑ์

นิรชรา ทองธรรมชาติ (2546 : ออนไลน์)กล่าวว่า “วิทยากร” หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระของหลักสูตรหรือวิชาความรู้ให้แก่ผู้เข้ารับการอบรม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติ

การเชิญวิทยากรนั้นถือเป็นการให้ความรู้ที่ดี เพราะในบางครั้งบางเนื้อหาการได้รับความรู้ที่แน่นอนถูกต้องจากผู้รู้ ตลอดจนมุมมองใหม่ๆ จากบุคคลอื่น นอกจากครูอาจารย์ประจำวิชานั้นๆ แล้ว ทำให้ผู้เรียนได้รับทัศนคติใหม่ จากบุคคลอื่น ซึ่งในบางครั้งหากครูอาจารย์ไม่ชำนาญและไม่ศึกษาให้ดีแล้ว อาจจะทำให้ความรู้ หรือตอบข้อซักถามแก่ผู้เรียนได้ไม่เต็มที่

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2530 : 128) กล่าวว่า การบริการวิทยากรบรรยายพิเศษ (Lectures tail) นั้น เช่น ศิลปะบ้านเชียง ศิลปะล้านนา ฯลฯ ก็ติดต่อขอวิทยากรจากพิพิธภัณฑ์ไปบรรยายพิเศษได้ ซึ่งตามปกติพิพิธภัณฑ์จะมีการบริการนี้อยู่ด้วย

จิรา จงกล (2528 : 210) กล่าวว่าบางครั้งโรงเรียนอาจเชิญเจ้าหน้าที่การศึกษาจากพิพิธภัณฑ์ ไปให้ความรู้แก่นักเรียน พร้อมด้วยวัตถุจากพิพิธภัณฑ์ ในกรณีเช่นนี้ เจ้าหน้าที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับวัตถุและเรื่องราวที่เกี่ยวข้องได้ดี นอกจากจะเป็นเรื่องที่วิทยากรมีความรู้ความชำนาญโดยตรงแล้ว ยังช่วยการเรียนของเด็กได้ดีมาก ในการสร้างความสนใจในบทเรียน และในกรณีที่โรงเรียนอยู่ห่างไกลจากพิพิธภัณฑ์สถาน การคมนาคมไม่สะดวก การเชิญวิทยากรพร้อมด้วยวัตถุจากพิพิธภัณฑ์ไปยังโรงเรียนได้ ก็จะเป็นประโยชน์มาก จากหัวข้อโรงเรียนใช้พิพิธภัณฑ์สถานในการเรียนการสอนอย่างไรจะเห็นได้ว่า ถ้าพิพิธภัณฑ์สถานจัดบริการการศึกษาขึ้นจะช่วยโรงเรียนได้สองทาง คือ ทางหนึ่งให้โรงเรียนนำนักเรียนไปศึกษาที่พิพิธภัณฑ์โดยจัดกิจกรรมและความสะดวกให้ อีกทางหนึ่งนำพิพิธภัณฑ์สถานไปสู่วิทยาลัย โดยวิธีให้ยืมวัตถุอย่างหนึ่งและจัดให้วิทยากรไปบรรยายให้ความรู้ อย่างไรก็ตามความสำเร็จย่อมขึ้นอยู่กับความเข้าใจและความร่วมมือของทั้งสองฝ่ายคือทั้งพิพิธภัณฑ์และโรงเรียน ในการที่จะดำเนินงานเพื่อให้ได้ประโยชน์อย่างแท้จริงแก่การศึกษาของเยาวชน

สรุปแล้วบทบาทของพิพิธภัณฑ์กับการศึกษานั้น จากหัวข้อการเตรียมงานการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ กับครู โรงเรียนใช้พิพิธภัณฑ์ในการเรียนการสอนอย่างไร จะเห็นได้ว่าหัวข้อต่างๆ จากทั้งสองหัวข้อ คือ การเตรียมงานการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ที่มีหัวข้อย่อย คือ

- 1) อาคารดึงดูดใจ
- 2) การจัดแสดงที่ดี
- 3) การประสานงานภายในพิพิธภัณฑ์
- 4) ความร่วมมือกับองค์กรภายนอก
- 5) เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์
- 6) การให้การอำนวยความสะดวก

โรงเรียนใช้พิพิธภัณฑ์สถานในการเรียนการสอนอย่างไร

- 1) นำนักเรียนไปชมพิพิธภัณฑ์สถาน
- 2) การใช้พิพิธภัณฑ์สถานเป็นจุดสนใจ
- 3) ยืมวัตถุจากพิพิธภัณฑ์สถานมาใช้เป็นอุปกรณ์การสอน
- 4) การใช้วิทยากรจากพิพิธภัณฑ์สถาน

จะเห็นได้ว่าหัวข้อย่อยต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องและแยกย่อยจากบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ นั่นก็คือ

1. การจัดแสดง (Exhibition)

การจัดแสดงนั้นเป็นบทบาทของพิพิธภัณฑ์ต่อการศึกษา การจัดแสดงที่ดีย่อมทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกร่วมทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ

2. การให้บริการทางการศึกษา (Museum Education)

เป็นการให้นักเรียนมาทัศนศึกษาการใช้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ หรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการใช้พิพิธภัณฑ์เป็นจุดสนใจเป็นที่เรียนเพื่อให้เห็นวัตถุโดยตรง และการใช้วิทยากรจากพิพิธภัณฑ์มาบรรยายช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ขึ้นได้

3. การบริการสังคม (Social Function)

เช่น การให้การอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ การให้ความร่วมมือประสานงานต่าง ๆ ช่วยให้การบริการทางการศึกษาสำเร็จลุล่วงไปได้ดียิ่งขึ้น

บทบาททั้ง 3 ด้านของพิพิธภัณฑ์นั้นจึงเป็นบทบาทที่มีผลต่อการเรียนการสอนศิลปะโดยตรง เป็นบทบาทที่ผู้เข้าชม ครู นักเรียน สามารถรับรู้และตอบสนองได้มากกว่าบทบาทของพิพิธภัณฑ์ในด้านอื่นๆ แต่ก็ไม่ใช่ว่า บทบาทของพิพิธภัณฑ์ในด้านอื่นๆ จะไม่สำคัญ ถ้าการเก็บรักษารวบรวมวัตถุไม่ดี ก็ไม่อาจทำให้การจัดแสดงที่ดีเกิดขึ้นได้ ถ้าไม่มีการทำบัญชีหลักฐานที่ดี การบริการให้ความรู้ข้อมูลต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์ก็ไม่อาจดีได้เช่นกัน เพียงแต่บทบาทที่กล่าวมาทั้ง 3 ข้อนี้เห็นชัด มีผลโดยตรงกับการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ และครูอาจารย์ ผู้เข้าชมโดยทั่วไปสามารถให้ทัศนะคำติชมให้เรื่องเหล่านี้ได้เพราะเป็นสิ่งมองเห็น บทบาทของพิพิธภัณฑ์ไม่ว่าจะเป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปะ หรือพิพิธภัณฑ์ประเภทใดก็ตามที่มีความสำคัญต่อการศึกษาในวิชาศิลปะ ซึ่งพิพิธภัณฑ์ต้องจัดการบทบาทหน้าที่เหล่านี้ ให้เข้ากับความต้องการการเรียนการสอนของสถานศึกษาในแต่ละระดับ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและจุดประสงค์การศึกษาของแต่ละระดับ

การศึกษาในปัจจุบัน เพื่อให้พิพิธภัณฑศิลป์เป็นอีกแหล่งความรู้หนึ่ง que การศึกษาในระบบสามารถออกมาหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งความรู้นี้ เพื่อเติมเต็มให้การเรียนการสอนศิลปะหรือวิชาอื่นๆ เกิดความสมบูรณ์ และเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อครู อาจารย์ นักเรียน และทุกๆ คนในสังคม พิพิธภัณฑศิลป์ จึงเป็นแหล่งความรู้นอกระบบที่มีบทบาทและมีส่วนช่วยให้การศึกษามีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากทั้งหมดนี้จึงสรุปได้ว่าพิพิธภัณฑศิลป์นอกจากจะมีบทบาทหน้าที่หลักในการเก็บ สงวนรักษา โบราณวัตถุ องค์กรความรู้ต่างๆ แล้ว อีกหน้าที่หนึ่งที่สำคัญคือการให้ความรู้ การเป็นแหล่งการเรียนรู้นอกห้องเรียนแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือสื่อการเรียนการสอนที่สำคัญการให้ความรู้กับประชาชนไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา นักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไป ล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่พิพิธภัณฑศิลป์ควรมีบทบาทในการกระตุ้นนำเสนอมให้เกิดความสนใจเพื่อที่ให้ความรู้ต่างๆ ได้ถ่ายทอดสู่คนในสังคมให้เกิดการพัฒนาทางความคิดสติปัญญาสังคม และเป็นการพัฒนาพิพิธภัณฑศิลป์ให้ยั่งยืนคงอยู่ต่อไปด้วย

พิพิธภัณฑศิลป์กับบทบาทการเรียนการสอนศิลปะนั้น พิพิธภัณฑศิลป์ที่มีอยู่นั้นมีความหลากหลาย ซึ่งพิพิธภัณฑศิลป์ไม่ว่าจะเป็นพิพิธภัณฑศิลป์โดยตรง หรือพิพิธภัณฑศิลป์ประเภทต่างๆ ที่มีเรื่องราวของศิลปะเกี่ยวข้องอยู่เองจำเป็นต้องมีบทบาทต่อการเรียนการสอนศิลปะทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ควรเป็นแหล่งข้อมูลการให้ความรู้ เป็นแหล่งที่มีสื่อการเรียนรูต่างๆ ทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรมตามแต่รูปแบบของความรู้ งานศิลปะโบราณวัตถุ ของพิพิธภัณฑศิลป์แต่ละแห่งนั้นมีอยู่ หากแต่สถานศึกษาหรือคนในชุมชนสังคมนั้นๆ จะใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑศิลป์หรือไม่ เป็นเรื่อง que ครู อาจารย์ทางสถานศึกษาหรือแม้แต่องค์กรต่างๆ ต้องปรับตัวเข้าหาพิพิธภัณฑศิลป์ด้วยเพราะพิพิธภัณฑศิลป์แต่ละแห่งล้วนมีรูปแบบแตกต่างกันไป องค์กรความรู้ก็แตกต่างกัน บางแห่งอาจจะไม่มีอยู่ในเนื้อหการเรียนการสอน แต่สถาบันเหล่านั้นจะปรับตัวเข้าหาพิพิธภัณฑศิลป์หรือไม่ จะปรับตัวให้เข้ากับองค์ความรู้ท้องถิ่นนั้นหรือไม่ เป็นเรื่องที่สถานศึกษาองค์กรต่างๆ คนในสังคมจะเป็นผู้ให้คำตอบ แต่พิพิธภัณฑศิลป์นั้นจำเป็นต้องให้ความรู้การศึกษาให้เหมาะกับสังคมให้มากที่สุด พิพิธภัณฑศิลป์เองต้องให้ความรู้เข้ากับความต้องการการเรียนการสอนของสถาบันเช่นกัน และทาง ครู อาจารย์โรงเรียนก็ต้องปรับตัวเข้าหาพิพิธภัณฑศิลป์ และรู้จักที่จะใช้พิพิธภัณฑศิลป์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วย เพราะพิพิธภัณฑศิลป์เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญและหลักสูตรการเรียนการสอนก็เปิดกว้างใช้ใช้พิพิธภัณฑศิลป์เพื่อการเรียนในระบบโรงเรียน เช่นนั้นแล้วการศึกษาจึงจะเกิดผลสำเร็จ

ศรินทิรา ปัทมาคม (2545:119) กล่าวว่าพิพิธภัณฑศิลป์ในบทบาททางการศึกษาก็เป็นแนวโน้มของพิพิธภัณฑศิลป์ในบทบาทใหม่ แม้ว่าในปัจจุบัน การให้ความรู้ในการใช้พิพิธภัณฑศิลป์แก่ครู นักเรียนและนักศึกษายังน้อย ทำให้ขาดความรู้ในการใช้ประโยชน์จากการบริการการศึกษาไปอยู่มาก พิพิธภัณฑศิลป์หรือหอศิลป์ต่างๆ จึงน่าจะทบทวนปรัชญา และเป้าหมายของตนว่าจะแสดงบทบาทหลักของตนในทางด้านใด ถ้าพิพิธภัณฑศิลป์มีศักยภาพในการให้บทบาทของตนดำเนินต่อไปในบริบทที่ผสมกับวงการการศึกษาได้ ก็ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะและสาขาวิชาอื่นมาก

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิริวัฒน์ แสนเสริม (2543:บทคัดย่อ) ความคิดเห็นของผู้บริหารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ภัณฑารักษ์ ผู้บริหารโรงเรียนและครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับการใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นแหล่งการเรียนรู้ สำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลป ศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

การวิจัยมีจุดประสงค์เพื่อ สืบหาความคิดเห็นของผู้บริหารงาน ผู้เชี่ยวชาญทางพิพิธภัณฑสถาน และนักวิชาการทางศิลปะ เกี่ยวกับบทบาททางการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยผลการวิจัยสรุปกลุ่มตัวอย่างประชากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาททางการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยสอดคล้องกันอย่างมากในเรื่อง หลักการของพิพิธภัณฑสถาน นโยบายทางการศึกษาของพิพิธภัณฑสถาน แผนปฏิบัติการของพิพิธภัณฑสถาน และบทบาททางการศึกษาที่คาดหวังของพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งทั้งหมดประกอบไปด้วยการให้ความรู้ทางสุนทรียศาสตร์และการชื่นชมงานศิลปะ, การให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะ, การให้ความรู้เชิงสหวิทยาและมานุษยวิทยา, การให้ความรู้เชิงสังคม และมีความเห็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งว่าพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทย ควรมีบทบาทมากที่สุด ในการเป็นแหล่งที่มีงานศิลปะที่มีคุณค่าถือเป็นศูนย์กลางแหล่งการศึกษาอย่างผสมผสานความรู้ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ความงามทางสุนทรีย และความชื่นชมงานศิลปะ, การรู้หลักการจัดเก็บสะสมงานศิลปะ, การส่งเสริมคุณค่าทางสุนทรียและสร้างพื้นฐานความรู้ทางศิลปะ การให้ความรู้เชิงประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต สังคม สภาพแวดล้อม คติความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีและอิทธิพลของลัทธิต่างๆโดยผ่านทางศิลปะ

เฉลิมพงศ์ นัยวัฒน์ (2537 : บทคัดย่อ)ผลกระทบในการให้แสงโดยการใช้ความจ้าและความเปรียบต่างความเข้มของแสง เพื่อเน้นวัตถุและความน่าสนใจ กรณีศึกษา การจัดแสดงประติมากรรมในพิพิธภัณฑ

การวิจัยมีจุดประสงค์ที่จะศึกษาถึงผลกระทบที่ต่างกันจากคุณสมบัติของความ จ้า (brightness) และความเปรียบต่างความเข้มของแสง (Contrast) ของ วัตถุและฉากหลังที่ต่างกัน ในการเน้นวัตถุและความน่าสนใจรวมถึงหาจุดลงตัวที่ เหมาะสม ในการผสมผสานความจ้าและความเปรียบต่างความเข้มของแสงเพื่อ เน้นวัตถุและความน่าสนใจ พร้อมทั้งแนะแนวทางในการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ในการพัฒนาการจัดแสดงในงานจัดแสดงในพิพิธภัณฑหรือประยุกต์ใช้ในงานอื่น ๆ ขบวนการวิจัยอาศัยการจำลองสภาพเท่าของจริงโดยจัดห้องขึ้นแล้วนำประ ตติมากรรมเข้ามาจัดแสดง โดยอาศัยวัตถุและฉากที่มีโทนสีอ่อนและเข้มเหมือนกันหรือ ตรงข้ามกัน ในการจัดแสดงและการให้แสงที่แตกต่างกันในแต่ละระดับและเน้นที่วัตถุ และฉากแตกต่างกันออกไปในแต่ละกรณี เพื่อสังเกตผลลัพธ์ที่ได้ในเรื่องของความรู้สึก น่าสนใจหรือดึงดูดใจแตกต่างกันออกไปโดยใช้กลุ่มบุคคล มาตอบแบบสอบถาม ผลของการวิจัยพบว่า ระดับความจ้าในแต่ละระดับของแต่ละกรณีก่อให้เกิดผลต่อความน่าสนใจแตกต่างกันคือ เมื่อเพิ่มระดับการให้แสง (Illumination) แก่วัตถุหรือฉาก ซึ่งจะ ทำให้อัตราส่วนความจ้า (Brightness Ratio) และ ความรู้สึกความน่าสนใจมากขึ้น แต่เมื่อเพิ่มความ

จำมากขึ้นจนถึงจุด ๆ หนึ่ง ความรู้ สึกดิ่งดูความน่าสนใจก็จะลดลง อันเนื่องมาจากความจำที่มากเกินไปนั้นทำให้ กระทบสายตา ภายใต้สภาวะแสงเดียวกัน (Ambient Light) โดยไม่มีการ ให้แสงเป็นพิเศษ การจัดวางวัตถุสีอ่อนบนฉากหลังสีเข้ม จะก่อให้เกิดความ เปรียบต่างความเข้มของแสงที่มากกว่ากรณีอื่น ๆ และก่อให้เกิดความรู้สึก น่าสนใจมากกว่า และเมื่อเพิ่มระดับการให้แสงวัตถุซึ่งจะทำให้อัตราส่วนความ จำมากขึ้นและก่อให้เกิดความรู้สึกมากกว่าสนใจ ความเปรียบเทียบความเข้มของ แสงก็มากขึ้นแต่เมื่อเพิ่มระดับการให้แสงแก่ฉากก็ทำให้อัตราส่วนความจำมากขึ้นเช่นกัน แต่ความ เปรียบต่างความเข้มของแสงไม่เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกรณีที่ให้แสงกับวัตถุ และใน บางกรณีถ้าความแตกต่างนั้นน้อยกว่าที่สายตาคนจะรู้สึกได้ ก็จะไม่ก่อให้เกิด ความรู้สึกน่าสนใจมากขึ้นเสมอไป อันเนื่องมาจากปัจจัยอื่น ๆ ที่มาเกี่ยวข้อง ด้วย เพราะในเรื่องของความจำและความเปรียบเทียบความเข้มของแสงเป็นเพียง ปัจจัยหนึ่งในอีกหลาย ๆ ปัจจัยที่มีผลต่อของการมองเห็นเท่านั้น ผลของการวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการออกแบบการ จัดแสงกล่าวคือ ช่วยให้สามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาการจัดแสงใน งานจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์หรือประยุกต์ใช้ในงานอื่น ๆ

กุลสตรี สุริยเดชสกุล (2542 : บทคัดย่อ) เทคนิคการให้แสงธรรมชาติอาคารพิพิธภัณฑ์แสดงภาพเขียน เขตร้อนชื้น

การวิจัยมีจุดประสงค์ที่จะนำเสนอแนวทาง การนำแสงธรรมชาติมาใช้ในแต่ละทิศ โดยทำการศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลได้แก่มุมมอง จุดชมภาพ และมุมแสงที่เหมาะสมที่ไม่ทำให้เกิดแสงแยงตา การศึกษาครั้งนี้อาศัยการทดสอบด้วยหุ่นลองภายใต้สภาพท้องฟ้าจริง ในช่วงเวลา 8.00- 16.00 น. โดยมีการกำหนดการทดลองดังนี้คือ 1) ใช้เฉพาะแสงกระจายจากท้องฟ้า 2) ใช้ช่อง เปิดด้านข้าง 2 จุดที่ตำแหน่งบนและล่างของผนังที่จัดแสดงภาพ 3) ใช้ตัวสะท้อนแสงภายในเป็น วัสดุพื้นผิวหยาบ และ 4) ใช้อุปกรณ์บังแดด แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองมาเปรียบเทียบที่ ค่าความส่องสว่างเฉลี่ยในแนวตั้งและแนวนอนที่ 20 และ 10 ฟุตแคนเดิล ตามลำดับ โดยพิจารณา จากค่าความส่องสว่างภายนอกอาคารที่ 1,500 ฟุตแคนเดิล และนำเสนอในรูปของแผนภูมิ ผลการทดลองสามารถแบ่งรูปแบบกรณีศึกษาได้เป็น 3 กลุ่มตามอิทธิพลการโคจรของดวงอาทิตย์ ผลสรุปจากการทดลองพบว่า การโคจรของดวงอาทิตย์มีอิทธิพลต่อระดับความส่องสว่างและ ความแปรปรวนของแสงภายในอาคาร ดังนั้นรูปแบบการนำแสงธรรมชาติเข้ามาใช้ในแต่ละทิศจึงมี ลักษณะที่แตกต่างกัน ในการประยุกต์ใช้ผู้ออกแบบสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบให้มีความสอดคล้องกัน โดยใช้ค่าการส่องผ่านของกระจกและค่าการสะท้อนแสงของตัวสะท้อนภายใน เพื่อควบคุมปริมาณ ความส่องสว่างภายในรูปแบบจากการศึกษานี้ถือเป็นแนวทางในการออกแบบพิพิธภัณฑ์แสดงภาพ เขียนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบในอาคารจริงได้

ศรินทรา ปัทมาคม (2544 : บทคัดย่อ) ความคิดเห็นของผู้บริหารพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ภัณฑารักษ์ ผู้บริหารโรงเรียนและครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับการใช้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นแหล่งการเรียนรู้ สำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลป ศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ สํารวจความคิดเห็นของผู้บริหารพิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่น ภัณฑารักษ์ ผู้บริหารโรงเรียนและครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับการใช้พิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่นเป็นแหล่งการเรียนรู้ สำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ ผู้บริหาร และภัณฑารักษ์ในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่มี รายชื่อขึ้นกับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ 40 แห่งประกอบด้วยผู้บริหาร 33 คน และ ภัณฑารักษ์ 30 คน และผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ในโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ เดียวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่คัดเลือก 96 แห่ง ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน 69 คน และครูศิลปศึกษา 84 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นแหล่งการเรียนรู้ สำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผนการใช้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นสำหรับการเรียน การสอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านหลักการและความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่นต่อการเรียนการสอนศิลปศึกษาในระบบโรงเรียน ด้านการดำเนินงานการจัด การเรียนการสอนโดยใช้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นแหล่งการเรียนรู้ ด้านผลที่คาดหวัง จากการใช้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นอกจากนี้ประชากรจากทั้งสองสถาบันยังต้องการการสนับสนุน ในด้านการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการใช้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

พัชนี จันทรสาขา (2540:บทคัดย่อ) การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลวัตถุ พิพิธภัณฑ์ : กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร

จากการศึกษาพบว่าวัตถุจัดแสดงที่เก็บรักษาไว้ในคลัง พิพิธภัณฑ์มีถึง 60,000 รายการนั้น ไม่สัมพันธ์กับจำนวนอัตรา กำลังเจ้าหน้าที่ทะเบียนและอุปกรณ์ในการจัดเก็บข้อมูล เป็นผล ให้ข้อมูล พิพิธภัณฑ์ดังกล่าวขาดความสมบูรณ์ ผลจากการพัฒนาโปรแกรม MSWT (Museum System on Windows THAI Edition) มาใช้จัดเก็บข้อมูลพิพิธภัณฑ์ทำให้ สามารถจำแนกจัดกลุ่มวัตถุ บันทึก รายการรายละเอียดของวัตถุ รวมทั้งภาพประกอบ และสามารถค้นคืนได้ โดยการกำหนดกลุ่มคำ ในการค้นหา จากเลขวัตถุ ชื่อวัตถุ หมวดหมู่วัตถุ แบบศิลปะ แหล่งที่มาของวัตถุ ทั้งนี้โดยสามารถ กำหนดเงื่อนไขที่ต้องการ ในการแสดงรายการหรือการเลือกรายการเฉพาะที่ต้องการได้ ในการพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลให้สมบูรณ์นั้น ผู้วิจัย ได้เสนอแนะแผนระยะเร่งด่วนในการพัฒนา บุคลากร การจัด ลำดับงาน การจัดทำและตรวจสอบบัญชีย้อนหลัง และการขอความร่วมมือในการ พัฒนาระบบงานจากหน่วยงานอื่น ส่วนแผนระยะยาว นั้นเสนอให้มีการกำหนดนโยบายและกำหนด มาตรฐานข้อมูล การจัดทำคู่มือระบบจัดเก็บ การจัดทำคู่มือศัพท์เฉพาะ รวมถึง การสร้างระบบเครือข่าย เชื่อมโยงข้อมูล และการจัดตั้งศูนย์ สารสนเทศกิจการพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษา ค้นคว้าของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร และพิพิธภัณฑ์สถาน แห่งอื่นๆ ต่อไป

กฤษฎณา ศรีเกียรติ (2545:บทคัดย่อ) ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อการใช้แหล่งการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

การวิจัยมีจุดประสงค์ที่ศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนในการได้แหล่งการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อการค้นคว้า ครูมีความคิดเห็นในการใช้แหล่งการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางในทุกด้านในเรื่องการใช้แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ลานกีฬา ชุมชน สถานที่ทำงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในส่วน of นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการให้แหล่งการเรียนรู้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนปานกลางในด้านครอบครัวแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ สถานที่ทำงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ยกเว้นในด้านชุมชนและลานกีฬาที่สูง

ต่อจรัส พงษ์สาลี (2541:บทคัดย่อ) ความคาดหวังของนักเรียนมัธยมต้นที่มีต่องานบริการการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร

การวิจัยมีจุดประสงค์เพื่อให้ทราบบทบาทงานบริการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร และทัศนคติของมัธยมศึกษาตอนต้นต่องานบริการศึกษา ผลการศึกษาพบว่างานบริการศึกษาส่วนใหญ่จะการนำชมเป็นหลัก มีการจัดบรรยายอธิบายสัมมนาบ้าง และนักเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติว่า พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครเป็นที่ๆเข้าไปหาความรู้เพิ่มเติมได้ เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เป็นสถานที่ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมได้ส่วนใหญ่ต้องการให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครเปิดทำการทุกวันและให้ใช้คำบรรยายที่ง่าย มีคู่มือการนำชมและต้องการให้มีการจัดอบรมนักเรียนระหว่างหยุดภาคเรียนการศึกษา

คณิงหา สุภานันท์ (2544:บทคัดย่อ) ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาตามทฤษฎี DBAE ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร

การวิจัยพบว่า ครูศิลปะมีความคิดโดยรวมเห็นด้วยและครูศิลปะมีความคิดเห็นในแกนความรู้ต่างๆตามลำดับดังนี้ แกนความรู้ที่ครูศิลปศึกษาแสดงความเห็นในระดับสูงสุด คือ แกนความรู้ด้านศิลปะปฏิบัติรองลงคือแกนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์แกนความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ และแกนความรู้ที่ครูศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นในระดับต่ำสุด คือ ในแกนความรู้ด้านศิลปะวิจารณ์ตามลำดับ

งานวิจัยในต่างประเทศ

ชูเมกเกอร์ (Shoemaker, Marta K. 1998: 40-45) เห็นประโยชน์ของพิพิธภัณฑ์ เช่น ใน ฟิลาเดลเฟีย (Philadelphia) ได้มีการจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษขึ้น นักเรียนต่างชาติเหล่านี้มาจากประเทศโลกที่ 3 ที่ไม่มีความสงบทางการเมืองหรือเศรษฐกิจ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเทศทางแถบเอเชีย โปรแกรมการศึกษานี้เป็นการใช้การศึกษาทางศิลปะมากระตุ้นให้นักเรียนต่างชาติเพิ่มพูนทักษะทางภาษาในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการพูดการซักถาม การแสดงความรู้สึก และการแสดงความคิดเห็นในงานศิลปะต่างๆ การเรียนการสอนประเภทนี้จะต้องมีการจัดกลุ่มนักเรียนพิเศษเพื่อให้เกิดการแสดงออกอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการทิ้งช่วงเวลาให้นักเรียนหาคำตอบด้วยโปรแกรมนี้มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อแนะนำกระบวนการในการใช้บริการด้านพิพิธภัณฑ์ พัฒนาความรู้ด้านมโนทัศน์ทางศิลปะและทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อเพิ่มพูนความสามารถทางภาษา ความเข้าใจในศิลปะ และความรู้คุณค่าทางวัฒนธรรมควบคู่กันไป โครงการนี้เริ่มจากการอบรมครูประจำการในพิพิธภัณฑ์ ถึงวิธีการสอนเด็กต่างชาติที่เหมาะสม มีการวางแผนระหว่างครูในพิพิธภัณฑ์และครูโรงเรียน ครูในพิพิธภัณฑ์แต่ละคนจะรับผิดชอบชั้นเรียนแต่ละชั้น นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมเสริมแรงการเรียนรู้ต่างๆเพิ่ม โดยที่โปรแกรมนี้ได้มีการพัฒนากรอบเนื้อหาตลอด 2 ปี และได้รับผลลัพธ์ที่ดีจากนักเรียน ซึ่งครูสามารถสังเกตได้ว่านักเรียนมีการใช้ภาษาอังกฤษที่ดีขึ้นในด้านคำศัพท์ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะ และในทางกลับกัน ครูก็ได้พัฒนาทักษะการสอนนักเรียนต่างชาติไปด้วย และผลที่ได้รับจากโปรแกรมนี้อีกอย่างหนึ่ง คือ การพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนต่างชาติในโรงเรียนหลังจากเข้าเรียนในชั้นเรียนปกติรวมทั้งสามารถรู้ความต้องการในการใช้ภาษาของนักเรียนต่างชาติได้จริง

สโตน (Stone, Denise L. 1993:45-54) ศึกษาการใช้พิพิธภัณฑ์จากครูศิลปะของโรงเรียนมัธยมปลาย พบว่าครูผู้สอนศิลปะเห็นว่าพิพิธภัณฑ์มีส่วนสำคัญในการเรียนการสอนวิชาศิลปะ และประวัติศาสตร์ศิลป์ในห้องเรียน รวมทั้งให้ข้อมูลคำแนะนำต่างๆเพิ่มพูนทักษะการใช้ห้องสมุดแก่ครูศิลปะอีกด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาทัศนคติของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ต่อบทบาทของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อศึกษาทัศนคติของครูศิลปะในระดับมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับบทบาทของพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมในส่วนของการจัดแสดงงานของพิพิธภัณฑ์ การให้บริการทางการศึกษา การให้การอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ อันเป็นประโยชน์ที่ต้องการ ต่อการเรียนรู้การสอนศิลปะ งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยได้ดำเนินการวิจัยเรียงลำดับดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. เก็บรวบรวมข้อมูล
4. วิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ศึกษาจากครูศิลปะของโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาของรัฐบาลสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษาที่ 1-2 และ 3 ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 117 โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 698 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างแบ่งได้เป็นสองกลุ่มคือ

1. ศึกษาจากครูศิลปะของโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาของรัฐบาลสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างโรงเรียนในพื้นที่ ที่ใกล้หรือมีพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมอยู่มาก จำนวน 12 โรงเรียนเป็นจำนวนครูทั้งสิ้น 69 คน

2. ศึกษาจากครูศิลปะของโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาของรัฐบาลสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างโรงเรียนในพื้นที่ ที่ไกลหรือมีพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมอยู่น้อย จำนวน 14 โรงเรียนเป็นจำนวนครูทั้งสิ้น 77 คน

รวมกลุ่มตัวอย่างจากทั้ง 2 กลุ่มเป็นจำนวนครูศิลปะทั้งสิ้น 146 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้คือแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งได้ 3 ขั้นตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังต่อบทบาทของพิพิธภัณฑ์ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วน ประเมินค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended)

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือบทความ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหา จากนั้นตัวอย่างแบบสอบถามนำเสนอให้อาจารย์ที่เป็น ปรธาน และกรรมการปริญญานิพนธ์ตรวจสอบ แนะนำและแก้ไขในส่วนของเนื้อหา ภาษา และสำนวนของเครื่องมือในการวิจัย

2. นำแบบสอบถามที่สร้างและปรับปรุงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความเหมาะสมและความครอบคลุมของเนื้อหา จากนั้นนำผลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขภายใต้คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่เป็นประธานและกรรมการปริญญานิพนธ์

3. นำแบบสอบถามไปทดลอง (try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย โดยเป็นครูศิลปะจากโรงเรียนระดับมัธยมในเขตสวนหลวงและเขตพระโขนงเป็นจำนวน 19 คนเพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (a-Coefficient) ของคอนบาชได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามอยู่ที่ 0.9836

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขออนุญาตขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากทางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงหมวดศิลปศึกษา 26 โรงเรียน

2. ส่งแบบสอบถามถึงครูศิลปะของโรงเรียน ในระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดกรุงเทพมหานครทั้งหมด 26 โรงเรียน โดยส่งแบบสอบถาม พร้อมแนบหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากทางมหาวิทยาลัยแบบไปด้วย โดยส่งไปทางไปรษณีย์และส่งไปด้วยตนเอง รวมทั้งรับคืน และติดตามผลแบบสอบถามทั้งทางไปรษณีย์และด้วยตัวเอง

การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ทำโดยการกำหนดค่าทางสถิติ ดังนี้

1. ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไป เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list) นำมาแจกแจงความถี่ วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่า ร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

2. ตอนที่ 2 เกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังต่อบทบาทของพิพิธภัณฑ์กับการเรียนการสอนศิลปะเป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า (Rating Scale) โดยนำมาแจกแจงความถี่ของคำตอบในแต่ละข้อ แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดค่าคะแนนแต่ละอันดับดังนี้

มากที่สุด	ให้คะแนน	5
มาก	ให้คะแนน	4
ปานกลาง	ให้คะแนน	3
น้อย	ให้คะแนน	2
น้อยสุด	ให้คะแนน	1

นำค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ มาแปลความหมายโดยเกณฑ์ดังนี้

- 4.21-5.00 หมายถึง เป็นข้อที่ต้องการเพื่อการเรียนการสอนศิลปะมากที่สุด
- 3.41-4.20 หมายถึง เป็นข้อที่ต้องการเพื่อการเรียนการสอนศิลปะมาก
- 2.61-3.40 หมายถึง เป็นข้อที่ต้องการเพื่อการเรียนการสอนศิลปะปานกลาง
- 1.81-2.60 หมายถึง เป็นข้อที่ต้องการเพื่อการเรียนการสอนศิลปะน้อย
- 1.00-1.80 หมายถึง เป็นข้อที่ต้องการเพื่อการเรียนการสอนศิลปะน้อยที่สุด

เมื่อได้ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำมาจัดลำดับ และนำเสนอในรูปตารางและความเรียง

3. ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended) มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปรวบรวมจัดลำดับความคิดเห็น และนำเสนอในรูปของการอภิปรายเรียงเรียง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้วิธีการทางสถิติดังต่อไปนี้

1. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา(a-Coefficient) ของคอบนาชโดยใช้สูตร

$$A = \frac{N}{N-1} \left[1 - \frac{\sum S_1^2}{S_x^2} \right]$$

N = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

S₁ = ความแปรปรวนของคะแนนในแต่ละข้อ

S_x = ความแปรปรวนของคะแนนผู้รับการทดสอบทั้งหมด

2. หาค่าร้อยละ คำนวณจากสูตร

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนคำตอบ}}{\text{จำนวนประชากร}} \times 100$$

3. หาค่ามัชฌิมเลขคณิต (X) โดยใช้สูตร

$$X = \frac{\sum fx}{N}$$

X = ค่ามัชฌิมเลขคณิต

$\sum fx$ = ผลรวมของทุกคนในกลุ่ม

N = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

4. หาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้สูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum fx^2}{N} - \left[\frac{\sum fx}{N} \right]^2}$$

S.D. = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

N = จำนวนตัวอย่างประชากร

$\sum fx$ = ผลบวกของคะแนนทุกคนในกลุ่ม

$\sum fx^2$ = ผลบวกคะแนนยกกำลังสอง

5. หาค่า t-test โดยใช้สถิติ independent samples test วิเคราะห์เปรียบเทียบ กลุ่มตัวอย่างทั้ง สองกลุ่มว่าแตกต่างกันหรือไม่

$$t = \frac{\bar{u}_1 - \bar{u}_2}{\sqrt{\frac{\sum_1}{n_1} + \frac{\sum_2}{n_2}}}$$

t = สถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution

$\bar{u}_1, \bar{u}_2$ = ค่าเฉลี่ยประชากรกลุ่ม 1 และ 2

$\sum_1, \sum_2$ = ค่าความแปรปรวนของประชากรทั้งกลุ่ม 1 และ 2

n_1, n_2 = แทนขนาดประชากรกลุ่ม 1 และ 2

นำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS (Statical Package for the Social Science) เวอร์ชัน 9.05 แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องศึกษาทัศนนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครต่อบทบาทของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรียงตามลำดับดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ทัศนนะเกี่ยวกับบทบาทของพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมในด้านต่างๆ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างครูศิลปะในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามมีจำนวนทั้งสิ้น 146 ราย ผลปรากฏว่า ได้ส่งแบบสอบถามคืนเป็นจำนวนทั้งสิ้น 133 ราย คิดเป็นร้อยละ 91.10 โดยแบ่งเป็น

ก. จำนวนครูจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมมีจำนวนทั้งสิ้น 69 ราย ได้ส่งแบบสอบถามคืนเป็นจำนวนทั้งสิ้น 61 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.78

ข. จำนวนครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกลพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมมีจำนวนทั้งสิ้น 77 ราย ได้ส่งแบบสอบถามคืนเป็นจำนวนทั้งสิ้น 72 ราย คิดเป็นร้อยละ 49.32

ตาราง 1 ข้อมูลสถานภาพของครูจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรม

เรื่อง	รายละเอียด	กลุ่มใกล้		กลุ่มไกล		จำนวนรวม
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละ
ระยะเวลาการทำงาน	ต่ำกว่า 1 ปี	5	3.76	5	3.76	7.52
	1-5 ปี	4	3.01	4	3.01	6.02
	6-10 ปี	2	1.51	3	2.26	3.76
	11-20 ปี	15	11.28	16	12.03	23.31
	มากกว่า20ปีขึ้นไป	35	26.32	44	33.09	59.4
	รวม	61	45.88	72	54.15	100

ตาราง 1 (ต่อ)

เรื่อง	รายละเอียด	กลุ่มไกล่		กลุ่มไกล		จำนวนรวม
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละ
ระดับการศึกษา	ปริญญาตรี	46	34.59	59	44.36	78.95
	สูงกว่าปริญญาตรี	15	11.28	11	8.27	19.55
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	--	--	2	1.51	1.51
	รวม	61	45.87	72	54.14	100
วุฒิการศึกษา	วุฒิต่างศิลปศึกษา	35	26.32	45	33.84	60.15
	วุฒิต่างศิลปะ	19	14.29	22	16.55	30.83
	วุฒิต่างด้านอื่น	7	5.27	5	3.76	9.03
	รวม	61	45.88	72	54.14	100
สถานภาพของครู	หัวหน้าหมวด	12	9.03	14	10.53	19.55
	ครูผู้สอนศิลปะ	38	28.58	42	31.58	60.15
	อื่นๆ	11	8.27	16	12.03	20.3
	รวม	61	45.88	72	54.14	100

จากตาราง 1 ข้อมูลสถานภาพในส่วนของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่และครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล พิพิธภัณฑศิลปและวัฒนธรรม

ในด้านระยะเวลาการทำงานของครูให้ข้อมูล เป็นครูที่ทำงานมากกว่า 20 ปีขึ้นไปนับเป็นอันดับที่สูงสุดคิดเป็นร้อยละ 26.32 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่และร้อยละ 33.09 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล รองลงมาคือครูที่ทำงานระหว่าง 11-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.28 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่และร้อยละ 11.28 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 12.03 อันดับสามได้แก่ครูที่ทำงานต่ำกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.76 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่และร้อยละ 3.76 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล อันดับสี่ได้แก่ครูที่ทำงานระหว่าง 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.01 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่และร้อยละ 3.01 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล และครูที่ทำงานระหว่าง 6-10 ปีเป็นอันดับที่น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.51 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่และร้อยละ 2.26 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล

ในด้านระดับการศึกษา ครูศิลปะที่ให้ข้อมูลสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีมีอยู่ ร้อยละ 34.59 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และร้อยละ 44.36 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล เป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ ครูที่สำเร็จการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 11.28 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และร้อยละ 8.27 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล และครูที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีซึ่งมีเฉพาะครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกลคิดเป็นร้อยละ 1.51 มีจำนวนน้อยที่สุด

ในด้านวุฒิการศึกษา ครูที่สำเร็จการศึกษาทางด้านศิลปศึกษามีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 26.32 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และร้อยละ 33.84 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล รองลงมาคือ ครูที่สำเร็จการศึกษาทางด้านศิลปะคิดเป็นร้อยละ 14.29 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และร้อยละ 16.55 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และไกลและครูที่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาทางด้านศิลปะเลย มีจำนวนน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 5.27 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และร้อยละ 3.76 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล

ในด้านสถานภาพของครู ผู้ให้ข้อมูลเป็นครูผู้สอนวิชาศิลปะคิดเป็นร้อยละ 28.58 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และร้อยละ 31.58 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล รองลงมาคือ กลุ่มหัวหน้าหมวดศิลปะ คิดเป็นร้อยละ 9.03 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และร้อยละ 10.53 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล และครูผู้สอนวิชาดนตรี นาฏศิลป์ หรือวิชาด้านศิลปะอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 8.27 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และร้อยละ 12.03 ของครูจากโรงเรียนที่อยู่ไกล

ตอนที่ 2 คำถามพรรณนาเกี่ยวกับบทบาทของพิพธิภณท์ศิลปะและวัฒนธรรมในด้าน ต่าง ๆ

ผู้วิจัยยังได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างในพรรณนาของครูศิลปะทั้งกลุ่มที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลพิพธิภณท์ทางศิลปะและวัฒนธรรม โดยความแตกต่างของพื้นที่ของครูศิลปะจากกลุ่มที่อยู่ใกล้กับกลุ่มที่อยู่ไกลพิพธิภณท์ศิลปะและวัฒนธรรมจะมีผลต่อพรรณนาของครูศิลปะทั้งสองกลุ่มต่อบทบาทพิพธิภณท์ศิลปะและวัฒนธรรมหรือไม่ สามารถเขียนเป็นสมมุติฐานได้ดังนี้

Ho : ครูศิลปะทั้งกลุ่มที่อยู่ใกล้และไกลพิพธิภณท์ศิลปะและวัฒนธรรมมีพรรณนาไม่ แตกต่างกัน

H₁ : ครูศิลปะทั้งกลุ่มที่อยู่ใกล้และไกลพิพธิภณท์ศิลปะและวัฒนธรรมมีพรรณนา แตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ จะใช้การทดสอบโดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระจากกัน (independent t-test) ใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมุติฐาน Ho ก็ต่อเมื่อค่า sig. 2-tailed prob. (prob.) มีค่าน้อยกว่า .05

ตาราง 2 ทรรศนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ตอบทบาทของ
พิพิธภัณฑศิลปและวัฒนธรรม ในด้านการจัดแสดงของพิพิธภัณฑในส่วนวิธีการจัดแสดง

ข้อ	วิธีการจัดแสดง	กลุ่มไกล			กลุ่มไกล			t	df	prob.
		X	S.D.	แปลผล	X	S.D.	แปลผล			
1	จัดวางวัตถุให้สามารถมองเห็นได้ง่าย	4.18	0.72	มาก	4	0.71	มาก	1.45	131	0.15
2	จัดวางวัตถุเป็นระเบียบ	4.25	0.72	มากที่สุด	3.92	0.71	มาก	2.63*	131	.009*
3	มีป้ายบรรยายในตำแหน่งที่ชัดเจน	4.33	0.77	มากที่สุด	4.19	0.68	มาก	1.06	131	0.13
4	มีเทคนิคต่างๆ ประกอบการชมเช่น แสงสีเสียง	3.64	0.86	มาก	3.82	0.88	มาก	-1.19	131	0.26
5	มีวัตถุใหม่ๆมาจัดแสดง	3.75	0.94	มาก	3.99	0.7	มาก	-1.62	131	0.11
6	มีการจัดนิทรรศการใหม่ๆ หมุนเวียนอยู่เสมอ	3.93	1.06	มาก	4.01	0.62	มาก	-0.54	131	0.59
7	มีการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับวันสำคัญตามเหตุการณ์สังคม	3.85	0.79	มาก	3.81	0.7	มาก	0.36	131	0.72
8	มีวัตถุหลากหลายประเภท เรื่องราวอยู่ในพิพิธภัณฑ	4.05	0.74	มาก	3.9	0.81	มาก	1.08	131	0.28
9	การจัดแสดงลำดับเนื้อหา ขั้นตอนการชมที่แน่นอน	4.08	0.73	มาก	3.99	0.81	มาก	0.71	131	0.48
	รวม	4.01	0.81	มาก	3.96	0.74	มาก	0.44	131	0.3

จากตาราง 2 ทรรศนะของครูศิลปะทั้งจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลพิพิธภัณฑศิลปและวัฒนธรรมในบทบาทด้านการจัดแสดงของพิพิธภัณฑด้านวิธีการจัดแสดง พบว่าครูศิลปะทั้งสองกลุ่มมีทรรศนะไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่.05 ยกเว้นข้อที่ว่า จัดวางวัตถุเป็นระเบียบ ที่มีทรรศนะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่.05 ครูศิลปะสองกลุ่มมีทรรศนะสอดคล้องกันในด้านวิธีการจัดแสดงโดยรวมอยู่ในระดับมาก 3.99 (ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้ 4.01 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.96)

ในส่วนความสำคัญในรายข้อ ข้อที่ครูศิลปะทั้งจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลพิพิธภัณฑศิลปและวัฒนธรรมให้ความสำคัญมากที่สุด มีพรรณนะสอดคล้องกันคือข้อที่ว่า การจัดแสดงควรมีป้ายบรรยายในตำแหน่งที่ชัดเจน (ค่าเฉลี่ยจากครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้ 4.33 ค่าเฉลี่ยจากครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 4.19) แต่มีพรรณนะไม่สอดคล้องกันในข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือ ครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้เลือกข้อที่ว่า มีเทคนิคต่างๆ ประกอบการชม เช่น แสง สี เสียง มีค่าเฉลี่ย 3.64 ส่วนครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกลเลือกข้อที่ว่า มีการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับวันสำคัญตามเหตุการณ์สังคม มีค่าเฉลี่ย 3.80

ตาราง 3 พรรณนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครตอบทบาทของพิพิธภัณฑศิลปและวัฒนธรรมในด้านการจัดแสดงของพิพิธภัณฑในด้านการจัดแสดง

ข้อ	รูปแบบการจัดแสดง	กลุ่มใกล้			กลุ่มไกล			t	df	prob.
		X	S.D.	แปลผล	X	S.D.	แปลผล			
10	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑที่เน้นที่วัตถุให้เด่นสะดุดตา	3.82	0.83	มาก	3.86	0.76	มาก	-0.3	131	0.76
11	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑที่เน้นเทคนิคการจัดแสดงอันตื่นตาตื่นใจ	3.87	0.9	มาก	3.92	0.78	มาก	-0.3	131	0.74
12	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑที่เน้นเนื้อหาเรื่องราวสำคัญ	4.2	0.7	มาก	4.11	0.66	มาก	0.77	131	0.47
13	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑที่เน้นความปลอดภัยมีระเบียบเรียบร้อย	4.05	0.8	มาก	3.94	0.67	มาก	0.82	131	0.41
รวม		3.99	0.81	มาก	3.96	0.72	มาก	0.24	131	0.6

จากตาราง 3 พรรณนะของครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลพิพิธภัณฑศิลปและวัฒนธรรมในบทบาทด้านการจัดแสดงของพิพิธภัณฑด้านรูปแบบการจัดแสดง พบว่าครูศิลปะทั้งสองกลุ่มมีพรรณนะไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ครูศิลปะทั้งสองกลุ่มมีพรรณนะสอดคล้องกันในส่วนของรูปแบบการจัดแสดง โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3.98 (ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้ 3.99 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.96)

ในส่วนความสำคัญในรายชื่อ ข้อที่ครูศิลปะทั้งจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลพิพธิภณท์ ศิลปะและวัฒนธรรมให้ความสำคัญนั้น สอดคล้องกันในทุกข้อโดยข้อที่ให้ความสำคัญมากที่สุดคือข้อ ที่ว่า การจัดแสดงพิพธิภณท์ที่เน้นเนื้อหาเรื่องราวเป็นสำคัญ (ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้ 4.20 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 4.11) รองลงมาคือข้อที่ว่า การจัดแสดงของพิพธิภณท์ ที่เน้นความปลอดภัยมีระเบียบเรียบร้อย (ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้ 4.05 ค่าเฉลี่ยครู ศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.94) รองลงมาคือข้อที่ว่า การจัดแสดงของพิพธิภณท์ที่เน้นเทคนิคการ จัดแสดงอันน่าตื่นตาตื่นใจ (ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้ 3.87 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจาก โรงเรียนที่อยู่ไกล 3.92) และข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือข้อที่ว่า การจัดแสดงของพิพธิภณท์ที่ เน้นที่วัตถุให้เด่นสะดุดตา(ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้ 3.82 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจาก โรงเรียนที่อยู่ไกล 3.86)

ตาราง 4 ทรรศนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ตอบทบาท ของพิพธิภณท์ศิลปะและวัฒนธรรม ในด้านทัศนคติคุณค่าที่นำเสนอผ่านการจัดแสดง

ข้อ	ผ่านการจัดแสดง	ทัศนคติคุณค่าที่นำเสนอ		กลุ่มใกล้		กลุ่มไกล		t	df	prob.
		X	S.D.	แปลผล	X	S.D.	แปลผล			
14	การจัดแสดงของพิพธิภณท์ เน้นให้เห็นขั้นตอนวิธีการ สร้างงานศิลปะ	3.93	0.87	มาก	3.9	0.81	มาก	0.22	131	0.83
15	การจัดแสดงของพิพธิภณท์ เน้นให้เห็นความงามของศิลปะ	4.1	0.77	มาก	4.17	0.69	มาก	-0.54	131	0.60
16	การจัดแสดงของพิพธิภณท์ เน้นให้เห็นถึงคุณค่าของ ศิลปวัตถุภายในพิพธิภณท์	4.18	0.76	มาก	4.31	0.66	มากที่สุด	-1.01	131	0.31
17	การจัดแสดงของพิพธิภณท์ เน้นให้เห็นให้เห็นถึง พัฒนาการการเปลี่ยนแปลง ที่ไม่หยุดนิ่งของศิลปะ	4.15	0.95	มาก	4.06	0.73	มาก	0.63	131	0.53

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อ	ทัศนคติคุณค่านำเสนอ ผ่านการจัดแสดง	กลุ่มใกล้			กลุ่มไกล			t	df	prob.
		X	S.D.	แปลผล	X	S.D.	แปลผล			
18	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ เน้นให้เห็นถึงความเชื่อมโยง ระหว่างศิลปะสังคมชุมชน	4.15	0.85	มาก	4.1	0.72	มาก	0.37	131	0.71
19	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ เน้นให้ผู้ชมเกิดความสนใจ ในศิลปะแขนงต่างๆ	4.07	0.87	มาก	4	0.73	มาก	0.47	131	0.64
20	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ เน้นให้ผู้ชมเกิดความคิด สร้างสรรค์ขึ้น	4.11	0.93	มาก	4.14	0.76	มาก	-0.17	131	0.87
21	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ เน้นให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจ ในงานศิลปะ	4.08	0.88	มาก	4.17	0.71	มาก	-0.16	131	0.54
22	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ เน้นให้ผู้ชมเกิดความรู้สึก ภูมิใจในศิลปะวัฒนธรรมไทย	4.33	0.94	มากที่สุด	4.25	0.73	มากที่สุด	0.54	131	0.59
23	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ เน้นให้ผู้ชมเกิดจิตใจที่ดีงาม	4.02	0.87	มาก	4.14	0.76	มาก	-0.87	131	0.39
24	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ เน้นให้ผู้ชมรู้สึกเพลิดเพลิน	3.77	0.82	มาก	3.89	0.66	มาก	-0.92	131	0.36
25	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ เน้นให้ผู้ชมรู้สึกผ่อนคลาย	3.84	0.71	มาก	3.88	0.75	มาก	-0.31	131	0.76
26	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ เน้นให้ได้ความรู้ที่หลากหลาย ไม่ใช่เฉพาะด้านศิลปะ อย่างเดียว	3.9	0.85	มาก	3.79	0.8	มาก	-0.01	131	0.45
	รวม	4.05	0.85	มาก	3.73	0.73	มาก	-0.01	131	0.59

จากตาราง 4 ทรรศนะของครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลพิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมในด้านการจัดแสดงของพิพิธภัณฑสถานในด้านทัศนคติคุณค่าที่นำเสนอผ่านการจัดแสดงพบว่า มีทรรศนะของครูศิลปะทั้งสองกลุ่มไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่.05ครูศิลปะทั้งสองกลุ่มมีทรรศนะสอดคล้องกันในส่วนของทัศนคติคุณค่าที่นำเสนอผ่านการจัดแสดงโดยรวมอยู่ในระดับมาก(ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้4.05ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.73)

ในส่วนความสำคัญในรายชื่อ ข้อที่ครูศิลปะทั้งจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลพิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมให้ความสำคัญมากที่สุด มีทรรศนะไม่สอดคล้องกัน คือ ครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้เลือกข้อที่ว่า การจัดแสดงพิพิธภัณฑสถานเน้นให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกภูมิใจในวัฒนธรรมไทย มีค่าเฉลี่ย 4.33 ส่วนครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกลเลือกข้อที่ว่า การจัดแสดงของพิพิธภัณฑสถานเน้นให้เห็นถึงคุณค่าของศิลปวัตถุ ฯลฯ ในพิพิธภัณฑสถาน มีค่าเฉลี่ย 4.31 และยังมีทรรศนะไม่สอดคล้องกันในข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ ครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้เลือกข้อที่ว่า การจัดแสดงพิพิธภัณฑสถานเน้นให้ผู้ชมรู้สึกเพลิดเพลิน มีค่าเฉลี่ย 3.77 และของครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกลเลือกข้อที่ว่า การจัดแสดงพิพิธภัณฑสถานเน้นให้ได้รับความรู้ที่หลากหลายไม่ใช่เฉพาะด้านศิลปะอย่างเดียว มีค่าเฉลี่ย 3.79

ตาราง 5 ทรรศนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ตอบทบาทของพิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรม ในด้านการบริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานในงานบริการด้านสื่อข้อมูลต่างๆ ในพิพิธภัณฑสถาน

ข้อ ด้านสื่อข้อมูลต่าง ๆ	กลุ่มใกล้			กลุ่มไกล			t	df	prob.
	X	S.D.	แปลผล	X	S.D.	แปลผล			
27 มีเอกสารข้อมูลประกอบการชมที่มีเนื้อหาครบถ้วน	4.08	0.95	มาก	4.03	0.77	มาก	0.36	131	0.72
28 มีเอกสารข้อมูลประกอบที่มีรูปภาพที่สวยงาม	3.95	0.88	มาก	3.88	0.67	มาก	0.56	131	0.58
29 มีวารสารต่างๆของพิพิธภัณฑสถานแจกให้	3.72	0.97	มาก	3.86	0.7	มาก	-0.96	131	0.34
30 มีสื่อสารสนเทศที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น	3.95	0.97	มาก	4.03	0.71	มาก	-0.52	131	0.6
31 มีความรู้ข้อมูลที่หลากหลายให้เลือกศึกษา	4.02	0.88	มาก	3.93	0.64	มาก	0.65	131	0.52

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อ	ด้านสื่อข้อมูลต่างๆ	กลุ่มไกล์			กลุ่มไกล			t	df	prob.
		X	S.D.	แปลผล	X	S.D.	แปลผล			
32	มีความรู้ในเรื่องที่พิพิธภัณฑ ได้จัดแสดงไว้อย่างดี	4	1	มาก	4.08	0.69	มาก	-0.57	131	0.57
33	มีข้อมูลที่เหมาะสมกับทุก ระดับการศึกษา	4.11	0.84	มาก	3.93	0.76	มาก	1.32	131	0.19
34	มีป้ายบรรยายมากกว่า หนึ่งภาษา	3.92	0.84	มาก	3.86	0.81	มาก	0.39	131	0.69
35	มีวิทยากรคอยให้ข้อมูล	3.92	1	มาก	3.9	0.72	มาก	0.1	131	0.92
36	มีแหล่งข้อมูลเช่นห้องสมุด ศูนย์คอมพิวเตอร์ให้ใช้งาน	3.98	0.92	มาก	3.85	0.74	มาก	0.94	131	0.35
37	มีให้ยืมวัตถุ สื่อการสอน วีดีโอหนังสือต่างๆ ได้	4.05	1.06	มาก	3.79	0.89	มาก	1.53	131	0.13
38	มีสื่อการศึกษาแก่ผู้พิการด้วย	3.98	0.96	มาก	3.96	0.76	มาก	0.17	131	0.86
39	มีสถานที่ให้จัดกิจกรรม ทางการศึกษาเช่นสัมมนา อบรมต่างๆ	3.57	0.9	มาก	3.78	0.75	มาก	-1.42	131	0.16
	รวม	3.94	0.94	มาก	3.91	0.74	มาก	0.2	131	0.51

จากตาราง 5 ทรรศนะของครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑศิลปและวัฒนธรรม ในด้านความต้องการในการบริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑในด้านงานบริการด้านสื่อข้อมูล ต่างๆ พบว่าครูศิลปะทั้งสองกลุ่มมีทรรศนะไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่.05 ครูศิลปะทั้งสองกลุ่มมี ทรรศนะสอดคล้องกันในส่วนของงานบริการด้านสื่อข้อมูลต่างๆ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3.93 (ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้ 3.94 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.91)

ในส่วนความสำคัญในรายข้อ ข้อที่ครูศิลปะทั้งจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลพิพิธภัณฑ ศิลปะและวัฒนธรรมให้ความสำคัญมากที่สุด มีทรรศนะไม่สอดคล้องกัน คือ ครูศิลปะจากโรงเรียนที่ อยู่ใกล้เลือกข้อที่ว่า มีข้อมูลที่เหมาะสมกับทุกระดับการศึกษามีค่าเฉลี่ย 4.11 ส่วนครูศิลปะจาก โรงเรียนที่อยู่ไกลเลือกข้อที่ว่า มีความรู้ในเรื่องที่พิพิธภัณฑได้จัดแสดงไว้อย่างดีมีค่าเฉลี่ย 4.08 แต่มีความทรรศนะสอดคล้องกันในเรื่องที่ให้ความสำคัญรองลงมาคือข้อที่ว่า มีเอกสารประกอบการชม

ที่มีเนื้อหาครบถ้วน(ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้ 4.08 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 4.03) และมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือข้อที่ว่า มีสถานที่ให้จัดกิจกรรมทางการศึกษา เช่น สัมมนา อบรมต่างๆ (ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้ 3.57 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.78)

ตาราง 6 ทรรศนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครต่อบทบาทของ
พิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมในด้านการบริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์
ในส่วนงานบริการด้านความร่วมมือทางการศึกษาอื่น

ข้อ	ความร่วมมือ ทางการศึกษาอื่น ๆ	กลุ่มใกล้			กลุ่มไกล			t	df	prob.
		X	S.D.	แปลผล	X	S.D.	แปลผล			
40	มีการจัดวิทยากรให้ความรู้ นอกสถานที่	3.7	0.9	มาก	3.79	0.73	มาก	-0.61	131	0.54
41	มีการปรับปรุงข้อมูลข่าวสาร ต่าง ๆ เช่นวารสารหรือ ทางอินเทอร์เน็ตอยู่เสมอ	3.97	0.95	มาก	3.9	0.79	มาก	0.43	131	0.67
42	มีการจัดนิทรรศการ นอกสถานที่	3.66	0.91	มาก	3.69	0.76	มาก	-0.38	131	0.71
43	มีกิจกรรมช่วยเหลือโรงเรียน เช่นบริจาคหนังสืออุปกรณ์	3.72	0.86	มาก	3.71	0.8	มาก	0.09	131	0.93
44	มีอบรมความรู้แก่ครูนักเรียน	3.95	0.9	มาก	3.9	0.81	มาก	0.32	131	0.75
45	มีความร่วมมือแลกเปลี่ยน ข่าวสารกับทางโรงเรียน	3.85	0.95	มาก	3.76	0.8	มาก	0.59	131	0.56
46	มีการแจ้งข้อมูลหากมี กิจกรรมข่าวสารใหม่ๆ อันเป็นประโยชน์	4.08	0.99	มาก	3.93	0.76	มาก	1	131	0.32
47	มีความร่วมมือในการจัดเนื้อหา การเรียนการสอนศิลปะ	4	0.93	มาก	3.85	0.76	มาก	1.04	131	0.3
48	มีกิจกรรมสอดคล้องกับ เนื้อหาหลักสูตรการเรียน ศิลปะในแต่ละระดับการศึกษา	4.1	0.85	มาก	3.97	0.67	มาก	0.96	131	0.34

ตาราง 6 (ต่อ)

ข้อ	ความร่วมมือ ทางการศึกษาอื่นๆ	กลุ่มไกล่			กลุ่มไกล			t	df	prob.
		X	S.D.	แปลผล	X	S.D.	แปลผล			
49	มีการเตรียมประสานงานกับ โรงเรียนครูก่อนการจัด กิจกรรม	3.92	0.88	มาก	3.78	0.75	มาก	0.99	131	0.33
50	มีการจัดการเรียนการสอน พิเศษต่างๆเช่นศิลปะภาษา	3.72	1	มาก	3.74	0.75	มาก	-0.09	131	0.92
51	มีการให้ครูเข้าไปดูงานการ จัดการของพิพิธภัณฑ์	3.9	1	มาก	3.71	0.81	มาก	1.23	131	0.22
รวม		3.88	0.93	มาก	3.81	0.77	มาก	0.47	131	0.55

จากตาราง 6 ทรรศนะของครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่และอยู่ไกลพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมในด้านการบริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ในด้านงานบริการด้านความร่วมมือทางการศึกษาอื่นๆพบว่ามีทรรศนะไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่.05 ครูศิลปะทั้งสองกลุ่มมีทรรศนะสอดคล้องกันในส่วนของการร่วมมือทางการศึกษาอื่นๆโดยรวมอยู่ในระดับมาก(ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่ 3.88 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.81)

ในส่วนความสำคัญในรายข้อ ข้อที่ครูศิลปะทั้งจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่และอยู่ไกลพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมให้ความสำคัญมากที่สุด มีทรรศนะสอดคล้องกันคือข้อ 48 ที่ว่ามีการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรการเรียนศิลปะในแต่ละระดับการศึกษา (ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่ 4.10 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.97) และมีทรรศนะสอดคล้องกันในเรื่องที่ให้ความสำคัญรองลงมาคือ ข้อ46 มีการแจ้งข้อมูลหากมีกิจกรรมข่าวสารใหม่ๆอันเป็นประโยชน์(ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่ 4.08 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล3.92) และมีทรรศนะสอดคล้องกันในเรื่องที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือข้อ 42 ที่ว่ามีการจัดนิทรรศการนอกสถานที่(ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่ 3.64ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.69)

ตาราง 7 ทรรศนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ตอบทบทวน
ของพิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมในด้านการอำนวยความสะดวกต่างๆ
ของพิพิธภัณฑสถานในส่วนการบริการพิเศษต่างๆ

ข้อ การบริการพิเศษต่างๆ	กลุ่มไกล่			กลุ่มไกล			t	df	prob.
	X	S.D.	แปลผล	X	S.D.	แปลผล			
52 ให้ความสะดวกในการบริการด้านสาธารณสุขเช่นห้องน้ำ	4.2	0.89	มาก	3.98	0.71	มาก	1.62	131	0.11
53 มีร้านอาหาร เครื่องดื่ม	3.66	0.85	มาก	3.58	0.78	มาก	0.51	131	0.61
54 มีบริการขาย-สั่งซื้อหนังสือ ซีดี ฯลฯ ที่เป็นประโยชน์	3.97	0.91	มาก	3.85	0.78	มาก	0.82	131	0.42
55 มีการแจกเอกสารหนังสือต่างๆ	3.89	0.95	มาก	3.92	0.76	มาก	-0.21	131	0.83
56 มีจุดรับฝากของ	3.75	1.03	มาก	3.61	0.86	มาก	0.87	131	0.39
57 มีร้านขายของที่ระลึกต่างๆ	3.36	0.98	กลาง	3.36	0.95	กลาง	-0.003	131	1
58 มีบริการโทรศัพท์สาธารณะ	3.44	0.98	มาก	3.5	0.84	มาก	-0.37	131	0.72
59 มีห้องชมภาพยนตร์ฟังเพลง	3.61	0.92	มาก	3.53	0.92	มาก	0.49	131	0.62
60 มีจุดพักผ่อน ที่นั่งเพียงพอ	3.74	1.05	มาก	3.79	0.85	มาก	-0.33	131	0.74
รวม	3.74	0.95	มาก	3.68	0.83	มาก	0.38	131	0.61

จากตาราง 7 ทรรศนะของครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่และอยู่ไกลพิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมในด้านการอำนวยความสะดวกต่างๆของพิพิธภัณฑสถานในการบริการพิเศษต่างๆพบว่าครูศิลปะทั้งสองกลุ่มมีทรรศนะไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่.05ครูศิลปะทั้งสองกลุ่มมีทรรศนะสอดคล้องกันในส่วนของการบริการพิเศษต่างๆโดยรวมอยู่ในระดับมาก 3.71 (ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่ 3.74 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.68)

ในส่วนความสำคัญในรายข้อ ข้อที่ครูศิลปะทั้งจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่และอยู่ไกลพิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมให้ความสำคัญมากที่สุด มีทรรศนะสอดคล้องกันคือข้อที่ว่า ให้ความสะดวกในการบริการด้านสาธารณสุข เช่น ห้องน้ำ(ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่ 4.20 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.98) และมีทรรศนะสอดคล้องกันข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือข้อที่ว่า มีร้านขายของที่ระลึกต่างๆ (ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล่ 3.36 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.36)

ตาราง 8 ทรรศนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครต่อบทบาท
ของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมในการอำนวยความสะดวกต่างๆ
ของพิพิธภัณฑ์ในการใช้พิพิธภัณฑ์

ข้อ	การใช้พิพิธภัณฑ์	กลุ่มใกล้			กลุ่มไกล			t	df	prob.
		X	S.D.	แปลผล	X	S.D.	แปลผล			
61	ให้ความสะดวกในการใช้อุปกรณ์เครื่องมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ	3.92	1.04	มาก	3.89	0.72	มาก	0.19	131	0.85
62	ให้ความร่วมมือกับผู้ที่มาสอบถาม สัมภาษณ์ข้อมูลเพื่อการต่างๆ	4.03	0.97	มาก	3.93	0.72	มาก	0.69	131	0.49
63	ให้ความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลต่างๆ	4.11	0.95	มาก	3.97	0.8	มาก	1.48	131	0.14
64	ให้ความช่วยเหลือด้านบุคลากรในการดูแลนักเรียนจัดกิจกรรมต่างๆ	3.98	0.88	มาก	3.92	0.75	มาก	0.47	131	0.64
65	ให้ความสะดวกในการขอใช้สถานที่	4.07	0.83	มาก	3.93	0.74	มาก	0.99	131	0.32
66	ให้ความร่วมมือในการขอเข้าชมพิพิธภัณฑ์จากโรงเรียนเป็นอย่างดี	4.13	0.87	มาก	4.13	0.73	มาก	0.04	131	0.96
67	มีจุดบริการสอบถามต่างๆ	4.07	0.89	มาก	3.93	0.76	มาก	0.95	131	0.35
68	จัดทางเดินไม่สับสนง่ายต่อการเดินชม	4.26	0.75	มากที่สุด	4.03	0.69	มาก	1.87	131	0.06
69	มีป้ายบอกทางสังเกตเห็นได้ง่าย	4.23	0.71	มากที่สุด	3.99	0.68	มาก	1.88	131	0.06
70	มีการอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการเช่นทางต่างระดับ รววจับทางเดิน	4.05	0.9	มาก	4.03	0.71	มาก	0.15	131	0.88
	รวม	4.09	0.88	มาก	3.98	0.73	มาก	0.87	131	0.48

จากตาราง 8 ทรรศนะของครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลพิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมในด้านการอำนวยความสะดวกต่างๆของพิพิธภัณฑสถานในการใช้พิพิธภัณฑสถาน พบว่าครูศิลปะทั้งสองกลุ่มมีทรรศนะไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่.05ในทุกข้อ ครูศิลปะทั้งสองกลุ่มมีทรรศนะสอดคล้องกันในส่วนของการใช้พิพิธภัณฑสถาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4.04(ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้ 4.09 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.98)

ในส่วนความสำคัญในรายข้อ ข้อที่ครูศิลปะทั้งจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลพิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมให้ความสำคัญมากที่สุด มีความทรรศนะไม่สอดคล้องกัน คือครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้เลือกข้อที่ว่า จัดทางเดินไม่สับสน ง่ายต่อการเดินชม ค่าเฉลี่ย 4.26 ส่วนของครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกลเลือกข้อที่ว่า ให้ความร่วมมือในการขอเข้าชมพิพิธภัณฑสถานจากโรงเรียนเป็นอย่างดีค่าเฉลี่ย 4.13 แต่มีทรรศนะสอดคล้องกันในข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือข้อที่ว่า ความสะดวกในการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ (ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้ 3.92 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.89)

ตาราง 9 ทรรศนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ตอบทบาทของพิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรม ในด้านการอำนวยความสะดวกต่างๆ ของพิพิธภัณฑสถานในการบริการอื่นๆ

ข้อ	การบริการอื่นๆ	กลุ่มใกล้			กลุ่มไกล			t	df	prob.
		X	S.D.	แปลผล	X	S.D.	แปลผล			
71	มีการอำนวยความสะดวกในการเดินทางเช่นมีรถรับส่ง	3.79	0.97	มาก	3.76	0.83	มาก	0.15	131	0.88
72	มีการดูแลความปลอดภัยของสถานที่เช่นมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย	4.13	0.78	มาก	3.93	0.78	มาก	1.48	131	0.14
73	มีค่าชมที่ไม่แพงสำหรับนักเรียน โรงเรียน	4.3	0.85	มากที่สุด	4.1	0.92	มาก	1.28	131	0.2
74	มีแพทย์หรือห้องพยาบาลหากเกิดผู้ป่วยฉุกเฉิน	3.72	0.93	มาก	3.75	0.87	มาก	-0.18	131	0.86
	รวม	3.99	0.88	มาก	3.89	0.85	มาก	0.68	131	0.52

จากตาราง 9 ทรรศนะของครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลพิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมในด้านการอำนวยความสะดวกต่างๆของพิพิธภัณฑสถานในการบริการอื่นๆ พบว่า ครูศิลปะทั้งสองกลุ่มมีทรรศนะไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่.05 ครูศิลปะทั้งสองกลุ่มมีทรรศนะสอดคล้องกันในส่วนของการบริการอื่นๆโดยรวมอยู่ในระดับมาก 3.94(ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้ 3.99 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.89)

ในส่วนความสำคัญในรายข้อ ข้อที่ครูศิลปะทั้งจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลพิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมให้ความสำคัญนั้น สอดคล้องกันในทุกข้อ โดยข้อที่ให้ความสำคัญมากที่สุดคือ ข้อที่ว่า มีค่าชมที่ไม่แพงสำหรับโรงเรียน นักเรียน(ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้ 4.30 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 4.10)รองลงมาคือข้อที่ว่า มีการดูแลรักษาความปลอดภัยของสถานที่เช่น มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย(ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้4.13 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.93) รองลงมาคือข้อที่ว่า มีการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง เช่น มีรถบริการรับส่ง(ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้ 3.79 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.76) และข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือข้อ ที่ว่ามีแพทย์ หรือห้องบริการหากเกิดผู้ป่วยฉุกเฉิน (ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้ร้อยละ 3.72 ค่าเฉลี่ยครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกล 3.75)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

สรุปข้อเสนอแนะเพิ่มเติมและปัญหาต่างๆ เป็นข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามชนิดปลายเปิด ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้รับมานำเสนอในรูปแบบความเรียงโดยเรียงลำดับจากความถี่สูงสุดไปถึงความถี่น้อยที่สุด โดยมีรายละเอียดจำแนกตามดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านการจัดแสดง

ครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่า ควรจัดงานให้น่าสนใจมากขึ้นจะทำให้เด็กนักเรียนสนใจมีผู้ตอบจำนวน 3 ท่าน รองลงมาคือควรเพิ่มเวลาเข้า-ออกในช่วงเช้า มีผู้ตอบจำนวน 2 ท่าน นอกนั้นเป็นการเสนอแนะในจำนวนข้อละ 1 ท่านได้แก่ ระยะเวลาในการแสดงควรเอื้อประโยชน์แก่ผู้ชมทุกอาชีพ อาจเกินทันเวลา 18.00 นนาฬิกา,ควรจะมีการจัดนิทรรศการบ่อยๆ มีกิจกรรมหลากหลาย เช่น การสาธิต พบปะพูดคุยกับศิลปิน,ควรให้มีที่สำหรับแสดงงานของศิลปินหน้าใหม่หรือจัดแสดงงานศิลปินหมุนเวียน,มีการแสดงหมุนเวียนไปที่ห่างไกลต่างๆ หรือมีจัดแสดงงานนิทรรศการสัญจรบ่อยๆ,ควรจัดตามบรรยากาศ เทศกาลต่างๆ หรือมีการจัดแสดงเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยต่างๆ ที่หลากหลาย, มีที่ว่างให้กับผู้ชมในพิพิธภัณฑสถาน,มีการแบ่งหมวดหมู่ ยุคสมัยที่ชัดเจนและสุดท้ายควรมึงงานศิลปะที่มีคุณค่าเป็นแบบอย่างได้

ครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ไกลพิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่า การมีเสียงเพลงที่ไพเราะน่าฟัง เข้ากับบรรยากาศของงานศิลปะนั้นๆ มีผู้ตอบจำนวน 2 ท่าน นอกนั้นเป็นการเสนอแนะในจำนวนข้อละ 1 ท่านได้แก่การจัดแสดงแยกเป็นสัดส่วนสามารถใช้ศึกษาค้นคว้าได้

สะดวก,การจัดแสดงผลงานศิลปะครบทุกด้านมีสื่อ เอกสาร สิ่งพิมพ์ ฯลฯ แจกจำหน่าย,มีผลงานที่เป็นวัตถุโบราณ แยกเป็นยุคต่าง ๆ และเน้นเอกสารความรู้ท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย

2. ข้อเสนอแนะด้านการบริการการศึกษา

ครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่า ทางพิพิธภัณฑสถานควรมีเจ้าหน้าที่ให้มากขึ้นเจ้าหน้าที่นั้นควรให้ความรู้การศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษาอย่างเต็มที่ และเจ้าหน้าที่ต้องต้องบุคคลที่มีมารยาทดีมีผู้ตอบจำนวน 3 ท่าน รองลงมาเป็นเรื่องของการที่ควรมีการสอบถามความต้องการของโรงเรียน ประสานงานด้านการเข้าชมของโรงเรียน ควรให้ทางโรงเรียนยืมสื่อได้สะดวก,มีเอกสารที่ละเอียดมีประโยชน์ มีการแจกเอกสารผลงานที่จะจัดแสดงไปยังโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ,นอกนั้นเป็นการเสนอแนะในจำนวนข้อละ 1 ท่านได้แก่ ควรมีเอกสารแจกฟรี, สามารถก๊อปปี้ CD จากภายในพิพิธภัณฑสถานมาใช้ได้,จัดให้ความรู้แก่ผู้เข้าชมเป็นรอบ หรือเป็นเวลา

ศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่าควรให้ความรู้แก่ครูอาจารย์ เพิ่มเติมมีผู้ตอบจำนวน 2 ท่าน

3. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านการอำนวยความสะดวก

ครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่า ห้องน้ำมีน้อย และควรมีทางเดินที่สะดวกมีผู้ตอบจำนวน 2 ท่าน นอกนั้นเป็นการเสนอแนะในจำนวนข้อละ 1 ท่านได้แก่ ควรให้ความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อได้รวดเร็วแบบขั้นตอนเดียวจบจะดีมาก,มีบริการที่เป็นกันเอง,ในเรื่องอื่นๆ ได้แก่มิได้มีแผนที่การเดินทางให้ชัดเจน,มีระเบียบการเข้า-ออกชัดเจน,มีการจัดโซนของที่ระลึก อาหาร ฯลฯ, มีรถมารับส่ง,มีที่รับฝากรถ,ภายในพิพิธภัณฑสถานควรสะอาดเรียบร้อย

ครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่าควรมีรถรับส่งนักเรียนมีผู้ตอบจำนวน 2 ท่านและควรมีวิทยากรคอยบรรยายให้ความรู้ที่ดีมีผู้ตอบจำนวน 1 ท่าน

4. ปัญหาต่างๆ

ครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่า มีของจัดแสดงเอกสารต่างๆ น้อยไม่สนใจให้แก่ผู้เข้าชม ทำให้เด็กไม่อยากจะเข้า กับควรมีอุปกรณ์วัสดุให้ผู้เข้าชมได้ทดลองฝึกมีผู้ตอบจำนวน 2 ท่าน นอกนั้นเป็นการเสนอแนะในจำนวนข้อละ 1ท่านได้แก่ นักเรียนไม่ค่อยได้รับการส่งเสริมปลูกฝังให้ไปดูงานตามพิพิธภัณฑสถานต่างๆอีกทั้ง นักเรียนยังขาดความรู้ในการใช้พิพิธภัณฑสถาน และไม่มีข้อมูลทันสมัย,ไม่รู้ว่าจะไปหานักเรียนไปชมอะไรจึงควรมีข่าวสารแจ้งล่วงหน้าให้เลือก,ควรมีอุปกรณ์วัสดุให้ผู้เข้าชมได้ทดลองฝึก,ครูศิลปะมีเวลาน้อยแต่งงานมาก จึงไม่มีเวลาพานักเรียนไป,ข้อจำกัดในการใช้พิพิธภัณฑสถานในเรื่องของระดับการศึกษาและมารยาทในการใช้พิพิธภัณฑสถานทำให้ใช้พิพิธภัณฑสถานในระดับมัธยมได้ยาก,แผนที่ตั้งไม่ละเอียด การเดินทางลำบาก บางแห่งสถานที่ไม่เพียงพอแก่นักเรียน,มีกิจกรรมการให้ความรู้ไม่เพียงพอ,การบริการของพิพิธภัณฑสถานไม่ทั่วถึง,พิพิธภัณฑสถานบางแห่งสกปรก วัตถุในงานเต็มไปด้วยฝุ่น,อาหารก็แพงเกินไป,ปรับปรุงในเรื่องของกริยามารยาทของพนักงานต้อนรับ

ครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่าพิพิธภัณฑสถานกับโรงเรียนอยู่ใกล้กันการเดินทางลำบาก, ทำให้ต้องรีบชมผู้ตอบจำนวน 3 ท่าน นอกนั้นเป็นการเสนอแนะในจำนวนข้อละ 1 ท่านได้แก่เวลาการเข้าช้ทำให้คันค้ำไม่สะดวก, พิพิธภัณฑสถานยังขาดการประชาสัมพันธ์และเข้าถึงได้ง่าย, พิพิธภัณฑสถานศิลปะไม่สามารถรองรับจำนวนผู้เข้าชมโดยเฉพาะนักเรียนได้ครั้งละจำนวนมากๆ, การเผยแพร่ข้อมูลมีน้อยเกินไป, ไม่สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ในเรื่องที่สนใจได้, การให้บริการการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานไม่ค่อยดีเห็นหน้าเชิงรุกส่วนใหญ่สถานศึกษาจะต้องแสวงหาด้วยตนเอง, การบำรุงรักษา วัสดุ อุปกรณ์ งาน ฯลฯ ที่จัดแสดงไม่ได้รับการดูแลที่ดีเท่าที่ควร ไม่เป็นระเบียบ, ห้องน้ำไม่สะอาด, ห้องแสดงต่างๆมีกลิ่นเหม็นอับชื้น และไม่คอยให้ความสำคัญในเรื่องศิลปะ บางทีก็หมดคุณค่าในงาน

5. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์ไปตามโรงเรียนต่างๆ เชิญชวน เยี่ยมชม และศึกษาผลงานในพิพิธภัณฑสถานและควรจัดกิจกรรมสำหรับนักเรียนที่สนใจศึกษาเทคนิคการทำงานศิลปะกับศิลปินเจ้าของผลงานนั้นๆ เพื่อเป็นการเผยแพร่ปลูกจิตสำนึกให้เด็กมีผู้ตอบจำนวน 2 ท่าน นอกนั้นเป็นการเสนอแนะในจำนวนข้อละ 1 ท่านได้แก่พิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมควรสอดคล้องกับวิถีชีวิตคนไทยให้มากที่สุด และสามารถสื่อผลงานให้เข้าใจได้ทุกวัย พิพิธภัณฑสถานควรมีการจัดเสวนาพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้หรือมีสิ่งแปลกใหม่ ควรมีเอกสาร ฯลฯ แจกให้ทราบ มีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้นและควรเผยแพร่เอกสารวิชาการแก่ครูด้วย น่าจะมีศิลปะของศิลปินต่างชาติที่มีชื่อเสียงมาแสดงให้มากขึ้น ถ้าเป็นนักเรียนไม่ควรเก็บเงินหรือใส่ชุดนักเรียนควรให้บริการฟรี และอยากเห็นพิพิธภัณฑสถานมีผู้เข้าชมมากๆ เหมือนต่างประเทศซึ่งมีกิจกรรมต่างๆ หมุนเวียนเพื่อดึงดูดความสนใจและจัดระเบียบผู้เข้าชมโดยให้โรงเรียนต่างๆ ได้จัดนักเรียนเข้าชมศึกษาค้นคว้าความรู้เป็นรอบๆ เพื่อจะได้มีผู้เข้าชมตลอดเวลา และเป็นการปลูกฝังความรู้สึกรักการศึกษานักเรียนให้รู้จักอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมไทยรู้คุณค่าและหวงแหนในศิลปวัฒนธรรมไทย

ครูศิลปะจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่า ผู้เข้าชมศึกษาผลงานการแสดงพิพิธภัณฑสถานควรสุภาพ (พูดจา, การแต่งกาย) ควรมีพิพิธภัณฑสถานย่อยตามเขตต่างๆ ในกรุงเทพฯ เพื่อส่งเสริมศิลปะแขนงต่างๆ มีผู้ตอบจำนวน 2 ท่าน นอกนั้นเป็นการเสนอแนะในจำนวนข้อละ 1 ท่านได้แก่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑลควรมีพิพิธภัณฑสถานให้มากขึ้นควรมีการแสดงผลงานศิลปะให้เป็นประจำหรือหมุนเวียน เจ้าหน้าที่ควรให้บริการด้วยอัธยาศัยอันดี พิพิธภัณฑสถานควรมีบรรยากาศที่ร่วมสมัยไม่เก่าหรือทันสมัยมากเกินไป ไม่ควรเก็บค่าเข้าชมเพื่อเป็นการดึงดูดให้ผู้คนสนใจเข้าชมมากๆ และ พิพิธภัณฑสถานหลายแห่งจัดได้ดี แต่ขาดการประชาสัมพันธ์และงบประมาณในการให้โอกาสนักเรียนเข้าชมฟรีเป็นหมู่คณะและการประชาสัมพันธ์ที่ดี คือ น่าจะมีการบริการต่างๆ ที่ฟรีแก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนเป็นประชาสัมพันธ์

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์

การศึกษาทัศนนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครต่อบทบาทของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนนะของครูศิลปะในระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับบทบาทของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมในด้านการจัดผลงานของพิพิธภัณฑ์ การให้บริการทางการศึกษา การให้การอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ อันเป็นประโยชน์ที่ต้องการ ต่อการเรียนการสอนศิลปะ

ประโยชน์ของการวิจัยคือ

1. ทำให้ทราบถึงความต้องการ ปัญหา ข้อเสนอแนะต่างๆ ของครูศิลปะระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครทั้งที่อยู่ในพื้นที่ ที่อยู่ใกล้และไกลพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรม
2. เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงกิจกรรมและหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ในแต่ละด้านที่ควรมีให้เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะ

วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มและโดยใช้เกณฑ์ในการสุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. ครูศิลปะของโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาของรัฐบาลสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างโรงเรียนในพื้นที่ ที่ใกล้หรือมีพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมอยู่มากคือ มีพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมตั้งอยู่ในเขตที่โรงเรียนตั้งอยู่เป็นจำนวนมากกว่า 3 แห่งขึ้นไป ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนในเขตรอบในกรุงเทพฯ และอยู่ในพื้นที่การศึกษาที่ 1 จำนวน 12 โรงเรียนเป็นจำนวนครูทั้งสิ้น 69 คน

2. ครูศิลปะของโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาของรัฐบาลสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างโรงเรียนในพื้นที่ ที่ไกลหรือมีพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมอยู่น้อยคือมีพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมตั้งอยู่ในเขตที่โรงเรียนตั้งอยู่เป็นจำนวนน้อยกว่า 2 แห่ง หรือไม่มีเลย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนในเขตรอบนอกกรุงเทพฯ และอยู่ในพื้นที่การศึกษาที่ 2 และ 3 จำนวน 14 โรงเรียนเป็นจำนวนครูทั้งสิ้น 77 คน

รวมกลุ่มตัวอย่างจากทั้ง 2 กลุ่มเป็นจำนวนครูศิลปะทั้งสิ้น 146 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือแบบสอบถามซึ่งแบ่งได้ 3 ขั้นตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังต่อบทบาทของพิพิธภัณฑสถานเป็นแบบสอบถามมาตราส่วน ประเมินค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอนหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากทางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงหมวดศิลปศึกษา 26 โรงเรียน

2. ส่งแบบสอบถามถึงครูศิลปะของโรงเรียน ในระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดกรุงเทพมหานครทั้งหมด 26 โรงเรียน โดยส่งแบบสอบถาม พร้อมแนบหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากทางมหาวิทยาลัยแบบไปด้วย โดยส่งไปทางไปรษณีย์และส่งไปด้วยตนเอง รวมทั้งรับคืน และติดตามผลแบบสอบถามทั้งทางไปรษณีย์และด้วยตัวเอง

การจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมSPSS(Statical Package for the Social Science) เวอร์ชัน 9.05 ทำโดยการกำหนดค่าทางสถิติ ดังนี้

1. ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไป เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list) นำมาแจกแจงความถี่ วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่า ร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

2. ตอนที่ 2 เกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังต่อบทบาทของพิพิธภัณฑสถานกับการเรียนการสอนศิลปะเป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า (Rating Scale) โดยนำมาแจกแจงความถี่ของคำตอบในแต่ละข้อ แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติแจกแจง เมื่อได้ค่าที่ต้องการแล้วนำมาจัดลำดับ และนำเสนอในรูปตาราง และความเรียง

3. ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended) มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปรวบรวม จัดลำดับความคิดเห็น และนำเสนอในรูปของการอภิปรายความเรียง

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สถานภาพทั่วไป จำนวนครูจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมอยู่ใกล้พิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมที่ให้ข้อมูลมาทั้งหมด 133 รายจากกลุ่มตัวอย่าง 146 ราย พบว่า ครูศิลปะจากทั้งสองกลุ่มที่ทำงานมานานกว่า 20 ปีขึ้นไปมีอยู่มากที่สุด โดยกลุ่มที่อยู่ใกล้คิดเป็นร้อยละ

26.32 กลุ่มที่อยู่ไกลคิดเป็นร้อยละ 33.09 รองลงมาคือครูศิลปะที่ทำงานระหว่าง 11-20 ปี โดยกลุ่มที่อยู่ใกล้คิดเป็นร้อยละ 11.28 กลุ่มที่อยู่ไกลคิดเป็นร้อยละ 12.03 ในด้านระดับการศึกษาพบว่าครูศิลปะจากทั้งสองกลุ่มที่สำเร็จในศึกษาระดับปริญญาตรีมีจำนวนมากที่สุด โดยกลุ่มที่อยู่ใกล้คิดเป็นร้อยละ 34.59 กลุ่มที่อยู่ไกล คิดเป็นร้อยละ 44.36 รองลงมาคือครูที่สำเร็จการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี โดยกลุ่มที่อยู่ใกล้คิดเป็นร้อยละ 11.28 กลุ่มที่อยู่ไกลคิดเป็นร้อยละ 8.27 ในด้านวุฒิการศึกษา ครูศิลปะจากทั้งสองกลุ่มที่สำเร็จการศึกษาทางด้านศิลปศึกษามีจำนวนมากที่สุด โดยกลุ่มที่อยู่ใกล้คิดเป็นร้อยละ 26.32 กลุ่มที่อยู่ไกลคิดเป็นร้อยละ 33.84 รองลงมาคือครูสำเร็จการศึกษาทางด้านศิลปะ โดยกลุ่มที่อยู่ใกล้คิดเป็นร้อยละ 14.29 กลุ่มที่อยู่ไกลคิดเป็นร้อยละ 16.55 ในด้านสถานภาพของครู ครูศิลปะจากทั้งสองกลุ่มเป็นผู้สอนวิชาศิลปะมีจำนวนมากที่สุด โดยกลุ่มที่อยู่ใกล้คิดเป็นร้อยละ 28.58 กลุ่มที่อยู่ไกลคิดเป็นร้อยละ 31.58 รองลงมาคือเป็นหัวหน้าหมวดศิลปะโดยกลุ่มที่อยู่ใกล้คิดเป็นร้อยละ 9.03 กลุ่มที่อยู่ไกลคิดเป็นร้อยละ 10.53

พรรณนะเกี่ยวกับบทบาทของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมในด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นคือ 1)บทบาทในด้านการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ 2) บทบาทในด้านการบริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ 3)บทบาทในด้านการอำนวยความสะดวกของพิพิธภัณฑ์ ครูศิลปะทั้งจากกลุ่มที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม มีพรรณนะไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.05 ซึ่งแสดงว่าครูศิลปะทั้งสองกลุ่มมีพรรณนะเป็นไปในทิศทางเดียวกันต่อบทบาทในด้านต่างๆของพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนการสอนศิลปะ และจากค่าเฉลี่ยรวมที่ได้จากครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ใกล้ 3.97ครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ไกล 3.94 สรุปได้ว่าครูศิลปะจากทั้งสองกลุ่มมีพรรณนะสอดคล้องกันและเห็นว่าบทบาทของพิพิธภัณฑ์ทั้งสามด้านนั้นมีประโยชน์มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนศิลปะในระดับมากทั้งสามด้าน โดยมีรายละเอียดในแต่ละข้อที่ครูเห็นว่ามี ความสำคัญจากบทบาทของพิพิธภัณฑ์ทั้งสามด้านเพื่อการเรียนการสอนศิลปะดังนี้

บทบาทในด้านการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ เมื่อพิจารณาข้อที่ครูศิลปะทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญมากที่สุดกับน้อยที่สุด จากค่าเฉลี่ยที่ได้ในแต่ละข้อพบว่า ในส่วนของเทคนิคการจัดแสดง มีพรรณนะสอดคล้องกันในข้อที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การจัดแสดงควรมีป้ายบรรยายในตำแหน่งที่ชัดเจน แต่มีพรรณนะแตกต่างกันในข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครูในกลุ่มที่อยู่ใกล้ เลือกข้อที่ว่า มีเทคนิคต่างๆ ประกอบการชมเช่นแสง สีเสียง แต่ครูในกลุ่มที่อยู่ไกลเลือกข้อที่ว่า มีการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับวันสำคัญตามเหตุการณ์สังคม ในส่วนของรูปแบบการจัดแสดง มีพรรณนะสอดคล้องกันในทุกข้อ โดยข้อที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การจัดแสดงที่เน้นเนื้อหาเรื่องราวเป็นสำคัญ ข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ที่เน้นที่วัตถุให้เด่นสะดุดตา ในส่วนของทัศนคติคุณค่าที่นำเสนอผ่านการจัดแสดง มีพรรณนะแตกต่างกันทั้งในข้อที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือครูในกลุ่มที่อยู่ใกล้เลือกข้อที่ว่า การจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ที่เน้นให้ผู้ชมเกิดความรู้สึก ภูมิใจในวัฒนธรรมไทยแต่ครูในกลุ่มที่อยู่ไกลเลือกข้อที่ว่า การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เน้นให้เห็นถึงคุณค่าของศิลปวัตถุ ฯลฯ ในพิพิธภัณฑ์ และมีพรรณนะแตกต่างกันในข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ครูในกลุ่มที่อยู่ใกล้เลือกข้อที่ว่า การจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ที่เน้นให้ผู้ชมรู้สึกเพลิดเพลิน แต่ครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ไกลเลือกข้อที่ว่า การจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ที่เน้นให้ได้รับความรู้ที่หลากหลายไม่ใช่เฉพาะด้านศิลปะอย่างเดียว

บทบาทในด้านการบริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ เมื่อพิจารณาข้อที่ครูศิลปะทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญมากที่สุดกับน้อยที่สุด จากค่าเฉลี่ยที่ได้ในแต่ละข้อพบว่า ในส่วนของงานบริการด้าน สื่อข้อมูลต่างๆ มีพรรณนะแตกต่างกันในข้อที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ครูในกลุ่มที่อยู่ใกล้เลือกข้อที่ว่า มีข้อมูลที่เหมาะสมกับทุกระดับ แต่ครูในกลุ่มที่อยู่ไกลเลือกข้อที่ว่า มีความรู้ในเรื่องที่พิพิธภัณฑ์ได้จัดแสดงได้ดี แต่มีพรรณนะสอดคล้องกันในข้อที่ค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ มีเอกสารประกอบการชมที่มีเนื้อหาครบถ้วน และมีพรรณนะสอดคล้องกันในข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีสถานที่ให้จัดกิจกรรมทางการศึกษา เช่น สัมมนาอบรมต่างๆ ในส่วนของความร่วมมือทางการศึกษาอื่นๆ มีพรรณนะสอดคล้องกันในข้อที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุดและรองลงมาอันดับหนึ่ง คือ มีการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรการเรียนศิลปะในแต่ละระดับการศึกษา ตามด้วยมีการแจ้งข้อมูลหากมีกิจกรรมข่าวสารใหม่ๆ อันเป็นประโยชน์ และยังมีพรรณนะสอดคล้องกันในข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือมีการจัดนิทรรศการนอกสถานที่

บทบาทในด้านการอำนวยความสะดวกของพิพิธภัณฑ์ เมื่อพิจารณาข้อที่ครูศิลปะทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญมากที่สุดกับน้อยที่สุด จากค่าเฉลี่ยที่ได้ในแต่ละข้อพบว่า ในส่วนของบริการพิเศษต่างๆ มีพรรณนะสอดคล้องกันในข้อที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ให้ความสะดวกในการบริการด้านสาธารณสุข เช่น ห้องน้ำ และมีพรรณนะสอดคล้องกันในข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือมีร้านขายของที่ระลึกต่างๆ ในส่วนของบริการด้านการใช้พิพิธภัณฑ์มีพรรณนะแตกต่างกันในข้อที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ครูในกลุ่มที่อยู่ใกล้เลือกข้อที่ว่า จัดทางเดินไม่สับสน ง่ายต่อการเดินชม ครูในกลุ่มที่อยู่ไกลเลือกข้อที่ว่า ให้ความร่วมมือในการขอเข้าชมพิพิธภัณฑ์จากโรงเรียนเป็นอย่างดี แต่มีพรรณนะสอดคล้องกันในข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือให้ความสะดวกในการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ ในส่วนของบริการอื่นๆ มีพรรณนะสอดคล้องกันในทุกข้อ โดยข้อที่ค่า เฉลี่ยมากที่สุดคือ มีค่าชมที่ไม่แพงสำหรับโรงเรียนนักเรียน ข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือมีแพทย์ หรือห้องบริการหากเกิดผู้ป่วยฉุกเฉิน

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะของครูศิลปะระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนที่อยู่ใกล้และไกลจากพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมสรุปได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะด้านการจัดแสดงครูในกลุ่มที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลมีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจว่า ควรเพิ่มเวลาเข้า-ออกระยะเวลาในการแสดงควรเอื้อประโยชน์แก่ผู้ชมทุกอาชีพ นอกนั้นคือควรมีคำอธิบายชัดเจนดูง่ายบอกเนื้อหาเท่าที่สำคัญ มีการแบ่งหมวดหมู่ ยุคสมัยต่างๆ ที่ชัดเจน และควรมีงานศิลปะที่มีคุณค่าเป็นแบบอย่างได้ ข้อเสนอแนะด้านการบริการการศึกษาครูในกลุ่มที่อยู่ใกล้มีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจว่าทางพิพิธภัณฑ์ควรมีเจ้าหน้าที่ให้มากขึ้นเพื่อให้ความรู้ได้อย่างเต็มที่ และต้องมีมารยาทที่ดี ควรให้ทางโรงเรียนยืมสื่อได้ง่าย มีการแจกเอกสารไปยังโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอและ ถ้าเป็นนักเรียนหรือใส่ชุดนักเรียนควรให้บริการฟรี ส่วนครูในกลุ่มที่อยู่ไกลมีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจว่าควรให้ความรู้แก่ครู อาจารย์เพิ่มเติม พิพิธภัณฑ์จะควรแจกเอกสารให้มากขึ้น ข้อเสนอแนะด้านการอำนวยความสะดวกครูในกลุ่มที่อยู่ใกล้และกลุ่มอยู่ไกลมีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจว่าควรมีรถมารับ-ส่งและมีที่รับฝากรถควรให้ความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อได้รวดเร็วไม่ผ่าน

หลายขั้นตอน มีแผนที่การเดินทางให้ชัดเจน ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาต่างๆครูในกลุ่มที่อยู่ใกล้มีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจว่า มีของจัดแสดง เอกสารต่างน้อย ส่วนครูในกลุ่มที่อยู่ไกลมีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจว่า พิพิธภัณฑ์อยู่ไกลโรงเรียนเดินทางลำบากทำให้ต้องรีบชม นักเรียนได้รับการปลูกฝังให้เข้าพิพิธภัณฑ์และมีความรู้ในการใช้พิพิธภัณฑ์น้อย ไม่รู้ว่าจะพานักเรียนไปชมอะไรจึงควรมีการแจ้งข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ที่ดีขึ้น ครูเองมีเวลาน้อยแต่งงานมากจึงไม่มีเวลาพานักเรียนไป นอกนั้นคือ ข้อจำกัดของระดับการศึกษามารยาทในการใช้พิพิธภัณฑ์ทำให้ใช้พิพิธภัณฑ์ในระดับมัธยมได้ยาก พิพิธภัณฑ์ควรเป็นแหล่งความรู้ที่ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย สามารถเข้าถึงได้ง่าย พิพิธภัณฑ์ในบางแห่งสกปรก อาหารก็แพงเกินไป และควรปรับปรุงในเรื่องของกริยามารยาทของพนักงานต้อนรับ และข้อเสนอแนะอื่นๆ ครูในกลุ่มที่อยู่ใกล้มีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์ไปตามโรงเรียนต่างๆ เชิญชวน เยี่ยมชมควรจัดกิจกรรมสำหรับนักเรียนที่สนใจศึกษาเทคนิคการทำงานศิลปะกับศิลปินเจ้าของผลงานนั้นๆ เพื่อเป็นการเผยแพร่ปลูกจิตสำนึกให้เด็ก ส่วนครูในกลุ่มที่อยู่ไกลมีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจว่า ควรมีพิพิธภัณฑ์ย่อยตามเขตต่างๆ นอกนั้นคือ ควรมีการจัดเสวนาพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้หากมีสิ่งแปลกใหม่ ควรเผยแพร่เอกสารวิชาการแก่ครูด้วย ในกรุงเทพฯและปริมณฑลควรมีพิพิธภัณฑ์ให้มากขึ้น ไม่ควรเก็บค่าเข้าชมให้นักเรียนเข้าชมฟรี ควรมีศิลปะของศิลปินต่างชาติที่มีชื่อเสียงมาแสดงให้มาก และสุดท้ายควรมีกิจกรรมหมุนเวียนเพื่อดึงดูดใจ และจัดระเบียบผู้เข้าชมโดยให้โรงเรียนต่างๆได้จัดนักเรียนเข้าชมเป็นรอบๆเพื่อจะได้มีผู้เข้าชมตลอดเวลา

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปครูศิลปะในกรุงเทพมหานครทั้งกลุ่มที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมและอยู่ไกลพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ล้วนมีประสบการณ์การเป็นครูมาแล้วมากกว่า 20 ปีขึ้นไปรองลงมาคือ 11-20 ปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูศิลปะส่วนใหญ่ล้วนมีอายุมากแสดงให้เห็นว่าในปัจจุบัน ในช่วง 6-10 ปีมานี้มีผู้ที่รับราชการเป็นครูศิลปะมีจำนวนน้อยลง อันอาจเกิดได้จากในปัจจุบันวิชาชีพครูเป็นที่ได้รับความสนใจน้อยลงกว่าเมื่อก่อนทั้งนี้ อาจเกิดได้หลายปัจจัยเช่น เรื่องของเงินเดือน โดยเฉพาะในระบบราชการนั้นน้อยกว่าทางด้านเอกชนมาก จึงทำให้ แม้บัณฑิตที่จบใหม่ทางด้านศิลปศึกษาก็อาจหันไปทำอาชีพอื่นๆทางด้านศิลปะแทน ประกอบกับประเทศไทยไม่ได้สนับสนุนวิชาทางด้านศิลปะในระดับการศึกษานี้พื้นฐานมากนักเมื่อเทียบกับสาขาวิชาอื่นๆเช่น คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ครูศิลปะในปัจจุบันจึงมีน้อย ในด้านระดับการศึกษานั้นครูศิลปะในกรุงเทพมหานครทั้งกลุ่มที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมและอยู่ไกลพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมโดยส่วนใหญ่แล้วล้วนจบในระดับปริญญาตรี เป็นพื้นฐาน แต่มีที่สูงกว่าปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรีเป็นส่วนน้อย ในด้านพฤติกรรมการศึกษาครูศิลปะในกรุงเทพมหานครทั้งกลุ่มที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมและอยู่ไกลพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ล้วนจบทางด้านศิลปศึกษาแต่ก็มีทางด้านศิลปะ

บ้างแต่ไม่ใช่จุดทางด้านศิลปะ และก็มีที่ไม่ใช่จุดทางศิลปะเลย ซึ่งทำให้เห็นว่า ปัจจุบันนี้ครูศิลปะที่จบทางศิลปศึกษาโดยตรงนั้นยังขาดแคลนและไม่เพียงพอต่อจำนวนโรงเรียนที่มี อันเป็นผลที่สอดคล้องในเรื่องของประสบการณ์การเป็นครูในปัจจุบันที่มีแต่ครูที่ทำงานมานานแล้วเป็นจำนวนมาก ในส่วนของสถานภาพของครูศิลปะในกรุงเทพมหานครทั้งกลุ่มที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและวัฒนธรรมและอยู่ไกลพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและวัฒนธรรม ที่ตอบแบบสอบถามนั้นส่วนมากเป็นอาจารย์ผู้สอนศิลปะ รองลงมาเป็นหัวหน้าหมวด และอาจารย์ที่สอนในรายวิชาอื่นๆ ในหมวดศิลปะ เช่น ดนตรี นาฏศิลป์

ในส่วนทฤษฎีของครูศิลปะในกรุงเทพมหานคร ทั้งกลุ่มที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและวัฒนธรรมมีทฤษฎีสอดคล้องกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.05 และจากค่าเฉลี่ยรวมที่ได้จากครูศิลปะทั้งสองกลุ่มนั้นอยู่ในระดับมากทั้งสามด้าน สรุปได้ว่าครูศิลปะทั้งสองกลุ่มมีทฤษฎีไม่แตกต่างกัน และบทบาทของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติทั้งสามด้านนั้น มีประโยชน์และเป็นสิ่งที่ต้องการที่จะได้รับจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเพื่อการเรียนการสอนศิลปะในระดับมากโดยมีรายละเอียดระดับความต้องการในแต่ละข้อที่ครูศิลปะทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญมากที่สุดหรือน้อยที่สุด จากบทบาททั้งสามด้านของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเพื่อการเรียนการสอนศิลปะดังนี้

บทบาทในด้านการจัดแสดงของพิพิธภัณฑสถาน

ในส่วนขอเทคนิคการจัดแสดง ครูศิลปะในกรุงเทพมหานครทั้งสองกลุ่มมีทฤษฎีว่าเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะในระดับมาก มีทฤษฎีสอดคล้องกันในข้อที่เห็นว่ามีสำคัญและเป็นประโยชน์การเรียนการสอนศิลปะมากที่สุดคือ การจัดแสดงควรจะมีป้ายบรรยายในตำแหน่งที่ชัดเจน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูศิลปะส่วนมากให้ความสำคัญกับรูปแบบการจัดแสดงที่ชัดเจนมองได้ง่าย อ่านเนื้อหาได้ง่ายเทคนิคการจัดแสดงเช่นนี้เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับที่จิรา จงกล (2528: 177-178) กล่าวว่า พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติซึ่งรวบรวมสงวนรักษาและจัดแสดงเพื่อการค้นคว้า การศึกษาและความเพลิดเพลินการจะให้ความรู้ในการจัดแสดงจะต้องให้ความเข้าใจด้วยการบรรยายประกอบไปด้วยพร้อมกันซึ่งหลักการแสดงมี 6 วิธีคือ 1. ความสำคัญอยู่ที่วัตถุ เน้นความสำคัญที่วัตถุ ส่วนคำบรรยายและอย่างอื่นเป็นเพียงองค์ประกอบรองลงมา 2. การให้เรื่องราวความรู้เกี่ยวกับวัตถุที่จัดแสดง องค์ประกอบจะทำให้วัตถุมีความสำคัญจะต้องมีคำบรรยายและการให้คำบรรยายให้เหมาะสมกับเรื่องที่จัดแสดง 3. การจัดแสดงวัตถุต้องมีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์ ประสานรับกันเป็นลำดับ 4. ให้ความประทับใจความเพลิดเพลิน 5. การจัดแสดงอย่างง่าย ๆ ไม่จัดแสดงให้ดูซับซ้อนพิสดาร และ 6. ให้ความปลอดภัย ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ (2530:88) กล่าวว่า หลักการจัดแสดงไว้เช่นกันว่า มี 4 อย่างคือ 1. เน้นที่วัตถุ (Objects) ให้ความสำคัญอยู่ที่วัตถุ ความงาม 2. เน้นที่เรื่อง (Subjects) คือ ทำให้ผู้ชมมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุดโดยใช้คำบรรยาย แผนผัง ฯลฯ เป็นองค์ประกอบสำคัญ 3. เน้นที่เทคนิค (Technique) คือการใช้เทคนิคทำให้ผู้ชมเกิดความเพลิดเพลิน 4. เน้นที่ความปลอดภัย (Safety) คือความปลอดภัยต่อวัตถุทั้งจากการขโมยการชำรุดเสียหายแม้กระทั่งจากผู้ชม ซึ่งความ

คิดเห็นของครูศิลปะที่สอดคล้องกันในเรื่องการจัดแสดงควรจะมีป้ายบรรยายในตำแหน่งที่ชัดเจนนั้น ตรงกับหลักการในการจัดแสดง ของ จิรา จงกล ในเรื่อง การให้เรื่องราว ความรู้เกี่ยวกับวัตถุที่จัดแสดง และยังตรงกับหลักการจัดแสดงของ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ ในข้อที่ว่า เน้นที่เรื่อง (Subjects)เช่นกัน สุธิตรา มาถาวร(2546:69) กล่าวว่า ทุกสิ่งที่จัดแสดงอยู่ภายในพิพิธภัณฑ์จะต้องมีคำอธิบายสามารถสร้างความเข้าใจได้อย่างสมบูรณ์ จึงกล่าวได้ว่าครูศิลปะส่วนใหญ่มีทัศนคติสอดคล้องกับหลักการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ศิลปะในหลักการที่เน้นเรื่องราวเป็นสำคัญ ซึ่งสนับสนุนในเรื่องเทคนิคการจัดแสดง ว่า ควรมีป้าย บรรยาย ในตำแหน่งที่ชัดเจน ว่าเป็นบทบาทที่ควรมี และมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะที่สุด

แต่จากการศึกษาทัศนคติครูศิลปะที่ต้องการเทคนิคการจัดแสดงที่มีป้ายบรรยายในตำแหน่งที่ชัดเจน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะซึ่งตรงกับวิธีการจัดแสดงที่เน้นเรื่องราวเป็นสำคัญนั้น ไม่ตรงกับวิธีหลักหลักการการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ศิลปะบางประเภทโดยเฉพาะ พิพิธภัณฑ์ศิลปะประเภทหอศิลป์ ดังที่จิรา จงกล (2528:69-71)กล่าวว่า การแสดงพิพิธภัณฑ์สถานศิลปะน่าจะมีคำบรรยายเรื่องราวมีภาพถ่าย แผนที่ ฯลฯ จะให้ความรู้ในเรื่องราวต่างๆได้ แต่คุณค่าทางศิลปะของศิลปวัตถุที่งดงามจะหมดความสำคัญ หากมีคำบรรยาย แผนที่ ประกอบอยู่ด้วย ศิลปวัตถุจะเป็นเพียงวัตถุที่ให้เรื่องราวเป็นหลักฐานทางโบราณคดีเท่านั้น พิพิธภัณฑ์เองก็มีกิจกรรมต่างๆเช่น การนำชมเป็นภาษาต่างๆมีเอกสารจำหน่าย พิพิธภัณฑ์ทั้งหลายได้พบว่า คนที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์โดยอ่านคำบรรยายจริง ๆ นั้นมีจำนวนน้อยมาก นอกจากนักเรียน นักศึกษา ซึ่งมีเจ้าหน้าที่บรรยายและนำชมอยู่แล้ว ซึ่งจากข้อมูลข้างต้นจึงพอสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน และสถานศึกษาเป็นกลุ่มตัวอย่างพิเศษซึ่ง ส่วนมากล้วนต้องการการจัดแสดงที่มีป้าย คำบรรยายควบคู่กันไป แสดงให้เห็นว่าเวลานักเรียนนักศึกษา มาใช้พิพิธภัณฑ์นั้น เป็นกลุ่มประชากรที่ต้องการได้ข้อมูลความรู้ ความเข้าใจ เนื้อหาสาระต่างๆ มากพอกับการชมงานศิลปะ ซึ่งก็เป็นธรรมชาติของนักเรียนนักศึกษา สอดคล้องกับที่ จิรา จงกล (2528: 180) กล่าวว่าในเรื่องของประเภทผู้เข้าชม นักเรียน (school children) นักศึกษา (students) ผู้ชมประเภทนี้มีจำนวนมาก และมีความต้องการบริการมากกว่าประเภทอื่น นักเรียน นักศึกษา เข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานมีความมุ่งหมายสำคัญคือ ต้องการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ที่จัดแสดง การจัดแสดงที่มีคำบรรยายทางวิชาการจึงเป็นประโยชน์มากสำหรับผู้ชมกลุ่มนี้ ฉะนั้น ครูศิลปะผู้นำนักเรียนเข้าชมจึงต้องการให้การจัดแสดงมีป้ายบรรยายเนื้อหาเรื่องราวที่ดีเป็นสำคัญ และได้ตรงกับกลุ่มตัวอย่างของเราที่เป็นครูศิลปะและต้องเป็นผู้จัดหาความรู้และพานักเรียนไปพิพิธภัณฑ์ต่างๆ จึงเป็นเรื่องที่สามารถคิดได้ว่าทำไมครูศิลปะจึงเห็นว่าการจัดแสดงโดยเน้นเรื่องราว เป็นวิธีการที่มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะสูงสุด ถึงแม้จะไม่สอดคล้องกับวิธีการจัดการของพิพิธภัณฑ์ศิลปะโดยเฉพาะประเภทหอศิลป์ก็ตาม

จึงสรุปว่าทัศนคติครูศิลปะส่วนใหญ่ในเรื่องเทคนิคการจัดแสดงเห็นด้วยสอดคล้องกับหลักการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ศิลปะในหลักการที่ เน้นเรื่องราวความรู้เป็นสำคัญ เช่น การมีป้าย คำบรรยายต่างๆ ว่าเป็นบทบาทที่สำคัญและมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะที่สุด เพราะว่าสิ่งที่ครูศิลปะ ต้องการจากการนำนักเรียนไปพิพิธภัณฑ์ศิลปะก็คือความรู้แก่นักเรียน และเทคนิค

การจัดแสดงโดยใช้ป้ายบรรยาย ที่ชัดเจน ก็เป็นเทคนิคที่นักเรียนเข้าถึงได้มากที่สุด ซึ่งแม้ว่าจะขัดกับหลักการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะบางประเภท เช่น หอศิลป์ ก็ตาม แต่ก็ได้แสดงให้เห็นว่า เทคนิคหลักการบางอย่างที่ใช้กันอยู่ในที่นี้คือวิธีการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ศิลปะโดยเฉพาะประเภทหอศิลป์ ก็ไม่ได้เหมาะกับกลุ่มตัวอย่างผู้ชมทุกประเภท โดยเฉพาะเด็กนักเรียนและไม่ได้ถูกต้องเสมอไป แต่ผลที่ได้ก็สามารถนำความคิด ในเรื่องนี้ไปปรับใช้ได้เนื่องจากเราได้ทราบแล้วว่า กลุ่มครูผู้สอนศิลปะในกรุงเทพมหานครนั้น ให้ความสำคัญในเรื่องของการได้ข้อมูล เนื้อหา คำบรรยายข้อมูลต่างๆ พิพิธภัณฑ์ทางศิลปะประเภทหอศิลป์ต่างๆ อาจจะมีวิธีการปรับรูปแบบการให้ข้อมูลโดยอาจจะมีการ จัดการบรรยายแก่นักเรียน อาจารย์ก่อนการชมถึงเนื้อหาสาระให้เข้าใจ หรือมีเอกสารแจกแทน หรือมีป้ายข้อมูลที่ตั้งอยู่ห่างและมีเนื้อหากระชับ ฯลฯ โดยไม่ให้สูญเสีย ความงามของศิลปะวัตถุในพิพิธภัณฑ์ไป จึงเป็นสิ่งที่พิพิธภัณฑ์ควรนำข้อมูลที่ได้ไปปรับหาแนวทางที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทั้งสองฝ่าย

ข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดมีพรรณนะไม่สอดคล้องกันคือครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่า มีเทคนิคต่างๆ ประกอบการชม เช่น แสง สี เป็นข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุด แม้ว่าจิรา จงกล (2528: 41) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์สถานแต่ละประเภทก็ใช้เทคนิคต่างๆ กันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การจัดแสดงน่าสนใจพิพิธภัณฑ์สถานศิลปะจัดแสดงวัตถุน้อยชิ้นคัดเลือกแต่ที่เยี่ยมยอด ใช้แสงสี ฉากหลัง จัดแสดงพิเศษ ฯลฯ แต่ก็ป็นวิธีที่ครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมให้ความสำคัญน้อยที่สุด แต่ครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ไกลพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่า การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับวันสำคัญตามเหตุการณ์สังคม เป็นข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดในเรื่องของเทคนิคการจัดแสดง

ในส่วนของรูปแบบการจัดแสดง ครูศิลปะในกรุงเทพมหานครทั้งสองกลุ่มมีพรรณนะว่า เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะในระดับมาก และยังมีพรรณนะสอดคล้องกันในทุกข้อ โดยข้อที่เห็นว่ามีค่าสำคัญและเป็นประโยชน์การเรียนการสอนศิลปะมากที่สุดคือ การจัดแสดงควรจะเน้นที่เนื้อหาเรื่องราวเป็นสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูศิลปะทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญกับเนื้อหาเรื่องราว ความรู้ที่พิพิธภัณฑ์มีให้เป็นสิ่งสำคัญต่อการใช้พิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนการสอนศิลปะมากที่สุดสอดคล้องกับที่ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ (2530:89) กล่าวว่ารูปแบบการจัดแสดงซึ่งมี 5 ข้อไว้ดังนี้ 1. การทำให้เกิดความสวยงาม 2. การทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ 3. การทำตามสภาพธรรมชาติ เช่นสร้างฉากธรรมชาติเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ 4. การทำตามสภาพจริง เป็นการอนุรักษ์อาคารสถานที่ เช่น บ้านบุคคลสำคัญ 5. การใช้เครื่องโสตทัศนูปกรณ์ประกอบการจัดแสดงและทำให้น่าสนใจ ซึ่งการจัดแสดงควรจะเน้นที่เนื้อหาเรื่องราวเป็นสำคัญ นั้น สอดคล้องกับรูปแบบการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ที่ว่าทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และยังตรงกับวิธีการจัดแสดงของประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ (2530:88) กล่าวว่าในด้านที่เน้นที่เรื่อง (Subjects) คือ ความสำคัญของการจัดแสดงอยู่ที่เรื่องราวของวัตถุสิ่งของ เป็นการจัดแสดงที่พยายามทำให้คนชมมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุด โดยอาศัยคำบรรยาย แผนที่ แผนผัง ภาพถ่าย ฯลฯ เป็นองค์ประกอบสำคัญเพื่อสื่อ

ความหมายให้เข้าใจง่ายขึ้น จึงกล่าวได้ว่าว่าครูศิลปะส่วนมีทัศนคติสอดคล้องกับรูปแบบจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ศิลปะว่าควรเน้นเนื้อหาเรื่องราวเป็นสำคัญ เป็นบทบาทที่ควรมี และมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะที่สุด

แต่ผลจากการศึกษาทัศนคติครูศิลปะที่ต้องการรูปแบบการจัดแสดงที่เน้นเนื้อหาเรื่องราวเป็นสำคัญ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะซึ่งตรงกับรูปแบบการจัดแสดงที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ไม่ตรงกับวิธี หลักการการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ศิลปะบางประเภทโดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์ศิลปะประเภทหอศิลป์ดังเช่น ในเรื่องของเทคนิคการจัดแสดงในข้อ 2.1 ก็เช่นกัน จิรา จงกล (2528: 69-70) กล่าวว่า กรณีการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ไม่ใช่จะไม่คำนึงถึงการให้เรื่องราวทางโบราณคดีเสียเลย แต่ได้พยายามจัดแสดงข้อมูลบรรยายไว้เท่าที่ทราบเรื่องราวขณะเดียวกันไม่ให้ข้อความบรรยายกีดขวางหรือทำลายความงามของวัตถุ จริงอยู่คำบรรยายในห้องจัดแสดงอาจจะน้อยไปสำหรับความต้องการของบางท่าน แต่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมีเจ้าหน้าที่การศึกษาทำหน้าที่บรรยายและนำชมแก่นักเรียน และประชาชน ยังมีเอกสารต่าง ๆ จำหน่าย คนที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์โดยอ่านคำบรรยายจริง ๆ มีน้อยมาก เช่นเดียวกับที่ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์ (2530:88)กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์บางประเภทโดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์ศิลปะประเภทหอศิลป์ จึงมีรูปแบบการจัดแสดงที่เน้นที่วัตถุ (Objects) คือ ความสำคัญของการจัดแสดงอยู่ที่ตัววัตถุ

สรุปแล้วความคิดเห็นของครูศิลปะในเรื่องรูปแบบการจัดแสดงที่ว่า ควรจะเน้นที่เนื้อหาเรื่องราวเป็นสำคัญ นั้นมีประโยชน์ต่อการต่อการเรียนการสอนศิลปะมากที่สุด เช่นเดียวกับเรื่องเทคนิคการจัดแสดง ซึ่งเป็นกรณีที่สอดคล้องเกี่ยวโยงกันอย่างยิ่ง และแสดงให้เห็นถึงความต้องการของครูศิลปะว่า ข้อมูลเนื้อหา สารต่าง ๆ นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อนักเรียน ต่อการเรียนการสอนศิลปะ เมื่อนำนักเรียนไปทัศนศึกษาเข้าชมพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะ ก็ย่อมต้องการที่จะได้รับความรู้เนื้อหาสาระจากพิพิธภัณฑ์ศิลปะกลับไปให้ได้มากที่สุด ถึงแม้ว่ารูปแบบการจัดแสดงที่ว่า ควรจะเน้นที่เนื้อหาเรื่องราวเป็นสำคัญจะไม่ใช้รูปแบบวิธีการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ศิลปะทุกประเภท โดยเฉพาะ พิพิธภัณฑ์ศิลปะประเภทหอศิลป์ได้ก็ตาม แต่ก็เหมือนกับเรื่องของ เทคนิคการจัดแสดงว่า น่าจะมีวิธีที่สามารถให้เนื้อหาสาระเรื่องราวต่าง ๆ ได้ โดยที่ ไม่สูญเสีย รูปแบบการจัดแสดงที่เน้นถึงความงามของวัตถุไป ซึ่งผลที่ได้ยังสะท้อนให้เห็นอีกว่าพิพิธภัณฑ์กับสถานศึกษามีการติดต่อร่วมมือ ช่วยเหลือกันและกันน้อยมาก ทำให้การทำงานของทั้งสองแห่งไม่ได้สอดคล้อง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากนักเป็นการทำงานแบบต่างคนต่างทำเสียมาก

ข้อที่ครูศิลปะทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญรองลงมาคือการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ที่เน้นความปลอดภัยมีระเบียบเรียบร้อยการ ที่จะนำเด็กนักเรียนไปจัดกิจกรรมนอกสถานที่นั้น ความปลอดภัยของสถานที่และนักเรียนถือเป็นสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งสอดคล้องกับที่ นิคม มุสิกคามะ(2521:66,117)และจิรา จงกล(2528:110)กล่าวว่า ความปลอดภัยมีระเบียบเรียบร้อยไว้ว่า การรักษาความปลอดภัยของวัตถุและอาคารสถานที่ซึ่งมีวัตถุหายากและมีค่าทางการศึกษาต้องควบคุมวัตถุ อาคารสถานที่ให้มีความปลอดภัยจากภัยต่าง ๆ อันตรายที่แท้จริงของพิพิธภัณฑ์ได้แก่พวกอาชญากร ผู้ประพฤติดันเสื่อมเสีย กลุ่มวัยรุ่น คนเมา และมักจะมีสาเหตุมาจากความโง่ไร้เดียงสา

และความประมาทเลินเล่อ การขาดความระมัดระวังของผู้ชมพิพิธภัณฑ์ จึงควรจัดพิพิธภัณฑ์ให้ปลอดภัยมีระเบียบเรียบร้อยโดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์สถานศิลปะ จะต้องมีการรักษาความปลอดภัยที่มั่นคงมีประสิทธิภาพ และตรงกับที่ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์(2530:88) กล่าวว่า รูปแบบการจัดแสดงที่เน้นที่ความปลอดภัย (Safety) คือความปลอดภัยต่อตัววัตถุสิ่งของ ทั้งจากการโจรกรรม การชำรุดเสียหายจากการปฏิบัติงาน ถูกทำลายโดยเชื้อโรคและจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อมทำหรือแม้แต่ผู้เข้าชมเอง ความปลอดภัยจึงเป็นทั้งความปลอดภัยของสถานที่ ศิลปะวัตถุ และความปลอดภัยของผู้ที่เข้ามาใช้พิพิธภัณฑ์ด้วย การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ที่เน้นความปลอดภัยมีระเบียบเรียบร้อย ครูศิลปะทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญในเรื่องของความปลอดภัยสำคัญรองลงมาจากเรื่องของรูปแบบการจัดแสดงที่มีเนื้อหาเรื่องราวเป็นสำคัญ

ครูศิลปะทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญในเรื่องการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ที่เน้นเทคนิคการจัดแสดงอันน่าตื่นตาตื่นใจ ความสนุกสนานรองจากเรื่องของเนื้อหาและความปลอดภัย รูปแบบการจัดแสดงนี้เป็นรูปแบบการจัดแสดงที่ เน้นที่เทคนิค (Technique) ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์(2530:88) กล่าวไว้คือ ความสำเร็จของการจัดแสดงอยู่ที่การใช้เทคนิค วิธีทำให้ผู้ชมเกิดความพึงพอใจ เกิดความเพลิดเพลิน จิรา จงกล(2528: 40)กล่าวว่า เมื่อแนวคิด (concept) พิพิธภัณฑ์จะต้องเป็นสถาบันที่ให้ความรู้ผลิตเพลินแก่ประชาชนทุกประเภท ทุกวัย จะต้องจัดแสดงด้วยเทคนิคที่ดึงดูดความสนใจให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน ถึงแม้ว่าการจัดกิจกรรมที่สนุกสนาน จะช่วยให้เด็กนักเรียน เกิดความสนใจมากขึ้น แต่เนื้อหาสาระ และความปลอดภัยจากทรรชนะของครูศิลปะทั้งสองกลุ่มนั้นย่อมมาก่อน และข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือ การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ที่เน้นที่วัตถุให้เด่นสะดุดตา เป็นข้อที่ครูต้องการน้อยที่สุดในเรื่องของรูปแบบการจัดแสดง แม้ว่าจะเป็นข้อที่สำคัญที่สุดสำหรับรูปแบบการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะประเภทหอศิลป์ก็ตาม

ในส่วนทัศนคติคุณค่าที่นำเสนอผ่านการจัดแสดง ครูศิลปะในกรุงเทพมหานครทั้งสองกลุ่มมีทรรชนะว่า เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะในระดับมาก แม้ว่าจะมีทรรชนะไม่สอดคล้องกันในข้อเห็นว่ามีค่าสำคัญเป็นประโยชน์การเรียนการสอนศิลปะมากที่สุดแต่มีความคล้ายคลึงกันคือ ครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่า จัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เน้นให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกรักภูมิใจในศิลปะวัฒนธรรมไทย เป็นบทบาทที่สำคัญมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะมากที่สุด สอดคล้องกับที่จิรา จงกล (2528: 67)กล่าวว่าการจัดนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์สถานส่วนภูมิภาค มีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องโบราณคดี ประวัติศาสตร์ของประเทศไทยและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และยังมีนโยบายขยายกิจการรวบรวม สงวนรักษาและจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เรื่องชาติพันธุ์วิทยาตามความสำคัญของแต่ละจังหวัด เพราะความเจริญทางเทคโนโลยีที่รวดเร็ว จะทำให้ของใช้สอย งานฝีมือชาวบ้าน เช่น เครื่องจักสานก็จะหมดไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวัฒน์ แสนเสริม (2543: 135)กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ศิลปะควรให้ความรู้เชิงประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต สังคม สภาพแวดล้อม คติความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีและอิทธิพลของลัทธิต่างๆ โดยผ่านงานศิลปะ โดยให้ความรู้ความ

เข้าใจถึงคุณค่าและความสำคัญของศิลปะ และสอดคล้องกับ (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 2547:ออนไลน์)กล่าวว่า ผลงานการจัดแสดงต้องสะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรม นิทรรศการ การจัดแสดงวัตถุต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ จะทำให้ผู้ชมเกิดความรู้ ความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ชมแล้วเกิดความรัก ความหวงแหน ในขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความเป็นเจ้าของมรดกวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับพิพิธภัณฑสถานในการรักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีนทิรา บัทยา (2544:144)กล่าวว่า ในเรื่องการให้ความรู้ในด้านแหล่งประวัติศาสตร์ศิลป์ สรุปว่าพิพิธภัณฑสถานเป็นที่ยอมรับให้ความรู้ความเข้าใจในคุณค่า และความสำคัญของศิลปะพื้นบ้าน ที่ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมาก

ในข้อที่ให้ความสำคัญรองลงมาคือเรื่องการจัดแสดงของพิพิธภัณฑสถานให้เห็นถึงคุณค่าของศิลปวัตถุ ฯลฯ ในพิพิธภัณฑสถานสอดคล้องกับที่ จิรา จงกล (2528:68-69) กล่าวว่า พิพิธภัณฑสถานทั่วโลกมีวิธีการหลักการเดียวกันคือให้ความสำคัญกับศิลปวัตถุ สิ่งที่ใช้ประกอบการจัดแสดง วัสดุตกแต่งอื่นๆ เป็นเพียงส่วนที่เข้ามาเสริม ช่วยแต่งให้ศิลปวัตถุสง่างามประทับใจยิ่งขึ้น ซึ่งครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมให้ความสำคัญรองลงมา สลับกับครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ไกลพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมเห็นว่าการจัดแสดงของพิพิธภัณฑสถานให้เห็นถึงคุณค่าของศิลปวัตถุ ฯลฯ ในพิพิธภัณฑสถาน มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะและเป็นข้อที่ให้ความสำคัญมากที่สุด และเรื่องจัดแสดงของพิพิธภัณฑสถานเน้นให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกรักภูมิใจในศิลปะวัฒนธรรมไทยให้ความสำคัญรองลงมา ซึ่งถึงแม้ว่าครูจากทั้งสองกลุ่มจะมีทรรศนะไม่ตรงกัน ในข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แต่ครูทั้งสองกลุ่มก็ให้ความสำคัญแก่ทั้งสองข้อมาก แสดงให้เห็นว่าครูทั้งสองกลุ่มเห็นความสำคัญในเรื่องของความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทยมาก พิพิธภัณฑสถานนอกจากจะช่วยการเรียนการสอนศิลปะต่างๆ แล้ว ยังต้องสร้างทัศนคติให้ผู้เรียนได้เห็นถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยด้วย เนื่องจากปัจจุบัน ศิลปะวัฒนธรรมไทยสำหรับนักเรียนดูจะมีช่องว่างห่างกันอยู่ เด็กนักเรียนมัธยมในปัจจุบันรับวัฒนธรรมต่างชาติจากสื่อต่างๆ ไปมาก หากการจัดแสดงของพิพิธภัณฑสถานจะสร้างทัศนคติที่ดีแก่ผู้ชมให้เกิดความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทยแล้วละก็ ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีอย่างยิ่ง ในส่วนของการให้ผู้ชมเห็นถึงคุณค่าของศิลปวัตถุ ฯลฯ ในพิพิธภัณฑสถาน ครูทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญในเรื่องนี้ไม่แพ้กัน ซึ่งถ้าหากพานักเรียนไปศึกษาหาความรู้จากพิพิธภัณฑสถานแล้วไม่เห็นคุณค่าจากวัตถุในพิพิธภัณฑสถานก็ดูเหมือนจะใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑสถานไม่เต็มที่ เนื่องจากวัตถุต่างๆ ในพิพิธภัณฑสถานคือเนื้อหา ความรู้ เรื่องราวหลักที่เราต้องการจะได้จากพิพิธภัณฑสถาน หากการจัดแสดงของพิพิธภัณฑสถานสร้างทัศนคติแก่นักเรียนให้เห็นถึงคุณค่าของศิลปวัตถุ ฯลฯ ในพิพิธภัณฑสถานก็ทำให้นักเรียนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกรัก เห็นคุณค่า ตลอดจน เกิดความสนใจใฝ่หาความรู้ต่อศิลปะต่างๆ ตามมา ทั้งสองข้อที่กล่าวมานี้ในส่วนของทัศนคติคุณค่าที่นำเสนอผ่านการจัดแสดง ของพิพิธภัณฑสถานมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนศิลปะในลำดับต้นๆ

แต่มีพรรณะไม่สอดคล้องกันในข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่า การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เน้นให้ผู้ชมรู้สึกเพลิดเพลิน มีความสำคัญน้อยที่สุด แต่ทางครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ไกลพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่า การจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ที่เน้นให้ได้รับความรู้ที่หลากหลายไม่ใช่เฉพาะด้านศิลปะอย่างเดียว มีความสำคัญน้อยที่สุดแทน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ครูศิลปะไม่ให้ความสำคัญในเรื่องความรู้สึกผ่อนคลายความสนุกเพลิดเพลินจากพิพิธภัณฑ์มากนักและไม่ต้องการความรู้หลากหลายนอกจากศิลปะหรือเรื่องราวที่จัดแสดงหากไปพิพิธภัณฑ์

บทบาทในการบริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์

ในส่วนของงานบริการด้านสื่อข้อมูลต่าง ๆ ครูศิลปะในกรุงเทพมหานครทั้งสองกลุ่มมีพรรณะว่า เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะในระดับมาก แต่มีพรรณะไม่สอดคล้องกันในข้อที่เห็นว่ามีค่าสำคัญเป็นประโยชน์การเรียนการสอนศิลปะมากที่สุดคือ ครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่า มีข้อมูลที่เหมาะสมทุกระดับการศึกษาเป็นข้อที่ให้ความสำคัญมากที่สุด สอดคล้องกับจิรา จงกล (2528: 42) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ได้มีการปรับปรุงกันจัดแสดงที่จะต้องให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินและเหมาะสมแก่คน ทุกเพศ ทุกระดับการศึกษา รวมถึงบุคคลประเภทพิเศษ เช่น คนพิการ หูหนวก ตาบอด เช่นเดียวกับสมชาย ณ นครพนม (2544:11) กล่าวว่า กิจกรรมในพิพิธภัณฑ์แห่งชาติมีกิจกรรมหลายส่วนที่สำคัญจะเป็นการส่งเสริมให้ความรู้และเป็นแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เข้าชมทุกระดับ ตลอดจนทำให้ผู้ใช้บริการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์สถานอันจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน สอดคล้องกับศิริวัฒน์ แสนเสริม (2543:54) กล่าวว่า การจัดแสดงต้องมุ่งให้การศึกษา สำหรับคนทุกระดับ แสดงให้เห็นว่าครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่างานบริการด้านข้อมูลสื่อ ข้อมูลต่าง ๆ ถ้ามีข้อมูลที่เหมาะสมทุกระดับการศึกษาจะเป็นบทบาทที่มีประโยชน์และต้องการเพื่อเรียนการสอนศิลปะมาก เพราะครูศิลปะในกลุ่มตัวอย่างเองก็มีทั้งมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย นอกจากนี้แต่ละชั้นปี วุฒิมัธยมศึกษาของเด็กก็ต่างกัน การรับรู้ก็ต่างกัน นอกจากนั้นเนื้อหาสาระในการเรียนการสอนศิลปะแต่ละช่วงชั้นก็แตกต่างกันด้วย หากว่าการบริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ในงานบริการด้านสื่อ ข้อมูลต่าง ๆ สามารถครอบคลุม และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับคนทุกระดับการศึกษา ทุกเพศ ทุกวัย ทำให้คนที่มีความรู้ความคิด สติปัญญาที่แตกต่างกัน รับรู้ และเข้าใจข้อมูล ความรู้ที่พิพิธภัณฑ์นำเสนอได้แล้ว ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ในส่วนครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ไกลพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่า มีความรู้ในเรื่องที่พิพิธภัณฑ์ได้จัดแสดงไว้อย่างดีเป็นข้อที่ให้ความสำคัญมากที่สุด สอดคล้องกับจิรา จงกล (2528: 202) กล่าวว่า การให้ความรู้โดยอาศัยหลักฐานข้อเท็จจริงต่างๆจากวัตถุที่รวบรวมไว้ในพิพิธภัณฑ์ให้เรื่องราวของวัตถุที่จัดแสดงไว้สำหรับพิพิธภัณฑ์คือการให้ความรู้จากวัตถุของจริงที่รวบรวมจัดแสดงไว้ แสดงให้เห็นว่าครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ไกลพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่างาน

บริการด้านข้อมูลสื่อต่างๆมีเนื้อหาความรู้ในเรื่องที่พิพิธภัณฑ์ได้จัดแสดงไว้อย่างดีเป็นบทบาทของพิพิธภัณฑ์ที่ควรมีมากที่สุด หมายความว่าถ้าหากใช้พิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนการสอนศิลปะแล้วทางพิพิธภัณฑ์ก็ควรมีเนื้อหาความรู้ในเรื่องที่พิพิธภัณฑ์เองได้จัดแสดงอยู่ให้ ดี ครบถ้วน จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการโดยรวมในเรื่องการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ ที่ให้ความสำคัญกับวิธีรูปแบบการจัดแสดงที่เน้นเนื้อหาเรื่องราวเป็นสำคัญ มีสื่อป้ายบอกข้อมูลความรู้ที่ชัดเจน ซึ่งสามารถบอกได้ว่าครูในกลุ่มที่อยู่ไกลพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับเนื้อหาข้อมูลที่ได้รับมาก เนื่องจากอาจเพราะเป็นกลุ่มที่อยู่ไกลพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม การพานักเรียนเดินทาง เพื่อไปใช้ พิพิธภัณฑ์จึงต้องใช้เวลา ความยากลำบาก และมีข้อจำกัดต่างๆ มากกว่า จึงต้องการความรู้ต่างๆ จากพิพิธภัณฑ์อย่างเต็มที่แก่นักเรียนของตนในระยะเวลาในการชมอันจำกัด

แต่ครูทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในข้อที่ให้ความสำคัญรองลงมาคือมีเอกสารประกอบการชมที่มีเนื้อหาครบถ้วน สอดคล้องกับที่ จิรา จงกล (2528: 198) กล่าวว่า หนังสือคู่มือนำชมมีความสำคัญมาก ต้องจัดพิมพ์เผยแพร่สำหรับผู้ที่ต้องการศึกษารายละเอียด ต้องเป็นหนังสือที่ให้ความรู้และมีภาพถ่ายวัตถุสำคัญที่จัดแสดง ผู้เข้าชมส่วนใหญ่จะรวบรวมเอกสารหนังสือคู่มือนำชมที่มีภาพประกอบด้วย จึงเป็นหน้าที่ที่ต้องเผยแพร่ทุกครั้ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญกับการที่จะได้รับเอกสารต่างๆ เมื่อเข้าไปใช้พิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนการสอนศิลปะ และต้องเป็นเอกสารที่ ให้ความรู้ต่างๆ ได้อย่างครบถ้วน เป็นอย่างมาก ซึ่งเอกสารข้อมูลเหล่านั้นสามารถนำมาสรุป อภิปรายผล ความรู้ที่ได้รับจากการไปพิพิธภัณฑ์ของนักเรียนได้อีกที่ในชั้นเรียน และเป็นตัวช่วยนักเรียนได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และ เข้าใจได้อีกทางหนึ่งจากการจด และจำของนักเรียนเอง และมีทรรศนะสอดคล้องกันในข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือ มีสถานที่ให้จัดกิจกรรมทางการศึกษา เช่น สัมมนา อบรมต่างๆ เป็นข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดอาจเป็นเพราะครูส่วนใหญ่ไม่นิยมสถานที่เช่นพิพิธภัณฑ์จัดกิจกรรมอบรมต่างๆ เพราะโรงเรียนแต่ละโรงเรียนเองก็มีสถานที่ เช่นหอประชุมอยู่แล้ว

ในส่วนของการร่วมมือทางการศึกษาอื่นๆ ครูศิลปะในกรุงเทพมหานครทั้งกลุ่มที่อยู่ใกล้และกลุ่มที่อยู่ไกลพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมนั้นมีทรรศนะว่าเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะในระดับมาก และมีทรรศนะสอดคล้องกันในข้อที่ให้ความสำคัญเป็นประโยชน์การเรียนการสอนศิลปะมากที่สุดคือ มีการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรการเรียนศิลปะในแต่ละระดับการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับที่ ธีรศักดิ์ วิเศษชัยบุตร (2538:30-31) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์สามารถเอื้อประโยชน์เกี่ยวกับการเรียนการสอนได้ ซึ่งพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งอาจมีนโยบายการวางแผนโครงการขั้นตอน และรายละเอียดกิจกรรม ฯลฯ ทำให้กิจกรรมเอื้อต่อการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งความร่วมมืออันดีระหว่างพิพิธภัณฑ์สถานและโรงเรียนเกิดได้จากขั้นตอนของการดำเนินงาน สอดคล้องกับ ต่อจรัส พงษ์สำลี (2541:48) กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์มีกิจกรรมที่สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียนการสอนดังนี้ คือให้นักเรียนไปชมพิพิธภัณฑ์เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจบทเรียนโดยจัดเป็นการศึกษานอกสถานที่ระหว่างบทเรียน การใช้พิพิธภัณฑ์เป็นหัวข้อในการศึกษา เป็นการ

เรียนแบบเป็นโครงการซึ่งเป็นการร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและพิพิธภัณฑ์ โดยจัดหัวข้อศึกษาให้ทำงาน ค้นคว้าและสร้างสรรค์กิจกรรม การยืมวัตถุ วิทยากรมาประกอบการสอน และยังสอดคล้องกับ จิรา จงกล (2528: 72) กล่าวว่างานบริการให้การศึกษาของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร มีการจัดบริการบรรยายและนำชมแก่นักเรียนนักศึกษา มีเจ้าหน้าที่การศึกษาบรรยายและนำชมตามระดับความรู้ความสนใจของนักเรียนและเน้นพิเศษในเรื่องที่สัมพันธ์กับหลักสูตรวิชาเรียนของนักเรียนแต่ละระดับชั้นการศึกษา แสดงว่าจากทัศนะของครูศิลปะทั้งสองกลุ่มเห็นว่าหากบทบาทด้านการบริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ในการให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาต่างๆ ได้สอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรการเรียนการสอนศิลปะในทุกระดับการศึกษาจะเป็นสิ่งที่มีประโยชน์สูงสุด ในการใช้พิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนการสอนศิลปะ อีกทั้งยังสอดคล้องกับทัศนะของครูศิลปะจากกลุ่มที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมในเรื่องการบริการทางการศึกษาที่เห็นว่าการมีข้อมูลที่เหมาะสมทุกระดับการศึกษา ซึ่งถ้าควรมีเนื้อหาเหมาะสมกับทุกระดับการศึกษา ไม่ว่าจะเป็น ประถม มัธยม หรือ อุดมศึกษาก็สามารถเข้าใจ ใช้พิพิธภัณฑ์ได้ และยังมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัด อบรม สัมมนา ฯลฯ ที่สอดคล้องกับ เนื้อหา หลักสูตร การเรียนศิลปะในแต่ละระดับการศึกษาอีก ก็ยิ่งทำให้พิพิธภัณฑ์เป็นที่ๆ ให้ความรู้ทางศิลปะได้อย่างครอบคลุม ทุกระดับ และเป็นสถาบันทางการศึกษาที่มีคุณภาพอีกด้วย

นอกจากนั้นยังมีทัศนะสอดคล้องกันในข้อที่มีความต้องการรองลงมาจากข้อสูงสุดคือ มีการแจ้งข้อมูลหากมีกิจกรรมข่าวสารใหม่ๆ อันเป็นประโยชน์สอดคล้องกับที่ จิรา จงกล (2528: 232) กล่าวว่า การโฆษณาโดยอาศัยสื่อต่างๆ ช่วยกระจายข่าวสารต่างๆ พิพิธภัณฑ์หลาย แห่งจัดทำโปรแกรมประเภท newsletter เพื่อแจกจ่ายส่งแก่สมาชิกประชาชนทั่วไป ฯลฯ เพื่อให้ทราบกิจกรรมประจำเดือน ในบางประเทศมีเอกสารท่องเที่ยวทำนองรายการที่น่าสนใจในรอบสัปดาห์ ซึ่งมักจะมีข่าวเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ให้ด้วยจะช่วยให้ประชาชนได้รู้จักและใช้บริการพิพิธภัณฑ์มากขึ้น แสดงว่าจากทัศนะของครูศิลปะทั้งสองกลุ่มเห็นว่าหากบทบาทด้านการบริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ในเรื่องมีการแจ้งข้อมูลหากมีกิจกรรม ข่าวสารใหม่ๆ อันเป็นประโยชน์นั้นมีความสำคัญ หากว่ามีการแจ้งกิจกรรมทางการศึกษาหรือกิจกรรม พิเศษต่างๆ ให้โรงเรียนได้ทราบไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตาม ทำให้ครูได้รู้ว่าในปัจจุบันพิพิธภัณฑ์มีกิจกรรมอะไรน่าสนใจบ้าง ที่น่าจะพานักเรียนไป ชม หรือร่วมกิจกรรม จะเป็นการดีกว่าที่ครูไม่รู้ว่ามีกิจกรรมอะไรเลย และทำให้ครู สถานศึกษาเห็นประโยชน์ของพิพิธภัณฑ์ในการเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่สามารถใช้ศึกษาหาความรู้ได้ และมีทัศนะสอดคล้องกันในข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือ มีการจัดนิทรรศการนอกสถานที่ ซึ่งครูทั้งสองกลุ่มเห็นว่าไม่มีความจำเป็นมากนักเมื่อเทียบกับข้ออื่นๆ

บทบาทในด้านการอำนวยความสะดวกต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์

ในส่วนของการบริการพิเศษต่างๆ ครูศิลปะในกรุงเทพมหานครทั้งสองกลุ่มมีทัศนะว่าเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะในมาก และมีทัศนะสอดคล้องกันในข้อที่ให้ความสำคัญและเป็นประโยชน์การเรียนการสอนศิลปะมากที่สุดคือ ให้ความสะดวกในการบริการด้านสาธารณสุข

เช่นห้องน้ำ สอดคล้องกับที่ จิรา จงกล (2528:106-107) กล่าวว่า ส่วนมากจะต้องมีห้องน้ำสำหรับประชาชนอย่างน้อยที่สุด 4 ห้อง พิพิธภัณฑสถานใหญ่ที่มีหลายชั้นมัก จะมีห้องส้วมอยู่ทุกชั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูศิลปะจากทั้งสองกลุ่มมีทรรศนะ ด้านการอำนวยความสะดวก เกี่ยวกับการบริการพิเศษต่างๆ ว่า ให้ความสำคัญในด้าน สาธารณะสุข เช่น ห้อง น้ำมีความสำคัญมากที่สุด เพราะการจัดนักเรียนไปทัศนศึกษานั้นมีนักเรียนเป็นจำนวนมากหากห้องน้ำต่างๆ ไม่เพียงพอก็จะเป็นปัญหาทำให้เกิดความล่าช้าไม่สะดวกจนอาจเสียเวลา และ เสียความรู้สึกต่อพิพิธภัณฑสถานนั้นๆ ได้การมีห้องน้ำที่สะอาด เพียงพอ เป็นสิ่งที่ต้องการในด้านการอำนวยความสะดวกจากพิพิธภัณฑสถาน

และมีทรรศนะสอดคล้องกันใน 3 ข้อที่มีความต้องการน้อยที่สุด โดยเริ่มจาก มีร้านขายของที่ระลึกต่างๆ เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด รองลงมาคือ มีโทรศัพท์สาธารณะไว้บริการ และรองลงมาอีกคือ มีห้องชมภาพยนตร์ฟังเพลง แสดงให้เห็นว่าทั้งสามข้อนี้ ครูศิลปะจากทั้งสองกลุ่มมีความคิดที่เหมือนกันว่ามีความสำคัญต่อการเรียนการสอนศิลปะน้อยกว่าข้ออื่นๆ โดย เฉพาะข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อที่ว่าร้านขายของที่ระลึกต่างๆมี ค่าเฉลี่ยจากครูศิลปะทั้งสองกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจเป็นเพราะการพานักเรียนมาเป็นหมู่คณะมีจำนวนคนมาก การที่จะพานักเรียนชมพิพิธภัณฑสถานเก็บเกี่ยวความรู้ก็ใช้เวลาามากแล้วจึงไม่มีเวลาที่จะแวะทำกิจกรรม บริการอื่น เช่น ฟังเพลง หรือซื้อของที่ระลึก

ในส่วนของการใช้พิพิธภัณฑสถาน ครูศิลปะในกรุงเทพมหานครทั้งกลุ่มที่อยู่ใกล้และกลุ่มที่อยู่ไกลพิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมนั้นมิตรรศนะว่า เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะในระดับมาก แต่มีทรรศนะไม่สอดคล้องกันในข้อที่มีความสำคัญเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะมากที่สุดคือ ครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่า จัดทางเดินไม่สับสน ง่ายต่อการเดินชม เป็นข้อที่มีความสำคัญมากที่สุด สอดคล้องกับที่นิคม มุสิกคามะ (2521:196) กล่าวว่า การออกแบบลักษณะของห้องแสดงให้น่าสนใจ เป็นขั้นเป็นตอน เมื่อผู้ชมเดินเข้าสู่ห้องแสดงตอนหนึ่งก็เห็นลำดับที่ 2 และที่ 3 ตามลำดับ ไม่สับสน อลหม่านหาจุดเริ่มต้นไม่ได้ ห้องแสดงแห่งใดที่ยาวเกินไปแลดูโล่งจะทำให้เกิดการอ้างว้างและไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร เพราะวัตถุต่างๆ ละลานตาไปหมด ในขณะที่เดียวกัน การจัดวัตถุเรียงเป็นแถวโดยไม่มีขั้นตอน ก็เป็นที่เบื่อหน่ายเช่นเดียวกัน

ส่วนครูศิลปะในกลุ่มที่อยู่ไกลพิพิธภัณฑสถานศิลปะและวัฒนธรรมเห็นว่า ให้ความสำคัญมือในการขอเข้าชมพิพิธภัณฑสถานจากโรงเรียนเป็นอย่างดีเป็นข้อที่มีความสำคัญที่สุด สอดคล้องกับงานสัมมนาเรื่อง(พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเพื่อการเรียนรู้ออนไลน์: 12) ว่าพิพิธภัณฑสถานควรเป็นศูนย์รวมความร่วมมือขององค์กรต่างๆพิพิธภัณฑสถานต้องให้ร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ต่างๆ ทั้งภาครัฐ ชุมชน และอาสาสมัครเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายการมีส่วนร่วมของสังคม สอดคล้องกับ ศรีนทีรา ปัทมาคม (2544:39) กล่าวว่า ความร่วมมือมีความสำคัญต่อการทัศนศึกษาในพิพิธภัณฑสถานสื่อสารระหว่างโรงเรียนและพิพิธภัณฑสถานจะช่วยให้การทัศนศึกษาประสบความสำเร็จและสอดคล้องกับ พิทยายา

(Pattiya jimreiwat. 1998:54)กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ควรให้การบริการอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรวดเร็วในการหาข้อมูลข่าวสารความสะดวกในการติดต่อ เยี่ยมชม

แสดงให้เห็นว่าในส่วนของคุณศิลปะในกลุ่มที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์ ให้ความสำคัญในเรื่องของการใช้งานพิพิธภัณฑ์ ควรจัดทางเดินไม่สับสน ง่ายต่อการเดินชม กล่าวคือ ต้องใช้งานง่าย คือ เมื่อเข้าไปแล้วต้องเดินหาความรู้ต่างๆเดินไปในที่ๆอยากไปได้ง่ายไม่สับสนไม่หลงทาง เป็น สิ่งที่ต้องการที่สุด ในด้านการเข้าชม แต่ในส่วนของคุณศิลปะในกลุ่มที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์ ให้ความสำคัญในส่วนของการจะเข้าใช้พิพิธภัณฑ์ กล่าวคือหากจะขอเข้าชมพิพิธภัณฑ์นั้นการดำเนิน งานต่างๆ ต้องให้บริการได้อย่างง่าย สะดวก รวดเร็ว เป็นสิ่งที่ต้องการที่สุด ในการเข้าชมอาจเพราะคุณศิลปะในกลุ่มที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์จะมีปัญหาในเรื่องของเวลา การเดินทางเพราะอยู่ไกลจากพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมส่วนใหญ่ จึงต้องการความสะดวกในขั้นตอนการติดต่อเข้าชม เพื่อไม่ให้เสียเวลามากนัก แต่มีทรรชนะสอดคล้องกันในที่ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ให้ความสำคัญในการใช้อุปกรณ์ เครื่อง มือในการจัดกิจกรรมต่างๆและ ในข้อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ ให้ความช่วยเหลือด้านบุคลากรในการดูแลนักเรียนจัดกิจกรรมต่างๆ แสดงให้เห็นว่าคุณทั้งสองกลุ่มนั้นไม่ค่อยได้ใช้อุปกรณ์เครื่อง มือต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์ในการจัดกิจกรรม แต่จะใช้ในส่วนที่พิพิธภัณฑ์ได้จัด เตรียมไว้แล้ว เช่น หากพิพิธภัณฑ์มีการจัดนิทรรศการ มีอุปกรณ์สื่อการเรียนรู้อะไรก็ได้ใช้ไปตามนั้นไม่ได้เรียกขออุปกรณ์เพิ่มเติมต่างๆมากนักและก็ได้ร้องขอเรื่องบุคลากรของพิพิธภัณฑ์ในการดูแลนักเรียนเพิ่มเติมมากนักเนื่อง จากด้วยจำนวนวิทยากรนำชมและตัวครูอาจารย์เองก็น่าจะเพียงพอ

ในส่วนของการบริการอื่นๆ คุณศิลปะในกรุงเทพมหานครทั้งสองกลุ่มมีทรรชนะว่า เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะในระดับมากและยังมีทรรชนะสอดคล้องกันในทุก ๆ ข้อ โดยข้อที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์การเรียนการสอนศิลปะมากที่สุดคือ มีค่าชมที่ไม่แพงสำหรับโรงเรียน นักเรียนสอดคล้องกับที่จิรา จงกล (2528:44) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ ในสหรัฐอเมริกาถือว่าการศึกษาค่าชมต้องให้เปล่า และพิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่ศึกษานอกระบบของประชาชน พิพิธภัณฑ์สถานของรัฐจะไม่เก็บค่าธรรมเนียม ของเอกชนเก็บค่าธรรมเนียมและส่วนใหญ่ใช้วิธีให้ผู้เข้าชมบริจาคเงินตามศรัทธาซึ่งจากทรรชนะของคุณศิลปะทั้งสองกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องในเรื่องค่าชมที่ไม่แพงนั้นเพราะว่าโรงเรียนในส่วนของรัฐบาลนั้นไม่ได้มีงบประมาณเพื่อการทัศนศึกษามากมายนอก จากค่าเข้าชมแล้วการพานักเรียนไปทัศนศึกษา ยังต้องมีค่าอาหาร ค่ารถ ฯลฯซึ่งส่วนใหญ่จะเก็บจากผู้ปกครอง แต่ถ้ามัดต้นทุนในเรื่องของค่าเข้าชมได้แล้วก็จะเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายทั้งพิพิธภัณฑ์เองก็จะมีโรงเรียนต่างๆ ให้ความสนใจมากขึ้น ครูโรงเรียน ผู้ปกครองก็จะลดค่าใช้จ่ายลงได้จึงเป็นบทบาท ด้านการอำนวยความสะดวกที่มีประโยชน์และต้องการมาก ข้อที่ให้ความสำคัญรองลงมาคือมี การดูแลรักษาความปลอดภัยของสถานที่ เช่น มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย สอดคล้องกับจิรา จงกล (2528:39-40) กล่าวว่า ถึงหน้าที่รักษาความปลอดภัยของพิพิธภัณฑ์โดยเฉพาะประเภทศิลปะต้องเน้นในเรื่องการรักษาความปลอดภัยเป็นพิเศษกว่าประเภทอื่นๆ ต้องเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน พิพิธภัณฑ์ จะต้องมีการเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

รักษาการณ์ต้องมียามเฝ้า 24 ชั่วโมงจะทำให้ผู้เข้าชมทั้งครูนักเรียนรู้สึกอุ่นใจและปลอดภัยเวลาเยี่ยมชมหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ข้อที่ให้ความสำคัญรองลงมาคือ มีการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง เช่น มีรถบริการ รับ ส่งถ้ามีบริการด้านนี้เสริมก็จะเป็นการดีทำให้ประหยัดเวลาการเดินทางได้ และข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือ มีแพทย์หรือห้องบริการหากเกิดผู้ป่วยฉุกเฉิน ซึ่งครูศิลปะทั้งสองกลุ่มอาจเห็นว่าการไปพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมไม่ได้เป็นสถานที่ๆ มีกิจกรรมโลดโผนมากนักไม่เหมือนไปสวนสัตว์ หรืออุทยานแห่งชาติต่างๆ ที่อาจมีอุบัติเหตุเช่น วิ่งหกล้มหรือ หยอก ล้อ เล่นกัน จนได้รับบาดเจ็บได้ จึงเป็นข้อที่มีความต้องการน้อยที่สุด

จากผลการวิจัยเรื่องศึกษาทัศนนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครต่อบทบาทของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงความต้องการที่แท้จริงของครูศิลปะในระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งกลุ่มที่อยู่ใกล้และกลุ่มที่อยู่ไกล พิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม ต่อบทบาทของพิพิธภัณฑ์ทั้งในด้าน การจัดแสดง การบริการทางการศึกษา และการอำนวยความสะดวก ซึ่งผลจากงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าครูศิลปะทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และได้ให้ความสำคัญกับการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ที่เน้นเนื้อหาเรื่องราวเป็นสำคัญ มีป้ายบรรยาย สื่อ ข้อมูลต่างๆ มากพอ โดยเฉพาะเรื่องที่สามารถใช้เพื่อการเรียนการสอนศิลปะได้เช่น ประวัติของศิลปะวัตถุ ความสำคัญต่างๆ ฯลฯ และการจัดแสดงควรจะช่วยให้ผู้ชมเห็นคุณค่าของศิลปะ ภูมิปัญญาในศิลปะวัฒนธรรมของไทย ซึ่งแม้ว่าทัศนนะต่อบทบาทด้านการจัดแสดงของครูจะขัดกับวิธีการและหลักการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมบางประเภทโดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์ศิลปะประเภทหอศิลป์ ที่เน้นการให้เห็นความงามของศิลปะวัตถุ คุณค่าของงานศิลป์ มากกว่าเนื้อหาบรรยาย ข้อมูลต่างๆ ก็ตามแต่พิพิธภัณฑ์ต่างๆ ควรจะหาวิธีในการจัดแสดงที่ให้ผู้ชมได้รับความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้การเรียนการสอนศิลปะสามารถใช้พิพิธภัณฑ์ในการเป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้ ซึ่งจากผลที่ได้ยังแสดงให้เห็นว่า พิพิธภัณฑ์กับโรงเรียนมีการทำงานแบบต่างคนต่างทำมีการติดต่อสัมพันธ์กันน้อยมากทำให้ความต้องการของโรงเรียนกับวิธีการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ในบางประเภทไม่สอดคล้องกัน ฉะนั้นพิพิธภัณฑ์ เจ้าหน้าที่ ครู และสถานศึกษา ควรจะมีการจัดสัมมนา พูดคุยหาจุดร่วมทางความคิดซึ่งกันและกันให้มากขึ้น หาวิธีการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ที่ไม่ขัดกับวิธีหลักทางศิลปะของตนและยังเป็นประโยชน์ต่อความต้องการของครูศิลปะและนักเรียนที่ใช้พิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนการสอนศิลปะ จะทำให้ตัวพิพิธภัณฑ์เองเป็นแหล่งการเรียนรู้นอกระบบที่สำคัญอีกด้วย ในด้านการบริการการศึกษานั้นครูศิลปะเห็นว่าข้อที่มีความสำคัญมากที่สุดในด้านนี้คือในเรื่องของ การนำเสนอ ข้อมูลเนื้อหาต่างๆ ควรเหมาะสมกับทุกระดับการศึกษาทุกเพศ ทุกวัย หากพิพิธภัณฑ์จัดแสดงเรื่องใดอยู่ก็ควรมีเนื้อหาความรู้ในเรื่องนั้นๆ อย่างครบถ้วนและควรมีกิจกรรมเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอน ส่วนในด้านการอำนวยความสะดวก ครูศิลปะเห็นว่าข้อที่มีความสำคัญมากที่สุดในด้านนี้คือ การจัดทางเดินที่ง่าย ไม่สับสน มีบริการสาธารณะสุขที่เพียงพอ ตลอดจนการให้ความสะดวกรวดเร็วในการขอเข้าชมและมีค่าชมที่ไม่แพงเกินไป นอกจากนี้ในส่วน

ของความคิดเห็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ในส่วนของปัญหาต่างๆ เป็นเรื่องของเวลาเข้าชมที่จำกัด การเดินทางที่ลำบากมีเวลาจำกัด ครูอาจารย์เองก็ไม่มีเวลาในการนำนักเรียนมาทำกิจกรรมนอกสถานศึกษามากนัก ซึ่งปัญหานี้ได้แสดงให้เห็นว่าการที่เราจะสนับสนุนในเรื่องการใช้แหล่งการเรียนรู้ นอกกรอบมาช่วยเสริมการเรียนการสอนในระบบนั้น แต่ในส่วนหน่วยงานภาครัฐ สถานศึกษา กลับไม่เอื้ออำนวยให้ครูได้มีเวลาพานักเรียนไปทำกิจกรรมต่างๆ ไม่สนับสนุนกันอย่างจริงจังจึงแสดงให้เห็นปัญหาที่ระบบการศึกษาที่แม้ว่าจะมีนโยบายสนับสนุนการศึกษานอกสถานที่ ใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ฯลฯ แต่ไม่เปิดโอกาสให้ครูอาจารย์มีเวลาที่จะทำได้จริง จึงเป็นปัญหาที่ผู้ที่เกี่ยวข้องควรนำไปพิจารณา ปัญหาต่อมาคือพิพธิภณท์ยังขาดการประชาสัมพันธ์และประสานงานกับสถานศึกษาที่ดีบางครั้งทำให้ไม่รู้ว่าจะไปทำอะไร ชมอะไร ที่ไหน ซึ่งสิ่งนี้สะท้อนให้เห็นตั้งแต่เรื่องของการจัดแสดงของพิพธิภณท์แล้วว่า พิพธิภณท์กับโรงเรียนนั้นมีการติดต่อสัมพันธ์กันน้อยมากจึงทำให้พิพธิภณท์ไม่อาจเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะได้อย่างมีประสิทธิภาพและโรงเรียนครูศิลปะเองก็ไม่อาจใช้ประโยชน์จากพิพธิภณท์ได้อย่างเต็มที่เช่นกัน ในส่วนข้อเสนอแนะอื่นๆจะเป็นเรื่องของความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อนอกจากนี้ควรมีเจ้าหน้าที่ที่ดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้นซึ่งเป็นสิ่งที่ครูศิลปะต้องการ, พิพธิภณท์ควรมีกิจกรรมใหม่ๆที่น่าสนใจให้มากขึ้น, พิพธิภณท์ควรมีกิจกรรมต่างๆหมุนเวียนหรือมีกิจกรรมสัปดาห์ไปตามโรงเรียนต่างๆเพื่อดึงดูดความสนใจ, มีการจัดระเบียบผู้เข้าชมโดยให้โรงเรียนต่างๆ ได้จัดนักเรียนเข้าชมศึกษาค้นคว้าความรู้เป็นรอบๆ เพื่อจะได้มีผู้เข้าชมตลอดเวลา และไม่ควรเก็บค่าเข้าชมสำหรับนักเรียน เหล่านี้คือข้อเสนอแนะที่ครูศิลปะต้องการจากพิพธิภณท์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 พิพธิภณท์ควรมีการติดต่อ ประสานงาน ต่อ โรงเรียน และสถานศึกษาฯลฯ เพื่อให้พิพธิภณท์สถานเป็นสถาบันความรู้ที่โดดเด่น ขาดความสัมพันธ์ที่ดีกับสถานศึกษาหน่วยงานต่างๆ แต่ควรมีความสัมพันธ์ในด้านการติดต่อ แลกเปลี่ยน ข้อมูลต่างๆซึ่งกัน อันจะเป็นประโยชน์ทั้งพิพธิภณท์ และสถานศึกษาด้วย

1.2 พิพธิภณท์ควรมีการจัดการสัมมนา อบรม ประชุมทางวิชาการ ต่างๆ แก่ครู บุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันในเรื่อง ระบบ หลักสูตรการศึกษา และกิจกรรมงานบริการการศึกษาของพิพธิภณท์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน

1.3 หน่วยงานของภาครัฐควรให้การสนับสนุน ด้านต่างๆแก่พิพธิภณท์ทั้งของภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดการปรับปรุง พัฒนาในด้านต่างๆ ให้มีคุณภาพมากขึ้น เช่นงานประชาสัมพันธ์ งานบริการ กิจกรรมต่างๆ และการจัดการศึกษา

1.4 หน่วยงานทางด้านหลักสูตรการศึกษา ควรให้ความสำคัญแก่การใช้พิพธิภณท์เพื่อการเรียนการสอน ในรายวิชาที่สามารถประโยชน์จากพิพธิภณท์ได้

1.5 โรงเรียน สถานศึกษา ควรสนับสนุนให้ ครู นักเรียน ได้ใช้ประโยชน์จาก
พิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนการสอนมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรมีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่กว้างกว่า เช่นครูศิลปะในส่วนภูมิภาคต่างๆ หรือ
ในระดับการศึกษาต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

2.2 ควรมีการศึกษาด้านความสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑ์กับสถานศึกษา ว่าในปัจจุบัน
เป็นเช่นไร

2.3 ควรมีการศึกษา ทรรศนะของเจ้าหน้าที่ นักวิชาการของพิพิธภัณฑ์ศิลปะ ต่อหลักสูตร
การเรียนการสอนของโรงเรียนกับความเหมาะสมในการใช้ พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติม
ในวิชาศิลปะ สังคม

2.4 ควรมีการศึกษาทรรศนะในส่วนของนักเรียนนักศึกษา ในด้าน ประโยชน์และความรู้สึก
ที่มีต่อการใช้พิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนการสอน หรือหาความรู้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). การพานักเรียนนักศึกษาไปนอกสถานศึกษา. สืบค้นเมื่อ มีนาคม 2549, จาก <http://www.moe.go.th/webd/pdf/b-60.pdf>
- กรมศิลปากร. (2517). กิจการพิพิธภัณฑ์สถาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา
- กรมวิชาการ. (2544). คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กฤษณา ศรีเกียรติ. (2545). ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อการใช้แหล่งการเรียนรู้ในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานประถมศึกษา อำเภอหนองแขงอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ กศม.(เทคโนโลยีการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร
- กุลศรี สุริยเดชสกุล. (2542). เทคนิคการให้แสงธรรมชาติอาคารพิพิธภัณฑ์แสดงภาพเขียน เขตร้อนชื้น. วิทยานิพนธ์ สด.ม. (สถาปัตยกรรมศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- คณิงหา สุภานันท์. (2544). ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาศิลปศึกษาตามทฤษฎี DBAE. ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ คม.(ครุศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- จิรา จงกล. (2528). พิพิธภัณฑ์สถานวิทยา. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- จิรา จงกล. (2532). พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร
- จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า. (2545). การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามแนวคิด หลัก CISST ของนิสิตระดับอุดมศึกษาระหว่างวิธีสอนเพื่อสร้างความคิดรวบยอดกับ วิธีสอน แบบบรรยายประกอบสื่อ. งานวิจัย (ศิลปกรรมศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- เฉลิมพงศ์ นัยวัฒน์. (2537). ผลกระทบในการให้แสงโดยการใช้ความจำและความเปรียบเทียบ ความเข้มของแสง เพื่อเน้นวัตถุและความน่าสนใจ กรณีศึกษา การจัดแสดง ประติมากรรมในพิพิธภัณฑ์. วิทยานิพนธ์ สด.ม. (สถาปัตยกรรมศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- ต่อจรัส พงษ์สำลี. (2541). ความคาดหวังของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีต่องานบริการทาง การศึกษาของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (วัฒนธรรม ศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- เที่ยว 100 พิพิธภัณฑ์. (2548). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แปลนรีตเตอร์

ทำเนียบสารสนเทศแหล่งการเรียนรู้สำหรับประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ ธันวาคม 2547,จาก

<http://www.thaiwisdom.org>

ธีรศักดิ์ วิเศษชัยณรงค์. (2538). บทบาทของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ต่อการศึกษา

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับมัธยมศึกษา กรณีศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร.

วิทยานิพนธ์. ศม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร

ธนาทิพ ฉัตรภูติ. (2544). การเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์. สารปฏิรูป. 4(37): 26-29.

นิคม มุสิกคามะ. (2521). วิชาการพิพิธภัณฑ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

นิคม มุสิกคามะ. (2536). คู่มือการปฏิบัติงานของภัณฑารักษ์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกรม

ศิลปากร. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

นิชรา ทองธรรมชาติ. (2546). ความหมายของวิทยาการ. สืบค้นเมื่อ มีนาคม 2549,จาก

http://www.geocities.com/research_triangle/lab18819/asp/asp-how-APSwor.html:

นวลลออ ทินานนท์. (2542). เอกสารประกอบการสอน ศล211 หลักสูตรการสอนศิลปศึกษา1.

กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บ๊วก 1113. (2548, มิถุนายน). บริการสอบถามข้อมูลทางโทรศัพท์.

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. (2530). พิพิธภัณฑ์วิทยา. กรุงเทพฯ: พิพิธภัณฑ์แห่งชาติเจ้าสามพระยา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. (2542). สืบค้นเมื่อ มีนาคม 2549, จาก

<http://www.moe.go.th>

พัชนี จันทรสาขา. (2535). กิจกรรมด้านสารสนเทศในด้านศิลปวัฒนธรรมและการพิพิธภัณฑ์ใน

ประเทศแคนาดา. วารสารภาษาและวัฒนธรรม. 11(2) 43-50.

พัชนี จันทรสาขา. (2540). การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลวัตถุพิพิธภัณฑ์ :

กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (วัฒนธรรมศึกษา)

. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

พิพิธภัณฑ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษาประเทศอังกฤษ. ไทย. สืบค้นเมื่อ ธันวาคม 2547,

จาก <http://www.thaiwisdom.org>

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2542). ศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2545). บริบทต่างๆที่ศิลปศึกษาให้ความสนใจ. ใน แนวโน้มศิลปศึกษา

ร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มารศรี ไทยบุญเรือง. (2537). ผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่แบบผสมผสานที่มีต่อ

พฤติกรรมและการตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย.

ปริญญาานิพนธ์ กศม. (ศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

โลจนา มะโนทัย. (2545). ความเคลื่อนไหววงการพิพิธภัณฑ์ศิลปะ. ใน แนวโน้มศิลปศึกษาร่วม

สมัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วรารณณ์ ผีอกเล็ก. (2542). *พิพิธภัณฑศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2526). *ศิลปศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิวัฒนาการ
- ศิริชัย ภูเพ็ชร. งานด้านการศึกษาของพิพิธภัณฑในศตวรรษหน้า. สืบค้นเมื่อ ธันวาคม 2547, จาก <http://www.thaiwisdom.org>
- ศิริวัฒน์ แสนเสริม. (2543). *ความคิดเห็นของผู้บริหารผู้เชี่ยวชาญทางพิพิธภัณฑศิลป์และนักวิชาการศิลปศึกษา เกี่ยวกับบทบาททางการศึกษาของพิพิธภัณฑศิลป์ในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ คม. (ครุศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- ศรินทิรา ปัทมาคม. (2544ก). *พิพิธภัณฑศิลป์แหล่งการศึกษาที่ไม่ควรมองข้าม*. ใน แนวโน้มศิลปศึกษาร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศรินทิรา ปัทมาคม. (2544). *ความคิดเห็นของผู้บริหารพิพิธภัณฑท้องถิ่น ภัณฑารักษ์ ผู้บริหารโรงเรียนและครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับการใช้พิพิธภัณฑท้องถิ่นเป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลป ศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ คม. (ครุศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- เสาวณีย์ ลิกขาบัณฑิต. (2528). *เทคโนโลยีการศึกษา*. กรุงเทพฯ: เทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
- สายอรุณ บุญคง. *เที่ยวพิพิธภัณฑอย่างไร? .* สืบค้นเมื่อ ธันวาคม 2547, จาก <http://www.thaiwisdom.org>
- สมชาย ณ นครพนม. (2544, เมษายน-มิถุนายน). *พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครกับการเป็นแหล่งการเรียนรู้ . วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาสหประชาชาติ*. 7(2).
- สาวิตรี สุวรรณสถิตย์. (2544, เมษายน -มิถุนายน). *พิพิธภัณฑในฐานะแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต. เอกสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาสหประชาชาติ*. 33(2).
- สุจิตรา มาถาวร. (2542). *พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: เอ ที พี เวิร์ลมีเดีย.
- สันติ คุณประเสริฐ. (2547). *ปฏิรูปการจัดกิจกรรมทางศิลปศึกษา: ศึกษาสถานนอกสถานที่และทัศนศึกษาดูงาน*. ใน *ศิลปศึกษา: จากทฤษฎีสู่การสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมสิทธิ์ จิตรสถาพร. (2535). *เทคนิคการจัดการศึกษาสถานนอกสถานที่*. กรุงเทพฯ: เทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- แหล่งการเรียนรู้ยุคปฏิรูปการศึกษาตอนที่ 2. (2547). สืบค้นเมื่อ ธันวาคม 2547, จาก <http://www.thaiwisdom.org>
- Adoptect. (1998). *Museums Association Definition*. Retrieved 2006, from <http://www.chr.org.uk/museum/mumeaningdict.htm>

- Art connection. (2004). Bangkok's Cultural Map.
- Berry, n. (1998). A Focus on A Art Museum. In School Collaboration, Art Education
- Eric B. Rowison. (1995). Rule For Handling WORKS of Art. In *Museum Registration Methods*. pp355. UnitedState : American Association
- Flude, Kevin. (1998). *Museums Association –Old Definition*. Retrieved 2006, from <http://www.chr.org.uk/museum/mumeaningdict.htm>
- Jimreiwat, Pittiya. (1998). Activities For Children In Museum. in *Museum In The Making*. Bangkok: France Embassy
- Peason, Verginia, Elizabeth L. Burnham. (1995). Preparing Art Exhibitions For Travel. In *Museum Registration Methods*. pp367. UnitedState : American Association
- Shoemaker, Maria k. (1998, March). *Art in Wonderful Place to Be : ESL Students as Museum Learner*. Art Education.
- Stone, Denise L. (1993). *The Secondary Art Specialist and The Art Museum*. Art Education
- Wittich, Walter A, and Schullor, Charlea F. (1973). *Instructional Tecnology: It Natural Use* 5th. NewYork: Harper&Row

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริยุภา พูลสุวรรณ

สิรินทร์ ย้วนไยดี

กชพร หัสดิน

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรสาขาวิชาการวิจัย

และพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยหัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

นักวิชาการช่างศิลป์ชั้น 7

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหอศิลป์

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างเอกสารขอความร่วมมือในการวิจัย

ที่ ศธ 0519.9/ **1367**

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กทม.10110

31 ตุลาคม 2549

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูล

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีอยุธยา

ตามที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ ร่วมกับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เปิดหลักสูตร การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกศิลปศึกษา และในหลักสูตรกำหนดให้นิสิตต้องจัดทำวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตร เพื่อจบการศึกษาและสามารถนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพดังนั้นคณะฯ จึงขออนุญาตเผยแพร่ ข้อมูลแก่นายปรัชญา ธนารักษ์ไพศาล เพื่อนำมาประกอบการจัดทำวิทยานิพนธ์ ในหัวข้อเรื่อง "ศึกษาพรรณนา ของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครต่อบทบาทของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม" ให้ สำเร็จตามวัตถุประสงค์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นิสิต และ ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนาจ เย็นสบาย)

คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

โทร/โทรสาร 0-2260-0123

0-2664-1000 ต่อ 5087

ภาคผนวก ค
รายชื่อโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มโรงเรียนที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม

โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา 227 ถนนพญาไท แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โรงเรียนมัธยมศึกษาศึกษา 846/17 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ แขวงมักกะสัน เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

โรงเรียนศรีอยุธยาในพระอุปถัมภ์ 497 ถนนศรีอยุธยา แขวงพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

โรงเรียนเทพศิรินทร์ 1466 ถนนกรุงเกษม แขวงวัดเทพศิรินทร์ เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ 10100

โรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง 1235 ถนนสุขุมวิท แขวงพระโขนงเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

โรงเรียนสายน้ำผึ้ง 186 ซอย สุขุมวิท22 แขวง คลองเตย เขตคลองเตย กรุงเทพฯ 10110

โรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตร ถนน ศรีอยุธยา แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

โรงเรียนวัดราชาธิวาส 4 ถนนสามเสนใน แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

โรงเรียนเบญจมราชาลัย 126 ถนนศิริพงษ์ แขวงสำราญราษฎร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย 88 ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม 519 - 519/1 ถนนมหาพฤฒาราม แขวงมหาพฤฒาราม เขตบางรัก กรุงเทพฯ 10500

โรงเรียนพุทธจักรวิทยา 728/2 ถนนพระรามที่ 4 แขวงสี่พระยา เขตบางรัก กรุงเทพฯ 10500

กลุ่มโรงเรียนที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม

โรงเรียนสตรีวัดระฆัง 248/9 ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

โรงเรียนราชดำริ 37/1 หมู่ที่ 11 ซอยเฉลิมพระเกียรติ 2 ถนน สุขุมวิท 103 แขวง ประเวศ เขต ประเวศ กรุงเทพฯ 10260

โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า 22/24 ถนนรามคำแหง แขวงสะพานสูง เขตสะพานสูง กรุงเทพฯ 10240

โรงเรียนศรีพฤฒา 100/600 ซอย หมู่บ้านนักกีฬาแหลมทอง ถนนกรุงเทพฯ-กรีฑา แขวง ประเวศ เขตสะพานสูง จังหวัด กรุงเทพมหานคร 10250

โรงเรียนเทพศิลา 281 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

โรงเรียนเทพศิรินทร์ร่มเกล้า 146 หมู่ที่ 3 ถนนร่มเกล้า แขวงคลองสามประเวศ เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

โรงเรียนเศรษฐบุตราบำเพ็ญ 88 หมู่ที่ 3 ถนนรามอินทรา แขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ 10510

โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา 2 200 ซอย นิมิตรใหม่ 64 ถนนนิมิตรใหม่ แขวงคลองสามวา ตะวันออก เขตคลองสามวา กรุงเทพฯ 10510

โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) 2 333 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ 10240

โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางขุนเทียน88/2527 ถนนพระรามที่ 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุน
เทียน กรุงเทพฯ 10150

โรงเรียนดอนเมืองจาตุรจินดา 153/34 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงสีกัน เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ
10210

โรงเรียนโพธิสารพิทยากร14/2 หมู่ 2 แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170

โรงเรียนชินโรวินิตยาลัย45 ถนนอิสรภาพ แขวงบ้านช่องหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

โรงเรียนวัดนวลนรดิศ137 ซอยเพชรเกษม 19 แขวงปากคลอง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ 10160

ภาคผนวก ง

รายชื่อพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร

รายชื่อพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม

1. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ถ.หน้าพระธาตุ แขวงบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
2. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ศิลป์ พีระศรี อนุสรณ์ ถ.หน้าพระธาตุ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
3. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ ถ.เจ้าฟ้า แขวงชนะสงคราม เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
4. พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว 2 ถ.หลานหลวง แขวงโสมนัส เขต ป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ 10110
5. พระราชวังเดิม ถ.อรุณอมรินทร์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600
6. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี ปากคลองบางกอกน้อย แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700
7. อุทยานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซ.สมเด็จพระยา 3 เขตคลองสาน กรุงเทพฯ 10600
8. พระที่นั่งวิมานเมฆ ถ.ราชวิถี เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
9. พิพิธภัณฑ์ศิลปาชีพ พระที่นั่งอภิเศกดุสิต
10. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ช้างต้น ถ. อุทองไน เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
11. พิพิธภัณฑ์สถานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อาคารโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเดิม ทำเนียบรัฐบาล ถ.พิษณุโลก แขวงวัดเบญจมบพิตร เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
12. พิพิธภัณฑ์ธนาคารแห่งประเทศไทย 273 ถ.สามเสน แขวงวัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
13. พิพิธภัณฑ์วังสวนผักกาด 352-354 ถ.ศรีอยุธยา เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400
14. พิพิธภัณฑ์เทคโนโลยีทางภาพ ฯ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
15. พิพิธภัณฑ์ผ้าสะสม บริษัท ดิลลิกี่ แอนด์ กิบบินส์ อินเตอร์เนชั่นแนลจำกัด 64/1 ซ.ตันสน ถ. เพลินจิต กรุงเทพฯ 10330
16. พระราชวังพญาไท 315 ถ.ราชวิถี เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400
17. พิพิธภัณฑ์ใหม่ อาคารวี ซีดี ถ.พระราม3 เขต ยานนาวา กรุงเทพฯ
18. พิพิธภัณฑ์จักรเย็บผ้า 1635 ถ.เจริญกรุง แขวง ยานนาวา เขต สาทร กรุงเทพฯ 10120
19. พิพิธภัณฑ์หินแปลก 1048-1054 เจริญกรุง 26 ถ.เจริญกรุง เขตบางรัก กรุงเทพฯ 10500
20. พิพิธภัณฑ์เรือนคำเที่ยง สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ 131 ถ.สุขุมวิท21 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
21. พิพิธภัณฑ์บ้านจิตรกร กวีอังคาร กัลยาณพงศ์ 66 ซ.อิสระชัย ถ.พระราม 9ตัดใหม่ เขต สวนหลวง กรุงเทพฯ 10250

22. พิพิธภัณฑ์เรือจิว2/173-177 หมู่บ้านบัวขาว ซ.22 ถ.สุขาภิบาล 3 แขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี
กรุงเทพฯ 10150
23. พิพิธภัณฑ์ ปราสาท ซ.หมู่บ้านนักกีฬา เขตสะพานสูง กรุงเทพฯ
24. พิพิธภัณฑ์ พุทธศิลป์ ไกล่ ม.เกษมบัณฑิต เขตสวนหลวง 10250
25. พิพิธภัณฑ์ตราไปรษณียากร หลังที่ทำการไปรษณีย์ สามเสนใน ถ.พหลโยธิน เขต พญาไท
กรุงเทพฯ 10400
26. พิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร ม.เกษตรศาสตร์วิทยาเขต บางเขน กรุงเทพฯ 10900
27. พิพิธภัณฑ์ นาฬิกาโบราณ อาคาร เลอคอนคอร์ด พลาซ่า ถ.รัชดาภิเษก เขตห้วยขวาง
กรุงเทพฯ 10310
28. พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน 54/2หมู่ 10 แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ 10150
29. บ้านพิพิธภัณฑ์ 170/17 หมู่7 หมู่บ้านคลองโพแลนด์ ซ. คลองโพ 2 เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ
10170
30. พิพิธภัณฑ์พระ กำนันชูชาติ 5/9 ถ.พุทธมลลสาย2 แขวงทวีวัฒนา เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ
10170
31. พิพิธภัณฑ์ เครื่องปั้นดินเผาในประเทศไทย ศูนย์มนุษยวิทยาสรินธร 20 ถ.บรมราชชนนี เขต
ตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170
32. พิพิธภัณฑ์ เพลงลูกทุ่ง 577/78 หมู่บ้าน อิมอัมพร ซ.พาณิชย์การธนบุรี ถ.จรัลสนิทวงศ์ แขวง
วัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10700
33. หอไทยนิทัศน์ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ถ.รัชดาภิเษก แขวงห้วยขวาง เขตห้วยขวาง
กรุงเทพฯ 10310
34. พิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก ซ.เจริญกรุง 43 ตรงข้าม ไปรษณีย์กลาง เขตบางรัก กรุงเทพฯ 10500
35. พิพิธภัณฑ์บ้าน จิม ทอมป์สัน 6 ซ.เกษมสันต์ 2 ถ.พระราม 1 เขต ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
36. พิพิธภัณฑ์วังวรดิศ ถ.หลานหลวง แขวงนางเลิ้ง เขตป้อมปราบ กรุงเทพฯ 10110

พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ต่างๆ

37. TCDC ศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมและการออกแบบ ภายในห้างสรรพสินค้าดิเอ็มโพเรียม ดิคส
ถาณิรถไฟฟ้าพร้อมพงษ์ เขตคลองเตย กรุงเทพฯ
38. หอศิลป์เพาะช่าง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตเพาะช่าง ถ.ตรีเพชร กรุงเทพฯ 10200
39. หอศิลป์สวนดุสิต ม.ราชภัฏสวนดุสิต ถ.ราชสีมา เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
40. หอศิลป์สวนสุนันทา มราชภัฏสวนสุนันทา ถ.ราชสีมา เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
41. ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ถ.รัชดาภิเษก คลองเตย กรุงเทพฯ 10110
42. ศูนย์ศิลปชนแห่งชาติไทย 136/5 ถ.ราชพราวด์ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
43. หอศิลป์ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงเทพ สำนักงานใหญ่ 333 ถนนสีลม กรุงเทพฯ 10000

44. ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาผ่านฟ้า ถ.พระสุเมรุ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
45. หอศิลป์ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกสิกรไทย สำนักงานใหญ่ 1 ซ.กสิกรไทย ถ.ราษฎร์บูรณะ เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพฯ 10140
46. A.U.A ถ.ราชดำริ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10500
47. บ้านเจ้าพระยา 49/1 ถ.พระอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
48. ห้องนิทรรศการมารศรีศิลปาคาร มูลนิธิจุฬาลงกรณ์-พันทิพย์ วังสวนผักกาด ถ.ศรีอยุธยา เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400
49. Gourmet Gallery 6/1 ซ.พร้อมศรี 1 สุขุมวิท39 กรุงเทพฯ 10260
50. Thee Artist Gallery 60 ถ.ปิ่น สีลม เขตบางรัก กรุงเทพฯ 10500
51. Art Forum Gallery 172/1-2 ถ.ประดิพัทธ์ 10 เขต พญาไท กรุงเทพฯ 10400
52. Bangkok Gallery 2/5 สุขุมวิท20 เขตพระโขนง กรุงเทพฯ 10110
53. Idea Art Gallery 1091/95 ถ.เพชรบุรี 33 มักกะสัน เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400
54. Hall Of Frame 1608 ถ.พหลโยธิน ใกล้ที่ว่าการเขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
55. No Name Designer's Gallery 14/4 สุขุมวิท 33 เขตพระโขนง กรุงเทพฯ 10110
56. วินิจจ แกลลอรี 81 ถ.สุขุมวิท 26 ซ.สัมพันธ์อารี ถ.พระราม4 กรุงเทพฯ 10110
57. Gallery Kyoto Chirathivat 5224 ซ.ต้นสน ลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ
58. Seri Art Gallery ถ.พระราม4 เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ 10110
59. N.M Gallery 2074/85-86 ถ.เจริญกรุง เขตบางคอแหลม กรุงเทพฯ 10120
60. Star Gallery 120/11 ซ.สุขุมวิท23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
61. Visual Dhamma Gallery 44/28 ซ.อโศก เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
62. B.B Gallery สุขุมวิท23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
63. About (Photography) Gallery 663-665 ถ.สีพระยา เขตบางรัก กรุงเทพฯ 10500
64. About Studio 402-408 ถ.ไมตรีจิตร์ เขตป้อมปราบ กรุงเทพฯ 10100
65. สุรพลแกลลอรี Tisco Tower ชั้น1 48/3 ถ.สาทรเหนือ เขตสาทร กรุงเทพฯ 10500
66. Thip Thong Gallery 28/23 ซ.นาควิลาส ซ.ลาดพร้าว 71 ถ.ลาดพร้าว กรุงเทพฯ
67. หอศิลป์ จิตติศิลป์ 7/33 สันธಾನีอเวนิว ถ.รามอินทรา กม.8.5 เขตคันนายาว กรุงเทพฯ 10230
68. Thai'sTime Gallery ตลาดนายเลิศ ประตูน้ำ ซ.4 ห้องB 8/1-2 ถ.เพชรบุรี เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400
69. Studio 1109 เลขที่ 1129/1109 อาคารสหกรณ์เคหสถาน ถ.เทอดดำริ เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
70. Open Space 1129/63 ถ.เทอดดำริ เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
71. สตูดิโอช้าง 142/1-4 ซ.มิตรอนันต์ ถ.นครชัยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
72. Akko Gallery 919/1 ถ.สุขุมวิท 49-51 คลองตันเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
73. สมาคมฝรั่งเศส 29 ถ.สาทรใต้ เขตสาทร กรุงเทพฯ 10120

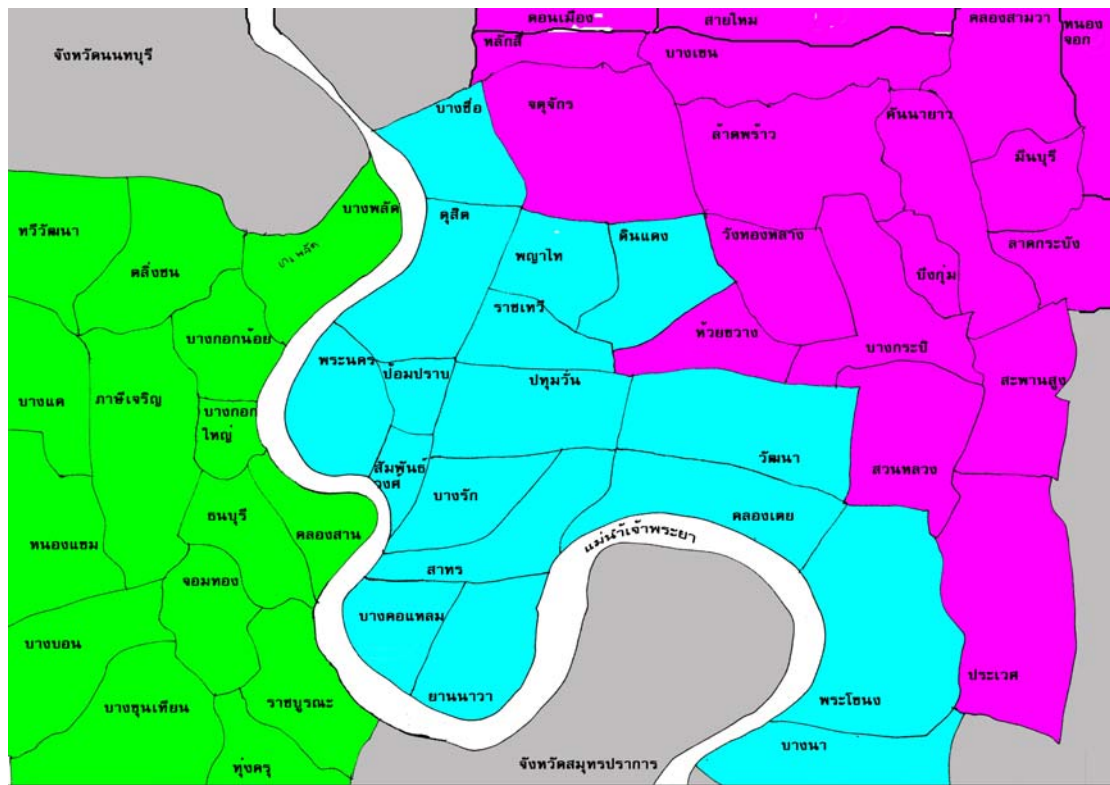
74. อาเตอลิเย อาร์ต แกลลอรี ชั้น1 อ.ทิสโก้ ถ.สาทรเหนือ เขตสาทร กรุงเทพฯ 10120
75. หอศิลป์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตกล้วยน้ำไท ถ.พระราม4 เขตคลองเตย กรุงเทพฯ 10110
76. บ้านราชวัตร 64 ซ.สันติสุข ถ.นครชัยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
77. หอศิลป์วิทยานิทรรศน์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อ.สถาบันวิทยบริการ ถ.พญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
78. อศิลป์จามจุรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตรงข้าม สถาบันฯอุเทนถวาย ถ.พญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
79. Carpediem Galleries อ.ร่วมฤดี 566 ถ.เพลินจิตร์ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ
80. อีท มี 1/6 ซ.พิพัฒน์ 2 ถ.คอนแวนต์ สีลม เขตบางรัก กรุงเทพฯ 10500
81. Gallery55 ซี่อาร์ชีทาวเวอร์ ถ.วิทยุ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
82. สถาบันเกอเธ่ กรุงเทพฯ 18/1 ซ.เกอเธ่ สาทร1 เขตบางรัก กรุงเทพฯ 10500
83. H gallery 201 ซ.สาทร 2 เขตบางรัก กรุงเทพฯ
84. เฮมล็อค ใกล้ท่าเรือพระอาทิตย์ ถ.พระอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
85. ศูนย์วัฒนธรรมญี่ปุ่น กรุงเทพฯ อ.เสริมมิตร สุขุมวิท21 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
86. นำทอง แกลลอรี 1129/29 ถ.เทอดดำริ เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
87. The Odyssee Mode Visual Loft ชั้น 2 โรงภาพยนตร์สยาม เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
88. 100 ต้นสน แกลลอรี 100 ซ.ต้นสน ถ.เพลินจิตร์ กรุงเทพฯ
89. ภัทราวดีเธียเตอร์ และ แกลลอรี 69/1 ซ.วัดระฆัง ถ.อรุณอมรินทร์ กรุงเทพฯ
90. สถาบัน ปรีดี พนมยงค์ 65/1 ซ.ทองหล่อ ถ.สุขุมวิท55 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
91. Puey Forum วิกิพมคณาธาราชรวิหาร ถ.ทรงวาด เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ
92. หอศิลป์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ 101 ถ.ราชดำเนินกลาง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
93. ร้านบ้านเรา ชั้น2 โรงภาพยนตร์ลิโด้ สยามสแคว์ ซ.3 เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
94. Rotunda Gallery ห้องสมุด เนลสัน เฮล์ 195 ถ.สุรวงศ์ เขตบางรัก กรุงเทพฯ 10500
95. Rare Art Gallery 1/1 ตรอกมะยม ถ.ข้าวสาร เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
96. Si-Am Art Space 1741-43-45-47 ซ.แสนสุขใต้ ถ.พระราม 4 เขตคลองเตย 10110
97. หอศิลป์มหาวิทยาลัยศิลปากร ถ.หน้าพระลาน เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
98. หอศิลป์ คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
99. หอศิลป์และการออกแบบ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
100. หอศิลป์สถาปัตยกรรมพระพรหมพิจิตร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
101. SPAFA ศูนย์ภูมิภาคทางโบราณคดีและศิลปะ 81/1 ถ.ศรีอยุธยา สามเสน เทเวศ เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

102. หอศิลป์ตากู 99/2 อ.บาเซโลน่า มอเตอร์ ถพเทียมร่วมมิตร เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310
103. ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ถ.รัชดาภิเษก เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310
104. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถ.ท่าพระจันทร์ สนามหลวง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
105. ทิวา แกลลอรี่ ชั้น 3 อ.สีลม แกลลอรี่ เขตบางรัก กรุงเทพฯ 10500
106. The Gallery ชั้น 2 ซี่อาร์ชีทาวเวอร์ ออลซีซั่นเพลส ถ.วิทยุ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
107. ศูนย์ศิลปศึกษา (แพ บุนนาค) อุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้า 3 เขตคลองสาน กรุงเทพฯ 10600
108. หอศิลป์จิตรกรรมวิทยุ 197 ถ.สุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
109. หอศิลป์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะศิลปกรรมศาสตร์ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

(Bug1113 :2549 โทรศัพท์)(เที่ยว100พิพิธภัณฑ์.2546:2-3)(ศิริวัฒน์ แสนเสริม,2543:153;อ้างอิงจาก กรมศิลปากร,2541) (Art Connection Bangkok'sCultural Map,2004)

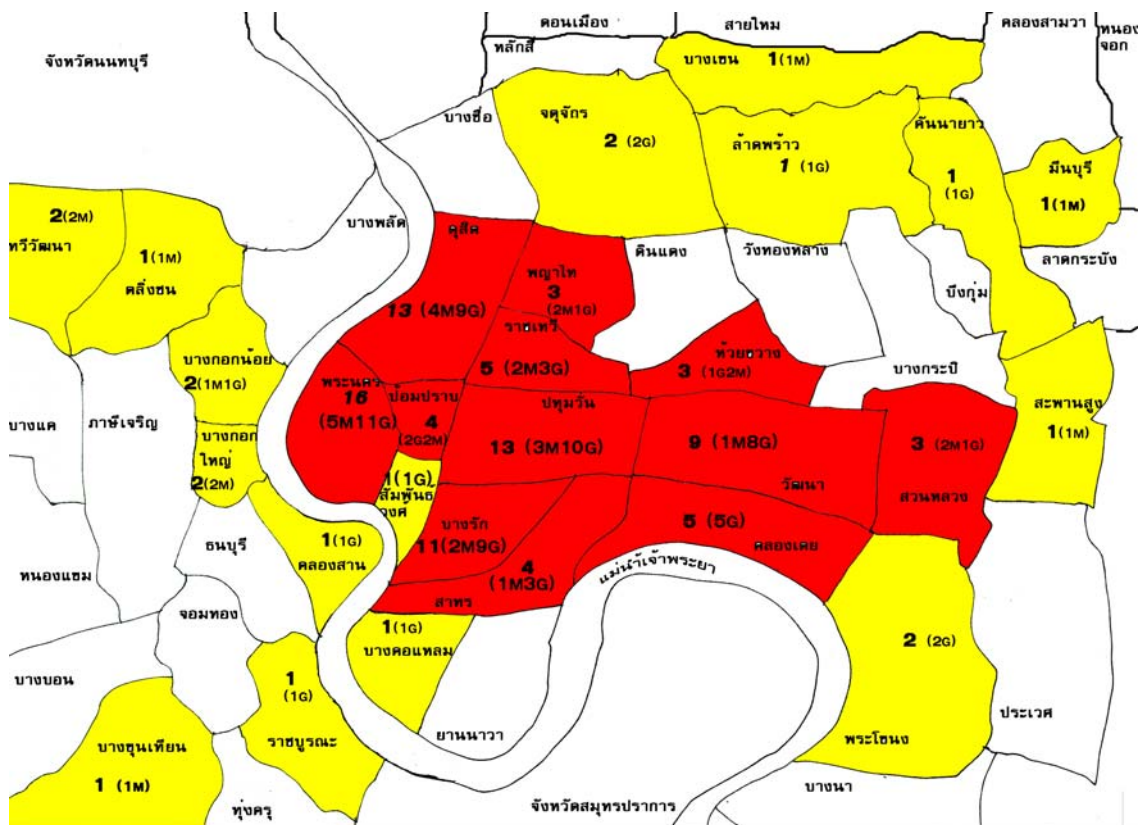
ภาคผนวก จ

แผนที่ตั้งกลุ่มตัวอย่าง เขตการศึกษา และพิพิธภัณฑ์

ภาพแสดงพื้นที่เขตการศึกษาในกรุงเทพมหานคร

- = พื้นที่การศึกษาเขต 2
- = พื้นที่การศึกษาเขต 1
- = พื้นที่การศึกษาเขต 3
- = พื้นที่จังหวัดอื่นที่ไม่ใช่กรุงเทพมหานคร

ตารางแสดงจำนวน ที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมในเขตต่างๆ

- = เขตที่มีพิพาทกันที่ศิลปะและวัฒนธรรมตั้งอยู่น้อย
 = เขตที่มีพิพาทกันที่ศิลปะและวัฒนธรรมตั้งอยู่มาก
 = เขตที่ไม่มีพิพาทกันที่ศิลปะและวัฒนธรรมตั้งอยู่

M = จำนวนพิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรม

G = จำนวนพิพิธภัณฑ์ประเภท หอศิลป์

(Bug1113 :2549 โทรศัพท์)(เที่ยว100พิพิธภัณฑ์.2546:2-3)(ศิริวัฒน์ แสงเสริม,2543:153;อ้างอิง
จาก กรมศิลปากร,2541) (Art Connection Bangkok's Cultural Map,2004)

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่องานวิจัยในหัวข้อ: ศึกษาทัศนะของครูผู้สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาใน

กรุงเทพมหานคร ต่อบทบาทของพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรม

แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ทัศนะเกี่ยวกับกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมในด้านต่างๆ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่เหลี่ยมหน้าคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง หรือตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียวหรือเติมข้อความในข้อที่เป็นคำถามปลายเปิด

1. คุณเป็นครูมาแล้วกี่ปี ☐ ยังไม่ถึง 1 ปี ☐ 1-5 ปี ☐ 5-10 ปี ☐ 10-20 ปี ☐ 20 ปีขึ้นไป
2. ระดับการศึกษา ☐ ปริญญาตรี ☐ สูงกว่าปริญญาตรี ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ) .....
3. วุฒิการศึกษา ☐ ศิลปศึกษา ☐ ไม่ใช่ศิลปศึกษาแต่เป็นวุฒิต่างด้านศิลปะ ☐ ไม่ใช่วุฒิต่างศิลปะเลย
4. สถานะภาพในสถานศึกษา ☐ หัวหน้าหมวดศิลปะ ☐ อาจารย์ผู้สอนศิลปะ ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

ตอนที่ 2 ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมในด้านต่างๆ

1. หากท่านต้องการพาหรือคิดจะพานักเรียนไปทัศนศึกษา จัดกิจกรรมฯลฯ ที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะและวัฒนธรรมโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนการสอนศิลปะ สิ่งใดที่ท่านคิดว่า ต้องการ หรือ ไม่ต้องการ อะไรจากบทบาทแต่ละด้านในกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์เหล่านี้ เพื่อการเรียนการสอนศิลปะ?

A. ในด้านการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์

B. ในด้านการบริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์

C. ในด้านการอำนวยความสะดวกต่างๆของพิพิธภัณฑ์

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย x ลงในช่องว่างทางขวามือตรงกับความคิดห่วงต่อบทบาทของพิพิธภัณฑ์ในแต่ละด้าน

ระดับความคิดเห็น

- มากที่สุด หมายถึง ท่านคิดว่าต้องการในบทบาทข้อนั้นมากที่สุด ต้องการมาก ๆ อย่างไรก็ต้องมี ขาดไม่ได้
- มาก หมายถึง ท่านคิดว่าต้องการในบทบาทข้อนั้นมาก ถ้ามีก็จะดีมาก ๆ จะช่วยได้มาก
- ปานกลาง หมายถึง ท่านคิดว่าต้องการในบทบาทข้อนั้นปานกลาง มีก็ดี ไม่มีก็ไม่เป็นไรไม่เดือดร้อนนัก
- น้อย หมายถึง ท่านคิดว่าต้องการในบทบาทข้อนั้นน้อย ไม่ค่อยจะจำเป็นไม่มีก็ได้
- น้อยสุด หมายถึง ท่านคิดว่าต้องการในบทบาทข้อนั้นน้อยที่สุด ไม่จำเป็นไม่สำคัญต่อการเรียน ไม่ต้องการ

ตัวอย่าง

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		น้อยสุด	น้อย	กลาง	มาก	มากที่สุด
0.	พิพิธภัณฑ์ให้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ด้วย			X		

แสดงว่า มีก็ดีถ้ามีก็ใช้ แต่ถ้าไม่มีก็ไม่เป็นไร ถ้าพิพิธภัณฑ์จะให้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ด้วย

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		น้อยสุด	น้อย	กลาง	มาก	มากที่สุด
A.	ความต้องการในด้านการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์					
	ในด้านเทคนิคการจัดแสดง					
	1. จัดวางวัตถุให้สามารถมองเห็นได้ง่าย					
	2. จัดวางวัตถุเป็นระเบียบ					
	3. มีป้ายบรรยายในตำแหน่งที่ชัดเจน					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		น้อยสุด	น้อย	กลาง	มาก	มากที่สุด
4.	มีเทคนิคต่างๆประกอบการชมเช่น แสง สี เสียง					
5.	มีวัตถุใหม่ๆมาจัดแสดง					
6.	มีการจัดนิทรรศการใหม่ๆหมุนเวียนอยู่เสมอ					
7.	มีการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับวันสำคัญ ตามเหตุการณ์สังคม					
8.	มีวัตถุที่หลากหลายประเภท,เรื่องราว อยู่ในพิพิธภัณฑ์					
9.	การจัดแสดงมีการลำดับเนื้อหาขั้นตอนการชมที่แน่นอน					
ในด้านรูปแบบการจัดแสดง						
10.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ที่เน้นที่วัตถุให้เด่นสะดุดตา					
11.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ที่เน้นเทคนิคการจัดแสดงอันน่าตื่นตาตื่นใจ					
12.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ที่เน้นเนื้อหา เรื่องราวเป็นสำคัญ					
13.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ที่เน้นความปลอดภัย มีระเบียบเรียบร้อย					
ในด้านทัศนคติคุณค่าที่นำเสนอผ่านการจัดแสดง						
14.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เน้นให้เห็น ถึงขั้นตอน วิธีการสร้างงานศิลปะ					
15.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เน้นให้เห็น ถึงความงามของศิลปะ					
16.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เน้นให้เห็น ถึงคุณค่าของศิลปะ วัตถุ uly ในพิพิธภัณฑ์					
17.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เน้นให้เห็น ถึงพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่งของศิลปะ					
18.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เน้นให้เห็น ถึงความเชื่อมโยงระหว่างศิลปะกับ สังคม ชุมชน					
19.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เน้นให้ผู้ชม เกิดความสนใจศิลปะแบบต่างๆ					
20.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เน้นให้ผู้ชม เกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้น					
21.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เน้นให้ผู้ชม เกิดความเข้าใจในงานศิลปะ					
22.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เน้นให้ผู้ชม เกิดความรู้สึกรักภูมิใจในศิลปะวัฒนธรรมของไทย					
23.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เน้นให้ผู้ชม เกิดจิตใจที่งดงาม					
24.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เน้นให้ผู้ชม เกิดความเพลิดเพลิน					
25.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เน้นให้ผู้ชม เกิดความรู้สึกร่อนคลาย					
26.	การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เน้นให้ได้รับความรู้ที่หลากหลายไม่ใช่เฉพาะด้านศิลปะอย่างเดียว					
B. ความต้องการในการให้บริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์						
งานบริการด้านสื่อ ข้อมูลต่างๆในพิพิธภัณฑ์						
27.	มีเอกสาร ข้อมูลประกอบการชมที่มีเนื้อหา ครบถ้วน					
28.	มีเอกสาร ข้อมูลประกอบที่มีรูปภาพ สี สวยงาม					
29.	มีวารสารต่างๆของพิพิธภัณฑ์แจกให้					
30.	มีสื่อสารสนเทศที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น					
31.	มีความรู้ ข้อมูลที่หลากหลายให้เลือกศึกษา					
32.	มีเนื้อหาความรู้ในเรื่องที่พิพิธภัณฑ์ได้จัดแสดงไว้อย่างครบถ้วน					
33.	มีข้อมูลที่เหมาะสมกับทุกระดับการศึกษา					
34.	มีป้ายบรรยายมากกว่าหนึ่งภาษา					
35.	มีวิทยากรคอยให้ข้อมูล					
36.	มีแหล่งข้อมูลเช่นห้องสมุด ศูนย์คอมพิวเตอร์ให้ใช้งาน					
37.	มีให้ยืม วัตถุ สื่อการสอน วีดิโอ หนังสือต่างๆได้					
38.	มีสื่อการศึกษาแก่ผู้พิการด้วย					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		น้อยสุด	น้อย	กลาง	มาก	มากที่สุด
39.	มีสถานที่ให้จัดกิจกรรมทางการศึกษาเช่น สัมมนา อบรมต่างๆ					
งานบริการด้านความร่วมมือทางการศึกษาอื่นๆ						
40.	มีบริการจัดวิทยากรให้ความรู้นอกสถานที่					
41.	มีการปรับปรุงข้อมูลข่าวสารทางต่างๆเช่นวารสารหรืออินเทอร์เน็ตอยู่เสมอ					
42.	มีการจัดนิทรรศการนอกสถานที่					
43.	มีกิจกรรมช่วยเหลือโรงเรียนเช่น บริจาคหนังสือ อุปกรณ์					
44.	มีการอบรมให้ความรู้แก่ครู นักเรียน					
45.	มีความร่วมมือแลกเปลี่ยนข่าวสารกับทางโรงเรียน					
46.	มีการแจ้งข้อมูลหากมีกิจกรรมข่าวสารใหม่ๆอันเป็นประโยชน์					
47.	มีความร่วมมือด้านการจัดเนื้อหาการเรียนการสอนศิลปะ					
48.	มีการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรการเรียนศิลปะในแต่ละระดับการศึกษา					
49.	มีการเตรียมการประสานงานกับ โรงเรียน,ครูก่อนการจัดกิจกรรม					
50.	มีการจัดการเรียนการสอนพิเศษต่างๆเช่น ศิลปะ ภาษา					
51.	มีการให้ครูเข้าไปดูงานการจัดการของพิพิธภัณฑ์					
C. ความต้องการในด้านการอำนวยความสะดวกต่างๆของพิพิธภัณฑ์						
ด้านการบริการพิเศษต่างๆ						
52.	ให้ความสะดวกในการบริการด้านสาธารณสุข เช่น ห้องน้ำ					
53.	มี ร้านอาหาร เครื่องดื่ม					
54.	มีบริการขายหนังสือ สั่งซื้อหนังสือ ซีดีซีดีที่เป็นประโยชน์					
55.	มีการให้เอกสาร หนังสือ ต่างๆแจก					
56.	มีจุดรับฝากของ					
57.	มีร้านขายของที่ระลึกต่างๆ					
58.	มีโทรศัพท์สาธารณะไว้บริการ					
59.	มีห้องชมภาพยนตร์ ฟังเพลง					
60.	มีจุดพักผ่อน เช่นที่นั่งเพียงพอ					
ด้านการใช้พิพิธภัณฑ์						
61.	ให้ความสะดวกในการใช้ อุปกรณ์ เครื่องมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ					
62.	ให้ความร่วมมือกับผู้ที่มาสอบถาม สัมภาษณ์ขอข้อมูลเพื่อการต่างๆ					
63.	ให้ความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลต่างๆ					
64.	ให้ความช่วยเหลือด้านบุคลากรในการดูแลนักเรียนจัดกิจกรรมต่างๆ					
65.	ให้ความสะดวกในการขอใช้อาคารสถานที่					
66.	ให้ความร่วมมือในการขอเข้าชมพิพิธภัณฑ์จากโรงเรียนเป็นอย่างดี					
67.	มีจุดบริการสอบถามต่างๆ					
68.	จัดทางเดินไม่สับสน ง่ายต่อการเดินชม					
69.	มีป้ายบอกทางที่สังเกตได้ง่าย					
70.	มีการอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการเช่นทางต่างระดับราวจับทางเดิน					
ด้านการบริการอื่นๆ						
71.	มีการอำนวยความสะดวกในการเดินทางเช่นมีบริการรถรับส่ง					
72.	มีการดูแลความปลอดภัยของสถานที่ เช่นมีรั้วกัน มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย					
73.	มีค่าชมที่ไม่แพงสำหรับโรงเรียน นักเรียน					
74.	มีหน่วยแพทย์ หรือห้อง บริการหากเกิดผู้ป่วยฉุกเฉิน					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
คำชี้แจงโปรดเขียนข้อมูลข้อเสนอแนะต่างๆในตอนี่ 2 ยังไม่สามารถอธิบายถึงความต้องการของท่านได้เพียงพอเพื่อเป็นประโยชน์งานวิจัย

ความคิดเห็นด้านต่าง ๆเกี่ยวกับความต้องการต่อบทบาทของพิพิธภัณฑ์เพิ่มเติม

1.ในด้านการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์

.....

2.ในด้านการบริการทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์

.....

3.ในด้านการอำนวยความสะดวกต่างๆของพิพิธภัณฑ์

.....

ปัญหาต่าง ๆเกี่ยวกับการใช้พิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนการสอนศิลปะ

.....

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูล

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล

นาย ปรัชญา ธนาภักษ์ไพศาล

วันเดือนปีเกิด

วันพฤหัสบดีที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2524

สถานที่เกิด

เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร

สถานที่อยู่ปัจจุบัน

7/10 หมู่ 4 ซอย อ่อนนุช 80 ถนน สุขุมวิท 77 แขวง

ประเวศ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร 10250

ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน

อาชีพอิสระ

สถานที่ทำงานในปัจจุบัน

-

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2536

ประถมศึกษา โรงเรียนวัดมหาบุศย์

พ.ศ. 2541

จากมัธยมศึกษา โรงเรียนเทพศิรินทร์ร่มเกล้า

พ.ศ. 2546

ปริญญาตรี วทบ. พลศึกษา

จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พ.ศ. 2550

ปริญญาโท กศม. ศิลปศึกษา

จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ